

Stadsmonografie **Antwerpen**

2003

Uitgave van

Project Stedenbeleid
Administratie Binnenlandse Aangelegenheden
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Markiesstraat 1
1000 Brussel
tel. 02 553 40 38
fax 02 553 40 31

Opgemaakt door

Onderzoeksgroep Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad (OASeS)
Universiteit Antwerpen
Prinsstraat 13
2000 Antwerpen
auteur Joeri Laureys
promotor Prof. Dr. Luc Goossens
auteur historische inleiding Ilja Van Damme

en

Administratie Planning en Statistiek
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Boudewijnlaan 30
1000 Brussel

Verantwoordelijke uitgever

Guido Decoster
Directeur-generaal

Depotnummer

D/2003/3241/123

Productie

LS-Communication, Sint-Niklaas

Beelden cover

© Toerisme Antwerpen

Druk

Enschedé Van Muyswinckel, Evere

Stadsmonografie **Antwerpen**
2003

Leeswijzer	1
1 Inleiding	5
Historische situering	5
2 Een bereikbare stad?	15
Mobiliteit	17
Busreizigers	17
Tramreizigers	17
Verkeerstellingen	19
Diensten	21
Oproepen infolijn	21
Klachten bij de ombudsman	21
Kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening	23
Flexibele uren en/of virtuele toegang	25
Website	25
Meldingskaart – contact met de ombudsman	27
Antwerpen – feiten en cijfers	29
Stadsontwikkelingsmaatschappij Antwerpen (SOMA) – Databank Sociale Planning	29
3 Een bruisende stad?	31
Demografisch	33
Natuurlijke loop	33
Verhoudingen van de leeftijdscategorieën	35
Niet-Belgen	41
Migraties	43
Economie	45
Startende bedrijven	45
Ratio oprichtingen/faillissementen	45
Bedrijven in Antwerpen	47
Secundariseringsgraad	53
Tertiariseringsgraad	53
Tewerkstelling in nieuwe bedrijven	55
Toerisme	57
Sport en cultuur	59
Gebruikers van de gemeentelijke sportaccommodatie	59
Jongeren in jeugdbewegingen	61
Musea	61
Bibliotheek	63
Sociale ontmoetingsruimten	65
4 Een veilige en gezonde stad?	67
Verkeersveiligheid	69
Aantal verkeersongevallen	69
Ernst van de ongevallen	69
Zachte weggebruikers	75
Brandweerinterventies	81
Interventies voor branden	81
Andere interventies	83
Criminaliteit	85
Criminele feiten	85
Criminaliteitsgraad	87
Eigen beleving	91
Algemeen onveiligheidsgevoel	91
Mijdingsgedrag	93
Mortaliteitsratio's	99

5 Een leefbare stad?	101
Wonen	103
Bouwgrondprijzen	103
Woningprijzen	105
Onderhoud en kwaliteit van de buitenruimten	111
Inkomen	111
Mediaaninkomen	111
Inkomensverdeling	113
Spreidingsmaten	115
Leefloontrekkers (bestaansminimumtrekkers)	117
Werkloze jongeren	119
Milieu	121
Groene ruimte en recreatief groen	121
Ophaling huishoudelijk afval	123
Cultureel erfgoed	125
Leefbaarheid van de wijken en buurten	127
Verkeersproblemen	127
Vermogensdelicten	127
Bedreiging	129
Verloedering in de buurt	131
Kansarme buurten	133
Totale bevolking	133
Gemiddeld inkomen per aangifte in de personenbelasting	133
Bevolking en fiscaal inkomen gecombineerd	133
6 Een leidinggevende stad?	137
Onderwijs	139
School enrolment rate (SER)	139
Hoger onderwijs	141
Economie	143
Investerings	143
Omzet	143
Toegevoegde waarde	145
Haven van Antwerpen	145
Luchthaven van Deurne	151
7 Een participatieve stad?	153
Samenstelling gemeenteraad	155
Verkiezingen	157
Aandeel geldige en blanco stemmen	157
Vrouwen in de stedelijke diensten	159
Verkozen vrouwen	161
Bewonersparticipatie	161
Informatie	161
Bijlage: facetbenadering	163
Verklarende woordenlijst	214
Bibliografie, bronvermelding	216

Leeswijzer

Deze stadsmonografie is een sociografische weergave van de economische, fysische en sociaal-culturele situatie van Antwerpen. Deze weergave gebeurt vanuit het oogpunt van de bewoners en de gebruikers. We maken hierbij gebruik van cijfers, statistieken en indicatoren. Meestal zijn deze gebaseerd op objectief meetbare omgevingsfactoren. Maar soms zijn ook meningen, opinies en belevingen opgenomen zoals bijvoorbeeld in de cijfers afkomstig uit de veiligheidsmonitor.

Antwerpen wordt zowel doorheen de tekst als in de cijfergegevens steeds vergeleken met Vlaanderen in zijn geheel en met de groep van de dertien Vlaamse centrumsteden: Aalst, Antwerpen, Brugge, Genk, Gent, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout. Deze centrumsteden telden op 1 januari 2002 1.469.275 inwoners. Antwerpen neemt met haar inwonersaantal van 448.709 31,2% van het inwonersaantal van de centrumsteden voor haar rekening.

Behalve met Vlaanderen en de centrumsteden worden de cijfergegevens van Antwerpen in de opgenomen tabellen ook vergeleken met een vergelijkbare stad. In het geval van Antwerpen is deze vergelijkingsstad Gent met haar 226.220 inwoners. De vergelijking tussen beide steden moet hierdoor steeds genuanceerd worden, vermits Gent een veel lager inwonersaantal telt dan Antwerpen. Indien we in de tekst verwijzen naar de andere gebieden, de andere regio's of elders bedoelen we dan ook Gent, de centrumsteden en Vlaanderen.

De meeste opgenomen cijferreeksen beschouwen een periode van tien jaar: 1991–2000. Alle cijfergegevens zijn samengevat rond kwaliteitsstrefwoorden zoals bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid. Elk hoofdstuk draait rond een trefwoord en wij stellen ons telkens de vraag in welke mate Antwerpen aan deze kwaliteit beantwoordt. Wij overlopen nu kort de thema's die in deze stadsmonografie aan bod zullen komen.

Deze monografie maakt deel uit van een reeks van 13 monografieën over Vlaamse centrumsteden. Een monografie geeft een stad een samenhangend beeld over zichzelf en situeert haar ten opzichte van de andere Vlaamse steden en ten opzichte van Vlaanderen in zijn totaliteit. Diverse cijfers en statistieken worden gebundeld in één leesbaar document en de trends die daarin vervat zitten, worden verduidelijkt via aangepaste statistieken, toelichtingen en synthetische beschrijvende statistiek.

Deze reeks is een initiatief van de Vlaamse overheid en wordt aangeboden aan de betrokken steden. De monografieën zijn bedoeld voor zowel beleidsmensen, investeerders, middenveld als geïnteresseerde burgers.

Inleiding

Een inleidend hoofdstuk situeert de stad op historisch, geografisch en demografisch vlak. Dit beperkt zich niet tot de laatste tien jaar maar gaat verder terug in de tijd, zo mogelijk tot het ontstaan van de stad. Dit laat toe om de huidige gegevens in de juiste context te plaatsen.

Een bereikbare stad?

Steden worden gemaakt en kapot gemaakt door hun bereikbaarheid, wegeninfrastructuur en transport¹. Enerzijds is de ontwikkeling van de stad niet zonder gevolgen voor mobiliteitskeuzen en anderzijds bepalen de mobiliteitskeuzen de toekomstige ontwikkeling van de stad.

Hoe bereikbaar zijn onze steden? Hoeveel verkeer maakt dagelijks gebruik van de toegangswegen tot de stad? Hoe groot is de bereikbaarheid in de steden zelf? Zijn de verschillende transportsystemen op elkaar afgestemd, onder andere via een goed openbaar vervoer en een consequent parkeerbeleid?

Een heel andere vorm van bereikbaarheid betreft de toegankelijkheid van de stedelijke diensten. Zijn de openingsuren klantvriendelijk? Is de kwaliteit van de dienstverlening gegarandeerd? Heeft de stad een ombudsman of kan de bevolking ergens anders met haar klachten terecht? Is de stad ook virtueel toegankelijk? Beschikt de stad over een website? Zijn de stadsdiensten bereikbaar via e-mail?

¹ P.Hall & U. Pfeiffer, *Urban future* 21, London, 2000, p. 261–262, 327–329

Een bruisende stad?

In een bruisende stad hoor je kinderstemmen, is er economische bedrijvigheid, ontmoeten mensen elkaar, doet men samen aan sport en cultuur. Een stad is aantrekkelijk omdat er verrassingen zijn op elke hoek van de straat. Er is niets zo doods als stilte in de stad.

Mensen zijn voortdurend in beweging. De stad is de plaats bij uitstek waar mensen verhuizen: ze komen in de stad wonen, en trekken weer weg. Per saldo stellen we nog steeds een stadsvlucht vast: meer mensen trekken weg dan er binnenkomen. Vooral gezinnen met kleine kinderen vinden de buiten aantrekkelijker dan de stad. De huishoudens in de stad zijn bijgevolg doorgaans klein. De stad oefent bovendien een grote aantrekkingskracht uit op nieuwkomers allerhande: allochtonen, asielzoekers en illegalen. Hoe groot zijn de migratiebewegingen in de stad? Hebben deze een grotere impact op de bevolkingsevolutie dan de natuurlijke loop van de stadsbevolking? En wat zijn de gevolgen van deze bevolkingsevoluties voor de doorstroming op de arbeidsmarkt?

De stad is het centrum van economische activiteiten van een regio. Voortdurend starten nieuwe bedrijven op maar gaan ook andere failliet. De secundaire sector boet in veel steden aan belang in ten voordele van de tertiaire sector. De stad wordt meer en meer een centrum van de diensteneconomie, zowel diensten aan bedrijven (verzekeringen, banken) als aan personen (horeca, toerisme). Maar is de stad ook economisch klaar voor de toekomst? Wat is de evolutie van de tewerkstelling in nieuwe economische sectoren?

Wie de nieuwe trends in het culturele leven wil kennen moet in de stad zijn voor podiumkunsten, tentoonstellingen, educatieve activiteiten. Waar mensen samen wonen vindt men verenigingsleven, sportactiviteiten en sociale ontmoetingsruimten. Welke accommodaties vinden we hiervoor in de stad? Hoe actief is de stad in het culturele veld?

Een veilige en gezonde stad?

Hoe veilig is het verkeer in de steden? Begeven de zachte weggebruikers zich in een levensgevaarlijke arena wanneer ze zich op straat begeven? Of zijn de steden net veiliger dan de rest van Vlaanderen?

Veiligheid is een belangrijk maatschappelijk probleem². Wanneer de burgers gevraagd wordt met welk probleem de overheid zich zeker zou moeten bezighouden, scoort veiligheid al een aantal jaren erg hoog.

Steden worden traditioneel gezien als haarden van criminaliteit en onveiligheid. Dit heeft natuurlijk te maken met armoede, met uitgesproken sociale ongelijkheid, met het gebrek aan sociale controle en samenhangsgevoel, met de aanwezigheid van marginale en illegale groepen, met de centrumfunctie van steden, ...

Hoe hoog ligt de criminaliteitsgraad in de steden? Is er een verandering waar te nemen in de frequentie van verschillende delictsvormen?

Veiligheid heeft ook veel te maken met de eigen gevoelens. Het is best mogelijk dat het aantal misdrijven daalt, maar dat het gevoel van onveiligheid toeneemt. Hoe groot is het onveiligheidsgevoel in de steden? En in welke mate beïnvloedt dit het gedrag van de stadsbevolking? Gaan zij bepaalde plaatsen of situaties trachten te vermijden?

Een tweede belangrijk aspect van veiligheid is de verkeersveiligheid. Hoeveel verkeersongevallen gebeuren er in de steden? Neemt dit aantal toe of af? Hoe ernstig zijn deze ongevallen? Hoe veilig zijn de zachte weggebruikers, vooral de voetgangers, fietsers en bromfietzers?

Ten slotte gaan we ook de gezondheid na van de mensen in de stad.

² A.O. Verwey e.a., *Jaarboek Grootstedenbeleid, Assen, 2000*, p.81-83

Een leefbare stad?

De ene stad is *leefbaarder* dan de andere. Een leefbare stad is in de eerste plaats een stad waarin het aantrekkelijk is om te komen wonen en te blijven wonen. Belangrijke stimuli hiervoor zijn de bouwgrondprijzen, de prijzen van de woningen en de kwaliteit van de buitenruimten. Daarnaast heeft een leefbare stad heel wat te bieden op gebied van cultureel-historisch erfgoed.

Binnen de steden is de ene buurt ook leefbaarder dan de andere. Toen de mensen zich nog te voet verplaatsten, woonden de rijken en de armen in elkaars buurt want ze waren afhankelijk van elkaar. De armen werkten in de huishoudens, tuinen en stallingen van de rijken. Een van de kenmerken van de moderne steden is de ruimtelijke segregatie van kansarmen in zogenaamde achterstandsbuurten. Deze segregatie zien we met het blote oog wanneer we door de stad wandelen, maar we stellen ze ook vast wanneer we de inkomensverdeling over de verschillende buurten bestuderen. Daarnaast is ook het oordeel van de burgers over hun buurt en buurtproblemen een belangrijke indicator voor de leefbaarheid van de stadswijken.

Een leidinggevende stad?

De ruimtelijke structuur is de neerslag van sociaal-economische processen en het zijn de steden die de Vlaamse ruimte structureren, omdat zij de concentratiegebieden zijn van de economische activiteiten. Steden hebben een enorme aanzuigkracht op de omliggende gebieden. Aan de andere kant gebeurt vanuit de steden een uitzwermen over de omliggende gebieden. Dit uitzwermen geldt zowel voor het wonen (suburbanisatie), als voor economische activiteiten³. De motor van deze bewegingen is steeds de stad. Wat is de concrete aantrekkingskracht van de stad?

Hoe aantrekkelijk is de stad als onderwijsverstrekker voor onderwijs? Hoe groot is de economische slagkracht van de steden? Welke centrale rol neemt de stad op zich als zorgverstrekker?

Een participatieve stad?

De Blijde Inkomst, Vrijheden, Burgers, Revolutie: het zijn begrippen die samenhangen met de stedelijke ruimte. "Stadslucht maakt vrij". Nieuwe politieke bewegingen ontstaan in de steden.

Voelen de inwoners van de stad zich nog steeds de burgers van hun stad? Brengen zij een geldige stem uit bij de verkiezingen? Stemmen zij niet blanco?

En hoe verloopt de bottom-up en top-down communicatie: hoorzittingen, adviesraden?

En hebben de burgers gelijke kansen? Hoe is de aanwezigheid van vrouwen in de leidinggevende functies van de stedelijke administratie en de stedelijke politiek?

Bijlage: facetbenadering

De facetbenadering geeft cijferreeksen die kunnen gebruikt worden in een kwantitatieve analyse van de stad. Samen met de integrale benadering geven deze cijferreeksen een goed beeld van de economische, fysieke en sociaal-culturele situatie van de stad. Hiermee kan van de stad in kwestie een totaalanalyse gemaakt worden en kan ze ook vergeleken worden met een vergelijkbare stad, met het totaal van de dertien steden en met Vlaanderen in zijn geheel.

De gegevens zijn gegroepeerd volgens de elf facetten: bestuur, cultuur, demografie, dienstverlening, economie, huisvesting, jeugd, milieu, onderwijs, sport en recreatie, tewerkstelling en welzijn. Binnen een facet geeft de cijferreeks per jaartal het cijfer voor de betrokken stad, voor een vergelijkbare stad, voor het totaal van de dertien centrumsteden en voor Vlaanderen in zijn geheel, voor zover deze gegevens beschikbaar zijn.

³ *Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen*, Brussel, 1998, p. 35 en volgende, p. 129 en volgende

1 1 Antwerpen, 1863

Bron: Stadsarchief Antwerpen

1 2 Beleg der stad Antwerpen, ondergelopen Scheldepolders, 1585

Bron: Gravure door Jan Luycken, Stadsarchief uit Van Isacker, K., Van Uytven, R. (red.) (1986), Antwerpen, Twaalfeeuwen geschiedenis en cultuur, Mercatorfonds: Antwerpen, p. 16.

1 Inleiding

Historische situering 'Antwerpen: een stad aan de stroom'¹

1 Geschreven door Ilja Van Damme, Aspirant van het FWO-Vlaanderen.

Antwerpen is als een palimpsest, beschreven en getekend door vele handen, geleefd, doorleefd door de maalstroom van de eeuwen. De ruimtelijke en architecturale structuur van de stad weerspiegelt als geen ander de sporen van dit lange urbanisatieproces: gotische kathedraal- en barokke kerkbouw vinden een schijnbaar moeiteloze nevenschikking met lokale Renaissance, het eclecticisme van de grootse publieke bouwwerken uit de 19de eeuw, de modernistische esthetiek uit het Interbellum en het zich verder wijzigende en uitbreidende stadsgezicht na WOII. Nochtans voltrok de actie van zo veel historische dynamiek zich steeds tegen de achtergrond van een zelfde scène: de Schelde.

Een oud gezegde vat het belang van die stroom kernachtig samen: 'Antwerpen dankt de Schelde aan de voorzienigheid, en al de rest aan de Schelde'. En inderdaad: reeds in de Romeinse tijd was op de plaats van het huidige Antwerpen een bescheiden havennederzetting te vinden. Aangezien alles snel was verdwenen onder het stof van de voorbijrazende Germaanse stammen, vonden archeologen pas veel later nieuwe restanten van bewoning terug, daterend uit de 7de eeuw. Van die schamele nederzettingen van boeren en vissers aan de Schelde heeft de stad enkel haar Frankische naam 'Antwerpen' overgehouden, vermoedelijk betekend 'tegen het water opgeworpen land'. Bewoning greep dan ook steeds plaats in de beschutte, overstromingsvrije plekken aan de rechter buitenbocht van de Schelde, op de plaats van het huidige Steen. Restanten van deze agglomeraties werden echter opnieuw weggevaagd door invallen: van de Noormannen deze keer. De stad aan de stroom verrees in de loop van de 10de–11de eeuw opnieuw uit haar as en het is vanaf hier dat de ontwikkelingsgeschiedenis traceerbaar wordt tot op de dag van vandaag. Het Antwerpen zoals we dat tegenwoordig kennen, ontstond pas in de volle Middeleeuwen.

In de 12de–13de eeuw kwam het urbanisatieproces van Antwerpen goed op gang. Concrete bevolkingscijfers ontbreken maar alles lijkt erop te wijzen dat Antwerpen deelde in de commerciële en industriële herleving van het graafschap Vlaanderen en het Hertogdom Brabant (waartoe Antwerpen toen nog behoorde), op zichzelf symptomatisch voor de dynamiek van de Europese economie rond deze periode. De opgang van Antwerpen bleef echter beperkt. Nederzettingen groeiden in een concentrisch patroon rond de 'stenen' burcht uit de 13de eeuw, spoedig beschermd door een eerste ringmuur. De politieke en economische functies van de stad werden verstrekt door de bouw van een eerste lakenhal, vleeshuis, vismarkt, stadhuis en het aanliggende forum of de Grote Markt, verzamelpunt voor allerlei kleinhandelaars. Brugge was echter de toenmalige commerciële metropool van het Noorden. Antwerpen moest zich tevreden stellen als belangrijkste Brabantse doorvoerhaven, goed voor de inlandse distributie (van onder meer Hoogduitse hopbieren, turf en zout uit Zeeland, haring uit Holland, wijn uit de Moezel- en Rijnstreek), maar nog lang niet klaar om de belangrijke internationale handelsstromen te ontvangen.

Hier bracht de zowel op sociaal, economisch als politiek gebied erg volatiele 14de eeuw – de 'crisis eeuw' van de late Middeleeuwen – verandering in. Samen met de economisch nog meer bescheiden buur Bergen op Zoom, organiseerde de Scheldestad vanaf het einde van de 13de eeuw een cyclus van jaarmarkten. Deze 'foren van Brabant' bleken een schot in de roos. Viermaal per jaar – tweemaal in Antwerpen en tweemaal in Bergen op Zoom – schiepen ze gedurende enkele weken een ongekende handelsdrukte en economische activiteit. Maar Antwerpen beschikte nog over een andere onverwachte troef. In tegenstelling tot de grote industrie centra in Vlaanderen en Brabant was Antwerpen er nog niet in geslaagd een eigen lakenproductie op touw te zetten. Het Antwerpse stadsbestuur ondervond dan ook nauwelijks tegenstand om haar foren open te stellen voor de Engelse *Merchants Adventurers* die hun 'goedkope' luxe-lakens elders in de Nederlanden door protectionistische, industrie-ondersteunende maatregelen geboycot zagen. Antwerpen groeide zo uit tot de belangrijkste afzetmarkt van Engels laken, een knooppunt van Italiaanse, Hanzeatische en Spaanse kooplui. De urbanistische ontwikkeling van de stad weerspiegelde deze expansie. Een nieuwe stadsvergroting werd gepland en gegraven aan het begin van de 14de eeuw. Het zo typische halve-maanvormige nederzettingpatroon kwam nu tot stand. Antwerpen zette zich schrap

1 3 Zicht op Antwerpen, 1567

Bron: Lodocio Guicciardini, *Descrittione dit Tutti i Paesi Bassi, Antwerpen, W. Silvius, 1567, Gent: Universiteitsbibliotheek (cat.23A).*

1 4 Haven

Bron: Van Isacker, K., Van Uytven, R. (red.) (1986), *Antwerpen, Twaalf eeuwen geschiedenis en cultuur, Mercatorfonds: Antwerpen, p. 367.*

voor een bevolkingsgroei en voelde pas opnieuw de behoefte aan stadsuitbreiding rond het midden van de 16de eeuw. In 1352 werd ook een aanvang gemaakt met de bouw van de huidige O.-L.-Vrouwekathedraal. Opgetrokken in de zelfverzekerde Brabantse gotiek was het een markante uiting van Antwerpse trots, zich nog maar net bewust van de enorme economische mogelijkheden.

In 1432 wist Pero Tafur, een Spaanse reiziger in de ban van de Scheldestad, zijn lezers te melden: 'De markt die in deze stad wordt gehouden is de voornaamste van de gehele wereld: het lijdt geen twijfel dat wie de hele wereld of een groot deel daarvan wil verzameld zien op één plaats, het hier kan'. Antwerpen groeide heel de 15de eeuw gestaag verder. Telde het 20.000 inwoners rond 1400 dan was dit aantal tegen 1496 verdubbeld. Antwerpen liet toen reeds Brugge achter zich, dat verder afgleed in een burgeroorlog tegen Maximiliaan van Oostenrijk. De mythische 'gouden eeuw' van Antwerpen moest echter nog van start gaan. Cruciaal hierbij was de beslissing van de Portugezen om in 1501 het zwaartepunt van hun Atlantische handel met de *Novo Mundi* naar de Scheldestad te verleggen. Antwerpen werd zo een quasi permanente stapelplaats voor de Portugese koloniale handelswaar. Engels laken, Baltisch graan en Duits koper en zilver vervulde de wereldmarkt die Antwerpen toen was. Ook gewiekste Italiaanse handelslui en bankiers vestigden zich in de Scheldestad en introduceerden 'revolutionaire' handelstechnieken zoals de wisselbrief, de dubbele boekhouding, de participatie- en commiehandel, enzovoort. De oprichting in 1531 van de Nieuwe Antwerpse Beurs gaf een krachtige stimulans aan de ontwikkeling van de Antwerpse geldhandel en kredietmarkt. Karel V werd zo in staat gesteld zijn imperiale expansiepolitiek te financieren. Naast de groei van Antwerpens commerciële functie, manifesteerde zich ook een krachtige uitbouw van een eigen industriële sector. In de zijde-industrie, het tapijtweven, de diamantslijperij, kortom in elke industriële sector te Antwerpen kon rond het midden van de 16de eeuw een koortsachtige activiteit worden waargenomen. Rond 1565 stond Antwerpen aan het hoogtepunt van haar roem. De stad telde toen vermoedelijk meer dan 100.000 inwoners en was na Parijs de grootste stad ten noorden van de Alpen.

De ingrijpende demografische en economische transitie had ook een sterke impact op het ruimtelijke en sociale weefsel van de stad. Nieuwe markten (zoals de Ossenmarkt en Vrijdagmarkt) werden aangelegd, een nieuw Vleeshuis opgetrokken, het Tappissierspand gebouwd en onder leiding van Cornelis Floris tussen 1561–1565 een nieuw stadhuis, waaruit bleek dat de Italiaanse Renaissance reeds duidelijk zijn ingang had gevonden in de Scheldestad. Voor het eerst sinds de 14de eeuw werden ook grootschalige urbanisatieprojecten opgezet, bijna alle onder de supervisie van Gilbert van Schoonbeke. Na het beleg van Maarten van Rossum in 1542 werd een nieuwe gebastioneerde stadsomwalling opgetrokken die pas in de 19de eeuw gesloopt werd en grote delen in het noorden van de stad werden herverkaveld en bewoonbaar gemaakt. Als pronkstuk in die Nieuwstad bouwden de Duitse kooplieden het nu verdwenen renaissance-achtige Hanzahuis. Ook op cultureel gebied oefende Antwerpen een enorme aantrekkingskracht uit op de rest van Europa. Niet enkel stond het onderwijs vermoedelijk op zeer hoog niveau, met de verdere ontwikkeling van de boekdrukkunst door het *Officina Plantiniana* bevond Antwerpen zich in de voorhoede van de techniek- en wetenschapsbeoefening. Uit alle windstreken kwamen humanisten (zoals Thomas Moore) en kunstenaars (zoals Dürer) persoonlijk naar het *Mercatorium Emporium* om haar grootsheid te aanschouwen. Antwerpen werd ook een broeihaard van allerlei 'ketterse' geloofs-overtuigingen die sinds de prediking van vooral Luther en Calvijn enkel maar aan kracht wonnen. Precies rond die religieuze twisten ontbrandde de Tachtigjarige Oorlog (1568–1648) die Antwerpen en de rest van de Nederlanden zou meevoeren op een helse rit langs oorlog, honger en verwoesting.

Het grote keerpunt in de geschiedenis van Antwerpen was 1585. Antwerpen kwam toen opnieuw onder Spaans gezag; het noorden van de Nederlanden vocht succesvol verder tot aan de ondertekening van de Vrede van Münster in 1648. Vooral de opbloei van Amsterdam in het nabije Holland, het aanhoudende wapengekletter en de transactieverhogende lasten op de Schelde (die – op enkele korte blokkades na – nooit echt 'gesloten' was), legden ernstige hypotheek op een verdere economische groei van Antwerpen. Na een diepgaande en omvattende crisis in het laatste kwart van de 16de eeuw (waarbij de bevolking in 1589 was teruggevallen tot 42.000), wist de Scheldestad echter een markante 'nazomer' te weven aan de 'gouden' 16de eeuw. De komst van de Aartshertogen Albrecht en Isabella in 1598 en vooral de ondertekening van het Twaalfjarig Bestand (1609–1621)

1 5 Ruïen

Bron: Gekleurde tekeningen op perkament in Louis van Caukercken "Het bgin vande oude Borght nu ons Stadt Antwerpen, haere Outheyth heerlijkheyth ende heerschappye..., einde 17de eeuw" uit Van Isacker, K., Van Uytven, R. (red.) (1986), Antwerpen, Twaalfeeuwen geschiedenis en cultuur, Mercatorfonds: Antwerpen, p. 46.

bleken hierbij cruciaal. Gespaard van nieuw geplunder en brandstichting, kon het agrarisch hinterland van Antwerpen zich in een snel tempo herstellen. Binnen de Scheldestad voltrok zich bovendien een succesvolle reconversie naar een op luxe en verfijnde smaak georiënteerde industrie. Die speelde onder meer naadloos in op de vraag naar contra-reformatorische pracht en praal van kerk en kroon. Zowel in de schilder- en beeldhouwkunst als in de architectuur bepaalde Antwerpen met talenten als Pieter Paul Rubens, Van Dijck en Jordaans (om de bekendste te noemen) het internationale uitzicht van de barok. Antwerpen zelf werd grondig gestempeld door deze periode: naast de barokke kerkenbouw lieten rijke kooplieden en magistraten schitterende privé-woningen optrekken en inrichten in de binnenstad en protserige 'hoven van plaisantie' bouwen buiten de muren. De bebouwing binnen Antwerpen geraakte in de loop van de 17de eeuw ook steeds meer 'versteend', maar kende niet meer die drastische urbanistische wijzigingen uit de 14de en 16de eeuw. De structuur van Antwerpen lag vast en zou pas in de 19de eeuw nieuwe mutaties ondergaan.

Ondertussen was de Antwerpse bevolking opnieuw beginnen groeien. In 1615 telde Antwerpen 61.000 inwoners, in 1665 al 73.000. Niet enkel de heropleving van de luxe-industrieën was hiervoor verantwoordelijk. De 'diaspora' van vele Antwerpse kooplui na 1585 voorzag het achtergebleven handelsmilieu van een uitmuntend netwerk van contacten over heel Europa. Op die manier wisten de kooplui nog actief te participeren aan de wereldhandel, zonder dat de goederenstroom daarbij nog effectief langs Antwerpen kwam. De havenactiviteit zelf kende pas na de ondertekening van de Vrede van Münster (1648) weer een gestage groei. Antwerpen profileerde zich hier als primordiaal distributiecentrum van voedingswaren binnen de Zuidelijke Nederlanden. Vooral de import van onder meer graan uit de Verenigde Provinciën moet de haven een nieuwe stimulans hebben gegeven. Het tij begon in de tweede helft van de 17de eeuw echter onherroepelijk te keren. Na een fase van relatieve achteruitgang in het laatste kwart van de 17de eeuw – waarbij Antwerpen zich voor het eerst qua bevolkingcijfers overschaduwde zag door Brussel – moest de Scheldestad een echte crisis doorworstelen in de eerste helft van de 18de eeuw. Rond 1755 telde Antwerpen nog maar 48.600 zielen binnen de muren. De eens zo roemrijke stad was herleid tot een gedisindustrialiseerd en gedisurbaniseerd provincienest.

Waarom was deze stedelijke neergang te wijten? In de eerste plaats bracht een mercantilistisch geïnspireerde heroriëntering van het internationale handelsverkeer in de tweede helft van de 17de eeuw de Antwerpse luxe-exportsectoren in ernstige moeilijkheden. De lakse 'liberale' handelspolitiek van de Spaanse en Oostenrijkse overheden bleek onmachtig hier verbetering in te brengen. Importsubstituerende maatregelen bleven achterwege en een protectionistische, industrie-ondersteunende koers behoorden pas na de Vrede van Aken (1748) tot de opties. Het schitterende elan van de Antwerpse luxenijverheden doofde in de late 17de eeuw verder uit, onder meer door het wegvallen van het contrareformatorische machtsvertoon in Europa. Ten slotte ondermijnden modewijzigingen (meer bepaald een hoofdzakelijk op Frankrijk afgestemd modegevoel) de eeuwenoude, op kwaliteit gestoelde internationale concurrentiepositie van de Antwerpse producten. Niet enkel de industriële sector verkeerde echter in crisis. Op het omliggende platteland liet de hernieuwde oorlogsvoering zich weer concreet voelen. De oorlogsruids van de expansiebeluste Lodewijk XIV brachten onder meer het Antwerpse platteland opnieuw in een diepgaande crisis. Ook de Antwerpse havenactiviteit viel in deze periode tot verwaarloosbare proporties terug. Niet langer was ze de voornaamste transitschijf van levensnoodzakelijke goederen (zoals Baltisch graan en haring en zout aangevoerd uit Holland) binnen de Zuidelijke Nederlanden. In de eerste helft van de 18de eeuw ging deze eer over op Oostende, dat met de weliswaar kortstondige successen van de Oostendse Compagnie op de internationale scène kon meespelen. Symptomatisch voor de teloorgang van Antwerpen en de bloei van Oostende in de 18de eeuw, was de opkomst van het landverkeer en de zeehavens. Met de aanleg van de steenwegen onder het Oostenrijkse bewind voltrok zich een gelijklopende neergang van de riviernavigatie. De Schelde bleef voorlopig te veel belast met allerlei lasten en tollens om een volwaardig alternatief te bieden.

Het uitzicht van de Antwerpse binnenstad geraakte in deze periode steeds meer verfranst. Weliswaar voltrok zich geen homogene plein- of wijkaanleg zoals in Brussel, maar wel de bouw van een aantal schitterende 'hotels' naar Frans model. Zo bouwde rond het midden van de 18de eeuw de 'totaal-ontwerper' J.P. Van Bourscheit de Jonge enkele prachtige privé-woningen in de frivole rococostijl (zoals het voormalige Koninklijk Paleis en het Osterriethuis op de Meir, en het

schitterende Hotel in de Lange Nieuwstraat 22). Op economisch vlak kwam Antwerpen na 1750 de diepgaande crisis eindelijk te boven. De sleutel hiertoe was industrialisering. Van een grotendeels ontvolkt handelscentrum, hoofdzakelijk gericht op de verarmde en erg gekrompen lokale en regionale markt, ontpopte de Scheldestad zich na 1750 in een razend tempo tot een textielcentrum van eerste rang. Uit de nijverheidstellingen van 1789 en 1800 bleek dat reeds meer dan de helft van de actieve bevolking was betrokken bij de textielfabricage. Vooral de importsubsstitutie van Franse katoenen weefsels, zoals de *siamoises*, bleek een schot in de roos. Ook de productie van modieuze gemengde stoffen en bedrukt katoen deed de werkgelegenheid pijlsnel stijgen. Het zag er lange tijd naar uit dat Antwerpen, en niet Gent, de eerste geïndustrialiseerde stad in Vlaanderen zou worden.

Met de heropening van de Schelde in 1795 onder Frans bewind, maakte echter een nieuwe generatie groothandelaars –als het ware ontwaakt uit een winterslaap– de Scheldestad opnieuw tot onbetwiste handelsmetropool. Die wederopbloei had echter ook zijn schaduwzijde. Bijna gelijklopend met de gestage uitbouw van de commerciële infrastructuur –aangemoedigd en gesteund door Napoleon Bonaparte– kende Antwerpen opnieuw een opvallend proces van desindustrialisering. Op het moment dat Gent geleidelijk aan technische nieuwigheden introduceerde (dankzij ondernemers zoals Lieven Bauwens), werden Engelse ingenieurs die tussen 1800 en 1802 naar Antwerpen afzakten met *mule-jennies* en andere innoverende machines, wandelen gestuurd door de Antwerpse *haute finance*. Die investeerden hun kapitaal liever in winstgevende commerciële operaties, dan in weinig bekende en dure machines waarvan de rendabiliteit nog lang niet vaststond. De Antwerpse haven kon er enkel maar van profiteren. Vooral onder het Nederlandse bestuur van Willem I ontpopte Antwerpen zich tot onbetwistbare handelsmetropool. Die groei had ze in hoofdzaak te danken aan een toenemende dominantie in de langeafstandshandel: in 1829 kwam bijna 55% van alle naar de Nederlanden verscheepte koloniale goederen eerst in Antwerpen aan. Schepen uit de West- en Oost-Indische gebieden verkozen in toenemende mate Antwerpen boven het meer noordelijk gelegen Rotterdam en Amsterdam. Verder kon de Scheldestad ook buigen op een ruim demografisch en sterk geïndustrialiseerd hinterland, een onder Bonaparte gemoderniseerde haveninfrastructuur (met de bouw van het Groot en Klein Dok in de oude 16de-eeuwse 'Nieuwstad'), een groeiende massa goedkope arbeiders en een overschot aan buitenlands investeringskapitaal.

De Belgische Revolutie (1830) vormde echter een serieuze bedreiging voor de herwonnen handelsvreugde. Niet enkel werd tijdens de initiële onlusten een groot deel van de stad verwoest door een vernietigend bombardement, na de ondertekening van het vredesverdrag tussen België en Nederland in 1839 werd de Schelde opnieuw verzwaaard met een transactieverhogende tol, te betalen aan de noorderburen. Ondanks de haperende economische groei op wereldschaal was het echter duidelijk dat Antwerpen de aanloop had genomen naar een nieuwe 'gouden eeuw'. Vooral de periode 1858–1872 was er een van ongekende groei: tijdens deze snelle expansiefase werden de 16de-eeuwse pieken met meer dan 100.000 inwoners eenvoudigweg verpulverd. Van doorslaggevende betekenis was de triomfantelijk gevierde afkoop van de Scheldetol in 1863: voortaan zou alle handel naar en van Antwerpen steeds in het teken staan van het overwinnende liberalisme. De bevolkingsexplosie en de hiermee gerelateerde sociale en hygiënische wantoestanden, maakten nieuwe urbanistische projecten meer dan noodzakelijk. Zo werden de oude Spaanse wallen vanaf 1864 systematisch gesloopt en kon de aanleg van het Leien-tracé een aanvang nemen. De stad werd opengetrokken tot aan de omringende Brialmontvestigingen (uitgevoerd tussen 1859 en 1865). Ook de haven kreunde onder de snelle expansie en vanaf 1877 werd begonnen met het rechte trekken van de Scheldekaaien en de verdere uitbouw van de dokken.

De meest opvallende economische ontwikkeling binnen Antwerpen was echter de toenemende industrialisering in de late 19de en vroege 20ste eeuw. Vooral de uitbouw van de chemische nijverheid en de introductie van de verbrandingsmotor en de elektriciteit gaven Antwerpen naast een commercieel nu ook een industrieel gezicht. Opnieuw incorporeerde de stad deze radicale veranderingen in haar ruimtelijk weefsel. Na de periode van grootse publieke bouwwerken in eclectische stijl op het einde van de 19de eeuw (zoals de Nationale Bank, het Justitiepaleis, het Museum voor Schone Kunsten en het Centraal Station), vond tijdens het Interbellum nu ook de modernistische beeldentaal –passend voor het industriële tijdperk– ingang in Antwerpen (met de bouw van het Instituut voor Tropische Geneeskunde in de 19de-eeuwse Nationalestraat, de voetgangers-tunnel, en uiteraard de imposante Boerentoren pal in het historische stadscentrum).

Na deze lange wordingsgeschiedenis verbaast het waarschijnlijk niemand dat Antwerpen ook de grote wereldoorlogen en de wereldwijde economische depressie van de jaren 1930 – weliswaar niet zonder kleurscheuren maar toch dynamisch – wist door te komen. De periode na WOII kenmerkte zich door voortschrijdende urbanisering (nu ook in toenemende mate van de Linkeroever), de verdere uitbouw van haven en industrie en het toenemende belang van de tertiaire of dienstverlenende sector. Ook het wegennet was bijna continu uitgebreid. Op economisch vlak bewoog Antwerpen zich op de golven van een in toenemende mate geglobaliseerde wereldeconomie. Na een snelle groei in de jaren 1950 en 1960 noopte de gebroken welvaartscirkel in de jaren 1970 tot herstructureringen en nieuwe uitdagingen.

Ilja Van Damme

2 Een bereikbare stad?

In dit hoofdstuk wordt nagegaan of Antwerpen een bereikbare stad is. Dit bekijken we in hoofdzaak via de mobiliteit en via de bereikbaarheid van de stadsdiensten of de zogenaamde dienstverlening en informatietoegang.

De Antwerpse bussen op de stadslijnen vervoerden in 2001 19.588.047 passagiers. De tramlijnen tekenden een totaal van 43.187.213 passagiers op in 2001.

De infolijn behandelde in 2002 39.411 oproepen en deed dit met een efficiëntiescore van maar liefst 91%.

De ombudsman opende in 2001 1.000 klachtendossiers. Hij wordt steeds meer schriftelijk, en dan in de eerste plaats via e-mail, gecontacteerd. De klachten die worden overgemaakt, zijn vooral in verband te brengen met de politie.

Met uitzondering van de openingstijden scoort Antwerpen bijzonder goed wat betreft de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening. Antwerpen scoort beduidend beter dan de centrumsteden. De stad Gent behaalt exact dezelfde score als Antwerpen voor elk onderdeel. De flexibiliteit van de openingsuren is in de stad Antwerpen voor verbetering vatbaar. De virtuele bereikbaarheid is over bijna gans de lijn zeer goed.

Bovendien heeft de stad Antwerpen een zeer uitgebreide website, waarop de burgers terecht kunnen voor een zeer uitgebreid pakket aan informatie. De website van de stad Antwerpen was in 2002 goed voor ongeveer 26.580 hits per dag.

2 1 Aantal busreizigers op de stadslijnen in 2001

Bron: De Lijn

		Reizigers	Ritten	Bezetting
Lijn	1	1.276.370	40.388	31,6%
	6	583.658	39.202	14,9%
	9	635.342	36.740	17,3%
	16	792.515	50.481	15,7%
	17	916.444	35.198	26,0%
	18	1.532.693	59.944	25,6%
	19	1.009.169	42.570	23,7%
	20	979.257	42.530	23,0%
	21	184.570	16.146	11,4%
	23	2.223.808	55.996	39,7%
	25	1.175.079	35.420	33,2%
	26	1.247.578	36.616	34,1%
	27	1.065.607	32.819	32,5%
	28	1.384.262	46.772	29,6%
	31	303.845	31.572	9,6%
	32	2.495.989	65.146	38,3%
	33	1.175.803	30.457	38,6%
	34	542.709	38.321	14,2%
	35	5.499	3.329	1,7%
	37	33.780	5.690	5,9%
	38	24.070	2.680	9,0%
	Totaal	19.588.047	748.017	26,2%

2 2 Aantal tramreizigers op de stadslijnen in 2001

Bron: De Lijn

		Reizigers	Ritten	Bezetting
Lijn	2	7.254.345	76.236	95,2%
	3	5.740.091	74.136	77,4%
	4	2.389.993	69.450	34,4%
	7	2.883.073	70.022	41,2%
	8	3.443.499	71.846	47,9%
	10	2.990.374	71.706	41,7%
	11	2.973.293	72.620	40,9%
	12	5.216.042	85.249	61,2%
	15	6.528.753	75.082	87,0%
	24	3.767.750	71.542	52,7%
	Premetro	19.523.189	225.454	86,6%
	Andere	23.664.024	512.435	46,2%
	Totaal	43.187.213	737.889	58,5%

Mobiliteit

Antwerpen kent meerdere spoorwegstations, een luchthaven, een wereldhaven, een tramnet en een busnet. Over deze laatste twee willen we iets zeggen in het onderdeel mobiliteit.

Busreizigers

We bekijken het aantal busreizigers, het aantal ritten en de bezettingsgraad van de bussen op de stadslijnen in 2001. In totaal vervoerden de stadslijnen in Antwerpen in 2001 19.588.047 passagiers op een totaal van 748.017 ritten, dit impliceert een bezettingsgraad van 26,2%.

Het kleinste aantal busreizigers vinden we terug op de stadslijnen 35, 38 en 37. Dit zijn ook de stadslijnen met het kleinste aantal ritten. Buslijn 35 kent als reisweg kaai 58–Antwerpen Rooseveltplaats, buslijn 38 Antwerpen Zuid–Merksem en buslijn 37 Antwerpen Rooseveltplaats–Cauwelaertssluis.

Het grootste aantal busreizigers vinden we terug op de stadslijnen 32, 23 en 18. Deze stadslijnen verbinden respectievelijk Antwerpen Centraal Station–Edegem, Antwerpen Luchtbal–Waalse kaai en Antwerpen Centraal Station–Groenplaats. Dit zijn ook de stadslijnen met het grootste aantal ritten.

De laagste bezettingsgraad vinden we terug op de stadslijnen 35, 37 en 38. De hoogste bezettingsgraad vinden we dan weer terug op de lijnen 32, 33 en 23. Buslijn 33 verbindt Hoboken Cockerill met de Volkstuinlei in Merksem.

Tramreizigers

De Antwerpse trams vervoerden in 2001 43.187.213 passagiers op een totaal van 737.889 ritten, dit impliceert een bezettingsgraad van 58,5%. We kunnen dit verder onderverdelen in de premetro en de andere tramlijn. De premetro kent met 19.523.189 passagiers en 225.454 ritten een bezettingsgraad van maar liefst 86,6%. De andere tramlijnen hebben weliswaar 23.664.024 passagiers, maar met 512.435 ritten is de bezettingsgraad aanzienlijk lager.

Het meeste passagiers vinden we terug op de drie premetro tramlijnen 3, 15 en 2. Deze behoren ook alle tot de top vier van het grootste aantal ritten. Tramlijn 3 verbindt Merksem–Antwerpen–Zwijndrecht, tramlijn 15 linkeroever–Mortsel, tramlijn 2 Linkeroever–Hoboken.

Het kleinste aantal reizigers vinden we terug op de lijnen 4 (Antwerpen Sint-Pietersvliet–Hoboken), 7 (Antwerpen Sint-Pietersvliet–Mortsel) en 11 (Antwerpen Melkmarkt–Deurne Eksterlaar). De eerste twee zijn ook de lijnen met het kleinste aantal ritten. Ook tramlijn 24 (Antwerpen Zuidstation–Deurne Silsbrug) kent een relatief klein aantal ritten. Naast de eerder genoemde premetro tramlijn kent ook tramlijn 12 (Deurne W. Saerensplaats–Hoboken Schoonselhof) een groot aantal ritten.

De laagste bezettingsgraad vinden we terug op de tramlijnen met het kleinste aantal reizigers. De hoogste bezettingsgraad op de premetro tramlijnen. Tramlijn 2 heeft zelfs een bezettingsgraad van 95,2%.

- ▶ De bussen op de Antwerpse stadslijnen vervoerden in 2001 19.588.047 passagiers.
- ▶ De trams op de stadslijnen vervoerden in 2001 43.187.213 passagiers.

2 3 Verkeerstellingen op wegen rond Antwerpen, 1999-2001

Bron: LIN, Afdeling Verkeerskunde

		Werkdag	Zaterdag	Zondag	Gemiddelde weekdag
A12: Brussel – Boom – Antwerpen – Bergen op Zoom (Ekeren – Noorderlaan)					
	1999	50.900	36.200	33.600	46.300
	2000	50.700	36.200	33.100	46.100
	2001	<i>geen cijfers</i>			
E17: Rijsel – Gent – Antwerpen (Kruibeke – Burcht)					
	1999	112.000	76.400	69.600	100.900
	2000	106.100	70.000	62.300	94.700
	2001	98.700	64.300	60.000	88.200
E19: Brussel – Antwerpen – Breda (Craeybeckxtunnel)					
	1999	105.500	65.900	59.900	93.300
	2000	108.900	66.700	59.300	95.800
	2001	115.800	72.100	63.200	102.100
E19: Brussel – Antwerpen – Breda (Antwerpen Noord – Merksem Kaaien)					
	1999				86.000 ¹
	2000	96.600	71.500	67.000	88.800
	2001	97.400	71.000	67.200	89.300
E313: Antwerpen – Hasselt – Luik (Antwerpen Oost – Wommelgem)					
	1999	115.300	83.600	76.100	105.200
	2000	119.300	85.600	78.100	108.600
	2001	119.500	88.200	82.600	109.700

¹ raming wegens onvoldoende resultaten beschikbaar

2 4 Verkeerstellingen op ringwegen Antwerpen, 1999-2001

Bron: LIN, Afdeling Verkeerskunde

		Werkdag	Zaterdag	Zondag	Gemiddelde weekdag
R1: Schijnpoort – E34					
	1999	<i>geen cijfers</i>			
	2000	181.000	127.300	109.600	163.100
	2001	178.500	125.700	114.900	162.100
R1: Lt. Lippenslaan – Grote Steenweg N1					
	1999	192.900	134.200	121.200	174.300
	2000	191.700	131.100	117.900	172.500
R1: Kennedytunnel					
	1999	132.800	95.800	91.200	121.600
	2000	134.200	97.000	90.400	122.700
	2001	133.200	95.800	90.600	121.700
R2: Liefkenshoektunnel					
	1999	<i>geen cijfers</i>			
	2000	14.626	6.351	6.382	12.331
	2001	15.300	6.900	6.300	12.800
R2: Tijlmanstunnel					
	1999	25.400	10.000	9.100	20.900
	2000	24.700	7.900	8.300	20.000
	2001	23.100	9.200	8.600	20.500

Verkeerstellingen

Automatische tellingen verlopen op twee verschillende manieren: enerzijds continu op vaste locaties met vaste installaties voorzien van lusdetectoren en anderzijds periodiek of occasioneel op variabele locaties met mobiele toestellen voorzien van slangdetectoren. De installaties met lusdetectoren op vaste locaties zijn zowel aanwezig op autosnelwegen en ringen als op gewestwegen. Ze worden geïnstalleerd en onderhouden door de afdeling Elektriciteit en Mechanica te Brussel, Gent en Antwerpen. Het plaatsen en de controles van de mobiele telposten gebeurt onder toezicht van de afdeling Verkeerskunde te Brussel en de afdeling Wegen van de Vlaamse provincies. We maken twee bemerkingen bij deze cijfers. Een analyse van deze gegevens zal gezien de uitgebreide werken aan de wegeninfrastructuur in Antwerpen snel gedateerd zijn. Bovendien is de periode die we analyseren veel te kort om evoluties in de tijd vast te stellen.

Vlaanderen telt 5.100 km gewestwegen en 900 km autowegen. De evolutie van het wegverkeer op de autowegen in 2001 t.o.v. 2000 bedraagt +0,1%. Dit houdt dus ongeveer een status-quo in van het wegverkeer. De gewestwegen hadden gemiddeld 1,0% meer voertuigen te verwerken.

De tabellen geven per autoweg, gewestweg of ring de gemiddelde dagintensiteiten op een werkdag, een zaterdag, een zondag en een gemiddelde weekdag. Dit telkens van 6 u 's ochtends tot 22 u 's avonds. De tellingen zijn gebeurd o.b.v. lusdetectoren.

Er zijn vier autosnelwegen waarvan de verkeerstellingen onder Antwerpen ressorteren: de A12 Brussel – Boom – Antwerpen – Bergen op Zoom, de E17 Rijsel – Gent – Antwerpen, de E19 Brussel – Antwerpen – Breda en de E313 Antwerpen – Hasselt – Luik. Op de E19 hebben we twee meetpunten.

Op alle autosnelwegen merken we de meeste verkeersdruk op de werkdagen. Op zaterdag en zondag is het vanzelfsprekend veel minder druk. We stellen vast dat er meer verkeer is op de E313, de E19 en de E17 dan op de A12. In 2001 rijden er op een werkdag 119.500 auto's over de E313, 115.800 over de E19 en 98.700 over de E17 in Antwerpen. Op de A12 zijn er in 2000 op een werkdag 50.700 auto's.

Op de ringweg rond Antwerpen merken we op dat de Kennedytunnel van de drie meetpunten aan de tunnels het drukste verkeerspunt is. In 2001 slikt de Kennedytunnel op een werkdag 133.200 auto's. De Liefkenshoektunnel daarentegen telt slechts 15.300 auto's. Ten slotte is de Tijsmantunnel nog goed voor 23.100 auto's op een werkdag.

Op de E34 aan het meetpunt Schijnpoort passeren er in 2001 op een werkdag 178.500 auto's. Op de N1 aan de Lt. Lippenslaan is het nog drukker, er passeren in 2000 191.700 auto's.

2 5 Aantal oproepen infolijn, 2001–2002

Bron: Dienst Communicatie stad Antwerpen

	2001	2002
Beantwoord	27.712	28.222
Na wachtrij	7.682	3.602
Hulplijn	776	1.648
Antwoordapparaat	132	2.352
Niet beantwoord	/	3.587
Totaal	36.302	39.411
Efficiëntie	80%	91%

2 6 Totaal aantal klachtendossiers en onmiddellijke dienstverlening, 1999–2001

Bron: Jaarverslagen Ombudsman 1999–2001

	1999	2000	2001
Klachtendossiers	877	737	1.000
Onmiddellijke dienstverlening	1.850	1.780	2.046

2 7 Wijze van contactname met de ombudsman in %, 1999–2001

Bron: Jaarverslagen Ombudsman 1999–2001

	1999–2000	2001
Na afspraak	13%	10%
Onaangekondigd	19%	12%
Schriftelijk	43%	60%
Telefonisch	25%	18%
Totaal	100%	100%

2 8 Thematische indeling van de klachtendossiers in %, 1999–2001

Bron: Jaarverslagen Ombudsman 1999–2001

	1999–2000	2001
Begraafplaatsen	1%	1%
Belastingen	3%	5%
Burgerlijke stand en bevolking	9%	8%
Cultuur	1%	1%
Eigendommen (verhuring, onderhoud en verkoop)	2%	1%
Groen	3%	2%
Hinder en samenlevingsproblemen	9%	8%
Informatie	2%	6%
Juridische aspecten	1%	4%
Milieu en afval	10%	9%
OCMW	7%	7%
Onderwijs	1%	1%
Openbare veiligheid	2%	2%
Personeel	2%	4%
Politie: algemeen	13%	15%
Politie: verkeer	8%	6%
Premies en toelagen	2%	2%
Sport	1%	1%
Straatbeeld en openbare weg	10%	9%
Vergunningen	2%	3%
Sociale huisvestingsmaatschappijen	/	5%
Varia	11%	/

Diensten

Oproepen infolijn

Het aantal oproepen via de infolijn in 2001 en 2002 vergelijken we in dit onderdeel niet. De gegevens zijn niet op exact dezelfde manier geregistreerd en daarom bekijken we alleen kort het aantal oproepen van 2002.

In 2002 krijgt de infolijn 39.411 oproepen. 71,6% van deze oproepen worden onmiddellijk behandeld. 9,1% wordt na een wachtrij beantwoord. Een even groot percentage wordt niet beantwoord. 6,2% van de oproepen komt op het antwoordapparaat terecht en een iets kleiner percentage (4,2%) komt op de hulplijn. In 2002 berekent de hulplijn een efficiëntie van 91%.

Klachten bij de ombudsman

Bij de cijfers die we bekijken met betrekking tot de werkzaamheden van de ombudsman, moeten we enige omzichtigheid hanteren. Zo was er in 1999 en 2000 niet het ganse jaar een ombudsman actief in de stad Antwerpen. Daarom bekijken we met uitsluitel van de eerste tabel steeds de relatieve cijfers. De jaren 1999 en 2000 worden in deze relatieve tabellen dan ook steeds samengenomen. Bovendien wordt de laatste jaren de ombudsman meer gezien als een tweedelijns hulp en dient de burger eerst te passeren langs de andere diensten.

We bekijken eerst het **aantal klachtendossiers** en de onmiddellijke dienstverlening. De onmiddellijke dienstverlening geeft de contacten weer waarbij diegene die contact opneemt, eigenlijk niet bij de ombudsman moet zijn en bijgevolg wordt doorverwezen naar een andere dienst of persoon. In 2001 worden er 1.000 klachtendossiers geopend door de ombudsman. Dit zijn er iets meer dan de jaren voordien, alhoewel we omwille van de eerder genoemde reden voorzichtig moeten zijn met deze stellingname.

De **wijze van contactname** verandert met de jaren ook enigszins; alhoewel de periode die we analyseren te kort is, stellen we toch voorzichtig dat de ombudsman meer dan vroeger schriftelijk gecontacteerd wordt, vooral de contactname via e-mail blijkt aan belang te winnen.

2 9 Meest voorkomende klachtthema's in %, 1996–2001

Bron: Jaarverslagen Ombudsman 1999–2001

	1996	1997	1998	1999–2000	2001
Politie	34%	29%	23%	21%	21%
Straatbeeld en openbare weg	10%	13%	13%	10%	9%
OCMW	10%	11%	7%	7%	7%
Burgerlijke stand en bevolking	8%	/	7%	9%	8%
Hinder en samenlevingsproblematiek	7%	9%	/	9%	8%
Vergunningen	/	6%	/	/	/
Milieu en afval	/	/	13%	10%	9%

2 10 Kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening, 2000

Bron: Test-Aankoop, oktober 2000

	Openingstijden	Affchering van de openingstijden	Loketten en kantoren gemakkelijk te herkennen	Toegankelijkheid voor mensen met een handicap	Eindbeoordeling lokalen
1 zeer slecht 3 slecht 5 middelmatig 7 goed 9 zeer goed					
Antwerpen	3	9	9	9	8
Gent	3	9	9	9	8
13 steden	3	6	8	6	6

Ten slotte bekijken we ook de **thematische indeling** van de klachtthema's waarvoor men de ombudsman contacteert.

Het belangrijkste klachtthema is de politie. In 2001 gaat één vijfde van alle klachten over de politie. De sterke vertegenwoordiging van het klachtthema politie lijkt echter te dalen sinds 1996, alhoewel we voorzichtig moeten zijn, want de cijfers van 1996 zijn mogelijk niet vergelijkbaar met die van 2001 omdat de thema's op een andere wijze werden ingedeeld.

Op de tweede plaats komen de klachten in verband met straatbeeld en openbare weg en in verband met milieu en afval. Daarna volgen hinder en samenlevingsproblematiek, burgerlijke stand en bevolking en OCMW.

Tussen 1999–2000 en 2001 merken we dat vooral het aandeel van de klachtthema's informatie en juridische aspecten toeneemt.

- ▶ In 2001 werden er door de ombudsman 1.000 klachtendossiers geopend.
- ▶ Bij het overmaken van de diverse klachten wint de elektronische post aan belang.
- ▶ De politie is het belangrijkste klachtthema bij de ombudsman.

Kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening

Eind oktober 2000 peilde de consumentenvereniging Test-Aankoop naar de kwaliteit van de dienstverlening van de gemeenten. Bij 70 Vlaamse gemeenten klopte ze aan met zes vragen. Naast de vlotte afhandelingen van deze gevraagde diensten, bekeek Test-Aankoop de openingstijden, de affichering van de openingstijden, de herkenbaarheid van loketten en kantoren en ten slotte de toegankelijkheid voor mensen met een handicap.

Van de 159 onderzochte gemeenten, was slechts 6,0% zowel op zaterdagvoormiddag open als minstens één avond in de week. Bij 32,0% van de gemeenten waren de openingstijden niet geafficheerd op een zichtbare plaats. Wat de properheid betreft, waren de resultaten positiever. 81,0% van de lokalen was proper tot zeer proper. Het juiste loket of kantoor identificeren bleek geen probleem te zijn. Met uitzondering van vier gemeenten, komt de bezoeker op een eenvoudige wijze bij het juiste loket. De infrastructuur voor personen met een handicap liet meer te wensen over. Slechts in 53,0% van de gevallen kan iemand met een handicap zich op eigen houtje in het gebouw verplaatsen. 18,0% is wel toegankelijk maar enkel als anderen een handje toesteken. In de overige 29,0% waren er totaal geen voorzieningen voor personen met een handicap.

- ▶ Antwerpen scoort bijzonder goed wat betreft de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening, beduidend beter dan de centrumsteden. Enkel inzake de openingstijden behaalt Antwerpen, net als Gent en de centrumsteden, een slechte score. De stad Gent behaalt exact dezelfde score als Antwerpen voor elk onderdeel.

2 11 Flexibiliteit van de dienstverlening

Bron: Website Stad Antwerpen oktober 2002, OASes-bewerking

	Flexibiliteit openingsuren	Virtuele bereikbaarheid (%)
Bibliotheek	3	100
Dienst Bevolking	1	100
Dienst Burgerlijke stand	1	100
Toerisme	2	75
Hulp- en preventiediensten	3	10
Sportdienst	1	100
Dienst Leefmilieu	0	100
Ruimtegebonden	0	100
Andere stadsdiensten met loket	1	75
Jeugddienst	1	100
OCMW	1,5	100

2 12 Website van de stad Antwerpen

Bron: <http://www.antwerpen.be/MIDA/> (13 december 2002)

Flexibele uren en/of virtuele toegang?

Op het vlak van de dienstverlening moet de stad bereikbaar zijn, zowel persoonlijk als virtueel. In het kader van deze monografie werden de diensten van de stad Antwerpen onder de loep genomen en werd een score toegekend volgens een puntensysteem. Wanneer een dienst open is op zaterdag en twee avonden per week minstens tot 18.30 u, krijgt de dienst de maximumscore van 3. Wanneer een dienst slechts één avond per week tot 18.30 u open is en op zaterdag, krijgt deze een score van 2, enzovoort. Een stadsdienst die aan geen enkele van deze voorwaarden voldoet, krijgt een nul.

Alhoewel flexibele uren en virtuele toegang wel een indicatie geven van de bereikbaarheid van een stad, mogen we de flexibiliteit op dit vlak niet te veel verklaringskracht over de bereikbaarheid geven. Het is immers zo dat of een dienst al dan niet bereikbaar is via e-mail, niets zegt over de snelheid waarmee oproepen via de digitale snelweg behandeld worden. Bovendien zullen bijvoorbeeld de hulpdiensten sneller kunnen ingrijpen bij een telefonische oproep. Een lage score van de hulp- en preventiediensten wil ook niet zeggen dat deze diensten niet bereikbaar zijn. Met deze gedachten in het achterhoofd willen we toch iets zeggen over de flexibiliteit van de dienstverlening.

De stadsbibliotheek legt de beste cijfers voor: ze is virtueel bereikbaar, is minstens 2 avonden per week tot 18.30 u open en is open op zaterdag. Inzake virtuele bereikbaarheid tellen de dienst Toerisme en de andere diensten met loket geen 100% maar 75% bereikbaarheid. De hulp- en preventiediensten leggen een nog lagere virtuele bereikbaarheid voor. Dit laatste is zoals eerder gesteld niet echt verwonderlijk. Bij deze diensten is de nood tot snel reageren immers dikwijls zeer hoog. Daarom is voor deze diensten de bereikbaarheid via telefoon dikwijls belangrijker dan de virtuele bereikbaarheid. De ruimtegebonden diensten en de dienst Leefmilieu zijn het minst flexibel in de openingsuren.

Met de nodige bedenkingen in het achterhoofd mogen we voorzichtig besluiten dat de flexibiliteit van de openingsuren van de meeste stadsdiensten naar de toekomst toe beter kan.

- ▶ De flexibiliteit van de openingsuren is in de stad Antwerpen voor verbetering vatbaar. De virtuele bereikbaarheid is over bijna gans de lijn zeer goed.
- ▶ Antwerpen scoort, met uitzondering de openingstijden, zeer goed wat betreft de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening.

Website

Rond 1995 zijn de meeste overheidsinstellingen in Vlaanderen begonnen met het ontwikkelen van een eigen website. Met het groeiende belang van internet en andere communicatiemiddelen mogen we veronderstellen dat de digitale communicatie tussen stadsdiensten en burgers in beide richtingen zal toenemen. Gezien de website een belangrijk uithangbord is voor elke gemeente of stad lijkt het ons interessant om eens kort te bekijken wat er zoal is terug te vinden op de website van de stad Antwerpen.

Websites worden echter constant vernieuwd en het is niet makkelijk om vandaag een inhoudsanalyse te presenteren die nog van kracht zal zijn bij het lezen van de publicatie.

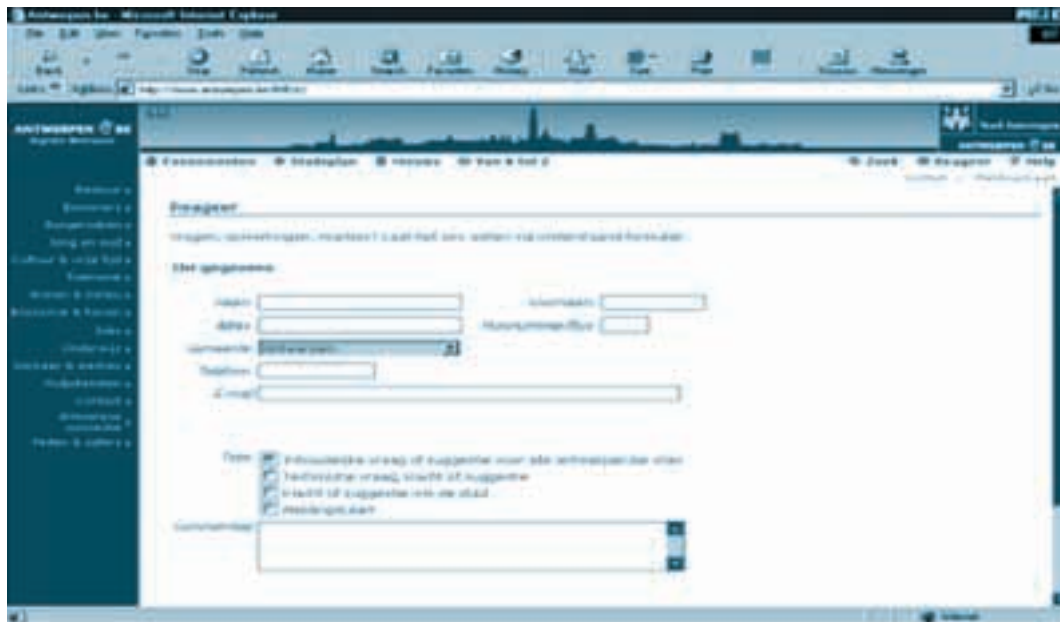
Op de website van de stad Antwerpen kan je terecht voor een heel pak interessante informatie. Er is zoveel informatie terug te vinden, dat we verplicht zijn de meest interessante er uit te lichten.

De startpagina van de website levert al onmiddellijk een beeld van de districten en deelgemeenten die de stad vormen. Aan de linkerkant van deze kaart heb je de keuze uit verschillende onderverdelingen. Onder de eerste categorie 'bestuur' kom je terecht op een beeld van de organisatorische structuur van de verschillende stadsinstellingen. Hierbij hebben we het zowel over het stadsbestuur zelf, als het OCMW en de haven. Bovendien wordt er informatie geboden over de personen die de verschillende functies binnen deze instellingen bekleden.

Een ander meldenswaardig onderdeel is 'wonen en milieu' dat de nodige informatie bevat over de verschillende premiestelsels e.d. Het onderdeel 'burgerzaken' biedt relevante contactinformatie.

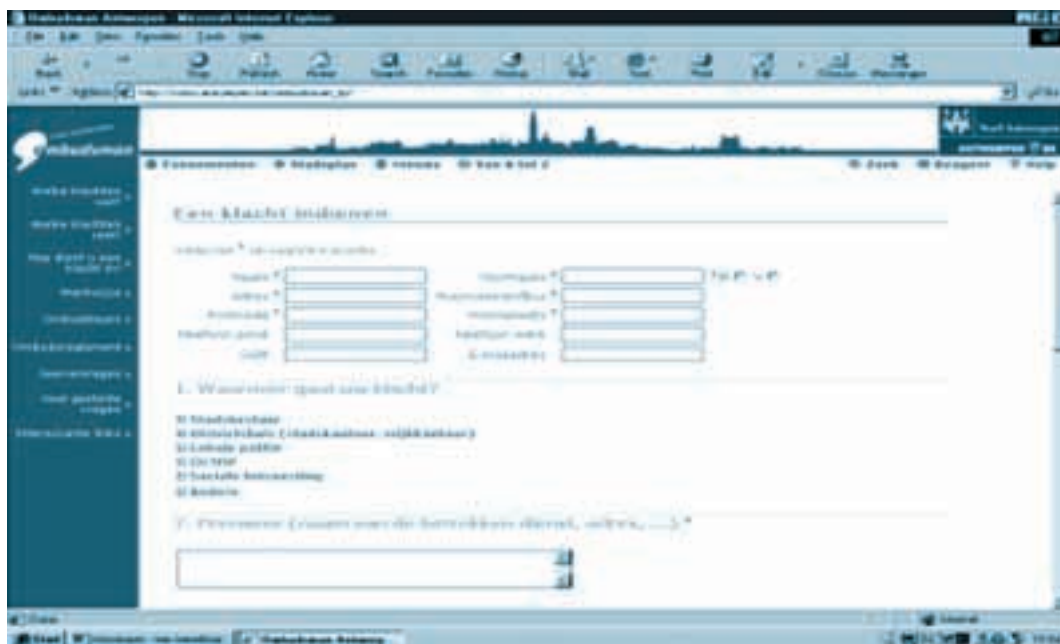
2 13 Meldingskaart

Bron: <http://www.antwerpen.be/MIDA/> (30 januari 2003)

2 14 Klachten bij de ombudsman

Bron: http://www.antwerpen.be/ombudsman_fp/ (30 januari 2003)

Ook de hulpdiensten krijgen hun plaats op de website. Belangrijke contactadressen en telefoonnummers worden vermeld. Ten slotte vinden we ook heel wat informatie over de toeristische en culturele activiteiten in de stad Antwerpen terug.

De website telde in 2002 ongeveer 9.701.000 hits of 26.580 hits per dag. Dit impliceert dat er in 2002 1.324.000 unieke bezoekers waren. Via de website van Antwerpen kan men zich ook inschrijven voor een elektronische nieuwsbrief. Deze elektronische nieuwsbrief telt momenteel ongeveer 22.000 abonnees.

- ▶ De website van de stad Antwerpen is zeer uitgebreid en bevat een schat aan informatie over de stad.
- ▶ In 2002 werden er ongeveer 26.580 hits per dag geregistreerd.

Meldingskaart – contact met de ombudsman

De website van de stad Antwerpen voorziet ruimte om vragen, opmerkingen of reacties in verband met de website of de stad door te sturen. Deze mogelijkheid is te vinden onder het onderdeel 'contact'. Er zijn verschillende types van reacties mogelijk: inhoudelijke vragen of suggesties voor alle antwerpen.be sites; technische vragen, klachten of suggesties; klachten of suggesties i.v.m. de stad en de meldingskaart.

De pagina's van de ombudsman op de Antwerpse website bieden ook de mogelijkheid om online klachten in te dienen. U dient onder andere te preciseren over welke specifieke dienst en welke dienstverlening uw klacht of melding gaat. Daarnaast wordt u ook verzocht om te verduidelijken welke feiten u wenst aan te klagen en op welke wijze de betreffende dienst uw reactie behandelde. Ten slotte wordt ook gevraagd de reden van uw reactie te preciseren.

2 15 Antwerpen – feiten en cijfers

Bron: <http://www.antwerpen.be/feitenencijfers/> (31 januari 2003)

2 16 Stadsontwikkelingsmaatschappij Antwerpen

Bron: <http://www.somavzw.be/soma.html> (31 januari 2003)

Antwerpen – feiten en cijfers

Sinds eind 2002 beschikt de website van de stad Antwerpen ook over een uitgebreid gedeelte feiten en cijfers. Deze website werd opgericht ter vervanging van de vroegere papieren identiteitskaart waarover de stad beschikte. In hoofdzaak vinden we op deze website geografische, demografische, historische, economische, personeels-, onderwijs-, en informaticagegevens, ... Daarnaast vind je ook interessante telefoonnummers en cijfers over het stadsbestuur terug. Deze gegevens worden continu geactualiseerd en de burger mag ze vrij gebruiken.

Stadsontwikkelingsmaatschappij Antwerpen (SOMA) Databank Sociale Planning

De stadsontwikkelingsmaatschappij Antwerpen opereert in naam van het stedelijk bestuur van de stad Antwerpen. De centrale opdracht van SOMA is het coördineren, communiceren en evalueren van de programma's voor stedelijke vernieuwing en kansarmoedebestrijding.

De databank sociale planning is het onderdeel dat ons in dit hoofdstuk bereikbare stad het meest interesseert. De databank sociale planning verzamelt en verwerkt allerlei statistieken ter ondersteuning van het lokale beleid in Antwerpen. Vooral de statistieken op subgemeentelijk niveau vormen een duidelijke meerwaarde ter aanvulling van de centraal aangemaakte statistieken. Ook de burger heeft immers de mogelijkheid zich aan de hand van allerlei kaarten een beeld te vormen van de stad Antwerpen.

De gegevens die we terugvinden zijn terug te brengen tot volgende categorieën:

- ▶ Bevolking
- ▶ Werkzoekenden
- ▶ OCMW financiële dossiers
- ▶ OCMW thuisdiensten dossiers
- ▶ Netto belastbare inkomens
- ▶ Kansarmoede registratie Kind en Gezin
- ▶ Scholen en leerlingen in het basis- en secundair onderwijs
- ▶ Anderstalige nieuwkomers in het onderwijs
- ▶ Dossiers aanvragen regularisatie
- ▶ Volks- en woningtellingen
- ▶ Patrimonium sociale huisvesting
- ▶ Verkooprijzen woningen
- ▶ Verkooprijzen handelspanden
- ▶ Leegstaande en / of verwaarloosde woningen en gebouwen

3 Een bruisende stad?

In dit hoofdstuk stellen we ons de vraag of Antwerpen een bruisende stad is. We gaan dit na aan de hand van indicatoren op drie vlakken: demografie, economie en sport en cultuur.

Op demografisch vlak wordt de stad Antwerpen gekenmerkt door een relatief hoog aantal sterfgevallen en geboorten per 1.000 inwoners in vergelijking met de andere regio's. Net als in de centrumsteden dalen beide saldi over de periode 1992 tot 2000. De natuurlijke aangroei in Antwerpen is steeds zeer laag. Positieve en negatieve saldi wisselen elkaar af. In 1992 is de natuurlijke aangroei in de andere regio's veel hoger dan in Antwerpen, maar door een sterke afname in de andere regio's liggen de saldi in 2000 dichter bij elkaar.

De groene druk in Antwerpen is groter dan in Gent, maar ligt ongeveer op hetzelfde niveau als in de centrumsteden. Met de grijze druk is het evenwel anders gesteld. De grijze druk in Antwerpen is opvallend hoog in vergelijking met de andere regio's, in 2001 flirtten de waarden ervan met de 50% grens. Door de relatief hoge groene druk en de zeer hoge grijze druk, merken we in Antwerpen een afhankelijkheidsratio op die veel hoger ligt dan elders. Bovendien neemt hij sterker toe dan in de andere regio's. Van de totale bevolking is ruim één vijfde jonger dan 19 of ouder dan 65 jaar. De doorstromingscoëfficiënt in Antwerpen is evenwel veel lager dan elders maar neemt in tegenstelling tot in de andere regio's licht toe. Antwerpen kent een groot aandeel niet-Belgen onder de inwoners. Bijna één op acht Antwerpenaren is een vreemdeling, terwijl slechts één op dertien centrumstedelingen dat is. De meerderheid van deze Antwerpse niet-Belgen komt uit een land van de Europese Unie. De EU'ers zijn met net iets meer dan de Marokkaanse Antwerpenaren. In tegenstelling tot Gent, de centrumsteden en Vlaanderen neemt het aantal inwijkingen in Antwerpen niet toe tussen 1992 en 2000. Bovendien stijgt het aantal uitwijkingen minder sterk dan in de andere gebieden. De steden kenden tot 1999 jaar na jaar een negatief migratiesaldo. In 2000 wordt dit migratiesaldo positief voor Gent en de centrumsteden, Antwerpen behoudt echter een negatief migratiesaldo.

Op economisch vlak loopt in alle regio's het aantal startende bedrijven terug, de afname is echter verhoudingsgewijs het grootst in Antwerpen. Maar ook de ratio oprichtingen / faillissementen daalt in alle regio's en is veruit het laagst in Antwerpen. We bekeken ook het aantal bedrijven en werknemers van de bedrijven die in Antwerpen gevestigd zijn. De meeste van deze bedrijven en werknemers vinden we terug in de sector van de handel, financiën en commerciële diensten. De bewerkende en verwerkende industrie kent weliswaar minder bedrijven maar wel een aanzienlijk aantal werknemers. De secundarisering van de arbeidsmarkt is in Antwerpen vergelijkbaar met die in de centrumsteden, maar ligt toch een flink stuk lager dan in Gent. De secundariseringsgraad daalt echter in alle regio's. De tertiëriseringsgraad neemt overal toe. In Antwerpen is deze ongeveer even hoog als in Gent, maar toch iets hoger dan in de centrumsteden. De tewerkstelling in de nieuwe bedrijven stijgt overal en in Antwerpen is deze tewerkstelling hoger dan in Gent.

Antwerpen telt jaarlijks gemiddeld 1.186.226 overnachtingen van toeristen. Hiermee vertegenwoordigt Antwerpen gemiddeld 28,0% van de overnachtingen in de centrumsteden. Bovendien is het aantal overnachtingen sterk gestegen. De meerderheid van de dagjes- en verblijftoeristen komt uit landen van de Europese Unie. Ongeveer de helft van de dagjestoeristen bezoekt Antwerpen omwille van vakantie- of ontspanningsredenen, de andere helft komt omwille van beroepsaangelegenheden.

Op cultureel vlak trekken de Antwerpse musea tegen het einde van de jaren '90 iets meer bezoekers dan in de eerste helft van dit decennium. De bibliotheken kennen gemiddeld 107.786 volwassenen en 39.451 jongeren onder de gebruikers. Ruim één derde van alle sociale ontmoetingsruimten in de centrumsteden bevindt zich in Antwerpen. Bij de sociale ontmoetingsruimten scoort Antwerpen positief wat betreft het aantal expositieruimten in vergelijking met Gent en de centrumsteden. Eerder negatief laat Antwerpen zich opmerken wat betreft de ruimten voor populaire muziek.

3 1 Evolutie van het geboortesaldo per 1.000 inwoners, 1992–2000

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1992	12,9	12,8	12,7	12,1
1993	12,6	12,3	12,2	11,7
1994	12,2	12,2	11,9	11,1
1995	12,0	12,0	11,6	11,0
1996	12,0	12,2	11,5	10,9
1997	12,5	11,9	11,7	10,9
1998	12,4	11,6	11,4	10,7
1999	11,8	11,7	11,2	10,4
2000	12,2	12,1	11,3	10,4

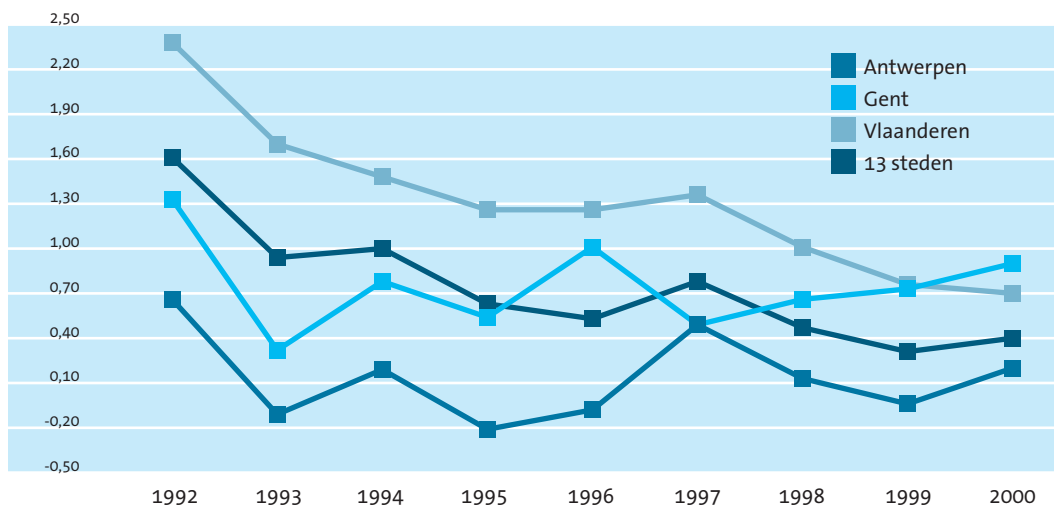
3 2 Evolutie van het sterftesaldo per 1.000 inwoners, 1992–2000

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1992	12,2	11,4	11,1	9,7
1993	12,7	11,9	11,2	10,0
1994	12,0	11,4	10,9	9,6
1995	12,2	11,4	11,0	9,7
1996	12,0	11,2	11,0	9,6
1997	12,0	11,5	10,9	9,6
1998	12,2	11,0	10,9	9,6
1999	11,9	11,0	10,9	9,7
2000	11,9	11,2	10,9	9,7

3 3 Evolutie van de natuurlijke aangroei per 1.000 inwoners, 1992–2000

Bron: NIS

Demografisch

De natuurlijke loop van de bevolking wordt bestudeerd op basis van het geboorte- en sterftesaldo. Een positieve balans van het geboortesaldo ten opzichte van het sterftesaldo impliceert een natuurlijke aangroei voor de regio. De toename van een bevolking wordt echter niet alleen bepaald door de natuurlijke aangroei, maar ook door immigraties en emigraties. Die kunnen zowel van interne als van externe aard zijn. Een positieve of negatieve balans van de emigraties en de immigraties zorgt ook voor een aangroei of afname van de bevolking van een stad of een gemeente. Beide saldi maken duidelijk of een stad te maken heeft met een afname of een toename van de bevolking, hetzij door de natuurlijke loop, hetzij door migratiebewegingen.

Natuurlijke loop

Geboortesaldo

In Vlaanderen werden het voorbije decennium jaarlijks gemiddeld 11,0 kinderen per 1.000 inwoners geboren. In de centrumsteden ligt het geboortesaldo iets hoger. In de centrumsteden worden er gemiddeld over de laatste negen jaar 11,7 kinderen geboren per 1.000 inwoners. Zowel binnen de 13 centrumsteden als in Vlaanderen merken we een afname van het geboortesaldo op tijdens deze periode, respectievelijk van -1,4 en -1,7%-punt.

In Antwerpen ligt het geboortesaldo hoger dan in Vlaanderen, de centrumsteden en Gent. Het verschil met Gent is echter niet zo groot. Jaarlijks bedraagt het geboortesaldo in Antwerpen gemiddeld 12,3. In Gent berekenen we een gemiddelde van 12,1 geboorten per 1.000 inwoners. Gemiddeld worden er in Antwerpen 5.587 kinderen geboren tegenover 2.735 in Gent. Tussen 1992 en 2000 daalt het geboortesaldo in Antwerpen en Gent met 0,7%-punt. Deze daling is minder sterk dan de daling die we voor Vlaanderen en de centrumsteden vaststellen.

Sterftesaldo

In de centrumsteden sterven er gemiddeld meer mensen dan in Vlaanderen. Vlaanderen kent een gemiddeld sterftesaldo van 9,7 per 1.000 inwoners, in de centrumsteden zijn er gemiddeld 11,0 sterfgevallen per 1.000 inwoners. In Vlaanderen blijft het sterftesaldo tussen 1992 en 2000 vrij stabiel. In de centrumsteden stellen we een zeer lichte afname vast (-0,2%-punt).

In Antwerpen ligt het sterftecijfer opmerkelijk hoger dan in Vlaanderen en de centrumsteden. Ook in vergelijking met Gent ligt het sterftecijfer steeds hoger. Gemiddeld zijn er jaarlijks 12,1 sterfgevallen per 1.000 inwoners. Dat zijn jaarlijks zo'n 5.524 sterfgevallen in Antwerpen. In Gent bedraagt het sterftesaldo 11,3 per 1.000 inwoners. In Antwerpen daalt het sterftesaldo licht met 0,3%-punt. Het sterftesaldo in Gent daalt even sterk als in de centrumsteden.

Natuurlijke aangroei

Een positieve natuurlijke aangroei betekent dat het aantal inwoners stijgt. In Vlaanderen, de centrumsteden en Gent is dit saldo steeds positief. Vlaanderen scoort steeds hoger dan de centrumsteden, maar de afname van de natuurlijke aangroei in Vlaanderen is groter. De gemiddelde natuurlijke aangroei in Vlaanderen bedraagt 1,32 tegenover 0,74 in de centrumsteden.

Zoals de grafiek illustreert, kent Antwerpen een zeer onregelmatige natuurlijke aangroei. Positieve en negatieve natuurlijke aangroei wisselen elkaar af. Dit levert een zeer lage gemiddelde natuurlijke aangroei op van 0,14.

- ▶ De stad Antwerpen wordt gekenmerkt door een hoog aantal sterfgevallen én geboorten per 1.000 inwoners in vergelijking met de andere gebieden.
- ▶ De natuurlijke aangroei in Antwerpen is zeer klein. Bovendien wisselen positieve en negatieve saldi elkaar af.

3 4 Groene druk: verhouding 0–19 jarigen t.o.v. 20–59 jarigen (in %), 1991–2001

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	39,6	39,0	40,7	43,7
1992	39,7	38,7	40,6	43,4
1993	40,0	38,7	40,6	43,2
1994	40,2	38,6	40,6	43,1
1995	40,7	38,7	40,7	43,0
1996	41,1	39,0	40,9	43,0
1997	41,5	39,1	40,9	42,8
1998	41,7	39,0	40,8	42,7
1999	41,8	38,7	40,6	42,4
2000	41,7	38,6	40,4	42,1
2001	41,4	38,1	41,1	41,6
Evolutie in %-punt	1,8	-0,9	0,4	-2,1

3 5 Grijze druk: verhouding 60+ t.o.v. 20–59 jarigen (in %), 1991–2001

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	46,9	42,0	41,5	36,1
1992	47,4	42,1	41,9	36,5
1993	47,6	42,3	42,4	37,1
1994	47,7	42,4	42,7	37,5
1995	48,3	42,7	43,2	38,1
1996	48,6	43,0	43,8	38,6
1997	48,8	43,3	44,2	39,0
1998	49,1	43,2	44,5	39,5
1999	49,2	43,3	44,8	40,1
2000	49,0	43,2	44,9	40,5
2001	48,5	42,6	45,1	40,6
Evolutie in %-punt	1,6	0,6	3,6	4,5

Verhoudingen van de leeftijds categorieën

Voor een stad is het niet alleen belangrijk om de aangroei of afname van het inwonersaantal in het oog te houden. De leeftijdsstructuur van de bevolking is een tweede demografische component om het bruisende karakter van een stad te determineren. We gaan ervan uit dat een jonge bevolking een stad meer bruisend maakt.

Groene druk

In Vlaanderen is de groene druk tussen 1991 en 2001 met 2,1%-punt gedaald. Bovendien is de groene druk in Vlaanderen sinds 1990 nagenoeg continu aan het dalen. In de centrumsteden is dit niet het geval. Tussen 1991 en 2001 merken we in de dertien steden een lichte stijging op met 0,4%-punt. Voor de centrumsteden blijft de groene druk dus vrij stabiel.

Dit heeft tot resultaat dat in het begin van de jaren '90 de groene druk in Vlaanderen hoger is dan in de centrumsteden, maar in 2001 niet meer. De groene druk van de centrumsteden bevindt zich tegen het begin van het nieuwe millennium ongeveer op hetzelfde niveau als in Vlaanderen.

In de jaren '90 berekenen we in Antwerpen een gemiddelde groene druk van 40,8%. In Gent is dit gemiddelde lager en bedraagt het 38,7%. Gent kent een lage groene druk in vergelijking met de andere gebieden. Antwerpen heeft in 1991 een groene druk die net iets hoger ligt. Maar terwijl in Gent de groene druk met 0,9%-punt daalt, neemt de groene druk in Antwerpen met 1,8%-punt toe. In 2001 ligt de groene druk in Antwerpen bijgevolg veel hoger dan in Gent en ongeveer op hetzelfde niveau als in Vlaanderen en de centrumsteden.

Grijze druk

De grijze druk is in Vlaanderen veel kleiner dan in de centrumsteden. Gemiddeld stellen we tijdens deze periode een grijze druk vast van 38,5% in Vlaanderen en 43,5% in de centrumsteden. De grijze druk stijgt evenwel sneller in Vlaanderen dan in de centrumsteden, respectievelijk +4,5%-punt tegenover +3,6%-punt. Bovendien merken we voor beide opdelingsgebieden een continue stijging van de grijze druk op.

Antwerpen kent een enorme grijze druk. Gemiddeld bedraagt deze tussen 1991 en 2001 48,3%. Voor de stad Gent stellen we een percentage vast van 42,7%. Antwerpen kent dus een veel gotere grijze druk dan de andere gebieden. Bovendien is de grijze druk in Antwerpen toegenomen met 1,6%-punt. Dit is een minder sterke toename dan in de centrumsteden en Vlaanderen, maar toch een sterkere toename dan in Gent (+0,6%-punt).

In Antwerpen stellen we net als in Gent evenwel geen continue toename vast. Sinds 2000 valt er zelfs een kleine daling op te merken. Dit is ook voor de stad Gent het geval. Toch mag men stellen dat Antwerpen een hoge grijze druk kent die speelt met de 50%-grens, en bijgevolg een zeer groot percentage ouderen onder haar bevolking heeft.

- ▶ De groene druk in Antwerpen ligt ongeveer op het niveau van de centrumsteden en Vlaanderen.
- ▶ De grijze druk in Antwerpen is opvallend hoog. Tegen het einde van de jaren '90 bedraagt de grijze druk bijna 50%.

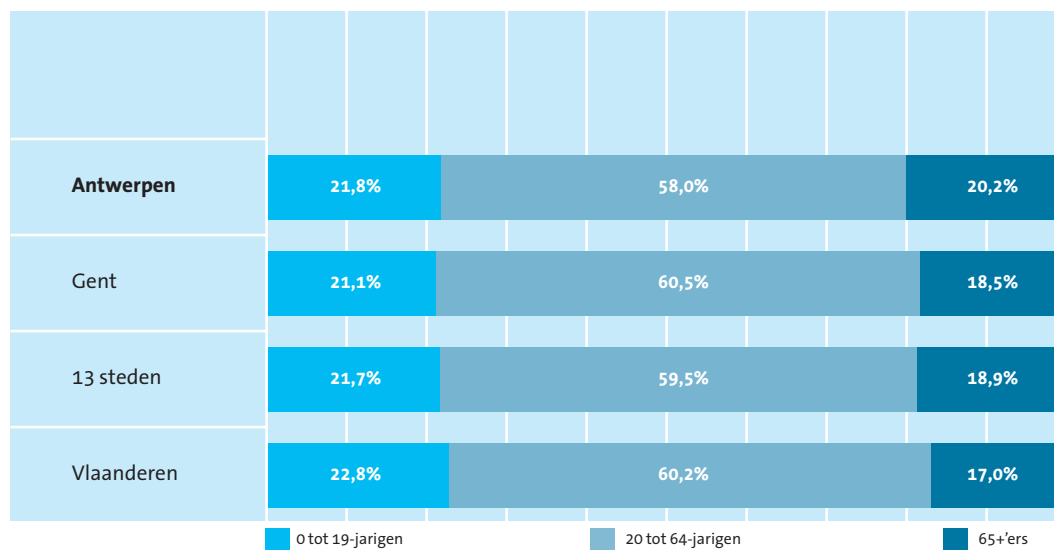
3 6 Afhankelijkheidsratio: verhouding 0–19 jarigen en 60+’ers t.o.v. 20–59 jarigen (in %), 1991–2001

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	86,4	80,9	82,2	79,8
1992	87,1	80,7	82,5	80,0
1993	87,6	81,0	82,9	80,3
1994	88,0	81,0	83,3	80,6
1995	89,0	81,4	83,9	81,1
1996	89,7	82,0	84,6	81,6
1997	90,3	82,4	85,0	81,9
1998	90,7	82,1	85,3	82,2
1999	91,0	82,0	85,4	82,5
2000	90,7	81,8	85,3	82,5
2001	90,0	80,7	84,7	82,2
Evolutie in %-punt	3,6	-0,2	2,5	2,4

3 7 Leeftijdverhoudingen, 2001

Bron: NIS

Afhankelijkheidsratio

De afhankelijkheidsratio is in Vlaanderen licht toegenomen met 2,4%-punt. De stijging van de afhankelijkheidsratio is vrij continu verlopen. Gemiddeld bedraagt de afhankelijkheidsratio in Vlaanderen 81,3% tijdens de jaren '90. In de centrumsteden ligt de afhankelijkheidsratio hoger, nl. gemiddeld op 84,1%. Ten opzichte van 1991 is de afhankelijkheidsratio er met 2,5%-punt gestegen. Dit is een gelijkaardige stijging als we voor gans Vlaanderen vaststelden.

De afhankelijkheidsratio in Antwerpen is groter dan elders. Dit wordt ook bevestigd door de grafiek links. De groep mensen tussen 20 en 64 jaar is in Antwerpen verhoudingsgewijs het kleinst. De afhankelijkheidsratio is bovendien in Antwerpen het sterkst gestegen, nl. +3,6%-punt. Gent kent een kleinere gemiddelde afhankelijkheidsratio dan Antwerpen (81,4% t.o.v. 89,1%). Als we de afhankelijkheidsratio bekijken in 2001, stellen we in tegenstelling tot in de andere gebieden in Gent een daling met 0,2%-punt vast.

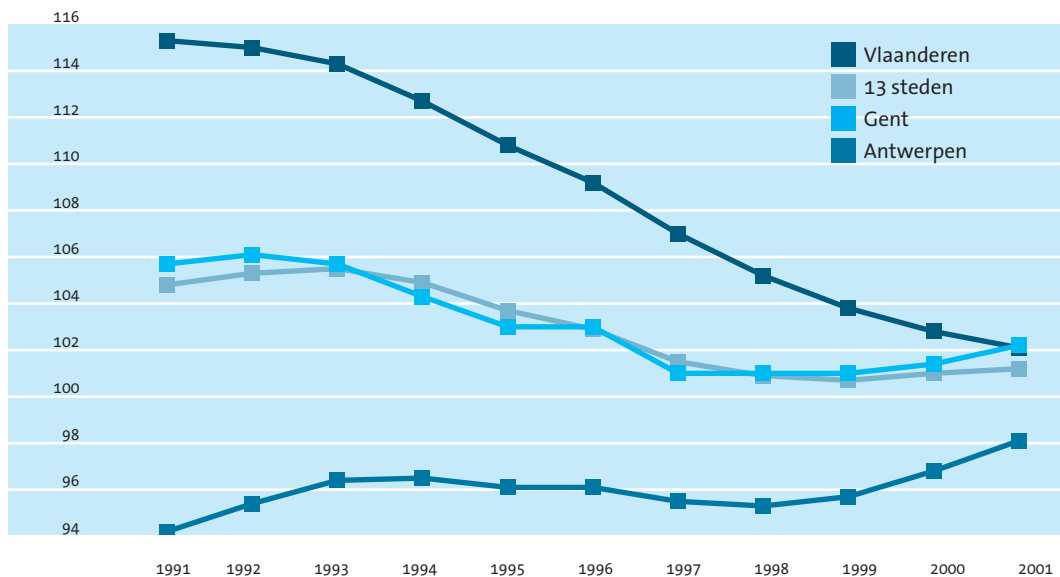
- ▶ Antwerpen kent de hoogste afhankelijkheidsratio. Bovendien is tijdens de jaren '90 deze ratio het sterkst gestegen in vergelijking met Vlaanderen, de centrumsteden en Gent.

Leeftijdsverhoudingen in 2001

De grafiek bevestigt de voorgaande conclusies. In 2001 is de groep mensen uit de leeftijdscategorie 20 tot 64-jarigen in Antwerpen het kleinst in verhouding tot de andere categorieën. Het is vooral de groep 65-plussers, die in Antwerpen zeer groot is (20,2%), die het verschil maakt. Het aandeel 0 tot 19-jarigen bevindt zich op hetzelfde niveau als de centrumsteden. Toch merken we tussen de vier geselecteerde gebieden in 2001 geen spectaculaire verschillen wat de leeftijdsverhoudingen betreft.

3 8 Evolutie van de doorstromingscoëfficiënt ((10-24 j.)/(50-64 j.)x100), 1991-2001

Bron: NIS

Doorstromingscoëfficiënt

De doorstromingscoëfficiënt geeft weer in welke zin een welbepaalde groep jongeren (10 tot 24 jaar) zich verhoudt tot een welbepaalde groep ouderen (50 tot 64 jaar). De groep ouderen zijn in dit geval de ouderen die in de nabije toekomst de arbeidsmarkt verlaten of die de arbeidsmarkt reeds verlaten hebben en de groep jongeren zijn degenen die op korte termijn tot deze markt toetreden of zopas zijn toegetreden.¹

- 1 Als beide groepen exact even groot zijn, is de waarde van de coëfficiënt exact 100. Is de waarde hoger dan 100, dan is de groep jongeren groter. Een waarde kleiner dan 100 betekent een grotere groep ouderen dan jongeren.

Deze doorstromingscoëfficiënt ligt in 1991 veruit het hoogst in Vlaanderen. Tot 2001 blijft de coëfficiënt in Vlaanderen echter continu dalen, zodat hij in 2001 een waarde bereikt van 102,1. Hiermee is de doorstromingscoëfficiënt in Vlaanderen op 11 jaar tijd met 13,2%-punt gedaald. Voor de centrumsteden verloopt de evolutie enigszins anders. In 1991 ligt de doorstromingscoëfficiënt er in vergelijking met Vlaanderen aanzienlijk lager, nl. op 104,8. Ook hier merken we tussen 1992 en 2001 een daling op. De daling is echter veel minder spectaculair (slechts -3,6%-punt) en niet continu. Tot 1994 stijgt de coëfficiënt in de centrumsteden, daarna daalt hij tot het jaar 1999. Vervolgens zal hij opnieuw licht stijgen. Dit heeft tot resultaat dat anno 2001 de doorstromingscoëfficiënten van Vlaanderen en de centrumsteden dicht bij elkaar liggen, zoals de grafiek treffend illustreert.

In Antwerpen ligt de doorstromingscoëfficiënt veruit het laagst van alle gebieden. Desalniettemin zien we de coëfficiënt tussen 1991 en 2001 enkel voor Antwerpen stijgen. Over de periode 1991–2001 stijgt hij in Antwerpen met 3,9%-punt, terwijl hij in Gent daalt met 3,5%-punt. De stijging verloopt echter niet continu. Vooral het begin en het einde van het decennium zijn verantwoordelijk voor de relatief sterke stijging over deze periode.

In vergelijking met de andere gebieden is Antwerpen het enige gebied dat een doorstromingscoëfficiënt voorlegt die steeds kleiner is dan 100. Dit wil zeggen dat voor Antwerpen de groep ouderen tussen 50 en 64 jaar steeds groter is dan de groep jongeren van 10 tot 24 jaar. Doordat de doorstromingscoëfficiënten van Gent, de centrumsteden en Vlaanderen dalen en die van Antwerpen stijgt, is het verschil tussen Antwerpen en de andere gebieden in 2001 niet zo groot meer als bij de aanvang van het decennium. Dit wordt duidelijk geïllustreerd door de grafiek op de linkse bladzijde.

- ▶ Antwerpen is de enige regio waarin de doorstromingscoëfficiënt in 2001 groter is dan in 1991.
- ▶ Bij het begin van de 21ste eeuw concentreren de doorstromingscoëfficiënten van alle regio's zich rond de waarde 100.

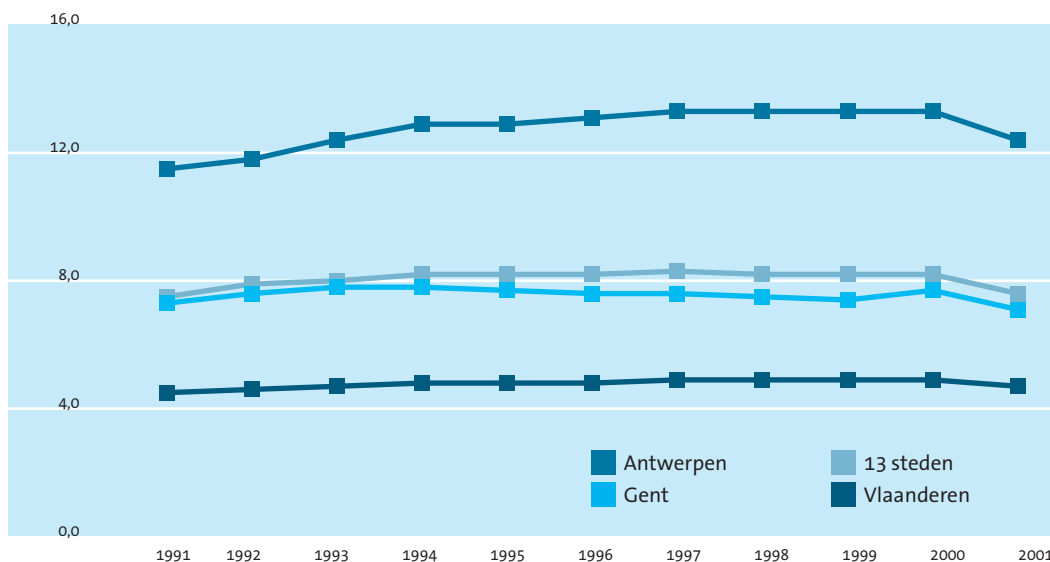
3 9 Aandeel niet-Belgen in de totale bevolking in %, 1991–2001

Bron, NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	11,5	7,3	7,5	4,5
1992	11,8	7,6	7,9	4,6
1993	12,4	7,8	8,0	4,7
1994	12,9	7,8	8,2	4,8
1995	12,9	7,7	8,2	4,8
1996	13,1	7,6	8,2	4,8
1997	13,3	7,6	8,3	4,9
1998	13,3	7,5	8,2	4,9
1999	13,3	7,4	8,2	4,9
2000	13,3	7,7	8,2	4,9
2001	12,4	7,1	7,6	4,7

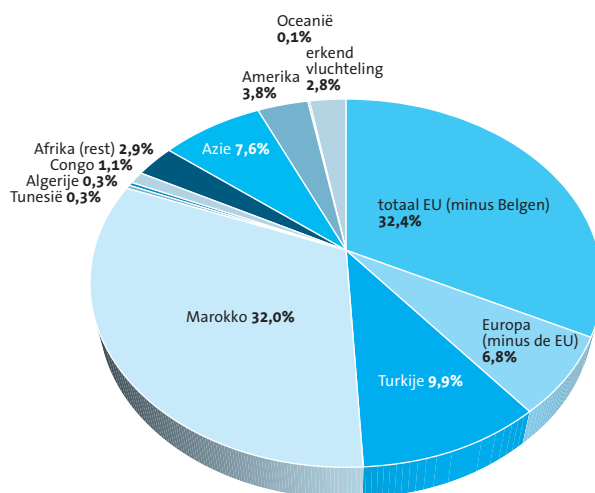
3 10 Aandeel niet-Belgen in de totale bevolking in %, 1991–2001

Bron, NIS

3 11 Aandeel niet-Belgen naar nationaliteit in Antwerpen, 2001

Bron: NIS

Niet-Belgen

Aandeel niet-Belgen

In Vlaanderen vinden we onder de bevolking gemiddeld 4,8% niet-Belgen terug gedurende de jaren '90. Dit aandeel blijft min of meer stabiel, er is een lichte stijging met 0,2%-punt. In de dertien centrumsteden is het aandeel dat de niet-Belgen vertegenwoordigen in de totale bevolking hoger. We berekenen een gemiddelde van 8,0% tijdens deze periode. Ook hier is het aandeel tussen 1991 en 2001 slechts beperkt toegenomen, nl. +0,1%-punt. Het aandeel in de centrumsteden was echter minder stabiel. Tot 1997 bleef het aandeel niet-Belgen langzaam groeien tot 8,3%, om nadien terug te vallen tot op het niveau van 1991, nl. 7,6%.

In Antwerpen merken we een opmerkelijk groot aandeel niet-Belgen op in vergelijking met de andere gebieden. De grafiek rangschikt de regio's naar het aandeel dat de niet-Belgen in de totale bevolking vertegenwoordigen. Gemiddeld treffen we over deze periode 12,7% niet-Belgen aan onder de Antwerpse bevolking. In Gent ligt dit gemiddelde aandeel met 7,5% een heel eind lager. Bovendien merken we voor Gent een vrij stabiele verhouding Belgen – niet-Belgen op van 1991 tot 2001. In 2001 ligt het aandeel niet-Belgen slechts 0,2%-punt lager dan in 1991, terwijl in Antwerpen tot 1997 het aandeel niet-Belgen aangroeit tot 13,3% van de bevolking. Het blijft de volgende 4 jaren stabiel, om in 2001 sterk te zakken tot 12,4%. Hierdoor spreken we over de periode 1991 tot 2001 voor Antwerpen over een lichte aangroei van het aandeel niet-Belgen met 0,9%-punt.

De forse daling van het aandeel niet-Belgen in nagenoeg alle regio's in 2001 is wellicht te wijten aan het grote aantal naturalisaties in 2000. Dat jaar verkregen 24.814 niet-Belgen de Belgische nationaliteit. Dit is een stijging van de naturalisaties met maar liefst 172,0%. Dit veroorzaakt een daling van het aantal en het aandeel niet-Belgen.

Nationaliteiten

Het **aandeel** van de verschillende **nationaliteiten** onder de niet-Belgen geeft een genuanceerder beeld. De grootste groep niet-Belgen in Antwerpen zijn de buitenlanders die afkomstige zijn uit de landen van de Europese Unie exclusief België. Zij vertegenwoordigen 32,4% van de Antwerpse niet-Belgen. De tweede belangrijkste groep niet-Belgen vormt de Marokkaanse bevolking. Het aandeel dat zij vertegenwoordigen is slechts iets kleiner dan dat van de EU-niet-Belgen. Ze maken 32,0% uit van de vreemdelingen in Antwerpen. Andere noemenswaardige nationaliteiten onder de niet-Belgen zijn de Turken (9,9%), de Europeanen afkomstig van een land van buiten de Europese Unie (6,8%) en de Aziaten (7,6%).

- ▶ Antwerpen heeft een groot aandeel niet-Belgen onder haar inwoners in vergelijking met de andere gebieden.
- ▶ De grootste groep niet-Belgen zijn de buitenlanders afkomstig uit de landen van de Europese Unie (België niet meegerekend). De Marokkaanse Antwerpenaren vertegenwoordigen een nipt kleiner aandeel.

3 12 Evolutie van het aantal inwijkelingen per 1.000 inwoners, 1992–2000

Bron: NIS, APS-bewerking

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1992	39,2	34,8	38,4	40,2
1993	38,4	36,3	38,8	40,7
1994	37,7	37,8	39,1	41,5
1995	38,9	38,2	39,4	41,6
1996	37,6	37,4	39,0	42,0
1997	38,3	40,5	40,5	42,2
1998	38,0	40,2	40,3	42,1
1999	41,0	43,0	42,2	42,4
2000	40,5	43,7	42,0	41,7

3 13 Evolutie van het aantal uitwijkelingen per 1.000 inwoners, 1992–2000

Bron: NIS, APS-bewerking

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1992	41,3	38,0	39,7	37,5
1993	43,1	42,5	41,7	38,6
1994	45,7	43,1	43,0	39,7
1995	43,8	42,1	42,5	39,9
1996	43,9	43,2	42,9	40,3
1997	46,3	45,5	44,2	41,4
1998	43,6	43,6	42,8	41,0
1999	44,2	44,3	43,3	41,2
2000	43,9	41,9	41,8	40,4

3 14 Evolutie van het migratiesaldo per 1.000 inwoners, 1992–2000

Bron: NIS, APS-bewerking

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1992	-2,0	-3,1	-1,3	2,7
1993	-4,7	-6,2	-3,0	2,1
1994	-8,0	-5,3	-3,9	1,8
1995	-4,9	-3,9	-3,1	1,7
1996	-6,3	-5,8	-3,9	1,7
1997	-8,0	-5,0	-3,7	0,8
1998	-5,6	-3,4	-2,4	1,2
1999	-3,2	-1,3	-1,1	1,2
2000	-3,4	1,8	0,1	1,3

Migraties

2 Het gaat hier om gemeente-overschrijdende verhuisbewegingen. Verhuisbewegingen binnen de gemeenten worden niet in rekening gebracht.

Om verhuisbewegingen² in kaart te brengen, wordt gebruik gemaakt van het migratiesaldo. De inwijkingen en uitwijkingen zijn een aanwijzing voor de verhuisbewegingen, terwijl het migratiesaldo een indicator is voor de populariteit van de stad.

Immigraties

De algemene trend voor Vlaanderen en de centrumsteden is stijgend. De immigratiecoëfficiënt in Vlaanderen neemt toe met 1,5%-punt, die in de centrumsteden met 3,6%-punt. Enkel in 1998 en 2000 is er sprake van een daling. In de centrumsteden is er tevens een lichte afname in 1996. De immigratiecoëfficiënt in de centrumsteden is steeds lager dan die van Vlaanderen. Dit geldt niet meer in 2000 want met een waarde 42 overtreffen de centrumsteden de coëfficiënt van Vlaanderen.

In Antwerpen is de stijging van de immigratiecoëfficiënt (+1,3%-punt) in 2000 in vergelijking met 1992, kleiner dan in de centrumsteden. Ook in vergelijking met Gent (+8,9%-punt) is er een groot verschil in immigratiecoëfficiënt. De stad Gent kent echter in het begin van de jaren '90 een veel lagere immigratiecoëfficiënt dan Antwerpen. De immigratiecoëfficiënt verloopt in Antwerpen bovendien veel onregelmatiger dan in Gent, de centrumsteden of Vlaanderen. Anno 2000 is de immigratiecoëfficiënt in Antwerpen veel lager dan in de andere gebieden.

Emigraties

In Vlaanderen blijft de emigratiecoëfficiënt stijgen tot 1997. Ook voor de centrumsteden situeert het hoogtepunt zich in 1997. Na 1997 toont Vlaanderen een gevarieerder beeld, maar zakt de coëfficiënt tot waarde 40,4 in 2000. Over de ganse periode meten we een toename van deze coëfficiënt van 2,9%-punt. De centrumsteden tellen in verhouding een groter aantal emigranten dan Vlaanderen. Opmerkelijke vaststelling is de plotse afname van de coëfficiënt in 2000 ten opzichte van 1999 in de centrumsteden.

Antwerpen en Gent tekenen waarden op boven het gemiddelde van de centrumsteden. Beide steden tellen gemiddeld meer emigranten. Tussen 1992 en 2000 neemt de emigratiecoëfficiënt in Antwerpen met 2,6%-punt toe en in Gent met 3,9%-punt. Antwerpen kent een opvallend hoge emigratiecoëfficiënt in 1994 en vooral in 1997. In Antwerpen emigreren in 2000 nog steeds 43,9 inwoners per 1.000 inwoners.

Migratiesaldo

Vlaanderen had gedurende de laatste tien jaar steeds een positief migratiesaldo. Zowel voor Antwerpen, Gent als de centrumsteden merken we bijna over heel de lijn een negatief migratiesaldo. Na het dieptepunt in 1996 is het migratiesaldo weer gestegen, zodat er in 2000 weer sprake is van een positief saldo voor de centrumsteden. Antwerpen kent steeds een negatief migratiesaldo.

Het migratiesaldo per 1.000 inwoners is veruit het laagst in Antwerpen. Enkel in 1992 en 1993 is de leegloop in Gent groter dan in Antwerpen. Bovendien blijft het migratiesaldo in Antwerpen ook in 2000 negatief, terwijl dit voor Gent en de centrumsteden in 2000 niet het geval is.

- ▶ Antwerpen kent steeds een negatief migratiesaldo.

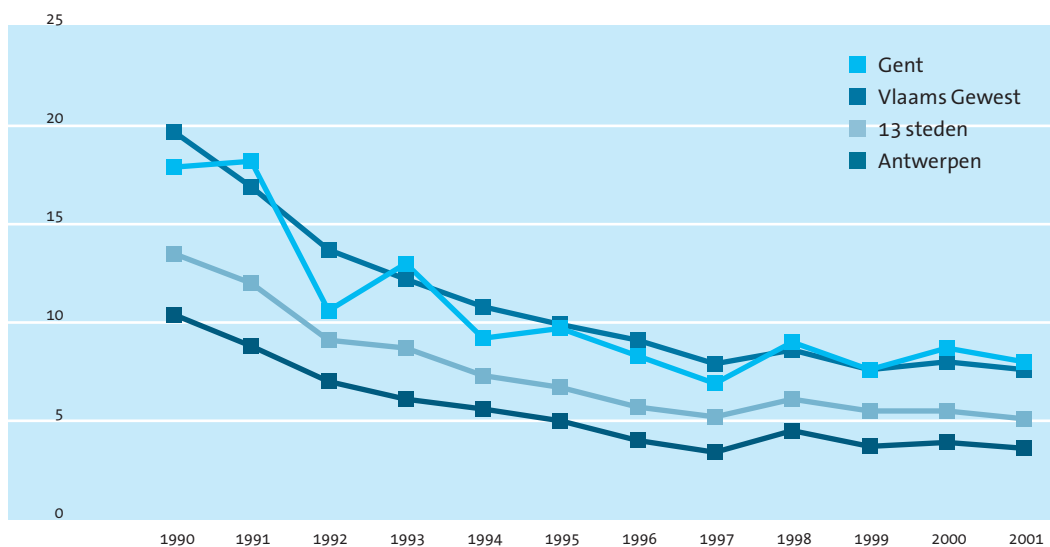
3 15 Evolutie van het aantal startende bedrijven, 1990–2001

Bron:

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1990	3.759	1.560	10.371	33.993
1991	3.695	1.583	10.168	33.168
1992	3.438	1.551	9.885	33.403
1993	3.577	1.642	10.208	34.637
1994	3.446	1.562	9.951	34.091
1995	3.360	1.549	9.985	35.087
1996	3.276	1.523	9.468	35.531
1997	2.951	1.464	8.924	32.277
1998	3.082	1.511	9.207	32.397
1999	2.542	1.274	7.733	27.636
2000	2.677	1.367	7.903	28.625
2001	2.663	1.199	7.541	28.024

3 16 Evolutie van de ratio oprichtingen / faillissementen, 1990–2001

Bron: Graydon

Economie

Startende bedrijven

Jaarlijks zijn er gemiddeld 32.406 startende bedrijven in Vlaanderen. Hiervan vinden we er gemiddeld 9.279 terug in de centrumsteden, wat neerkomt op 28,6%. Het aantal startende bedrijven neemt tussen 1990 en 2001 sterk af in Vlaanderen. In 2001 zijn er bijna 6.000 startende bedrijven minder in Vlaanderen dan in 1990 (-17,6%). In de centrumsteden zijn dat er 2.830 minder (-27,3%).

De sterkste afname vinden we terug in 1999 in Vlaanderen en de centrumsteden. Deze sterke afname merken we echter ook op in Antwerpen en Gent. In Antwerpen merken we een afname van het aantal startende bedrijven op met 29,2%. In absolute cijfers zijn er in Antwerpen 1.096 startende bedrijven minder in 2001. In Gent is de afname iets minder sterk dan in Antwerpen. Toch zijn er ook in Gent 23,1% of 361 startende bedrijven minder in 2001 dan in 1990.

Gemiddeld starten er in Antwerpen jaarlijks 3.206 startende bedrijven tijdens de periode 1990–2001. In Gent berekenen we een gemiddelde van 1.482 startende bedrijven. 34,5% van de startende bedrijven in de centrumsteden vinden we aldus terug in Antwerpen. Gent vertegenwoordigt een aandeel van 16,0%.

- ▶ In alle regio's neemt het aantal startende bedrijven af, maar in Antwerpen neemt het aantal startende bedrijven het sterkst af (-29,2% of 1.096 startende bedrijven minder).

Ratio oprichtingen / faillissementen

De ratio oprichtingen / faillissementen neemt voor alle gebieden zeer sterk af. Hoe lager deze ratio, hoe groter het aantal faillissementen t.o.v. het aantal oprichtingen. In %-punten is de afname in Antwerpen het minst sterk. Maar de ratio oprichtingen / faillissementen bevond zich reeds in 1990 op een laag niveau in Antwerpen, zowel in vergelijking met de centrumsteden, Gent als Vlaanderen.

De afname in Gent kent over de periode 1990–2001 echter een bijzonder grillig verloop, zoals treffend wordt geïllustreerd door de grafiek. Zowel voor Antwerpen, de centrumsteden als Vlaanderen daalt de ratio oprichtingen / faillissementen nagenoeg continu. In 1998 is er echter voor alle gebieden een lichte stijging van de ratio ten opzichte van het jaar voordien.

- ▶ De ratio oprichtingen / faillissementen daalt voor alle gebieden sterk. Deze ratio bevindt zich in Antwerpen echter steeds op het laagste niveau.

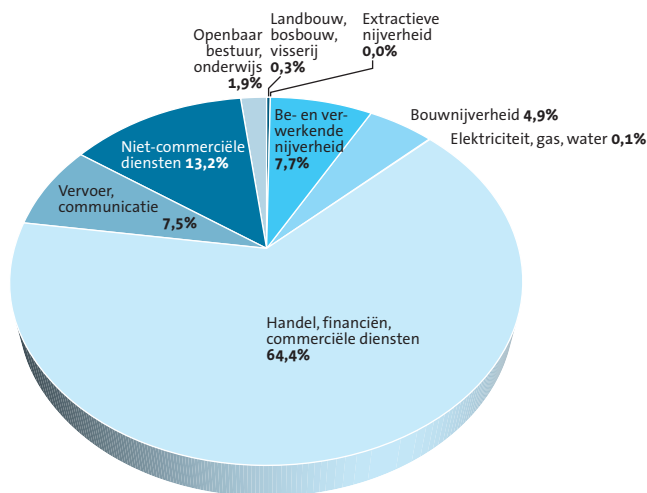
3 17 Tewerkstelling in Antwerpen – aantal bedrijven per sector, 1995–2000

Bron: GOM Antwerpen

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Evolutie t.o.v. '95
Landbouw, bosbouw, visserij	37	34	33	34	33	39	2
Extractieve nijverheid	1	1	1	2	3	2	1
Be- en verwerkende nijverheid	1.297	1.261	1.197	1.182	1.124	1.073	-224
Voeding, drank, tabak	303	295	282	279	262	245	-58
Textiel	28	27	22	23	25	24	-4
Hout	27	24	23	19	22	19	-8
Papier, drukkerij, uitgeverijen	189	196	191	190	180	173	-16
Chemie en aanverwante	58	56	57	56	55	58	0
Bouwmaterialen	28	21	18	15	16	15	-13
Staal, non-ferro	7	6	5	8	9	8	1
Metaalverwerking	330	325	317	310	294	293	-37
Overige (incl. diamant)	277	263	244	244	229	209	-68
Bouwnijverheid	765	736	691	674	700	690	-75
Elektriciteit, gas, water	7	7	9	5	7	8	1
Handel, financiën, commerciële diensten	8.903	8.863	8.853	8.838	8.959	8.992	89
Handel, horeca	5.861	5.757	5.655	5.632	5.686	5.685	-176
Bank, verzekeringen	494	481	469	444	462	454	-40
Commerciële diensten	2.548	2.625	2.729	2.762	2.811	2.853	305
Vervoer, communicatie	1.033	1.063	1.058	1.057	1.061	1.049	16
Niet-commerciële diensten	1.859	1.829	1.787	1.813	1.823	1.843	-16
Openbaar bestuur, onderwijs	261	267	266	269	274	272	11
Totaal	14.163	14.061	13.895	13.874	13.984	13.968	-195

3 18 Aandeel bedrijven per sector, 2000

Bron: GOM Antwerpen

Bedrijven in Antwerpen

Aantal bedrijven per sector

Het aantal bedrijven dat gevestigd is in de stad Antwerpen bekijken we per sector. We onderscheiden negen hoofdsectoren met enkele subsectoren. De belangrijkste sectoren en subsectoren bespreken we kort. Het totale aantal bedrijven is tussen 1995 en 2000 licht gedaald van 14.163 naar 13.968 (-1,4%).

In Antwerpen vinden we het meest bedrijven terug in de sector *handel, financiën en commerciële diensten*. In 2000 is deze sector goed voor 64,4% van het totale aantal bedrijven. Deze sector kunnen we verder opdelen in *handel en horeca, bank, verzekeringen* en *commerciële diensten*. De handel en horeca vertegenwoordigen een aandeel van 40,7% in 2000. De commerciële diensten zijn nog goed voor 20,4% van alle bedrijven. Tussen 1995 en 2000 zijn er in deze subsector 305 bedrijven bijgekomen.

De niet-commerciële bedrijven vertegenwoordigen 13,2% van de Antwerpse bedrijven in 2000. Het aantal bedrijven in deze sector blijft over de ganse periode vrij stabiel.

De sector *bewerkende en verwerkende industrie* vertegenwoordigt in 2000 een aandeel van 7,7% van alle Antwerpse bedrijven. Tijdens de periode 1995–2000 daalde het aantal bedrijven in deze sector echter met 17,3%, concreet zijn er 224 bedrijven minder in deze sector.

Ten slotte merken we dat in 2000 de sector *vervoer en communicatie* nog goed is voor een percentage van 7,5% van alle bedrijven in Antwerpen. Het aantal bedrijven in deze sector blijft ook vrij stabiel over de geanalyseerde periode.

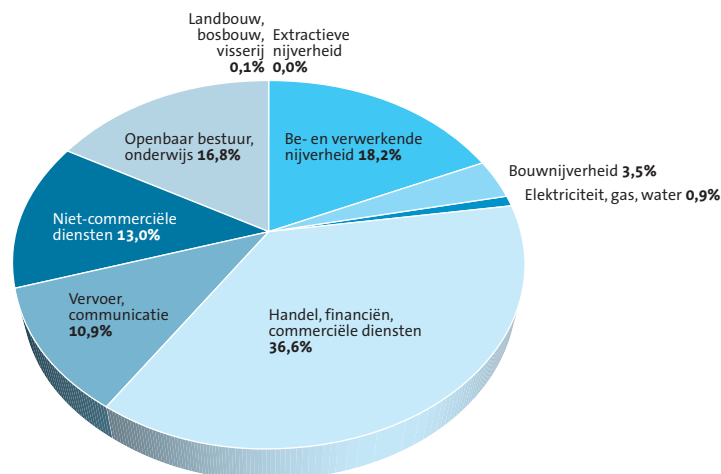
3 19 Tewerkstelling in Antwerpen – aantal werknemers per sector, 1995–2000

Bron: GOM Antwerpen

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Evolutie t.o.v. '95
Landbouw, bosbouw, visserij	161	141	133	132	125	131	-30
Extractieve nijverheid	68	68	89	94	97	91	23
Be- en verwerkende nijverheid	48.981	48.660	47.451	45.759	43.893	43.262	-5.719
Voeding, drank, tabak	3.423	3.361	3.501	3.214	3.092	3.223	-200
Textiel	191	191	138	162	150	148	-43
Kleding, schoenen	709	642	584	562	252	227	-482
Hout	247	256	234	213	223	209	-38
Papier, drukkerij, uitgeverijen	3.752	3.745	3.556	3.554	3.486	3.410	-342
Chemie en aanverwante	13.957	13.923	13.645	13.553	13.343	13.423	-534
Bouwmaterialen	231	197	198	97	269	235	4
Staal, non-ferro	2.784	2.858	2.639	2.187	2.016	1.991	-793
Metaalverwerking	21.570	21.553	21.109	20.555	19.531	18.967	-2.603
Overige (incl. diamant)	2.117	1.934	1.847	1.662	1.531	1.429	-688
Bouwnijverheid	8.782	8.569	8.311	8.020	8.621	8.253	-529
Elektriciteit, gas, water	2.357	2.250	2.825	1.810	2.487	2.215	-142
Handel, financiën, commerciële diensten	74.953	74.616	77.226	77.742	79.343	86.997	12.044
Handel, horeca	33.654	33.241	33.421	33.472	33.757	34.368	714
Bank, verzekeringen	14.589	14.007	13.558	13.717	14.154	13.385	-1.204
Commerciële diensten	26.710	27.368	30.247	30.553	31.432	39.244	12.534
Vervoer, communicatie	34.943	34.559	33.426	33.001	32.533	25.906	-9.037
Niet-commerciële diensten	27.019	27.238	26.393	27.775	29.545	31.022	4.003
Openbaar bestuur, onderwijs	38.167	38.053	40.314	42.262	41.069	39.912	1.745
Totaal	235.431	234.154	236.168	236.595	237.713	237.789	2.358

3 20 Aandeel werknemers per sector, 2000

Bron: GOM Antwerpen

Aantal werknemers per sector

In een tweede stap bekijken we het aantal werknemers uit bedrijven die in Antwerpen gevestigd zijn en waarvan de werknemers in Antwerpen werken. Deze werknemers wonen bijgevolg niet noodzakelijk ook in Antwerpen. De bedrijven uit de stad Antwerpen stellen in 2000 237.789 personen te werk. Het aantal werknemers in Antwerpen is tussen 1995 en 2000 met 1,0% gestegen. Er zijn in 2000 ongeveer 2.358 werknemers meer dan in 1995.

De sector *handel, financiën en commerciële diensten* vertegenwoordigt het grootste aandeel werknemers: 36,6% van alle werknemers werkt in deze sector. Er werken bijgevolg 12.044 mensen meer in deze sector sinds 1995. Als we verschillende subsectoren bekijken, merken we dat dit vooral toe te schrijven is aan een hogere tewerkstelling in de *commerciële diensten*. Het aantal werknemers in deze sector is met 46,9% of 12.534 werknemers toegenomen. Deze subsector is dan ook goed voor 16,5% van de tewerkstelling in Antwerpen in 2000. De subsector *handel en horeca* is minder spectaculair gestegen tijdens deze periode (+714 werknemers), maar is toch goed voor 14,5% van de tewerkstelling van de Antwerpse werknemers.

De sector van de *bewerkende en verwerkende nijverheid* heeft 18,2% van de Antwerpse werknemers in dienst. Tijdens de periode 1995–2000 is de tewerkstelling in deze sector weliswaar gedaald met 5.719 arbeidsplaatsen (-11,7%). Dit is vooral te wijten aan het feit dat er in de subsector *metaalverwerking* 2.603 werknemers minder zijn. Een opvallende vaststelling is ook dat de tewerkstelling in de kleding- en schoennijverheid in Antwerpen met meer dan de helft gedaald is van 709 werknemers in 1995 naar 227 in 2000. Het gaat hier weliswaar om een relatief kleine nijverheid in Antwerpen.

De sector *openbaar bestuur en onderwijs* heeft in 2000 39.912 werknemers in dienst ofwel 16,8% van alle Antwerpse werknemers in Antwerpse bedrijven. Het aantal werknemers in deze sector is tussen 1995 en 2000 met 1.745 of 4,6% toegenomen.

Voor de *niet-commerciële diensten* berekenen we een aandeel van 13,0% van de tewerkgestelden in Antwerpen. In 2000 zijn dit 31.022 werknemers. Sinds 1995 is het aantal werknemers in deze sector met 4.003 toegenomen (+14,8%).

In de sector *vervoer en communicatie* vinden we in 2000 25.906 werknemers terug. Dit zorgt ervoor dat deze sector 10,9% van de tewerkstelling in Antwerpse bedrijven voorziet. Tijdens de geanalyseerde periode is de tewerkstelling in deze sector echter met 25,9% gedaald. Dit percentage houdt in dat er in 2000 9.037 werknemers minder tewerkgesteld zijn in deze sector dan in 1995.

Wanneer we bovenstaande conclusies samenbrengen en het aandeel bedrijven en werknemers bekijken voor het jaar 2000, merken we dat de sector *handel, financiën en commerciële diensten* goed is voor 64,4% van het totale aantal bedrijven en dat in deze bedrijven 36,6% van de werknemers wordt tewerkgesteld. De *bewerkende en verwerkende nijverheid* maken slechts 7,7% van het totale aantal bedrijven uit, maar stellen wel 18,2% van de werknemers te werk. De eerste sector groepeerd bijgevolg meer bedrijven met elk afzonderlijk een kleiner aantal werknemers. De tweede sector groepeerd een kleiner aantal bedrijven met veel werknemers.

Deze laatste opmerking geldt ook voor de sector van het *openbaar bestuur en onderwijs*. Met 1,9% van het totale aantal bedrijven wordt 16,8% van de werknemers tewerkgesteld in 2000.

3 21 Specialisatiecoëfficiënt in Antwerpen, per sector, 1995–2000

Bron: GOM Antwerpen

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Landbouw, bosbouw, visserij	0,17	0,15	0,13	0,13	0,12	0,12
Extractieve nijverheid	0,99	1,05	1,16	1,24	1,21	1,19
Be- en verwerkende nijverheid	0,93	0,94	0,94	0,93	0,93	0,93
Bouwnijverheid	0,70	0,70	0,69	0,67	0,70	0,66
Elektriciteit, gas, water	1,27	1,27	1,39	1,21	1,27	1,22
Handel, financiën, commerciële diensten	1,03	1,02	1,02	1,02	1,01	1,04
Vervoer, communicatie	1,28	1,28	1,27	1,28	1,27	1,22
Niet-commerciële diensten	0,92	0,92	0,92	0,92	0,94	0,96
Openbaar bestuur, onderwijs	1,01	1,01	1,02	1,04	1,03	1,02

Specialisatiecoëfficiënt in Antwerpen

De specialisatiecoëfficiënt gaat na in welke mate een gemeente of stad in een bepaalde sector een hogere of lagere tewerkstelling heeft in verhouding tot de tewerkstelling in die sector in het arrondissement. Een specialisatiecoëfficiënt hoger dan 1 wil zeggen dat de gemeentelijke tewerkstelling in die sector relatief hoger is dan in het hele arrondissement.

De specialisatiecoëfficiënt is voor Antwerpen het hoogst voor de sectoren *elektriciteit, gas en water* en voor *vervoer en communicatie*. Dit houdt in dat de stad een relatief hogere tewerkstelling heeft in deze sectoren dan de andere gemeenten uit het arrondissement. Ook de *extractieve nijverheid* stelt er relatief meer mensen te werk dan in de andere gemeenten uit het arrondissement Antwerpen. De specialisatiecoëfficiënt van de extractieve nijverheid is tussen 1995 en 2000 wel vrij sterk gestegen.

Een lage specialisatiecoëfficiënt merken we op voor de sector *landbouw, bosbouw en visserij*. Bovendien daalt de coëfficiënt van deze sector over de periode 1995–2000. Ook de *bouwnijverheid* lijkt aan de hand van de specialisatiecoëfficiënt een relatief lagere tewerkstelling te bieden in Antwerpen dan in de omliggende gemeenten.

In mindere mate gaat dit ook op voor de sectoren *be- en verwerkende nijverheid* en *niet-commerciële diensten*, ook zij kennen een – weliswaar verwaarloosbare – lagere tewerkstelling dan in de andere gemeenten. De sectoren *handel, financiën en commerciële diensten* en *openbaar bestuur en onderwijs* tellen een minimaal hoger aantal werknemers dan de andere gemeenten.

- ▶ In Antwerpen vinden we de meeste bedrijven en de meeste werknemers terug in de sector *handel, financiën en commerciële diensten*.
- ▶ De *be- en verwerkende industrie* telt weliswaar minder bedrijven, maar heeft toch een aanzienlijk aantal werknemers in bedrijven die in Antwerpen gevestigd zijn.
- ▶ De specialisatiecoëfficiënt is het hoogst voor de sectoren *elektriciteit, gas en water, vervoer en communicatie* en *extractieve nijverheid*.

3 22 Evolutie van de secundariseringsgraad (in %), 1993–2000

Bron: RSZ

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1993	23,5	27,4	23,2	17,1
1994	22,4	26,8	22,5	16,7
1995	22,4	26,6	22,5	16,6
1996	22,4	26,4	22,3	16,3
1997	22,4	25,8	22,1	16,0
1998	21,4	25,4	21,6	16,0
1999	21,3	25,7	21,5	16,0
2000	20,8	25,4	21,4	16,1
Evolutie in %-punt	-2,7	-2,0	-1,8	-1,0

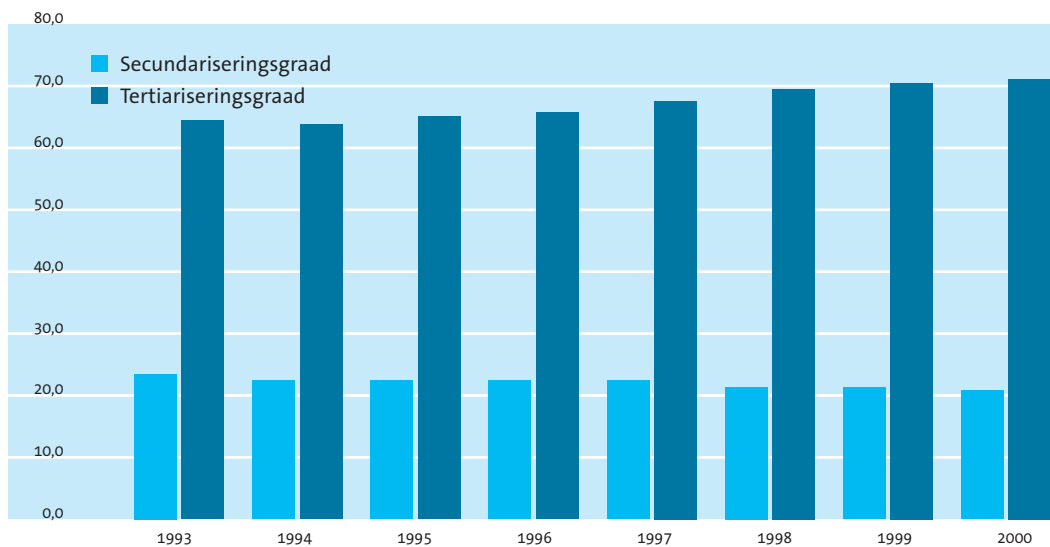
3 23 Evolutie van de tertiëriseringsgraad (in %), 1993–2000

Bron: RSZ

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1993	64,4	61,7	58,7	32,0
1994	63,8	62,4	59,3	32,3
1995	65,1	64,2	60,6	33,1
1996	65,7	65,0	61,3	33,7
1997	67,6	68,7	63,5	34,9
1998	69,5	68,7	65,2	36,1
1999	70,5	70,1	66,0	36,9
2000	71,1	72,4	66,8	37,4
Evolutie in %-punt	+6,7	+10,7	+8,1	+5,4

3 24 Evolutie van de secundariserings- en tertiëriseringsgraad in Antwerpen (in %), 1993–2000

Bron: RSZ

Secundariseringsgraad

Wanneer de tewerkstelling in de secundaire sector wordt gerelateerd aan de tewerkstelling van de potentiële beroepsbevolking, bekomen we een inzicht in de secundariseringsgraad. De potentiële beroepsbevolking is in dit geval de potentiële beroepsbevolking uit Antwerpen, maar natuurlijk woont niet iedereen die in Antwerpen werkt ook in die stad. Deze graden geven een zeker beeld van de tewerkstelling in de stad, weliswaar een onvolledig beeld.

Zowel in Vlaanderen en de centrumsteden als in Antwerpen en Gent stellen we een afname van de secundariseringsgraad vast.

De secundariseringsgraad in Vlaanderen ligt lager dan in de centrumsteden. In de centrumsteden daalt deze graad iets sterker. Gemiddeld berekenen we een secundariseringsgraad die 16,3% bedraagt in Vlaanderen en 22,1% in de centrumsteden.

De secundariseringsgraad in Antwerpen ligt ongeveer op het niveau van de centrumsteden. Bovendien berekenen we exact hetzelfde gemiddelde als in de centrumsteden. De secundariseringsgraad daalt echter het sterkst in Antwerpen. De secundariseringsgraad in Gent is iets hoger dan in Antwerpen en de centrumsteden. De gemiddelde secundariseringsgraad bedraagt er 26,2%.

- ▶ De secundariseringsgraad in Antwerpen ligt op een vergelijkbaar niveau als die in de centrumsteden, maar is steeds beduidend lager dan in Gent.

Tertiariseringsgraad

Algemeen is het aandeel van de tewerkstelling in de tertiaire sector groter dan dat van de secundaire sector. Ook voor deze sector wordt de tewerkstelling gerelateerd aan de potentiële beroepsbevolking.

De tewerkstelling in de tertiaire sector stijgt in elke regio. Opvallend is dat in de centrumsteden de tertiaire tewerkstelling bijna tweemaal zo hoog ligt als in Vlaanderen. Gemiddeld werkt 62,7% van de potentiële beroepsbevolking in de centrumsteden in de tertiaire sector. In Vlaanderen stellen we een gemiddeld percentage vast van 34,5%. Bovendien stijgt de tewerkstelling in deze sector in Vlaanderen slechts met 5,4%-punt tegenover een stijging met 8,1%-punt in de centrumsteden.

In Antwerpen en in Gent is de tertiariseringsgraad zelfs nog iets hoger dan in de centrumsteden. In Antwerpen stellen we een gemiddelde tertiariseringsgraad vast van 67,2%. In Gent is hij iets lager, nl 66,6%. De tertiariseringsgraad in Antwerpen stijgt minder sterk dan in de centrumsteden en Gent (nl. +6,7%-punt tegenover respectievelijk +8,1%-punt en +10,7%-punt). In 1997 en 2000 is de graad hierdoor hoger in Gent dan in Antwerpen.

- ▶ De tertiariseringsgraad stijgt op alle niveaus en is in Antwerpen en Gent iets hoger dan in de centrumsteden en veel hoger dan in Vlaanderen.

3 25 Evolutie van de tewerkstelling in 'nieuwe bedrijven', 1993-2001

Bron: RSZ

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1993	8.467	2.606	23.592	46.003
1994	7.997	2.657	22.608	45.614
1995	7.774	2.757	22.746	47.068
1996	7.741	2.982	23.376	48.845
1997	8.256	3.107	23.833	51.491
1998	7.219	3.135	23.475	53.844
1999	8.327	3.409	25.690	57.569
2000	9.088	3.638	28.131	63.005
2001	9.008	3.402	29.391	66.561

3 Volgende sectoren worden opgenomen onder de rubriek nieuwe bedrijven: de vervaardiging van kantoormachines, computers, audio-, video-, en telecomapparatuur, de groothandel in kantoormachines en kantoormaterialen, de telecomunicatiesector, informatica en aanverwante activiteiten, radio en televisie. De indeling is gebeurd op basis van NACE-codes die internationaal vergelijkbaar zijn.

Tewerkstelling in nieuwe bedrijven³

In dit gedeelte bekijken we de tewerkstelling in nieuwe bedrijven. De term 'nieuwe bedrijven' is misschien wat verwarrend, een alternatief is mogelijk de tewerkstelling in nieuwe bedrijvigheden.

De Vlaamse tewerkstelling in nieuwe bedrijven is het voorbije decennium blijven toenemen. Ten opzichte van 1993 is de tewerkstelling in de nieuwe bedrijven met 44,7% gestegen. Dit is een stijging met 20.558 arbeidsplaatsen. Jaarlijks stellen deze *nieuwe bedrijven* gemiddeld 53.333 personen te werk. De stijging in de centrumsteden is minder sterk dan in Vlaanderen, nl. +24,6% of +5.799 arbeidsplaatsen. Jaarlijks stellen de nieuwe bedrijven in de centrumsteden gemiddeld zo'n 24.760 mensen tewerk.

In Antwerpen is de tewerkstelling in de nieuwe bedrijven heel wat minder sterk gestegen dan elders. We berekenden een stijging met slechts 6,4%. Dit is een toename met 541 arbeidsplaatsen. Jaarlijks worden er gemiddeld 8.209 personen tewerkgesteld in deze nieuwe bedrijven. In Gent berekenen we een gemiddelde van 3.077 personen tewerkgesteld in de nieuwe bedrijven. Toch is tussen 1993 en 2001 de tewerkstelling in deze bedrijven met 30,5% gestegen. Dit betekent dat er bijna 800 personen meer werken in de nieuwe bedrijven dan in 1993. Zowel procentueel als in absolute aantallen overtreft de stijging van de tewerkstelling in deze sector in Gent die van Antwerpen.

- ▶ De tewerkstelling in nieuwe bedrijven in Antwerpen stijgt minder sterk dan in Gent, Vlaanderen en de centrumsteden.

3 26 Evolutie van het aantal overnachtingen, 1992–2001

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1992	924.248	367.384	3.452.410	16.224.004
1993	1.114.047	392.110	3.632.928	16.906.510
1994	1.054.705	413.783	3.731.498	16.764.554
1995	1.053.385	403.554	3.768.722	17.622.167
1996	1.122.466	473.310	4.005.448	17.741.560
1997	1.178.939	475.480	4.294.530	17.331.887
1998	1.344.211	529.714	4.651.146	17.329.257
1999	1.325.127	573.298	4.772.685	17.521.226
2000	1.387.617	622.112	5.041.929	17.862.657
2001	1.357.514	603.426	5.007.669	17.364.496

3 27 Redenen van overnachtingen in Antwerpen, opgesplitst volgens afkomst, 2001

Bron: Toerisme Vlaanderen

	Totaal	Ontspanning en vakantie	Conferentie, congres en seminarie	Andere beroepsredenen
België	203.530	83.031	42.976	77.523
EU-België	858.833	469.033	182.472	207.328
niet-EU	295.149	119.721	108.998	66.430
totaal	1.357.512	671.785	334.446	351.281

3 28 Redenen van aankomsten in Antwerpen, opgesplitst naar afkomst, 2001

Bron: Toerisme Vlaanderen

	Totaal	Ontspanning en vakantie	Conferentie, congres en seminarie	Andere beroepsredenen
België	120.150	50.796	25.087	44.267
EU-België	502.052	274.063	108.703	119.286
niet-EU	128.734	61.142	42.536	25.056
totaal	750.936	386.001	176.326	188.609

Toerisme

Verblijfstoerisme

Tijdens de periode 1992–2001 vinden er in Vlaanderen gemiddeld 17.266.832 overnachtingen plaats in de toeristische sector. Gedurende deze periode neemt het aantal overnachtingen in Vlaanderen toe met 7,0%, dit zijn 1.140.492 overnachtingen meer. In vergelijking met de centrumsteden is deze toename niet zo groot. In de centrumsteden neemt het aantal overnachtingen immers toe met 45,0%. Dit vertaalt zich in een toename met 1.555.259 overnachtingen. De toename in Vlaanderen is echter niet continu, maar kent een verloop met lichte toe- en afnamen. In de centrumsteden verloopt de toename van het aantal overnachtingen continu tot 2000. In 2001 is er een lichte afname (-0,7%). Gemiddeld vindt in deze periode bijna één vierde van alle overnachtingen plaats in een van de 13 centrumsteden. Dit aandeel is gestegen tijdens de tien jaar die we analyseren. In 1992 vertegenwoordigden de centrumsteden een aandeel van 21,1%, terwijl dit in 2001 opgeklimmen is naar 28,8%. Dit bevestigt de stelling dat het aantal overnachtingen in de centrumsteden veel sneller stijgt dan in Vlaanderen.

Het aantal overnachtingen in Antwerpen is over deze periode met 433.266 of 46,9% toegenomen. Dit levert een gemiddelde op van 1.186.226 overnachtingen per jaar. In Gent ligt het aantal overnachtingen per jaar meer dan de helft lager dan in Antwerpen. In Gent merken we echter wel de sterkste procentuele toename van het aantal overnachtingen op, nl. +64,2% (of +236.042 overnachtingen). Dit levert voor Gent een jaargemiddelde op van 485.417 overnachtingen.

Het aantal overnachtingen in beide steden stijgt echter niet constant. De sterkste toename in Antwerpen merken we op in 1993 en 1998, ten opzichte van 1992 en 1997 neemt het aantal overnachtingen respectievelijk toe met 20,5% en 14,0%. Deze sterke toenames worden echter steeds gevolgd door een afname het jaar nadien (respectievelijk -5,3% en -1,4%). Ook in 2001 merken we een kleine afname van het aantal overnachtingen (-2,2%). De stad Gent kent de sterkste toenames van het aantal overnachtingen in 1996 en 1998, respectievelijk +17,3% en +11,4%. Maar ook in 1999 en 2000 stijgt het aantal overnachtingen sterk (+8,2% en +8,5%). Lichte dalingen van het aantal overnachtingen in Gent merken we op in 1995 en 2001 (-2,5% en -3,0%). Antwerpen vertegenwoordigt gemiddeld 28,0% van het totaal van alle overnachtingen in de centrumsteden. Gent vertegenwoordigt een kleiner aandeel, nl. 11,5%.

In 2001 was in Antwerpen 50,5% van alle overnachtingen van professionele aard, de resterende 49,5% hadden ontspanning of vakantie als motief. Van deze verblijfstoeristen waren 63,3% burgers uit de Europese Unie, 21,7% was afkomstig uit landen buiten de Europese Unie. Een kleiner aandeel (15,0%) vormen de Belgische verblijfstoeristen.

Dagtoerisme

In 2001 bezochten 750.936 mensen Antwerpen om ontspannings- of beroepsredenen zonder er te overnachten. Uit de analyse blijkt dat iets meer dan de helft van deze dagtoeristen om ontspannings- of vakantieredenen een bezoek brengt aan Antwerpen. De andere helft brengt omwille van beroepsaangelegenheden een bezoek aan Antwerpen.

Het merendeel van de dagjesmensen bestaat uit burgers uit de Europese Unie (66,9%), daarna volgen de dagjesmensen die van buiten de Europese Unie komen (17,1%) en tenslotte is er nog een iets kleinere groep Belgische dagjesmensen (16,0%)

- ▶ Antwerpen vertegenwoordigt gemiddeld 28,0% van alle overnachtingen in de centrumsteden. Net zoals in Gent en de centrumsteden is het aantal overnachtingen in Antwerpen sterk gestegen.
- ▶ De meeste dagjestoeristen (66,9%) en verblijftoeristen (63,3%) in Antwerpen komen vanuit de Europese Unie.
- ▶ Ongeveer de helft van de dagjesmensen bezoekt Antwerpen omwille van vakantie of ontspanningsredenen, de andere helft komt omwille van beroepsaangelegenheden voor één dag naar Antwerpen.

3 29 Evolutie van het aantal bezoekers en de bezettingsgraad van de sporthallen, 1998–2001

Bron: Dienst Databeheer Stad Antwerpen

	Aantal bezoekers	Bezettingsgraad
1998	1.193.981	77,0%
1999	1.037.532	59,6%
2000	1.148.875	53,1%
2001	1.150.100	55,2%
Gemiddelde	1.132.622	

3 30 Evolutie van het aantal bezoekers in de zwembaden, opgesplitst in overdekte en niet overdekte zwembaden, 1990–2001⁴

Bron: Dienst Databeheer Stad Antwerpen

	Overdekte zwembaden	Niet overdekte zwembaden
1990	1.345.495	86.023
1991	1.346.483	73.306
1992	1.351.127	52.809
1993	1.232.277	27.629
1994	1.265.440	104.657
1995	1.282.054	112.161
1996	1.203.467	46.146
1997	1.117.061	73.551
1998	1.177.645	37.496
2000	1.001.283	25.739
2001	815.113	59.675
Evolutie	-39,4%	-30,6%
Gemiddelde	1.194.313	63.563

⁴ geen cijfers beschikbaar voor 1999

Sport en cultuur

Gebruikers van de gemeentelijke sportaccommodatie

Sportcentra

De stad Antwerpen kent tussen 1998 en 2001 gemiddeld 1.132.622 gebruikers van de sporthallen. Deze cijfers waren echter pas vanaf 1998 beschikbaar, we kunnen bijgevolg moeilijk van bepaalde evoluties spreken in dit geval. Toch lijkt het aantal gebruikers van de sporthallen tijdens deze vier jaar vrij stabiel te zijn.

De bezettingsgraad is met een percentage van 77,0% veruit het hoogst in 1998. De jaren nadien schommelt de bezettingsgraad in de sporthallen rond de 55%.

Zwembaden

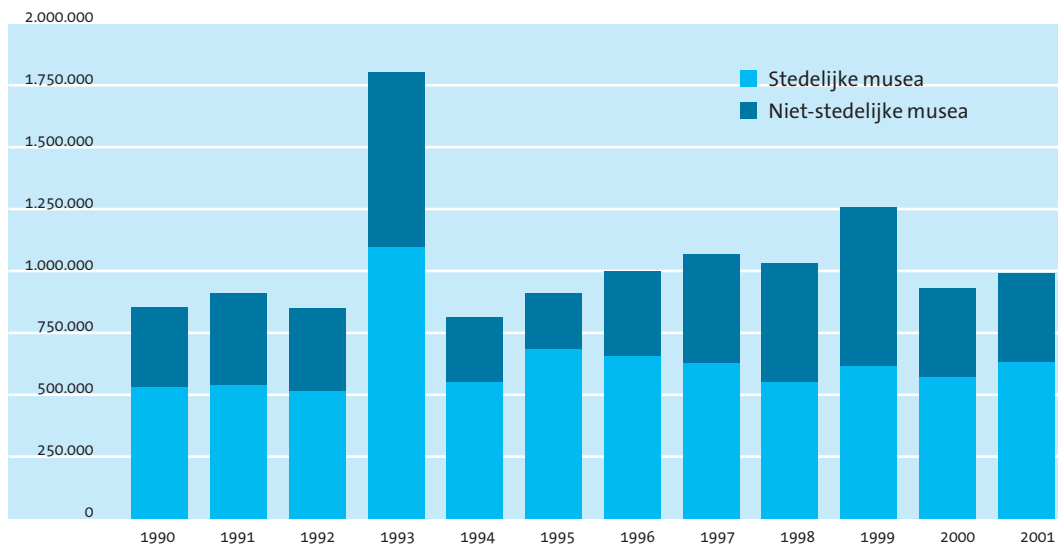
In de overdekte zwembaden van Antwerpen treffen we tussen 1990 en 2001 jaarlijks gemiddeld 1.194.313 bezoekers aan. De niet overdekte zwembaden tekenen een jaarlijks gemiddelde op van 63.563 bezoekers.

Zowel de overdekte als de niet overdekte zwembaden hebben een lager bezoekersaantal in 2001 dan in 1990. Het bezoekersaantal van de overdekte zwembaden daalt met 39,4%. Dat van de niet overdekte zwembaden daalt met 30,6%. Het bezoekersaantal van de overdekte zwembaden zakt echter gelijkmatiger. Dat van de niet overdekte zwembaden fluctueert meer, hoogtepunten worden afgewisseld met laagtepunten. De niet overdekte zwembaden kennen in 1994 en 1995 enkele topjaren met respectievelijk 104.657 en 112.161 bezoekers. 1993 en 2000 zijn magere jaren met slechts 27.629 en 25.739 bezoekers.

- ▶ De bezettingsgraad van de Antwerpse sporthallen bevindt zich steeds boven de 50% tussen 1998 en 2001.
- ▶ Gemiddeld maken er jaarlijks 1.194.313 zwemmers gebruik van de Antwerpse overdekte zwembaden tussen 1990 en 2001. De niet overdekte zwembaden trekken jaarlijks gemiddeld 63.563 zwemmers.

3 31 Evolutie van het museumbezoek in Antwerpen, opgesplitst in stedelijke en niet-stedelijke musea, 1990-2001

Bron: Dienst Databeheer Stad Antwerpen

Jongeren in jeugdbewegingen

In 2000 vinden we in Antwerpen welgeteld 19 jeugdhuizen terug.

We tellen in 2000 in totaal 202 erkende jeugdwerkinitiatieven. We sommen de verschillende initiatieven op: 11 amateuristische kunstbeoefening, 2 Baden Powellscoutsgroepen, 29 Chiro-groepen, 4 FOS-scoutsgroepen, 7 jeugdateliers, 15 erkende jeugdhuizen, 9 jeugdpastorale werkingen, 3 KSA-groepen, 6 KSJ-groepen, 5 jeugdmuziekateliers, 2 onafhankelijke jeugdbewegingen, 3 Rode Valken-groepen, 4 speelpleinwerkingen, 9 diverse jeugdwerkinitiatieven, 2 VNJ-groepen, 66 VVKSM-scoutsgroepen, 19 werkingen kansarme jeugd en 6 jeugdwerkinitiatieven van allochtone zelforganisaties. De erkende jeugdwerkinitiatieven van allochtone zelforganisaties zijn ondertussen evenwel tot 12 gestegen.

Musea

In Antwerpen worden de gegevens omtrent culturele activiteiten niet op een eenduidige wijze verzameld of gecentraliseerd, daarom bespreken we voornamelijk de museumbezoekers.

De stedelijke musea in Antwerpen krijgen tussen 1990 en 2001 jaarlijks gemiddeld 632.301 bezoekers over de vloer. De niet-stedelijke musea verwelkomen over dezelfde periode gemiddeld 403.295 bezoekers. De Antwerpse musea verwelkomen bijgevolg jaarlijks ruim één miljoen bezoekers. Deze gemiddelden worden echter fors omhoog getrokken door het exceptioneel hoge bezoekersaantal voor zowel de stedelijke als de niet-stedelijke musea in 1993. In vergelijking met 1992 is er bijna een verdubbeling van het bezoekersaantal. Het feit dat Antwerpen dat jaar culturele hoofdstad van Europa was, zal daar allicht niet vreemd aan zijn.

Tussen 1990 en 2001 stijgt het aantal bezoekers van de Antwerpse musea met 16,1%. De stijging in de stedelijke musea (+18,9%) is iets groter dan in de niet-stedelijke musea (+11,6%). Deze toename van het bezoekersaantal moet echter enigszins genuanceerd worden. De grafiek van de bezoekersaantallen kent duidelijk geen rechtlijnig verloop. Toch lijken de musea tegen het einde van de jaren '90 meer bezoekers te trekken dan in de eerste helft van dat decennium (1993 buiten beschouwing gelaten).

- ▶ De Antwerpse musea trekken tegen het einde van de jaren '90 iets meer bezoekers dan in de eerste helft van dit decennium.

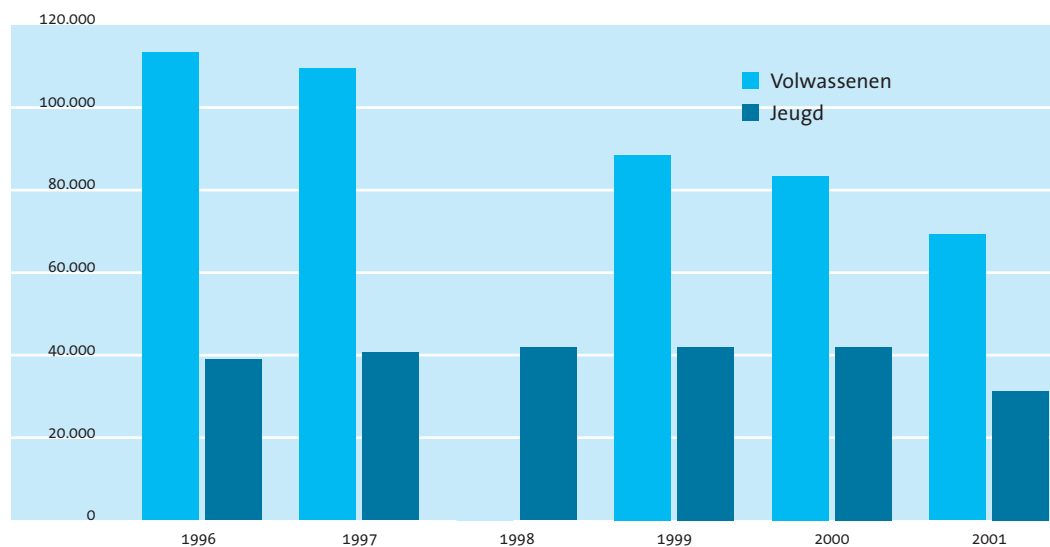
3 32 Evolutie van het aantal uitleningen van de bibliotheek in Antwerpen, 1990–2001

Bron: Dienst Databeheer Stad Antwerpen

	Aantal uitleningen
1990	3.939.933
1991	3.983.252
1992	4.064.432
1993	3.960.707
1994	3.951.851
1995	3.797.553
1996	3.870.136
1997	3.730.591
1998	3.835.426
1999	3.946.904
2000	3.759.737
2001	3.863.022

3 33 Evolutie van het aantal gebruikers van de bibliotheek in Antwerpen, opgesplitst in volwassenen en jeugd, 1996–2001⁵

Bron: Dienst Databeheer Stad Antwerpen

⁵ geen betrouwbare cijfers beschikbaar over het aantal volwassenen in 1998

Bibliotheek

Gebruikers en uitleningen

De data van de Antwerpse bibliotheken werden in het verleden niet altijd op dezelfde wijze verzameld. Bovendien werden in 1998 enkele statistische correcties doorgevoerd door de informatisering. Hierdoor bespreken we het aantal uitleningen van 1990 tot 2001 zonder verder op te splitsen in categorieën. Het aantal gebruikers bekijken we vanaf 1996 opgedeeld in volwassenen en jeugd.

Tussen 1990 en 2001 worden er jaarlijks gemiddeld 3.891.962 werken uitgeleend. Het **aantal uitleningen** blijft bovendien vrij stabiel. Over de ganse periode berekenen we een daling met 2,0% maar het aantal leningen schommelt steeds rond het gemiddelde, zonder echte uitschieters naar boven of naar beneden.

Het **aantal gebruikers** toont een ander verloop. Het jaarlijkse gemiddelde aantal gebruikers bedraagt weliswaar 151.156 personen, maar tussen 1996 en 2001 daalt het aantal gebruikers echter met 33,9%. Er zijn met andere woorden bijna 52.000 gebruikers minder. De daling verloopt vrij continu vanaf 1998.

Vanaf 1996 beschikken we ook over cijfers die een beeld schetsen van het aantal volwassenen en het aantal jeugdige gebruikers. De **volwassen gebruikers** zijn tussen 1996 en 2001 gemiddeld met 107.786. Het aantal volwassenen zet een dalende trend in en komt tot een absoluut dieptepunt in 2001.

Bij de **jeugdgebruikers** merken we tussen 1996 en 2000 een gestage toename. Ook hier stellen we een opmerkelijke terugval vast in 2001, waardoor het gemiddelde slechts 39.451 jeugdgebruikers bedraagt.

- ▶ Jaarlijks worden er gemiddeld bijna 3.900.000 werken uitgeleend in de Antwerpse stadsbibliotheek.

3 34 Kerncijfers van de infrastructuur van sociale ontmoetingsruimten, in absolute cijfers en per 10.000 inwoners, 2000

Bron: J. Colpaert, e.a.

<i>Absolute aantallen</i>	Antwerpen	Gent	Centrum- steden	Antwerpen in % van de centrumsteden
Dans	23	14	66	34,8%
Theater	82	59	240	34,2%
Klassieke muziek	39	24	130	30,0%
Opera, operette, musical, muziektheater	19	10	50	38,0%
Populaire muziek	64	51	201	31,8%
Expo	89	40	226	39,4%
Film	58	31	187	31,0%

<i>Per 10.000 inwoners</i>	Antwerpen	Gent	Centrumsteden
Dans	0,52	0,62	0,45
Theater	1,84	2,63	1,64
Klassieke muziek	0,87	1,07	0,89
Opera, operette, musical, muziektheater	0,43	0,45	0,34
Populaire muziek	1,43	2,27	1,38
Expo	1,99	1,78	1,55
Film	1,30	1,38	1,28

3 35 Frequentie van de voorstellingen en het aantal titels in de sociale ontmoetingsruimten, in absolute cijfers en per 10.000 inwoners, 2000

Bron: J. Colpaert, e.a.

<i>Absolute aantallen</i>	Antwerpen	Gent	Centrum- steden	Antwerpen in % van de centrumsteden
<i>freq.</i> Dans	258	122	608	42,4%
<i>freq.</i> Theater	3.023	1.556	6.574	46,0%
<i>titels</i> Theater	533	317	1.733	30,8%
<i>freq.</i> Klassieke muziek	387	315	1.198	32,3%
<i>freq.</i> Opera, operette, musical, muziektheater	402	92	709	56,7%
<i>freq.</i> Populaire muziek	1.006	630	2.586	38,9%
<i>aantal</i> Expo	484	205	1.201	40,3%
<i>dagen</i> Expo	10.726	4.658	27.863	38,5%
<i>freq.</i> Film	64.763	24.689	189.032	34,3%
<i>titels</i> Film	835	591	3.261	25,6%

<i>per 10.000 inwoners</i>	Antwerpen	Gent	Centrumsteden
<i>freq.</i> Dans	5,8	5,4	4,2
<i>freq.</i> Theater	67,7	69,4	45,0
<i>titels</i> Theater	11,9	14,1	11,9
<i>freq.</i> Klassieke muziek	8,7	14,1	8,2
<i>freq.</i> Opera, operette, musical, muziektheater	9,0	4,1	4,9
<i>freq.</i> Populaire muziek	22,5	28,1	17,7
<i>aantal</i> Expo	10,8	9,1	8,2
<i>dagen</i> Expo	240,2	207,8	190,7
<i>freq.</i> Film	1.450,4	1.101,3	1.294,1
<i>titels</i> Film	18,7	26,4	22,3

Sociale ontmoetingsruimten

6 J. Colpaert, R. Laermans,
K. Lauwersen en H. Waeghe
uitgevoerd in het kader van
PBO99A/11/49 met onder-
steuning van de Vlaamse
minister van Onderwijs
en Vorming.

Met behulp van de databank van De Tijd, die bruikbaar gemaakt werd voor analyse door J. Colpaert e.a.⁶, beschikken we over cijfers van het jaar 2000 rond de culturele infrastructuur. Uit dezelfde databank kunnen we ook besluiten formuleren rond de activiteiten die georganiseerd worden. Onder infrastructuur verstaan we alle overdekte plaatsen waar minstens tweemaal een culturele activiteit plaatsvond. Deze culturele infrastructuur relateren we vervolgens aan de inwonerspopulatie (per 10.000 inwoners).

Allereerst bekijken we het **aantal sociale ontmoetingsruimten**. Deze studie toont aan dat Antwerpen voor alle categorieën meer sociale ontmoetingsruimten heeft dan Gent. Bovendien vinden we in Antwerpen ruim één derde van alle sociale ontmoetingsruimten in de centrumsteden terug. Antwerpen telt meer dan dubbel zoveel exporuimten als Gent. In absolute aantallen houdt dit in dat Antwerpen maar liefst 49 exporuimten meer heeft dan Gent.

Het **aantal sociale ontmoetingsruimten per 10.000 inwoners** geeft echter een totaal ander beeld. Hierin scoort Gent opvallend beter. Enkel wat betreft opera, operette, musical en muziektheater en in mindere mate film en danszalen houden de beide steden gelijke tred. Antwerpen scoort vooral minder goed voor de theaterzalen en de ruimten voor populaire muziek. In vergelijking met de centrumsteden scoort Antwerpen weliswaar over heel de lijn beter, met uitzondering van de ruimten voor klassieke muziek. Toch is zowel het positieve als het negatieve verschil zeer miniem. Enkel voor de exporuimten scoort Antwerpen merkkelijk beter dan de centrumsteden.

Het **aantal voorstellingen en het aantal titels** zijn ook in Antwerpen voor alle categorieën hoger dan in Gent. Antwerpen scoort relatief veel hoger voor het aantal opera-, operette-, musical- en muziektheatervoorstellingen. Het aantal dans- en filmvoorstellingen is in Antwerpen ook relatief hoger dan in Gent. In Antwerpen zijn er bovendien veel meer expo's en het aantal dagen dat de expo's lopen is ook groter. Antwerpen kent ook een sterke vertegenwoordiging binnen de centrumsteden. Opera, operette, musical en muziektheater in de centrumsteden is vooral een Antwerps gebeuren, 56,7% van alle voorstellingen zijn Antwerps. De oververtegenwoordiging van Antwerpen is het kleinst voor het aantal filmtitels. Slecht één vierde van het totale filmaanbod in de centrumsteden wordt in Antwerpen vertoond, toch moet dit enigszins genuanceerd worden. Het is immers zo dat dit cijfer niets zegt over het aantal keren dat de titels vertoond worden. De frequentie van de films in Antwerpen vertegenwoordigt immers 34,3% van het totaal van de centrumsteden.

Wanneer we de inwonerspopulatie in rekening brengen, krijgen we niet hetzelfde beeld als bij het aantal sociale ontmoetingsruimten. Antwerpen scoort beter voor **het aantal voorstellingen en titels** dan voor het aantal ontmoetingsruimten **per hoofd van de bevolking**. Antwerpen scoort – met uitzondering van het aantal filmtitels – hoger dan de centrumsteden. Wat betreft het aantal titels van de theatervoorstellingen en de frequentie van de klassieke muziekvoorstellingen is het verschil echter niet zo groot. In vergelijking met Gent scoort Antwerpen vooral beter op het vlak van opera-, operette-, musical- en muziektheatervoorstellingen en de frequentie van de filmvoorstellingen. Antwerpen scoort slechter dan Gent voor de frequentie van de voorstellingen voor de klassieke muziek en in mindere mate de populaire muziek en het aantal filmtitels per 10.000 inwoners.

- ▶ In Antwerpen zijn er meer sociale ontmoetingsruimten dan in Gent. Een herberekening naar het aantal inwoners leert ons dat Gent meer sociale ontmoetingsruimten per inwoner kan voorleggen.
- ▶ Ruim één derde van alle sociale ontmoetingsruimten in de centrumsteden bevindt zich in Antwerpen.
- ▶ Antwerpen scoort vooral beter dan de centrumsteden en Gent voor het aantal opera-, operette-, muziektheater- en musicalvoorstellingen, zowel in absolute aantallen als per 10.000 inwoners.

4 Een veilige en gezonde stad?

In dit hoofdstuk gaan we na in hoeverre Antwerpen een veilige en gezonde stad is. We onderzoeken dit op drie vlakken. Allereerst besteden we aandacht aan de verkeersveiligheid. We gaan het jaarlijkse aantal ongevallen na en onderzoeken de ernst ervan. Het tweede veiligheidsaspect waaraan we aandacht besteden, is de criminaliteit in de stad. We analyseren de geregistreerde misdaadgegevens. Ten slotte kunnen we ook niet voorbijgaan aan het onveiligheidsgevoel in de grootstad. We gaan na hoe onveilig Antwerpenaars zich voelen en in hoeverre dit hun gedrag beïnvloedt.

De verkeersveiligheid lijkt in alle regio's toe te nemen als we het aantal verkeersongevallen en de verkeersslachtoffers bekijken. In zowat alle regio's en in alle categorieën blijkt het laatste jaar dat we analyseren (2000) een bijzonder verkeersveilig jaar te zijn. Jaarlijks gebeuren er in Antwerpen gemiddeld 1.817 verkeersongevallen. Er vallen meer doden en zwaargewonden per 100 ongevallen in Antwerpen dan in Gent. Toch scoren beide steden beter dan Vlaanderen op deze indicator. Zowel het aantal licht- als het aantal zwaargewonden daalt sterk in Antwerpen en Gent. Overal blijken vooral de fietsers en de voetgangers de grootste groep slachtoffers.

De brandweer in Antwerpen moet in 2001 meer uitrukken dan in 1995. Dit komt vooral door een toename van het aantal tussenkomsten voor het vrijmaken van het wegdek en voor verkeersongevallen. Ook het aantal valse en loze alarmen neemt toe. Het aantal keer dat de brandweer moet uitrukken voor een echte brand daalt echter.

Meer dan één op drie van de registreerde criminele feiten in de centrumsteden vinden we terug in Antwerpen. Diefstal en afpersing is hierin veruit de belangrijkste categorie. De criminaliteitsgraad in Antwerpen is hoger dan in de centrumsteden, maar dit is vooral te wijten aan een hogere criminaliteitsgraad voor de categorie diefstal en afpersing. De federale veiligheidsmonitor peilt naar het algemene onveiligheidsgevoel. In alle regio's is het mijdingsgedrag het sterkst wat betreft de stelling *het vermijden van kinderen ergens naartoe te laten gaan*. Meer dan de helft van de Antwerpse respondenten met kinderen beweert altijd of vaak angst te hebben om de kinderen ergens naar toe te laten gaan. In Antwerpen vertonen de respondenten meer mijdingsgedrag dan in Vlaanderen ten overstaan van bepaalde plaatsen uit de woongemeente. Eén op vier Antwerpse respondenten beweert in 2000 vaak te vermijden open te doen voor onbekenden bij duisternis. Toch beweert meer dan de helft van de Antwerpse respondenten zelden of nooit te vermijden ergens naartoe te gaan bij duisternis.

De Antwerpse mannen lopen voor de meeste ziekten minder kans om er slachtoffer van te worden dan de Gentse mannen, enkel wat betreft de hart- en vaatziekten scoort Antwerpen minder goed dan Gent. De Antwerpse vrouwen lopen een bijzonder hoog risico om slachtoffer te worden van kanker van de luchtwegen en longen.

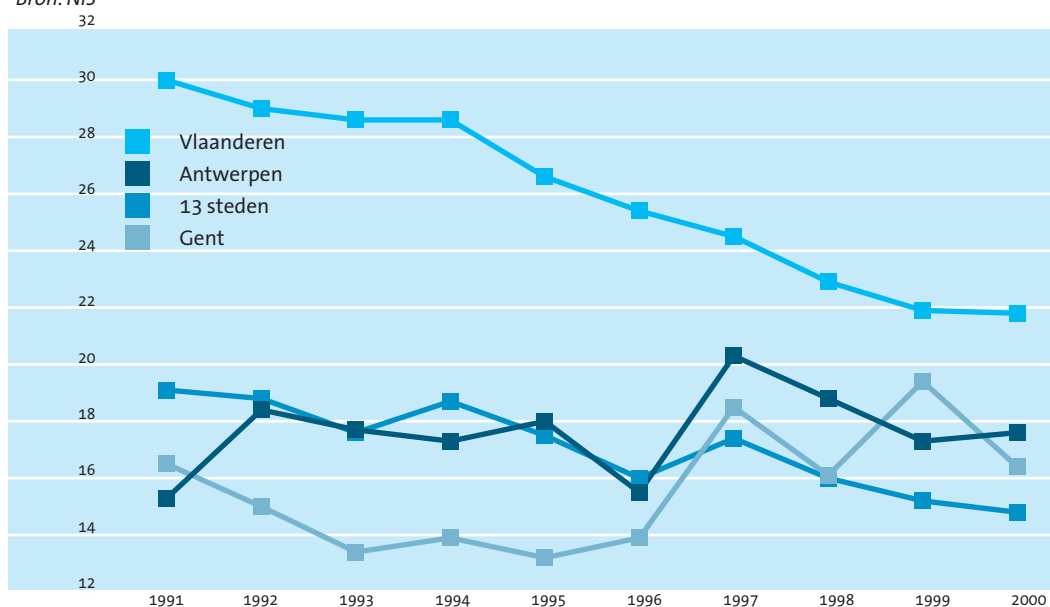
4 1 Evolutie van het aantal verkeersongevallen, 1991–2000

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	2.542	1.888	11.213	36.908
1992	1.862	1.848	10.214	35.968
1993	1.745	1.690	9.695	35.129
1994	1.908	1.244	9.487	34.179
1995	2.004	1.141	9.110	32.487
1996	1.806	1.204	8.857	31.505
1997	1.735	954	9.127	33.050
1998	1.578	1.080	9.160	33.581
1999	1.651	823	9.138	34.353
2000	1.340	580	8.282	33.023

4 2 Evolutie van het aantal doden en zwaargewonden per 100 ongevallen, 1991–2000

Bron: NIS

Verkeersveiligheid

Aantal verkeersongevallen¹

¹ Bij de bespreking van de ongevallen hebben we het over ongevallen die zich zowel op autosnelwegen, gewestwegen en provinciewegen als op andere wegen voordoen.

In Vlaanderen gebeurden er gemiddeld 34.018 ongevallen per jaar tijdens de periode 1991–2000. In de centrumsteden vinden jaarlijks gemiddeld 9.428 verkeersongevallen plaats. Dit houdt in dat de centrumsteden verantwoordelijk zijn voor 27,9% van de verkeersongevallen in Vlaanderen. In Vlaanderen merken we tussen 1991 en 2000 een daling van het aantal verkeersongevallen met 10,5%. De daling in de centrumsteden is groter, nl -26,1%. In absolute aantallen betekent dit dat er in de centrumsteden 2.931 verkeersongevallen minder zijn in 2000 dan in 1991 en 3.885 minder in Vlaanderen.

In Antwerpen gebeuren er jaarlijks gemiddeld 1.817 verkeersongevallen tegenover 1.245 in Gent. Hiermee is Antwerpen goed voor 19,3% van alle verkeersongevallen in de centrumsteden. Gent vertegenwoordigt 13,2% van de verkeersongevallen in de centrumsteden. Het aantal verkeersongevallen is zowel procentueel als in absolute cijfers sterker gedaald in Gent dan in Antwerpen. Antwerpen kent een daling met 47,3%. Gent kent een daling van 69,3%. In absolute aantallen betekent dit dat er in Antwerpen 1.202 en in Gent 1.308 verkeersongevallen minder zijn in 2000 dan in 1991. Hierbij dienen we er wel op te wijzen dat het aantal verkeersongevallen in 2000 opmerkelijk laag is in zowel Antwerpen als Gent en de centrumsteden. In Vlaanderen merken we een dieptepunt op in 1996. Vooral in 1992 en in 2000 is het aantal verkeersongevallen in Antwerpen sterk gedaald ten opzichte van het jaar voordien. De daling van het aantal verkeersongevallen over de periode 1991–2000 is niet continu.

- ▶ In 2000 is het aantal verkeersongevallen in Antwerpen, Gent en de centrumsteden sterk gedaald in vergelijking met 1991. In 2000 is het aantal verkeersongevallen echter het laagste van de periode 1991–2000.
- ▶ In Antwerpen gebeuren er jaarlijks gemiddeld 1.817 verkeersongevallen en in Gent 1.245.

Ernst van de ongevallen

De ernst van de verkeersongevallen bekijken we vanuit vijf oogpunten: de doden en zwaargewonden per 100 ongevallen, het aantal lichtgewonden, het aantal zwaargewonden, het aantal verkeersdoden binnen 30 dagen en de ernstigheidsgraad.

Doden en zwaargewonden per 100 ongevallen

Zowel in Vlaanderen als in de centrumsteden neemt het aantal doden en zwaargewonden per 100 ongevallen af. In Vlaanderen gebeurt dat iets sterker dan in de centrumsteden. Bovendien verloopt de afname in Vlaanderen nagenoeg continu. In Vlaanderen ligt het aantal doden en zwaargewonden gemiddeld 8,8%-punten hoger dan in de 13 steden.

In Antwerpen merken we, in tegenstelling tot in de andere gebieden, een toename van het aantal doden en zwaargewonden per 100 ongevallen met 2,3%-punt. In Gent bereiken we in 2000 nagenoeg dezelfde coëfficiënt als in 1991. Het aantal doden en zwaargewonden per 100 ongevallen kent tussen 1991 en 2000 wel een bijzonder grillig verloop. Over de ganse periode berekenen we een gemiddelde van 17,6 doden en zwaargewonden op 100 ongevallen in Antwerpen en 15,6 in Gent.

- ▶ In Antwerpen vallen er meer doden en zwaargewonden per 100 ongevallen dan in Gent. Toch ligt het aantal doden en zwaargewonden in Antwerpen, Gent en de centrumsteden een flink eind lager dan in Vlaanderen.

4 3 Evolutie van het aantal lichtgewonden, 1991-2000

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	2.909	2.139	12.707	40.350
1992	2.214	2.135	11.685	39.948
1993	2.007	1.964	11.061	38.927
1994	2.220	1.461	10.895	37.939
1995	2.363	1.342	10.559	36.626
1996	2.165	1.428	10.337	35.691
1997	2.094	1.190	10.840	38.367
1998	1.921	1.294	10.939	39.446
1999	1.982	976	10.936	40.295
2000	1.644	719	10.064	39.086
Evolutie in %	-43,5%	-66,4%	-20,8%	-3,1%
Evolutie in aantallen	-1.265	-1.420	-2.643	-1.264

4 4 Evolutie van het aantal zwaargewonden, 1991-2000

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	340	273	1.931	9.973
1992	302	248	1.733	9.456
1993	279	199	1.567	9.061
1994	297	149	1.604	8.819
1995	329	131	1.472	7.873
1996	253	139	1.273	7.204
1997	301	156	1.453	7.358
1998	252	140	1.306	6.838
1999	256	124	1.250	6.714
2000	191	79	1.099	6.334
Evolutie in %	-43,8%	-71,1%	-43,1%	-36,5%
Evolutie in aantallen	-149	-194	-832	-3.639

Aantal lichtgewonden

Het aantal lichtgewonden kende in Vlaanderen tijdens het eerste gedeelte van de jaren '90 een dalende trend. Vanaf 1997 keert die trend zich en groeit het aantal lichtgewonden in 1999 weer tot het niveau van 1991. In 2000 daalt het aantal lichtgewonden weer ten opzichte van 1999. In de centrumsteden stellen we een zelfde evolutie vast als in Vlaanderen. Alleen zet de stijgende trend zich niet zo sterk door en is de dalende trend zichtbaarder. Bovendien is de omkering van de curve van stijgend naar dalend in 2000 radicaler dan in Vlaanderen. Dit heeft tot gevolg dat in de centrumsteden het aantal lichtgewonden daalde met 20,8% tijdens de periode 1991–2000 en in Vlaanderen slechts met 3,1%. In absolute cijfers zijn er in de centrumsteden 2.643 en in Vlaanderen 1.264 lichtgewonden minder in 2000 dan in 1991.

In de centrumsteden en Vlaanderen vallen er jaarlijks respectievelijk gemiddeld 11.002 en 38.668 lichtgewonden bij verkeersongevallen. In de centrumsteden vinden we bijgevolg jaarlijks gemiddeld 28,4% van de lichtgewonde verkeersslachtoffers in Vlaanderen terug.

In Antwerpen en Gent daalt het aantal lichtgewonden sterker dan in Vlaanderen en de centrumsteden. Tussen 1991 en 2000 merken we in Antwerpen en Gent respectievelijk een daling op van 43,5% (-1.265 lichtgewonden) en 66,4% (-1.420 lichtgewonden). De daling van het aantal lichtgewonden verloopt niet continu in beide steden en in 2000 tekenen beiden een laagtepunt op.

Gemiddeld vinden we in Antwerpen en in Gent jaarlijks respectievelijk 2.152 en 1.465 lichtgewonden terug. Antwerpen vertegenwoordigt jaarlijks gemiddeld 19,6% van het totale aantal lichtgewonden in de centrumsteden.

Aantal zwaargewonden

In Vlaanderen en de centrumsteden neemt het aantal zwaargewonden bij verkeersongevallen nagenoeg continu af. Voor beide gebieden bereiken we een laagtepunt in 2000. Tussen 1991 en 2000 daalt het aantal zwaargewonden in de centrumsteden en Vlaanderen respectievelijk met 43,1% (-832 zwaargewonden) en 36,5% (-3.639 zwaargewonden).

Gemiddeld vallen er jaarlijks 7.963 zwaargewonden in Vlaanderen. In de centrumsteden berekenen we een gemiddelde van 1.469 zwaargewonden. In de centrumsteden vinden we 18,4% van alle zwaargewonden bij verkeersongevallen in Vlaanderen terug.

In Gent daalt het aantal zwaargewonden bij verkeersongevallen meer continu dan in Antwerpen. Het aantal zwaargewonden kent in Antwerpen tussen 1991 en 2000 een grilliger verloop. In Antwerpen en Gent daalt het aantal zwaargewonden respectievelijk met 43,8% en 71,1%. In Antwerpen zijn er in 2000 149 zwaargewonden minder. In Gent daalt het aantal zwaargewonden met 194 slachtoffers. Toch moeten we in het oog houden dat beide steden een laagtepunt bereiken in 2000. In Antwerpen vallen tijdens de geanalyseerde periode jaarlijks gemiddeld 280 zwaargewonden, in Gent slechts 164. In Antwerpen vinden we bijgevolg gemiddeld 19,1% van alle zwaargewonde verkeersslachtoffers uit de centrumsteden terug.

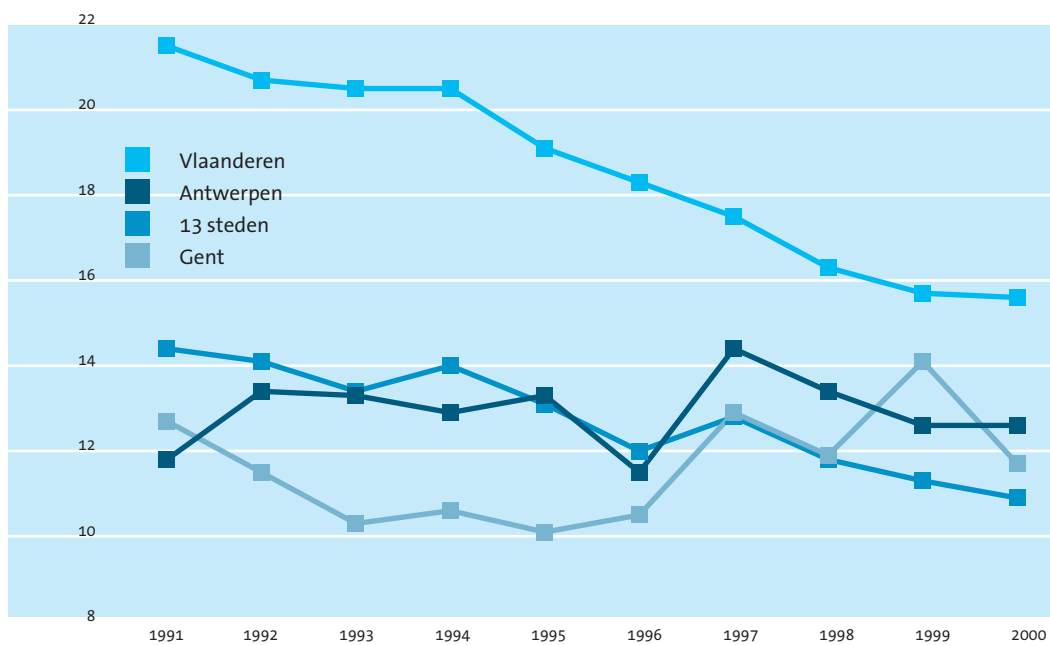
4 5 Evolutie van het aantal verkeersdoden (binnen de 30 dagen), 1991-2000

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	50	39	213	1.097
1992	41	29	187	990
1993	29	27	140	987
1994	33	24	170	966
1995	32	19	122	771
1996	27	28	140	787
1997	51	20	132	751
1998	44	34	161	855
1999	30	36	137	806
2000	45	16	130	871

4 6 Evolutie van de ernstigheidsgraad van de ongevallen, 1991-2000

Bron: NIS

Aantal verkeersdoden (binnen 30 dagen)

Het aantal verkeersdoden daalde in Vlaanderen en de dertien steden tijdens het laatste decennium van de vorige eeuw. In Vlaanderen is het aantal verkeersdoden in 2000 ten opzichte van 1991 met 20,6% gedaald, in de centrumsteden met 39,0%. Dit zijn respectievelijk 226 en 83 verkeersdoden minder in 2000.

In Antwerpen daalt het aantal verkeersdoden het minst sterk van alle gebieden. In 2000 zijn er slechts 5 verkeersdoden minder dan in 1991, tegenover een daling met 23 verkeersdoden in Gent. Enige nuancering dringt zich hierbij op. In 2000 is er in Gent een absoluut laagtepunt in het aantal verkeersdoden. Het jaar voordien vielen er in Antwerpen 6 verkeersdoden minder dan in Gent. Het aantal verkeersdoden kent een bijzonder grillig verloop in Antwerpen, nog meer dan in Gent getekend door sterke af- en toenamen. In Antwerpen vielen er bijvoorbeeld in 1996 27 verkeersdoden en in 1997 51. Antwerpen kent jaarlijks gemiddeld 38 verkeersdoden. In Gent zijn er gemiddeld 27 verkeersdoden per jaar. Antwerpen is verantwoordelijk voor één vierde van alle verkeersdoden in de centrumsteden.

Ernstigheidsgraad

De ernstigheidsgraad van de ongevallen in Vlaanderen ligt opvallend hoog in vergelijking met Antwerpen, Gent en de centrumsteden. In 1991 bedraagt de ernstigheidsgraad in Vlaanderen 21,9%. Sinds 1991 daalt hij weliswaar continu, maar desondanks ligt deze graad in 2000 met een waarde van 15,6% nog een flink stuk boven die van de andere gebieden.

Tijdens de geanalyseerde periode merken we in Vlaanderen een gemiddelde ernstigheidsgraad op van 18,6%. In de centrumsteden ligt de ernstigheidsgraad veel lager. Het gemiddelde bedraagt dan ook slechts 12,8%. In 2000 is de ernstigheidsgraad in de centrumsteden echter met 3,6%-punten gedaald. De daling verloopt echter niet continu.

De gemiddelde ernstigheidsgraad tussen 1991 en 2000 bedraagt in Antwerpen 12,9%, vergelijkbaar met de waarde die we aantreffen in de centrumsteden. Sinds 1997 is de ernstigheidsgraad van de ongevallen in Antwerpen onafgebroken hoger dan in de centrumsteden.

Met uitzondering van 1991 en 1999 ligt de ernstigheidsgraad in Antwerpen steeds hoger dan in Gent. Dit vertaalt zich in een lager gemiddelde voor Gent (11,6%). De ernstigheidsgraden in Antwerpen en Gent kennen een heel onregelmatig verloop. In Antwerpen ligt de ernstigheidsgraad in 2000 hoger dan in 1991 (+0,7%-punt). In Gent merken we een daling op (-1,1%-punt).

- ▶ In alle gebieden daalt het aantal licht- en zwaargewonde verkeersslachtoffers tussen 1991 en 2000. Het jaar 2000 is bijna over heel de lijn een absoluut laagtepunt in het aantal licht- en zwaargewonden.
- ▶ In Antwerpen vallen er jaarlijks gemiddeld 2.152 lichtgewonde en 280 zwaargewonde slachtoffers bij verkeersongevallen.
- ▶ De ernstigheidsgraad van de ongevallen in Antwerpen ligt gemiddeld ongeveer even hoog als in de centrumsteden. Sinds 1997 is de ernstigheidsgraad in Antwerpen echter steeds hoger dan in de centrumsteden.
- ▶ In Antwerpen vallen er jaarlijks gemiddeld 38 verkeersdoden. Hierdoor vinden we 24,8% van de verkeersdoden in de 13 centrumsteden terug in Antwerpen.

4 7 Evolutie van het aantal slachtoffers onder de zachte weggebruikers, opgesplitst in licht- en zwaargewonden en doden, 1991–2000

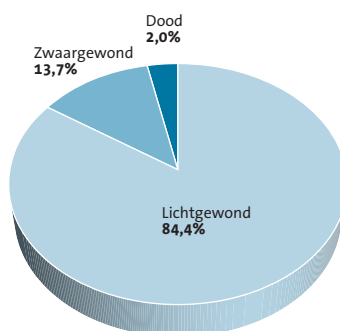
Bron: NIS

	Antwerpen				Gent			
	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood
1991	1.236	1.038	170	28	1.072	916	139	17
1992	811	680	116	15	1.031	897	120	14
1993	764	648	100	16	963	838	113	12
1994	895	761	119	15	712	633	72	7
1995	957	803	142	12	642	574	59	9
1996	806	694	103	9	664	586	67	11
1997	708	589	96	23	478	387	82	9
1998	566	467	85	14	595	516	65	14
1999	609	521	81	7	432	380	44	8
2000	457	386	56	15	198	169	24	5
Evolutie in %	-63,0%	-62,8%	-67,1%	-46,4%	-81,5%	-81,6%	-82,7%	-70,6%

	Centrumsteden				Vlaanderen			
	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood
1991	6.048	4.985	958	105	17.256	12.814	4.021	421
1992	5.375	4.469	827	79	16.238	12.154	3.730	354
1993	5.122	4.307	748	67	15.829	11.922	3.538	369
1994	5.131	4.299	766	66	15.730	11.888	3.481	361
1995	5.105	4.345	707	53	15.413	11.888	3.240	285
1996	4.889	4.196	627	66	14.844	11.622	2.927	295
1997	5.066	4.328	676	62	15.845	12.583	2.991	271
1998	5.073	4.435	581	57	16.093	13.010	2.771	312
1999	5.170	4.523	595	52	16.959	13.847	2.801	311
2000	4.358	3.865	442	51	15.084	12.410	2.380	294
Evolutie in %	-27,9%	-22,5%	-53,9%	-51,4%	-12,6%	-3,2%	-40,8%	-30,2%

4 8 Procentuele verdeling van de ernst van de ongevallen bij zachte weggebruikers in de jaren '90 in Antwerpen, gemiddelde 1991–2000

Bron: NIS, OASeS-bewerking

Zachte weggebruikers

Tot de zachte weggebruikers rekenen we een zestal groepen: de fietsers, de voetgangers, de bestuurders van bromfietsen van het A- en B-type en de bestuurders van motorfietsen van zowel minder als meer dan 400 cc. Eerst volgt een algemene bespreking van al deze subgroepen (het totale aantal zachte weggebruikers), daarna volgt een bespreking van de fietsers en de voetgangers. Deze laatste zijn in Antwerpen de twee belangrijkste groepen zachte weggebruikers onder de slachtoffers van verkeersongevallen.

Algemene bespreking

Totaal aantal slachtoffers onder de zachte weggebruikers

Zowel voor de centrumsteden als voor Vlaanderen is er in de eerste helft van de jaren '90 een positieve ontwikkeling in het totale aantal slachtoffers onder de zachte weggebruikers. De dalende trend zorgt voor een laag aantal slachtoffers in 1996. Hierna volgt er weer een geleidelijk toename. In 2000 is er echter een sterke daling waar te nemen ten opzichte van 1999. Hierdoor daalt het totale aantal slachtoffers onder de zachte weggebruikers in Vlaanderen met 12,6%.

Gemiddeld worden jaarlijks ongeveer 16.000 zachte weggebruikers slachtoffer van het verkeer in Vlaanderen. In de centrumsteden berekenen we gemiddeld jaarlijks 5.134 slachtoffers onder de zachte weggebruikers. 32,2% van de zachte weggebruikers die slachtoffer worden van een verkeersongeval in Vlaanderen, vinden we dus terug in de centrumsteden. In de centrumsteden daalt tussen 1991 en 2000 het aantal verkeersslachtoffers met 27,9%. We merken dezelfde evolutie op als voor gans Vlaanderen: een daling tot 1996, gevolgd door een lichte stijging en een weer forse daling in 2000.

In Antwerpen en Gent is de situatie anders. Tussen 1991 en 2000 daalt het aantal verkeersslachtoffers onder de zachte weggebruikers in Antwerpen met 63,0% en in Gent met 81,5%. De dalende trend is zichtbaar in de tabellen, maar toch lijkt vooral 2000 een jaar te zijn met heel weinig verkeersslachtoffers. Gemiddeld vallen er jaarlijks in Antwerpen 781 verkeersslachtoffers onder de zachte weggebruikers. In Gent zijn dat er gemiddeld 679. In 2000 liggen de cijfers ver onder het gemiddelde: 457 slachtoffers in Antwerpen en 198 in Gent.

- ▶ Jaarlijks vallen er gemiddeld 679 verkeersslachtoffers onder de zachte weggebruikers in Antwerpen.

Licht- en zwaargewonden en doden onder de zachte weggebruikers

Van de 15.929 verkeersslachtoffers die er gemiddeld vielen onder de zachte weggebruikers in Vlaanderen, was gemiddeld 77,9% lichtgewond, 20,0% zwaargewond en 2,1% dood. In de centrumsteden is het aandeel van de lichtgewonden groter (85,2%) ten nadele van de zwaargewonden (13,5%) en in mindere mate de doden (1,3%).

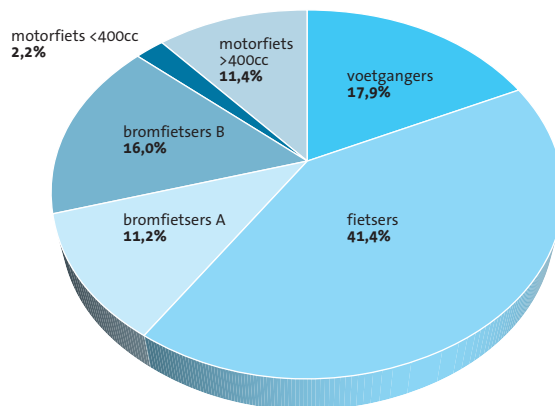
Over de laatste tien jaar daalde het aantal doden met 30,2% in Vlaanderen. Het aantal zwaargewonden daalde met 40,8%, terwijl het aantal lichtgewonden slechts met 3,2% daalde. In de centrumsteden daalt het aantal doden met 51,4%, het aantal zwaargewonden met 53,9% en het aantal lichtgewonden met 22,5%. De daling is vooral te verklaren vanuit het feit dat over de periode 1991–2000, dit eerste jaar blijkbaar een piekmoment inzake het aantal ernstig gewonde verkeersslachtoffers was, zowel in Vlaanderen als in de centrumsteden. Bovendien blijkt 2000 een relatief veilig jaar voor de zachte weggebruikers in Vlaanderen en de centrumsteden.

Ook voor Antwerpen en Gent gaat deze laatste opmerking op. In Antwerpen vinden we gemiddeld 84,4% lichtgewonden terug onder de zachte weggebruikers die slachtoffer worden van een verkeersongeval, 13,7% zwaargewonden en 2,0% doden. Dit zijn ongeveer dezelfde verhoudingen als in de centrumsteden. Jaarlijks vallen er in Antwerpen gemiddeld 15 doden onder de zwakke weggebruikers, tegenover 11 in Gent. Daarbij treffen we ook gemiddeld 105 zwaargewonden aan in Antwerpen en 79 in Gent.

- ▶ In 1991 vielen er opvallend veel ernstige slachtoffers onder de zachte weggebruikers in het verkeer. In 2000 merken we veel minder ernstige slachtoffers onder de zachte weggebruikers op dan in 1991.

4 9 Aandeel in de verkeersongevallen in Antwerpen van de verschillende categorieën onder de zachte weggebruikers, 2000

Bron: NIS

4 10 Evolutie van het aantal fietsslachtoffers, opgesplitst in licht- en zwaargewonden en doden, 1991-2000

Bron: NIS

	Antwerpen				Gent			
	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood
1991	380	330	42	8	302	267	32	3
1992	247	219	24	4	299	269	25	5
1993	244	212	29	3	278	236	41	1
1994	308	274	31	3	249	231	16	2
1995	318	272	45	1	213	192	21	0
1996	289	267	19	3	210	187	19	4
1997	270	237	26	7	137	116	18	3
1998	193	170	20	3	182	170	9	3
1999	225	203	20	2	127	113	10	4
2000	189	162	20	7	54	50	2	2
Evolutie in %	-50,3%	-50,9%	-52,4%	-12,5%	-82,1%	-81,3%	-93,8%	-33,3%

	Centrumsteden				Vlaanderen			
	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood
1991	2.144	1.819	294	31	6.799	5.235	1.420	144
1992	1.943	1.674	247	22	6.465	5.011	1.330	124
1993	1.875	1.626	241	8	6.438	5.007	1.309	122
1994	2.000	1.727	249	24	6.531	5.114	1.286	131
1995	2.025	1.780	232	13	6.490	5.166	1.226	98
1996	1.888	1.672	192	24	6.115	5.006	1.004	105
1997	1.898	1.666	210	22	6.471	5.306	1.069	96
1998	1.747	1.570	159	18	6.163	5.096	954	113
1999	1.779	1.592	169	18	6.375	5.317	954	104
2000	1.603	1.454	125	24	5.953	5.000	834	119
Evolutie in %	-25,2%	-20,1%	-57,5%	-22,6%	-12,4%	-4,5%	-41,3%	-17,4%

De categorieën onder de loep genomen

In zowel Vlaanderen als de centrumsteden vallen er tijdens het volledige decennium het meest verkeersslachtoffers onder de fietsers. Tussen 1991 en 2000 vallen er in Vlaanderen 63.800 verkeersslachtoffers onder de fietsers, waarvan 18.902 in de centrumsteden. In zowel Vlaanderen als de centrumsteden vallen het minst slachtoffers onder motorrijders, op de laatste plaats komen de motorrijders <400 cc.

Uit het taartdiagram blijkt dat de meeste slachtoffers onder de zwakke weggebruikers in 2000 in Antwerpen vallen onder de fietsers. 41,4% van de verkeersslachtoffers onder de zachte weggebruikers zijn fietsers. Daarna komen de voetgangers, die nog 17,9% vertegenwoordigen. Net iets kleiner is het aandeel van de bromfietzers B² (16,0%). De motorrijders >400 cc en bromfietzers A vertegenwoordigen ongeveer een even groot aandeel, respectievelijk 11,4% en 11,2%. Ten slotte vertegenwoordigen de motorrijders <400 cc een relatief klein aandeel in 2000, nl. 2,2%.

In wat volgt nemen we de fietsers en de voetgangers verder onder de loep.

Fietsers

Zowel in de centrumsteden als in Vlaanderen waren er op het einde van het decennium minder fietsslachtoffers dan in het begin. Voor de centrumsteden verliep de daling meer continu en dit resulteert ook in een sterkere daling van het aantal verkeersslachtoffers dan in Vlaanderen, nl. -25,2% tegenover -12,4%. Gemiddeld vallen er jaarlijks 6.380 fietsslachtoffers in Vlaanderen, 29,6% hiervan vinden we terug in de centrumsteden.

Gemiddeld 80,3% van de fietsslachtoffers is lichtgewond in Vlaanderen en 17,8% is zwaargewond. Jaarlijks vallen er gemiddeld 117 doden onder fietsers in Vlaanderen. In de centrumsteden liggen de verhoudingen licht anders. Het aandeel van de lichtgewonden is groter, ten nadele van de zwaargewonden en de doden. 87,7% van de fietsslachtoffers is lichtgewond en 11,2% is zwaargewond. Gemiddeld vallen er jaarlijks 20 doden onder de fietsers in de centrumsteden.

In Antwerpen en Gent stellen we een sterkere daling vast van het aantal verkeersslachtoffers onder de fietsers dan in Vlaanderen of de 13 steden. In Antwerpen daalt het aantal fietsslachtoffers tussen 1991 en 2000 met 50,3%. In Gent is de daling zelfs nog groter, het aantal fietsslachtoffers neemt af met 82,1%. Toch blijkt ook hier 2000 een zeer uitzonderlijk jaar te zijn. Van 1991 tot 2000 vallen er jaarlijks gemiddeld 205 slachtoffers onder de fietsers in Gent, terwijl dat er in 2000 slechts 54 zijn. In Antwerpen bedraagt het gemiddelde aantal fietsslachtoffers 266.

Zowel in Gent als Antwerpen daalt vooral het aantal zwaargewonden het sterkst. Gemiddeld vallen er tussen 1991 en 2000 in Antwerpen jaarlijks 28 zwaargewonde fietsslachtoffers, terwijl dat er in de laatste drie opgenomen jaren telkens 20 zijn. In Gent daalt het aantal zwaargewonden nog sterker, maar ook hier kunnen we spreken van een uitzonderlijk jaar 2000. Er zijn slechts twee zwaargewonde fietsers geregistreerd in het verkeer dat jaar, op een jaarlijks gemiddelde van 19 fietsslachtoffers gedurende het ganse decennium. Jaarlijks vallen er in Antwerpen gemiddeld 4 doden onder de fietsers. In Gent is dat er jaarlijks gemiddeld één minder.

- ▶ In alle regio's daalt het aantal verkeersslachtoffers onder de fietsers sterk. Vooral het aantal zwaargewonden daalt in alle regio's zeer sterk.

2 Een bromfietser A is beperkt tot 25 km/u en hiervoor is geen rijbewijs noodzakelijk. Een bromfietser B mag tot 45 km/u en hiervoor dient een geldig rijbewijs behaald te worden.

4 11 Evolutie van het aantal voetgangersslachtoffers, opgesplitst in licht- en zwaargewonden en doden, 1991-2000

Bron: NIS

	Antwerpen				Gent			
	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood
1991	334	252	71	11	234	173	50	11
1992	196	148	40	8	209	167	41	1
1993	170	127	35	8	211	177	29	5
1994	211	162	41	8	153	120	30	3
1995	248	200	40	8	121	109	7	5
1996	199	157	38	4	136	111	21	4
1997	155	118	31	6	79	52	25	2
1998	145	107	31	7	89	64	18	7
1999	146	119	24	3	55	45	9	1
2000	82	56	18	8	27	22	3	2
Evolutie in %	-75,4%	-77,8%	-74,6%	-27,3%	-88,5%	-87,3%	-94,0%	-81,8%

	Centrumsteden				Vlaanderen			
	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood	totaal	licht-gewond	zwaar-gewond	dood
1991	1.093	805	245	43	2.619	1.701	774	144
1992	908	664	212	32	2.335	1.527	688	120
1993	871	665	177	29	2.188	1.484	607	97
1994	830	621	192	17	2.110	1.412	605	93
1995	801	632	148	21	1.971	1.382	515	74
1996	774	620	133	21	1.947	1.380	486	81
1997	696	527	149	20	1.852	1.331	465	56
1998	682	549	111	22	1.950	1.454	417	79
1999	645	521	112	12	1.895	1.403	411	81
2000	556	450	90	16	1.743	1.330	331	82
Evolutie in %	-49,1%	-44,1%	-63,3%	-62,8%	-33,4%	-21,8%	-57,2%	-43,1%

Voetgangers

In de dertien centrumsteden en in het Vlaamse Gewest zien we enkele positieve ontwikkelingen. In de dertien steden daalt jaar na jaar het aantal slachtoffers onder de voetgangers. In Vlaanderen zien we enkel in 1998 een uitzondering op deze regel. Zowel in Vlaanderen als de centrumsteden merken we tussen 1991 en 2000 een afname van het aantal slachtoffers in alle categorieën. Op het totaal van de voetgangersslachtoffers merken we in Vlaanderen een daling met 33,4%. In absolute cijfers is dit een daling met bijna 900 voetgangersslachtoffers. In de dertien centrumsteden is de daling zelfs nog sterker, nl. -49,1% of 537 slachtoffers minder.

Gemiddeld vallen er jaarlijks in Vlaanderen 2.061 voetgangersslachtoffers, 69,9% hiervan is lichtgewond, 25,7% zwaargewond en er zijn 4,4% doden. In de centrumsteden liggen de verhoudingen iets meer in het voordeel van de lichtgewonden, wat een positieve vaststelling is. In de centrumsteden is van de voetgangersslachtoffers 77,1% lichtgewond, 20,0% is zwaargewond en 3,0% is dood. Gemiddeld vallen er in Vlaanderen 91 doden onder de voetgangers. Maar vooral 1991 en 1992 trekken dit gemiddelde omhoog. In de centrumsteden treffen we gemiddeld 23 doden aan per jaar.

Zeven van de dodelijk gewonde slachtoffers vinden we terug in Antwerpen en vier in Gent. Ook in Antwerpen en Gent merken we een zeer sterke daling van het aantal voetgangersslachtoffers, maar ook hier geldt de reeds verscheidene keren geformuleerde vaststelling dat 2000 een uitzonderlijke positief jaar was wat betreft verkeersslachtoffers.

Gemiddeld vallen er jaarlijks 189 voetgangersslachtoffers in Antwerpen, tegenover 131 in Gent. Ook in Antwerpen en Gent is het aandeel zwaargewonden en doden binnen de groep voetgangersslachtoffers kleiner dan in Vlaanderen. Bovendien is de groep zwaargewonden in Antwerpen en Gent opvallend sterk gedaald. In Antwerpen treffen we in 1991 nog 71 zwaargewonde slachtoffers aan, in 2000 zijn dat er nog maar 18. In Gent is de daling nog spectaculairder, van 50 zwaargewonden naar 3.

- ▶ In Antwerpen en Gent is de daling van het aantal verkeersslachtoffers onder de voetgangers sterker dan in Vlaanderen en de centrumsteden.
- ▶ Het jaar 2000 lijkt een bijzonder verkeersveilig jaar voor de voetgangers uit alle regio's.

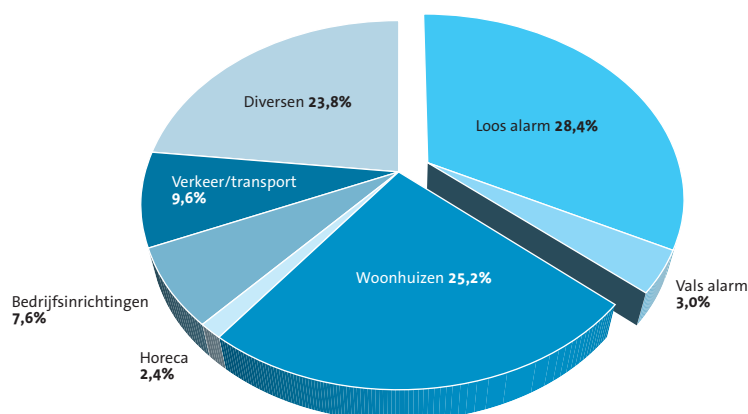
4 12 Interventies van de brandweer voor branden volgens plaats van interventie, 1995–2001

Bron: Dienst Databeheer Antwerpen

	Loos alarm	Vals alarm	Woonhuizen	Horeca	Bedrijfs- inrichtingen	Verkeer / transport	Diversen	Totaal
1995	356	44	429	50	135	153	462	1.629
1996	406	42	422	39	139	148	412	1.608
1997	505	39	398	36	124	172	361	1.635
1998	467	51	401	40	126	153	337	1.575
1999	457	55	422	44	113	183	392	1.666
2000	491	47	393	44	119	146	350	1.590
2001	566	66	417	23	118	144	403	1.737
Evolutie in %	+59,0%	+50,0%	-2,8%	-54,0%	-12,6%	-5,9%	-12,8%	+6,6%

4 13 Aandeel in de brandinterventies van de brandweer per plaats van interventie, gemiddelde 1995–2001

Bron: Dienst Databeheer Antwerpen

Brandweerinterventies

Interventies voor branden

De interventies van de brandweer voor branden bekijken we naar de plaats waar geïnterveneerd wordt. Tijdens de periode van 1995 tot en met 2001 moest de brandweer jaarlijks gemiddeld 1.634 keer uitrukken voor een brandinterventie. In vergelijking met 1995 stellen we een stijging van het aantal brandinterventies vast met 6,6%.

De loze alarmen vertegenwoordigen over de geanalyseerde periode gemiddeld 28,4% van de brandinterventies. Gemiddeld moest de brandweer jaarlijks over deze periode 464 keer uitrukken voor een loos alarm. Tussen 1995 en 2001 is het aantal loze alarmen zeer sterk gestegen met 59,0%.

De valse alarmen vertegenwoordigen slechts 3,0% van de brandinterventies, maar het aantal steeg tussen 1995 en 2001 wel met 50,0%. Jaarlijks zijn er gemiddeld 49 valse alarmen. Vooral in 1998 en 2001 stijgt het aantal valse alarmen zeer sterk, respectievelijk +30,8% en +40,4%. Het hoge aantal valse alarmen dat tijdens deze jaren wordt geregistreerd, daalt de jaren nadien niet spectaculair.

Als we de cijfers goed bekijken, wordt duidelijk dat de stijging van het aantal brandinterventies in deze periode volledig toe te schrijven is aan de stijging van het aantal valse en vooral loze alarmen. Het aantal *echte* branden daalt immers voor alle geselecteerde categorieën.

Na het aandeel loze alarmen merken we dat de categorie *woonhuizen* gemiddeld het grootste aandeel vertegenwoordigt (25,2% of jaarlijks gemiddeld 412 brandinterventies). Dit aandeel is over deze periode het minst sterk gedaald, slechts met 2,8%.

De categorie *diversen* vertegenwoordigt een aandeel van 23,8%. Deze categorie bevat een groot aantal brandplaatsen, waarvan de belangrijkste de afvalbranden, branden van struiken en gras en branden in schouwen zijn. Jaarlijks zijn er gemiddeld 388 van zulke branden. Dit aantal is tussen 1995 en 2001 met 12,8% gedaald.

De sterkste daling merken we op voor de categorie brandinterventies voor branden in *horeca*-zaken. Dit soort interventies is met maar liefst 54,0% gedaald. Het is jaarlijks goed voor 39 brandinterventies. Ook de interventies voor branden in *bedrijfsinrichtingen* en *verkeer/transport* zijn gedaald, respectievelijk met 12,6% en 5,9%. Deze categorieën vertegenwoordigen jaarlijks gemiddeld 125 en 157 brandinterventies door de brandweer.

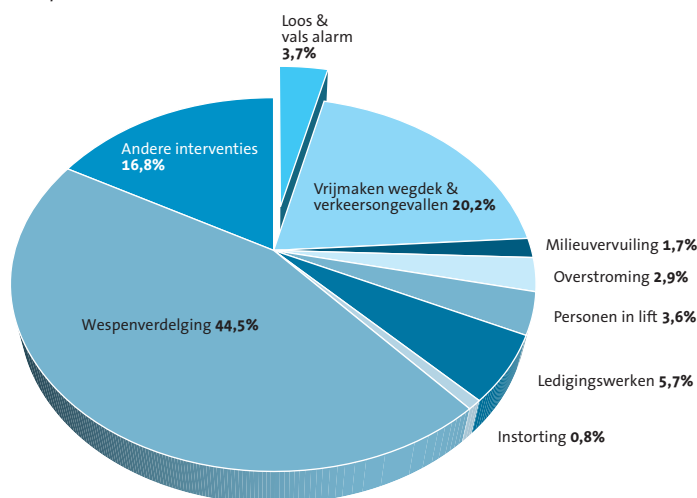
4 14 Andere interventies van de brandweer volgens aard van de interventie, 1995–2001

Bron: Dienst Databeheer Antwerpen

	Loos & vals alarm	Vrijmaken wegdek & verkeersongevallen	Milieuvervuiling	Overstroming	Personen in lift	Ledigingswerken	Instorting	Wespenverdelging	Andere interventies	Totaal
1995	160	812	106	277	211	134	27	1.690	715	4.132
1996	134	723	106	112	200	216	38	3.685	548	5.762
1997	192	1.046	80	104	171	219	61	1.818	950	4.641
1998	230	1.122	86	252	171	899	30	2.040	848	5.678
1999	209	1.226	82	87	202	163	55	3.202	898	6.124
2000	205	1.375	75	129	176	172	50	2.348	1.214	5.744
2001	238	1.136	72	120	205	311	48	1.595	1.017	4.742
Evolutie in %	+48,8%	+39,9%	-32,1%	-56,7%	-2,8%	+132,1%	+77,8%	-5,6%	+42,2%	+14,8%

4 15 Aandeel in de andere interventies van de brandweer per aard van interventie, gemiddelde 1995–2001

Bron: Dienst Databeheer Antwerpen

Andere interventies

De andere interventies van de brandweer vertegenwoordigen ongeveer driekwart van alle interventies. Het aantal andere interventies is tussen 1995 en 2001 gestegen met 14,8%. In absolute cijfers betekent dit jaarlijks gemiddeld 5.260 niet-brandinterventies door de brandweer. We merken vooral een sterke toename in 1996 en 1998 (+39,4% en +22,3%). In 1997 en 2001 wordt dit grotendeels gecompenseerd door een sterke afname van het aantal niet-brandinterventies (-16,5% en -17,4%).

Het grootste aandeel van deze interventies vormen de *wespenverdelgingen*. Deze vertegenwoordigen gemiddeld 44,5% van alle niet-brandinterventies. Het aantal interventies voor wespenverdelgingen is echter zeer wisselvallig. In 1996 is er meer dan een verdubbeling van dit soort interventies. Toch zien we het aantal over gans de periode met 5,6% dalen.

De interventies voor het *vrijmaken van het wegdek of verkeersongevallen* nemen een aandeel van 20,2% in beslag. Gemiddeld moet de brandweer voor dit soort interventies jaarlijks 1.063 maal uitrukken. Dit aantal is over de periode 1995 tot 2001 met 39,9% toegenomen. Vooral in 1997 is er een sterke toename van dit type interventies (+44,7%).

We nemen de loze en de valse alarmen hier samen omdat het aantal valse alarmen – zo durven we hier voorzichtig stellen – eerder verwaarloosbaar is. Zo was er in 2001 ‘*slechts*’ 9 maal een vals alarm voor een niet-brandinterventie. Toch stijgt het aantal loze of valse alarmen met 48,8%. Dit is vooral toe te schrijven aan de sterke stijging in 1997 (+43,3%). In 1999 en 2000 zakt dit aantal licht terug, maar in 2001 moet de brandweer toch 238 maal uitrukken voor een loos alarm.

Het aantal interventies voor *overstromingen* daalt over deze periode met 56,7%. Jaarlijks moet de brandweer gemiddeld 154 keer in verband met een overstroming interveniëren. Maar het is vooral in 1995 en 1998 dat de brandweer opmerkelijk meer heeft moeten tussenkomen bij overstroming.

Het aantal interventies in verband met *milieuvervuilingen*, *instortingen* en *personen die vast zitten in een lift* vertegenwoordigt eerder een beperkt aandeel.

De categorie *andere interventies* herbergt een uitgebreid gamma aan andere interventies. Toch is dit type interventie slechts goed voor gemiddeld 16,8% van alle interventies. Het aantal andere interventies stijgt echter wel met 42,2% en bedraagt jaarlijks gemiddeld 884.

Ten slotte merken we nog op dat de brandweer steeds meer moet interveniëren voor *ledigingswerken* (wateroverlast), meer dan een verdubbeling sinds 1995. Toch moeten we het aantal ledigingswerken sterk nuanceren. Met uitzondering van 1998 en 2001 zijn er jaarlijks om en bij de 200 interventies vast te stellen. In 1998 is er echter een opmerkelijk hoog aantal interventies voor ledigingswerken, nl. 899.

- ▶ Het aantal keren dat de brandweer moet uitrukken voor een brandinterventie stijgt met 6,6%. Deze stijging is echter volledig toe te schrijven aan het aantal valse en loze alarmen dat over deze periode erg toeneemt.
- ▶ Bij de niet-brandinterventies moet de brandweer vooral tussen komen om wespen te verdelgen.
- ▶ De interventies die de brandweer moet uitvoeren, zijn voornamelijk niet-brandinterventies. De brandinterventies vertegenwoordigen ongeveer een vierde van alle interventies van de brandweer.

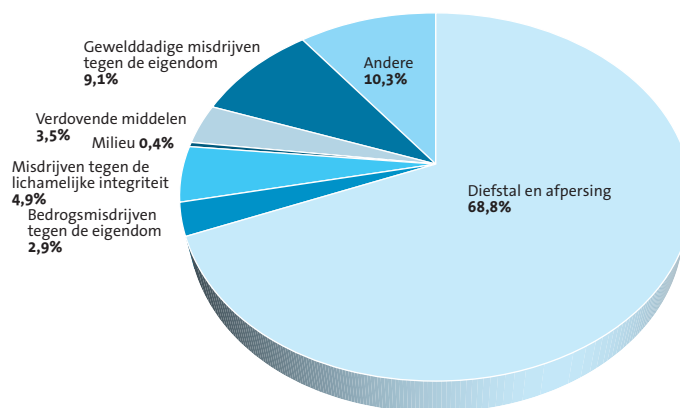
4 16 Aantal criminele feiten, 1998–2000

Bron: APS-D

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1998	58.513	24.823	165.798	428.402
1999	57.921	26.777	172.249	426.793
2000	49.371	22.964	154.842	405.144

4 17 Criminele feiten in Antwerpen, opgesplitst volgens de voornaamste rubrieken, 2000

Bron: APS-D

Criminaliteit

In dit deel trachten we een blik te werpen op de criminaliteit in de stad. We behandelen hier evenwel slechts een fractie van de werkelijk gepleegde misdaden. We kunnen enkel die feiten bestuderen die vastgesteld of geregistreerd worden door de politiediensten en als dusdanig geregistreerd zijn.

De volgende categorieën worden besproken: bedrogmisdrijven tegen de eigendom, gewelddadige misdrijven tegen eigendom, diefstal en afpersing, milieuovertredingen, misdaden tegen de lichamelijke integriteit en verdovende middelen.

We moeten echter oppassen met vergelijkingen tussen steden en andere opdelingsgebieden. Het is namelijk niet uitgesloten dat de schommelingen het gevolg zijn van bepaalde keuzes zoals het plaatselijk gevoerde beleid inzake opsporing en strafvervolgning of lokale verschillen in doelgroepenbeleid en prioriteitenstelling. Ook een pro-actieve oriëntatie van de politiedienst³ of publieke gedragswijzigingen⁴ om feiten ter kennis te brengen, kunnen hun weerslag hebben.

3 Bv. een grotere bereidwilligheid van de politie.

4 Dit kan te maken hebben met het vertrouwen dat mensen in de politie stellen en met de kwaliteit van de dienstverlening aan de bevolking.

Tevens moeten we een zeker voorbehoud hanteren bij de vergelijking tussen de verschillende jaren. De registratiemethoden worden immers steeds aangepast en bijgestuurd. Daarom opteren we ervoor om het vergelijkingsperspectief zo weinig mogelijk in de tijd te plaatsen.

We bespreken bovendien steeds het aandeel van elke misdaadcategorie afzonderlijk. Immers, misschien heeft een bepaalde stad of regio veel hogere criminaliteitscijfers dan een andere, maar verschilt de aard van de gestelde misdrijven danig.

Criminele feiten

In 2000 zijn er in de centrumsteden minder criminele feiten gepleegd dan in 1998. In 1999 stellen we, van de drie jaren die we onder de loep nemen, veruit het meest criminele feiten vast. Bijna 40% van alle geregistreerde criminele feiten in Vlaanderen vinden we terug in de centrumsteden. Het aantal geregistreerde criminele feiten in Vlaanderen neemt licht af.

In Antwerpen neemt tussen 1998 en 2000 het aantal geregistreerde criminele feiten sterk af. Toch moeten we voorzichtig zijn met beweringen die een zeker evolutie veronderstellen. Antwerpen telt wel dubbel zoveel geregistreerde criminele feiten als Gent. De afname over deze drie jaar is in Gent evenwel veel minder groot. 33,6% van de criminele feiten in de centrumsteden wordt gepleegd in Antwerpen. Het aandeel van Gent is een flink stuk kleiner (15,1%).

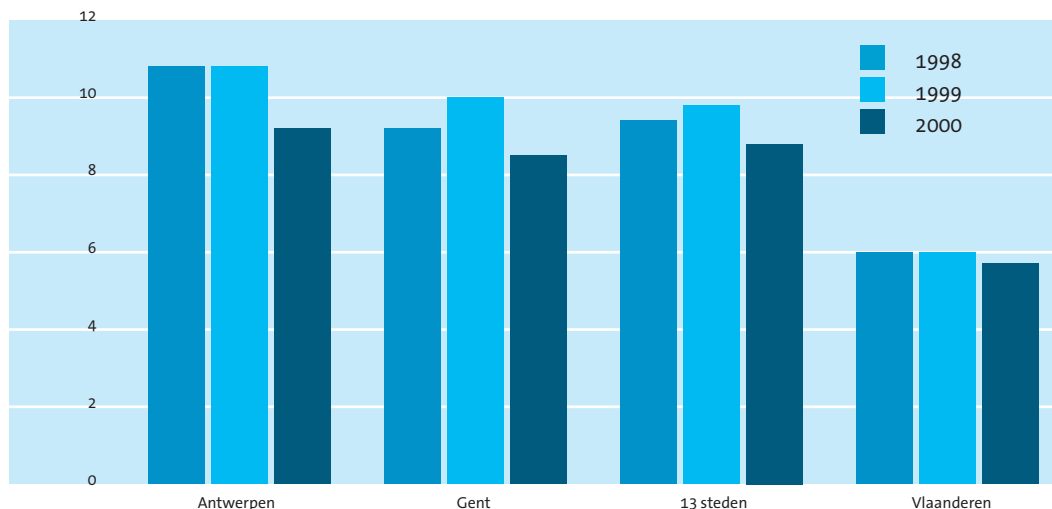
In Antwerpen valt 68,8% van de criminele feiten onder de noemer *diefstal en afpersing*. De tweede belangrijkste groep zijn de *gewelddadige misdrijven tegen eigendom*, deze vertegenwoordigen 9,1% van alle misdrijven. De *misdrijven tegen de lichamelijke integriteit* maken 4,9% uit van alle criminele feiten. De misdrijven met *verdovende middelen* vertegenwoordigen 3,5% en *bedrogmisdrijven tegen eigendom* 2,9%. *Milieuovertredingen* maken slechts 0,4% van alle criminele feiten in Antwerpen uit. De restcategorie *andere* vormt nog 10,3% van alle misdrijven.

Op de volgende bladzijden bekijken we het crimineel gedrag, opgedeeld naar de verschillende rubrieken, van naderbij.

- ▶ Meer dan één op drie gepleegde criminele feiten in de centrumsteden situeert zich in Antwerpen.
- ▶ Bijna zeven op tien van alle geregistreerde criminele feiten in Antwerpen behoren tot de categorie *diefstal en afpersing*.

4 18 Criminaliteitsgraad, 1998-2000

Bron: APS-D

4 19 Criminaliteitsgraad per rubriek, 1999-2000

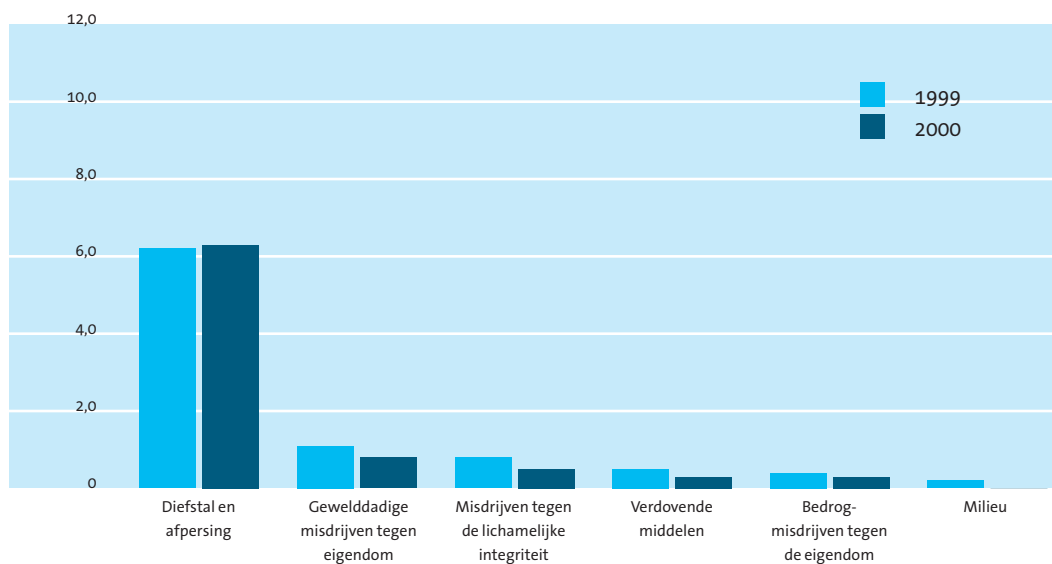
Bron: APS-D

1999	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
Diefstal en afpersing	6,2	5,0	5,0	2,7
Gewelddadige misdrijven tegen eigendom	1,1	1,1	1,1	0,7
Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit	0,8	0,9	0,8	0,5
Verdovende middelen	0,5	0,3	0,4	0,3
Bedrogmisdrijven tegen de eigendom	0,4	0,5	0,6	0,4
Milieu	0,2	0,3	0,2	

2000	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
Diefstal en afpersing	6,3	4,3	4,9	2,7
Gewelddadige misdrijven tegen eigendom	0,8	0,9	0,9	0,7
Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit	0,5	0,7	0,6	0,4
Verdovende middelen	0,3	0,3	0,3	0,3
Bedrogmisdrijven tegen de eigendom	0,3	0,4	0,5	0,3
Milieu	0,0	0,2	0,1	

4 20 Criminaliteitsgraad per rubriek in Antwerpen, 1999-2000

Bron: APS-D

Criminaliteitsgraad

De criminaliteitsgraad in de centrumsteden is hoger dan in Vlaanderen. In 1998 en 1999 blijft de graad in Vlaanderen op hetzelfde niveau. In 2000 zal hij licht dalen. De criminaliteitsgraad in de centrumsteden kent een licht ander verloop. In 1999 neemt de graad licht toe, om in 2000 terug te dalen tot onder het niveau van 1998.

De criminaliteitsgraad in Antwerpen is steeds hoger dan in de centrumsteden, Vlaanderen en Gent. Hij kent hetzelfde verloop als die in Vlaanderen. De criminaliteitsgraad in Gent is iets lager dan die in Antwerpen en bevindt zich op het niveau van de centrumsteden. Het verloop is ook identiek aan dat van de centrumsteden, nl. een stijging gevolgd door een daling tot onder het niveau van 1998.

In een volgende stap bekijken we de **criminaliteitsgraad per rubriek**. We merken dat voor nagenoeg elke rubriek de criminaliteitsgraad hoger ligt in de centrumsteden dan in Vlaanderen en dit zowel in 1999 als in 2000. Enkel wat betreft de misdrijven met *verdovende middelen* stellen we in 2000 zowel in de centrumsteden als in Vlaanderen éénzelfde criminaliteitsgraad vast. De verschillen in criminaliteitsgraad zijn echter niet zo groot voor de meeste rubrieken. Enkel voor de rubriek *diefstal en afpersing* is de criminaliteitsgraad in de centrumsteden beduidend hoger dan in Vlaanderen.

In Antwerpen ligt de criminaliteitsgraad voor de rubriek *diefstal en afpersing* zelfs nog hoger dan in de centrumsteden, terwijl Gent lager scoort dan de centrumsteden. Terwijl de criminaliteitsgraden van de andere misdrijfcategorieën in 2000 in vergelijking met 1999 licht dalen, neemt in Antwerpen die van *diefstal en afpersing* licht toe. De grafiek toont dit visueel treffend aan. Bij de andere misdrijfcategorieën tekent Antwerpen bijna steeds iets lagere criminaliteitsgraden op dan Gent en de centrumsteden.

- ▶ De criminaliteitsgraad in Antwerpen is hoger dan die in de centrumsteden, Gent of Vlaanderen.
- ▶ De criminaliteitsgraad van de misdrijven *diefstal en afpersing* is in Antwerpen opmerkelijk hoger dan in de andere regio's.

4 21 Criminele feiten in Antwerpen, opgesplitst in de verschillende misdrijfcategorieën, 1999–2000

Bron: APS-D

	Antwerpen		Gent	
	1999	2000	1999	2000
Diefstal en afpersing	33.169	33.976	13.542	11.561
Gewelddadige misdrijven tegen eigendom	5.728	4.516	2.882	2.490
Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit	4.352	2.418	2.447	1.940
Verdovende middelen	2.471	1.749	727	766
Bedrogmisdrijven tegen de eigendom	1.926	1.419	1.272	984
Milieu	1.213	195	717	525

	13 steden		Vlaanderen	
	1999	2000	1999	2000
Diefstal en afpersing	88.128	85.278	191.767	192.645
Gewelddadige misdrijven tegen eigendom	19.127	16.619	52.209	48.052
Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit	13.290	10.147	32.866	28.134
Verdovende middelen	6.732	5.996	24.387	22.514
Bedrogmisdrijven tegen de eigendom	9.761	7.935	27.380	23.799
Milieu	3.264	1.699		

Diefstal en afpersing

Diefstal en afpersing vormen het grootste deel van de misdrijven in de centrumsteden en Vlaanderen, ook in Antwerpen en Gent is dit het geval. In de centrumsteden loopt dit aantal misdrijven licht terug, terwijl het in Vlaanderen licht stijgt. 44,3% van alle diefstallen en afpersingen die in 2000 in Vlaanderen plaatsvinden, gebeuren in de centrumsteden. In totaal worden er in Antwerpen in 2000 33.976 diefstallen en afpersingen gepleegd. Dit zijn er iets meer dan in 1999. In Gent daalt dit aantal misdrijven licht in 2000 en bovendien bedraagt het slechts ongeveer één derde van het totaal van Antwerpen. 39,8% van alle diefstallen en afpersingen in de centrumsteden in 2000 vinden plaats in Antwerpen. Gent vertegenwoordigt een aandeel van 13,6%

Gewelddadige misdrijven tegen eigendom

In de centrumsteden worden er in 2000 16.619 gewelddadige misdrijven tegen eigendom gepleegd. Dit zijn er minder dan in 1999. In Vlaanderen merken we dezelfde evolutie. In 2000 zijn er in Vlaanderen 48.052 gewelddadige misdrijven tegen eigendom geregistreerd. 34,6% van deze misdrijven in Vlaanderen vinden we terug in de centrumsteden. Ook in Antwerpen en Gent daalt het aantal gewelddadige misdrijven tegen eigendom in 2000. In Antwerpen werden er 4.516 misdrijven geregistreerd, in Gent zijn dit er 2.490. 27,9% van deze misdaden in de centrumsteden wordt gepleegd in de stad Antwerpen, 15,0% in de stad Gent.

Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit

Op de derde plaats komen de misdrijven tegen de lichamelijke integriteit. Ook hier stellen we in alle regio's een relatief sterke daling vast. In Vlaanderen zijn 28.134 misdrijven tegen de lichamelijke integriteit opgetekend in 2000. In de centrumsteden zijn dat er 10.147. 36,1% van deze misdrijven in Vlaanderen wordt geregistreerd in de centrumsteden. In Antwerpen is de daling tussen 1999 en 2000 opvallend groot. In 1999 werden er 4.352 misdrijven geregistreerd tegenover 2.418 in 2000. Ook in Gent daalt dit aantal, maar wel veel minder sterk. In 2000 vinden we 23,8% van deze misdrijven die geregistreerd worden in de centrumsteden terug in Antwerpen, Gent vertegenwoordigt een aandeel van 19,1%.

Verdovende middelen

22.514 misdrijven met verdovende middelen worden er in 2000 in Vlaanderen geregistreerd. 26,6% hiervan vinden we terug in de centrumsteden. In beide regio's merken we een zichtbare daling op. In Antwerpen worden er in 2000 1.749 misdrijven met verdovende middelen geregistreerd. Dit is een aandeel van 29,2% in het totaal van de centrumsteden. Opmerkelijke vaststelling is het feit dat in Gent het aantal misdrijven in verband met verdovende middelen net licht toeneemt, terwijl het in alle andere regio's afneemt. De stad Gent is evenwel slechts goed voor 12,7% van alle misdrijven met verdovende middelen in de centrumsteden.

Bedrogmisdrijven tegen de eigendom

In 2000 zijn de centrumsteden goed voor 33,3% van de bedrogmisdrijven tegen de eigendom in Vlaanderen. In Vlaanderen zijn er in 2000 23.799 bedrogmisdrijven tegen de eigendom opgetekend. Ook hier merken we in alle regio's een daling op. Antwerpen vertegenwoordigt met 1.419 bedrogmisdrijven tegen de eigendom in 2000 17,9% van het totaal van deze misdrijven in de centrumsteden. De stad Gent is met 984 geregistreeerde misdrijven goed voor 12,4% van het totaal in de centrumsteden.

Milieuovertredingen

In verband met milieuovertredingen hadden we voor Vlaanderen geen cijfers ter beschikking. Bovendien lijkt voor Antwerpen het aantal milieuovertredingen onderhevig aan de wijze waarop deze geregistreerd worden. Het aantal misdrijven daalt immers van 1.213 naar 195. In Gent daalt dit aantal van 717 naar 525 geregistreeerde misdrijven. In de centrumsteden merken we een daling op van 3.264 naar 1.699.

- ▶ Nagenoeg over gans de lijn en in alle regio's zien we het aantal misdrijven in 2000 dalen ten opzichte van 1999.

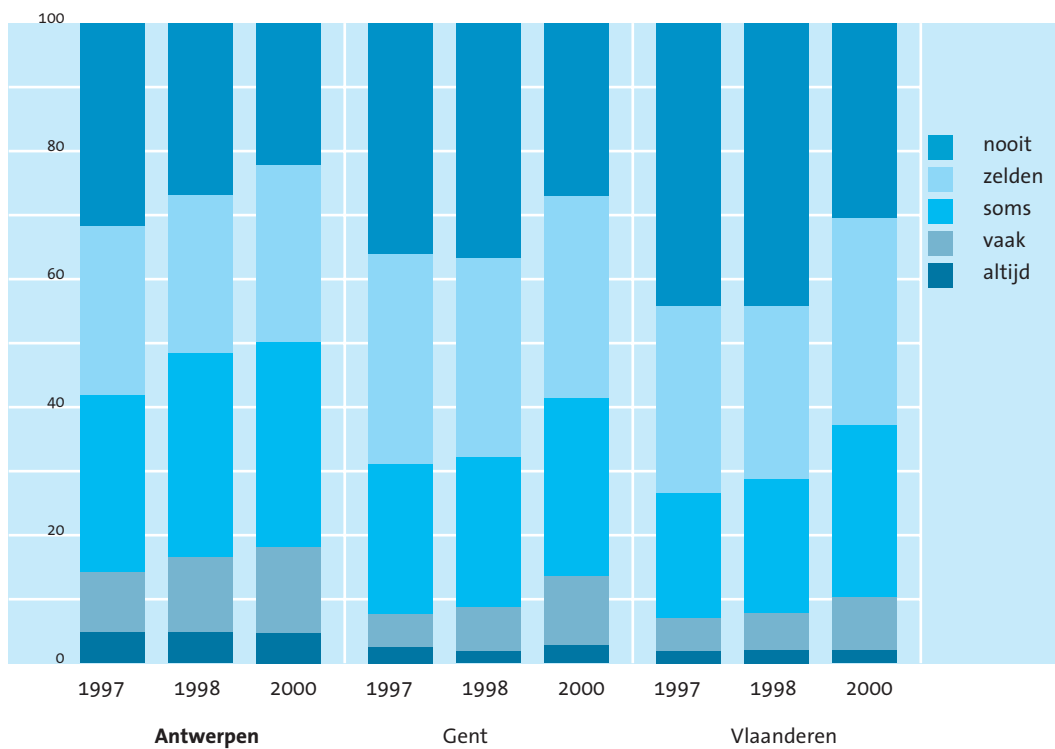
4 22 Voorkomen van een algemeen onveiligheidsgevoel, opgesplitst volgens frequentie, uitgedrukt als een % van de respondenten, 1997, 1998, 2000

Bron: Federale veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent			Vlaanderen		
	1997	1998	2000	1997	1998	2000	1997	1998	2000
altijd	4,8	4,8	4,7	2,5	1,8	2,8	1,9	2,1	2,0
vaak	9,5	11,8	13,4	5,1	7,0	10,8	5,1	5,7	8,3
soms	27,5	31,8	32,0	23,5	23,3	27,8	19,6	20,9	26,9
zelden	26,5	24,8	27,8	32,8	31,2	31,5	29,2	27,1	32,3
nooit	31,7	26,9	22,3	36,2	36,7	27,2	44,2	44,2	30,5

4 23 Voorkomen van een algemeen onveiligheidsgevoel, opgesplitst volgens frequentie, uitgedrukt als een % van de respondenten, 1997, 1998, 2000

Bron: Federale veiligheidsmonitor

Eigen beleving

Algemeen onveiligheidsgevoel

Op basis van de veiligheidsmonitor die uitgevoerd wordt door de federale politie, kunnen we ons een beeld vormen van het subjectieve onveiligheidsgevoel dat mensen ervaren. In deze monitor vinden we de volgende vraag terug “*Gebeurt het dat u zich onveilig voelt?*”. De respondenten konden telkens kiezen tussen vijf antwoordmogelijkheden, nl. *altijd*, *vaak*, *soms*, *zelden* of *nooit*.

In Vlaanderen voelde 10,3% van de ondervraagden zich *altijd* of *vaak* onveilig. De stijging van dit percentage t.o.v. 1997 en 1998 is toe te schrijven aan het feit dat een groter aantal ondervraagden zich *vaak* onveilig voelt. Het percentage ondervraagden die antwoorden dat ze zich *altijd* onveilig voelen, schommelt rond de 2,0%. Het aandeel van de ondervraagden die zich *zelden* of *nooit* onveilig voelen, daalt gestaag. Uit de cijfers blijkt dat er vooral minder mensen in Vlaanderen zijn die zich *nooit* onveilig voelen. Meer mensen dan voorheen voelen zich *soms* onveilig. Tussen 1998 en 2000 daalt de groep mensen die zich *nooit* onveilig voelen met 13,7%. Op basis van het beeld dat deze cijfers geven, kan je voorzichtig besluiten dat het algemene onveiligheidsgevoel toeneemt.

In Antwerpen is het aandeel van de mensen die zich *altijd* of *vaak* onveilig voelen veel hoger dan in Gent of Vlaanderen. Het aantal ondervraagden dat zich *zelden* of *nooit* onveilig voelt, neemt als gevolg van deze eerste vaststelling af. Ook het aandeel van de ondervraagden die zich *soms* onveilig voelen, ligt hoger dan in Gent en Vlaanderen.

In Antwerpen is het aandeel van de mensen die zich *altijd* of *vaak* onveilig voelen tussen 1997 en 2000 gestegen. Dit is uitsluitend toe te schrijven aan het feit dat de groep mensen die zich *vaak* onveilig voelen, sterk is gestegen. Het aandeel van de ondervraagden die zich *altijd* onveilig voelen, blijft stabiel. Dat van de ondervraagden in Antwerpen die zich *nooit* onveilig voelen, is sterk gedaald, terwijl dat van de ondervraagden die zich *zelden* onveilig voelen na een lichte daling in 1998, in 2000 is gestegen tot boven het niveau van 1997.

Ook in Gent stijgt het aandeel van de ondervraagden die zich *altijd* of *vaak* onveilig voelen tussen 1997 en 2000. De stijging in Gent drukt zich ook vooral door in de categorie mensen die zich *vaak* onveilig voelen. Tussen 1998 en 1999 blijft het aandeel van de mensen die zich *zelden* of *nooit* onveilig voelen vrij stabiel. In 2000 daalt het aandeel van deze groep mensen echter fors, ten voordele van de personen die zich *vaak* of *soms* onveilig voelen.

- De ondervraagden in Antwerpen voelen zich meer onveilig dan de ondervraagden in Gent of Vlaanderen. Het lijkt dus dat de Antwerpenaren zich meer onveilig voelen dan de inwoners van andere Vlaamse steden.

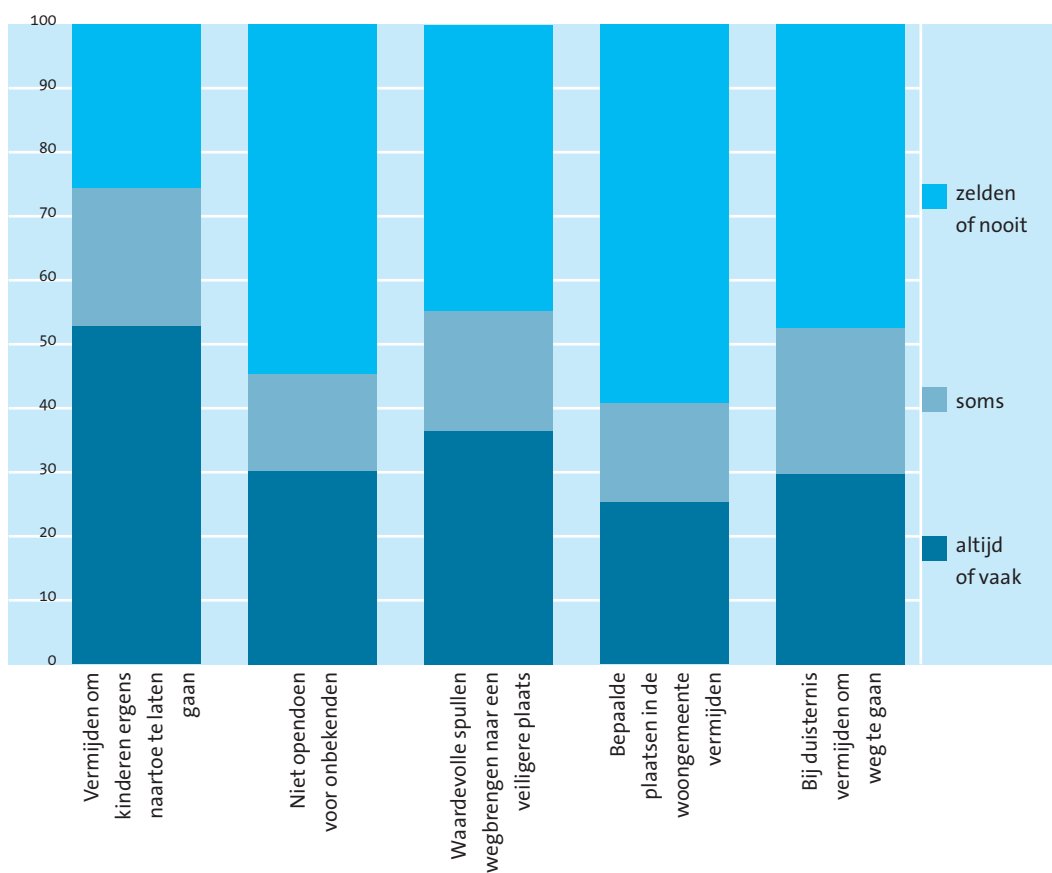
4 24 Voorkomen van mijdingsgedrag, opgesplitst volgens situatie en frequentie, uitgedrukt in een % ten opzichte van de respondenten, 2000

Bron: Federale veiligheidsmonitor

		Vermijden om kinderen ergens naartoe te laten gaan	Niet opendoen voor onbekenden	Waardevolle spullen wegbrengen naar een veiligere plaats	Bepaalde plaatsen in de woongemeente mijden	Bij duisternis vermijden om weg te gaan
Antwerpen	altijd of vaak	52,8	36,4	30,2	29,7	25,3
	soms	21,6	18,7	15,0	22,8	15,5
	zelden of nooit	25,6	44,8	54,8	47,6	59,2
Gent	altijd of vaak	39,2	33,9	32,4	25,7	22,1
	soms	26,8	14,6	12,8	19,4	12,2
	zelden of nooit	34,1	51,6	54,8	55,0	65,7
Vlaanderen	altijd of vaak	34,9	25,9	30,9	12,9	16,5
	soms	27,4	20,0	15,7	13,2	12,4
	zelden of nooit	37,7	54,2	53,4	73,9	71,1

4 25 Voorkomen van mijdingsgedrag in Antwerpen, opgesplitst volgens situatie en frequentie, uitgedrukt in een % van de respondenten, 2000

Bron: Federale veiligheidsmonitor

Mijdingsgedrag

Voor vijf stellingen konden de respondenten uit de veiligheidsmonitor hun mate van mijdingsgedrag aangeven. De volgende situaties werden hen voorgelegd:

- Uw kinderen niet toelaten ergens naartoe te gaan omdat u vreest voor hun veiligheid.
- 's Avonds of 's nachts niet opendoen voor onbekenden.
- Waardevolle spullen uit uw huis naar een veiligere plaats brengen.
- Bij duisternis binnen blijven.
- Bepaalde plaatsen in de woongemeente vermijden.

Vermits er tussen 1997 en 1998 enkele wijzigingen in de veiligheidsmonitor werden aangebracht, zullen we geen vergelijkingen maken tussen 1997, 1998 en 2000. Er werd immers een antwoordcategorie toegevoegd. In de plaats van één categorie *bijna nooit*, worden in de peilingen nadien twee categorieën *zelden* en *nooit* gebruikt. We bespreken dan ook voornamelijk de cijfers van het jaar 2000. De cijfers van 1997 en 1998 worden wel opgenomen.

In Vlaanderen, Antwerpen en Gent merken we het grootste mijdingsgedrag op wanneer het om kinderen gaat. 34,9% van de respondenten met kinderen in Vlaanderen heeft *vaak* of *altijd* schrik om ze ergens naartoe te laten gaan. Iets minder dan de helft van deze respondenten beweert zelfs *altijd* voor hun veiligheid te vrezen. Een andere situatie waarin een groot deel van de respondenten mijdingsgedrag vertoont, is die waarbij men waardevolle spullen uit huis naar een veiliger plaats brengt. Van de Vlamingen brengt 30,9% *vaak* of *altijd* waardevolle spullen weg. In afnemende volgorde zien we vervolgens dat de volgende situaties vermeden worden: 's nachts of 's avonds opendoen voor onbekenden, weggaan wanneer het al duister is en bepaalde plekken in de woongemeente bezoeken.

De volgorde in Antwerpen en Gent is enigszins anders dan in Vlaanderen. In Antwerpen en Gent komt de stelling 'niet opendoen voor onbekenden' op de tweede plaats. De stelling 'bij duisternis vermijden om weg te gaan', komt er op de laatste plaats. Toch vertonen de respondenten uit Antwerpen en Gent veel meer dan in Vlaanderen mijdingsgedrag voor de stellingen 'bepaalde plaatsen in de woongemeente vermijden' en 'bij duisternis vermijden om weg te gaan'.

In Antwerpen en Gent antwoorden de respondenten op zulke wijze dat we veronderstellen dat ze over bijna heel de lijn meer mijdingsgedrag zullen vertonen. In Antwerpen vertoont men bovendien meer mijdingsgedrag dan in Gent. Enkel voor wat betreft de stelling 'waardevolle spullen wegbrengen naar een veiliger plaats' is het percentage van de respondenten die de categorie *altijd* of *vaak* verkiezen hoger in Gent dan in Antwerpen.

Opvallend is dat voor de stelling die peilt naar het feit of men mijdingsgedrag vertoont i.v.m. het in huis hebben van waardevolle spullen, de percentages voor zowel Antwerpen, Gent als Vlaanderen nagenoeg gelijk zijn.

- ▶ Zowel in Vlaanderen, Antwerpen als Gent beweren de respondenten het grootste mijdingsgedrag te vertonen i.v.m. de kinderen ergens naartoe te laten gaan.
- ▶ Meer dan de helft van de respondenten beweert *altijd* of *vaak* angst te hebben om de kinderen ergens naar toe te laten gaan.
- ▶ In Antwerpen en Gent vertonen de respondenten meer mijdingsgedrag ten opzichte van bepaalde plaatsen in de woongemeenten dan in Vlaanderen.

4 26 Evolutie van het mijdingsgedrag in de rubriek 'vermijden kinderen ergens naartoe te laten gaan, omdat men vreest voor hun veiligheid', opgesplitst naar mate van voorkomen, 1997, 1998, 2000

Bron: Federale veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent			Vlaanderen		
	1997	1998	2000	1997	1998	2000	1997	1998	2000
altijd	33,8	27,3	26,4	25,5	29,8	19,4	22,9	20,4	13,4
vaak	26,4	17,8	26,4	18,5	20,2	19,8	22,3	18,1	21,5
soms	18,2	24,7	21,6	32,5	22,1	26,8	23,9	26,8	27,4
bijna nooit / zelden	21,6	7,4	12,1	23,6	11,7	15,6	30,9	34,8	19,0
nooit		22,9	13,5		16,2	18,5			18,7

4 27 Evolutie van het mijdingsgedrag in de rubriek 'vermijden om open te doen voor onbekenden, omdat men het niet veilig vindt', opgesplitst naar mate van voorkomen, 1997, 1998, 2000

Bron: Federale veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent			Vlaanderen		
	1997	1998	2000	1997	1998	2000	1997	1998	2000
altijd	51,7	50,7	26,6	44,2	43,3	22,0	39,6	39,9	15,9
vaak	6,7	7,4	9,9	8,5	8,7	11,9	9,5	6,5	10,0
soms	8,8	10,5	18,7	11,8	9,8	14,6	9,0	12,6	20,0
bijna nooit / zelden	32,8	8,7	15,5	35,6	6,8	18,8	41,9	41,0	20,4
nooit		22,7	29,3		31,5	32,7			33,8

4 28 Evolutie van het mijdingsgedrag in de rubriek 'waardevolle spullen wegbrengen naar een plaats die men veiliger vindt dan het eigen huis', opgesplitst naar mate van voorkomen, 1997, 1998, 2000

Bron: Federale veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent			Vlaanderen		
	1997	1998	2000	1997	1998	2000	1997	1998	2000
altijd	25,7	21,9	21,3	17,4	22,0	18,0	19,1	21,3	18,3
vaak	9,6	11,5	9,0	9,9	9,4	14,4	9,0	9,3	12,6
soms	16,4	15,1	15,0	16,9	17,2	12,8	18,6	16,4	15,7
bijna nooit / zelden	48,3	6,8	10,5	55,8	6,8	11,9	53,3	53,0	12,9
nooit		44,7	44,3		44,7	42,9			40,5

Vermijden om de kinderen ergens naartoe te laten gaan omdat men vreest voor hun veiligheid

Het aandeel van de Vlaamse respondenten met kinderen die in 2000 *altijd* of *vaak* als keuzemogelijkheid verkiezen (34,9), ligt een flink eind onder de waarden die we voor Antwerpen en Gent vaststellen (respectievelijk 52,8 en 39,2).

De verhoudingen in Antwerpen en Gent liggen anders dan in Vlaanderen.

In Gent is het aandeel van de respondenten die beweren *altijd* mijdingsgedrag te vertonen voor deze stelling in 1998 groter dan in Antwerpen. Beide steden zien het aandeel van de respondenten die in deze categorie *altijd* antwoorden, dalen. De daling in Gent is echter groter waardoor Antwerpen meer respondenten telt die antwoorden *vaak* mijdingsgedrag te vertonen.

In Antwerpen beweert meer dan de helft van de respondenten mijdingsgedrag te vertonen in deze situatie. Antwerpen kent bovendien in 2000 meer respondenten die antwoorden *vaak* en minder respondenten die antwoorden *nooit* of *zelden* mijdingsgedrag te vertonen.

Vermijden om open te doen voor onbekenden omdat men het niet veilig vindt

Ongeveer één op vier Vlaamse respondenten vertoont in 2000 mijdingsgedrag ten overstaan van het opendoen voor onbekenden. Eén derde van de respondenten beweert *nooit* te vermijden open te doen voor onbekenden.

In Antwerpen antwoordt 26,6% van de respondenten dat ze *altijd* angst hebben om open te doen voor onbekenden, tegenover 22,0% in Gent. In Antwerpen is het mijdingsgedrag in deze situatie groter dan in Gent. In Antwerpen stelt slechts 29,3% van de respondenten dat ze *nooit* vermijden om open te doen voor onbekenden, tegenover 32,7% in Gent.

Waardevolle spullen wegbrengen naar een plaats die men veiliger vindt dan het eigen huis

In Vlaanderen antwoordt 30,9% van de respondenten in 2000 dat ze *altijd* of *vaak* waardevolle spullen wegbrengen naar een plaats die ze veiliger vinden dan het eigen huis. 40,5% beweert *nooit* waardevolle spullen weg te brengen naar een plaats die men veiliger vindt dan het eigen huis.

In Antwerpen en Gent ligt het aandeel van de respondenten dat zegt *altijd* of *vaak* waardevolle spullen weg te brengen uit het eigen huis, op hetzelfde niveau als in Vlaanderen. Het aandeel van de respondenten dat beweert dit gedrag *nooit* te vertonen, ligt iets hoger in Antwerpen en Gent dan in Vlaanderen.

4 29 Evolutie van het mijdingsgedrag in de rubriek 'bepaalde plaatsen in de gemeente mijden omdat men het er niet veilig vindt', opgesplitst naar mate van voorkomen, 1997, 1998, 2000

Bron: Federale veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent			Vlaanderen		
	1997	1998	2000	1997	1998	2000	1997	1998	2000
altijd	13,7	12,8	15,7	9,0	8,5	12,2	4,5	4,7	5,9
vaak	13,3	15,8	14,0	11,0	9,3	13,4	5,0	6,0	7,1
soms	24,4	23,5	22,8	18,8	20,3	19,4	15,7	15,2	13,2
bijna nooit / zelden	48,6	14,4	14,6	61,3	15,3	13,8	74,9	74,2	17,1
nooit		33,5	33,0		46,6	41,2			56,9

4 30 Evolutie van het mijdingsgedrag in de rubriek 'bij duisternis vermijden weg te gaan van huis', opgesplitst naar mate van voorkomen, 1997, 1998, 2000

Bron: Federale veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent			Vlaanderen		
	1997	1998	2000	1997	1998	2000	1997	1998	2000
altijd	21,3	16,9	16,1	16,7	14,0	12,6	14,7	9,7	8,7
vaak	8,6	9,3	9,2	9,0	8,7	9,5	6,1	6,2	7,9
soms	11,1	14,7	15,5	13,2	8,3	12,2	9,7	12,0	12,4
bijna nooit / zelden	59,1	7,6	12,5	61,1	9,1	13,1	69,6	72,2	15,9
nooit		51,7	46,7		59,9	52,6			55,1

Bepaalde plaatsen in de gemeente mijden omdat men het er niet veilig vindt

In Vlaanderen verklaart slechts 13,0% van de respondenten in 2000 *altijd* of *vaak* bepaalde plaatsen uit de eigen woongemeente te vermijden omdat men het er niet veilig vindt. Bovendien beweert slechts 5,9% dat ze *altijd* bepaalde plaatsen uit de woongemeente vermijden. 74,0% beweert dat ze *zelden* of *nooit* bepaalde plaatsen uit eigen gemeenten vermijden.

In Antwerpen en Gent liggen de kaarten enigszins anders. In Antwerpen schijnt 29,7% van de respondenten *altijd* of *vaak* mijdingsgedrag te vertonen. In Gent berekenen we een iets kleiner aandeel, nl. 25,6%. Vooral het aantal respondenten dat beweert *altijd* bepaalde plaatsen uit de woongemeente te vermijden, ligt opvallend hoog in Antwerpen en Gent, in vergelijking met Vlaanderen. 15,7% van de respondenten in Antwerpen en 12,2% van de respondenten in Gent beweert *altijd* bepaalde plaatsen in de gemeente te vermijden.

Vanzelfsprekend ligt ook het aandeel van de respondenten die beweren *zelden* of *nooit* bepaalde plekken uit de eigen gemeenten te vermijden, laag in vergelijking met Vlaanderen. In Vlaanderen bedroeg dit aandeel 74,0%. In Antwerpen en Gent berekenen we een aandeel van respectievelijk 47,9% en 56,5%. Dit terwijl in Vlaanderen het aandeel van de respondenten die beweren *nooit* mijdingsgedrag te vertonen al 56,9% bedraagt.

Bij duisternis vermijden weg te gaan van huis

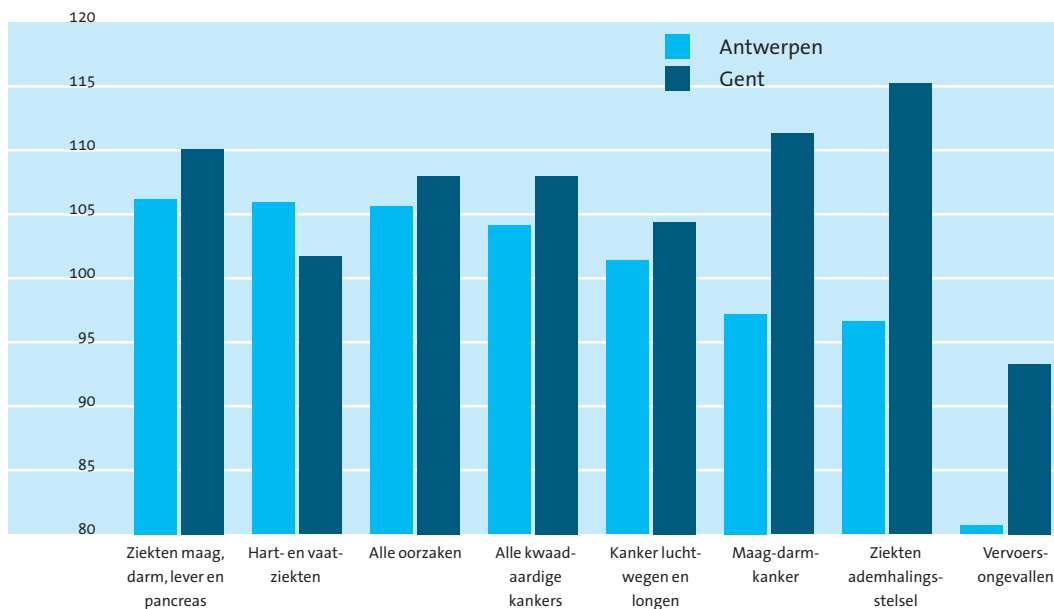
In Vlaanderen antwoordt in 2000 een relatief vrij laag aantal (16,6%) respondenten dat ze *altijd* of *vaak* bij duisternis vermijden weg te gaan van het eigen huis. Bovendien beweert meer dan de helft van de respondenten dat ze *nooit* mijdingsgedrag vertonen in deze situatie.

In de twee centrumsteden Antwerpen en Gent liggen de kaarten enigszins anders. In Antwerpen repliceert 25,3% van de respondenten op de stelling of ze bij duisternis vermijden weg te gaan van huis *altijd* of *vaak*. In Gent berekenen we een percentage van 22,1%. Opvallend is echter wel dat ook voor Antwerpen en Gent meer dan de helft van de respondenten beweert *nooit* mijdingsgedrag te vertonen voor deze stelling. Het grotere aandeel van de mensen die *altijd* of *vaak* mijdingsgedrag vertonen, lijkt dus vooral ten koste te gaan van het aantal respondenten dat antwoordt *soms* of *zelden* mijdingsgedrag te vertonen.

- ▶ In Antwerpen heeft de helft van de respondenten in 2000 angst om de kinderen ergens alleen naartoe te laten gaan.
- ▶ Eén op vier respondenten in Antwerpen beweert in 2000 *vaak* te vermijden open te doen voor onbekenden bij duisternis omdat ze dat niet veilig vinden.
- ▶ In Vlaanderen, Antwerpen en Gent beweert ongeveer een gelijk aandeel van de respondenten dat ze *vaak* of *altijd* waardevolle spullen wegbrengen naar een plaats die men veiliger acht dan het eigen huis. Ongeveer één derde van de respondenten beweert dit mijdingsgedrag te vertonen.
- ▶ Meer dan de helft van de respondenten uit Vlaanderen, Antwerpen en Gent beweert in 2000 *zelden* of *nooit* te vermijden om weg te gaan van het eigen huis bij duisternis.
- ▶ De respondenten uit Antwerpen en Gent vertonen in 2000 een veel groter mijdingsgedrag ten overstaan van bepaalde plaatsen uit de eigen gemeente dan die uit Vlaanderen.

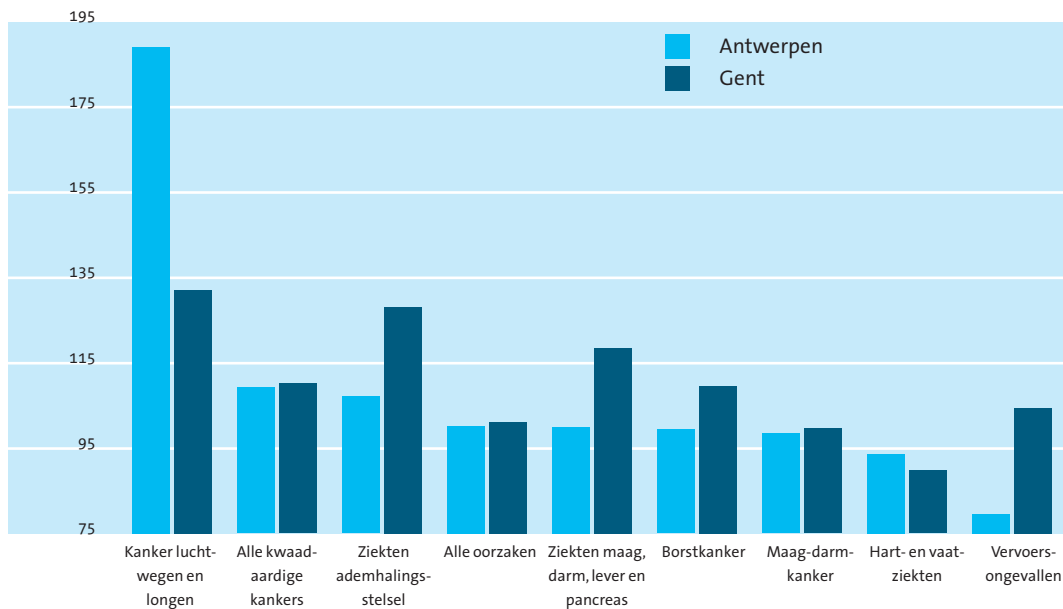
4 31 Mortaliteitsratio's van de mannelijke bevolking, per oorzaak, Antwerpen en Gent, 1990-1998

Bron: WVC

4 32 Mortaliteitsratio's van de vrouwelijke bevolking, per oorzaak, Antwerpen en Gent, 1990-1998

Bron: WVC

Mortaliteitsratio's

De mortaliteitsratio's drukken uit of in een bepaalde regio of stad de mannen of vrouwen meer of minder kans hebben om het slachtoffer te worden van een bepaalde ziekte, in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde.⁵

5 Een waarde van 100 betekent dat er tijdens de periode 1990–1999 in de aangegeven stad of regio evenveel sterfgevallen waargenomen werden bij dat soort ziekte als in Vlaanderen. Er werd gestandaardiseerd naar leeftijdsstructuur.

In de grafiek op de linkerpagina worden de ziekten vermeld volgens afnemende mortaliteitsratio voor Antwerpen.

De **Antwerpse mannen** scoren over de ganse lijn bekeken niet zo negatief. Alleen wat betreft de hart- en vaatziekten scoren ze slechter dan de Gentse mannen. Voor maag-darmkanker, ziekten in verband met het ademhalingsstelsel en vooral voor vervoersongevallen is de kans om ervan slachtoffer te worden in Antwerpen kleiner dan gemiddeld in gans Vlaanderen. Voor deze laatstgenoemde ziekten scoort Gent overigens beduidend hoger dan Antwerpen en Vlaanderen. Enkel voor de mortaliteitsratio van de vervoersongevallen scoort de Gentse mannelijke bevolking onder de Vlaamse grens van 100.

Voor geen enkele ziekte kent Antwerpen een mortaliteitsratio hoger dan 107 voor de mannen.

De mortaliteitsratio's van de **Antwerpse vrouwen** geven een ander beeld. De Antwerpse vrouwen hebben een zeer grote kans om slachtoffer te worden van kanker van luchtwegen of longen. De mortaliteitsratio bedraagt 189,0. Ook de Gentse vrouwen hebben een hoge mortaliteitsratio bij deze ziekte, maar die ligt met een score van 132,0 toch een flink stuk onder de ratio van de Antwerpse vrouwen.

De Antwerpse vrouwen scoren verder in vergelijking met Gent alleen slechter voor de mortaliteitsratio van de hart- en vaatziekten. Maar deze slechtere score dan Gent moeten we enigszins nuanceren omdat de mortaliteitsratio voor Antwerpen slechts 93,6 bedraagt. Ook voor de ziekten in verband met het ademhalingsstelsel en alle kwaadaardige kankers heeft Antwerpen bij de vrouwen mortaliteitsratio's die relatief ver van het Vlaamse gemiddelde afwijken. Voor beide ziekten scoort Gent evenwel beduidend slechter.

De kans om als Antwerpse vrouw slachtoffer te worden van borstkanker, maag-darmkanker, hart- en vaatziekten en vervoersongevallen is kleiner dan in Vlaanderen. Vooral wat betreft de vervoersongevallen is de score zeer laag. Een opmerkelijke vaststelling is evenwel dat zowel de Antwerpse en Gentse mannen als de Antwerpse vrouwen een lage mortaliteitsratio voor de vervoersongevallen voorleggen, terwijl de Gentse vrouwen een mortaliteitsratio van 104,4 hebben. Verder scoren de Gentse vrouwen slechter dan Vlaanderen en Antwerpen voor de ziekten in verband met het ademhalingsstelsel en ziekten aan maag, darm, lever en pancreas. De Gentse vrouwen behalen enkel betere mortaliteitsratio's dan de Vlaamse vrouwen voor hart- en vaatziekten, en in mindere mate voor maag-darmkanker.

- ▶ De Antwerpse mannen lopen voor de meeste ziekten minder kans om er slachtoffer van te worden dan de Gentse mannen. Enkel wat betreft de hart- en vaatziekten scoort Antwerpen slechter.
- ▶ De Antwerpse vrouwen lopen een bijzonder groot risico om slachtoffer te worden van kanker van de luchtwegen en longen.

5 Een leefbare stad?

In dit hoofdstuk stellen we ons de vraag hoe leefbaar Antwerpen is. Deze leefbaarheid gaan we na aan de hand van een aantal indicatoren. We onderzoeken hoe duur het wonen is in Antwerpen, hoe hoog het inkomen van de Antwerpenaren ligt en de werkloosheid onder jongeren, wat Antwerpen aan historisch erfgoed te bieden heeft en hoe leefbaar de buurten zijn.

Het wonen in Antwerpen is voor bepaalde woontypes niet goedkoop. De bouwgrondprijs is veel hoger dan in de andere regio's. De toename van deze bouwgrondprijs is echter veel minder groot dan elders. Appartementen zijn gemiddeld goedkoper in Antwerpen dan in Gent, de centrumsteden en zelfs Vlaanderen. De verkoopprijzen van de kleine en middelgrote woningen zijn vergelijkbaar met de andere regio's. Deze laatste opmerkingen kunnen we niet doortrekken naar de prijzen van de grote woningen. Deze woningen zijn in Antwerpen veel duurder dan in de andere gebieden.

In de enquête van Test-Aankoop omtrent het onderhoud en de kwaliteit van de buitenruimten in het begin van 2001, scoort Antwerpen niet zo goed. Op een totaal van 40 Belgische gemeenten krijgt Antwerpen de 38ste plaats, vlak boven Schaarbeek en Anderlecht. Drie plaatsen hoger vinden we Gent terug. Dit is vooral te wijten aan lage scores voor de socio-economisch bevoordeelde en benadeelde gebieden. De netheid van de openbare plaatsen is evenwel zeer groot in Antwerpen.

Het mediaaninkomen in Antwerpen is lager dan in Vlaanderen en Gent en neemt bovendien minder snel toe. Relatief nemen de laagste-inkomenscategorieën zeer sterk in omvang toe, in absolute aantallen stijgt de grootte van de hoogste-inkomenscategorie het sterkst. Bovendien neemt de spreiding van de inkomens rond de mediaan in Antwerpen, Gent en Vlaanderen toe. De toename in Antwerpen is het kleinst. Het interkwartiel verschil en de interkwartiele coëfficiënt zijn in Antwerpen echter kleiner dan in Gent en Vlaanderen. 38,2% van de leefloontrekkers uit de centrumsteden woont in Antwerpen. Eén op acht jonge, Vlaamse werklozen vinden we terug in Antwerpen. Het aantal jonge werklozen is echter overal gedaald.

In de stad Antwerpen wordt aanzienlijk meer huishoudelijk afval opgehaald per inwoner dan in de andere gebieden. Vanaf 1998 neemt de hoeveelheid selectief opgehaald afval exponentieel toe.

Antwerpen herbergt één tiende van alle beschermd erfgoed in Vlaanderen. Het zijn vooral beschermde monumenten die we in Antwerpen terugvinden.

Via de federale veiligheidsmonitor proberen we ook een beeld te vormen van de leefbaarheid in de wijken en de buurten. Dit noopt ons tot enkele opmerkelijke vaststellingen. De Antwerpse respondenten ervaren agressief verkeersgedrag meer als een probleem dan anderen. Ook vermogensdelicten worden meer als een probleem ervaren dan in de andere regio's. Eén vierde van de respondenten ervaart diefstal uit auto's en inbraak in woningen of andere gebouwen als een probleem. Bovendien voelen de Antwerpse respondenten zich meer bedreigd dan elders. Eén op tien Antwerpse respondenten ervaart het op straat lastig gevallen worden, bedreiging, geweld en overlast van jongeren als belangrijke problemen. Tenslotte ervaart één op vier Antwerpse respondenten rommel op straat als een belangrijk probleem.

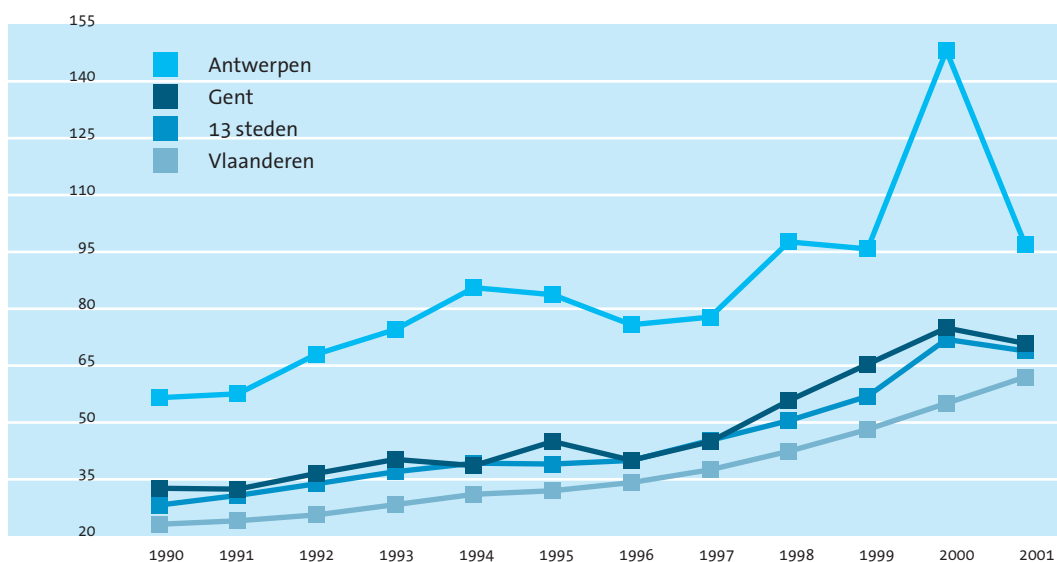
5 1 Evolutie van de gemiddelde verkoopprijzen van een m² bouwgrond (in euro), 1990–2001

Bron: Stadim

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1990	56,54	32,65	28,21	23,15
1991	57,56	32,42	30,76	24,07
1992	68,02	36,56	33,84	25,63
1993	74,52	40,26	37,01	28,33
1994	85,57	38,62	39,27	31,06
1995	83,71	44,99	39,04	32,00
1996	75,78	40,03	39,99	34,16
1997	77,81	44,94	45,29	37,53
1998	97,65	55,78	50,50	42,41
1999	95,79	65,39	56,92	48,17
2000	148,08	74,94	71,93	55,06
2001	96,99	70,86	68,88	62,00

5 2 Evolutie van de gemiddelde verkoopprijzen van een m² bouwgrond (in euro), 1990–2001

Bron: Stadim

Wonen

Bouwgrondprijzen

In 1990 stellen we in Antwerpen in verhouding met onze andere doelgebieden een opvallend hoge bouwgrondprijs vast. De bouwgrondprijs in Antwerpen is dubbel zo hoog als in de centrumsteden en meer dan dubbel zo hoog als in Vlaanderen. Ook ten opzichte van de vergelijkingsstad Gent is er een zeer groot verschil op te meten.

Tijdens de periode 1990–2001 stijgen de bouwgrondprijzen in Antwerpen minder sterk dan elders. De centrumsteden laten over heel de periode een hogere bouwgrondprijs optekenen dan Vlaanderen. In Vlaanderen is er evenwel een stijging van de bouwgrondprijzen met 167,8%. In de centrumsteden is dit net iets minder, nl. +144,2%. Zoals gezegd blijft de stijging van de bouwgrondprijzen beperkt in Antwerpen, alhoewel een stijging met 71,5% niet te verwaarlozen is. Toch stijgen de bouwgrondprijzen in Gent sterker, nl. +117,0%.

De stijging van de Antwerpse bouwgrondprijzen zet zich vooral door in 2000. Ten opzichte van het jaar voordien stellen we een verhoging van de bouwgrondprijzen vast met 54,6%. In 2001 is er evenwel weer een sterke daling met 34,5%. Ook in Gent en de centrumsteden is er dat jaar een lichte daling van de bouwgrondprijzen. Enkel voor Vlaanderen merken we een continue stijging van de prijzen op.

In 1995, 1996 en 1999 dalen de bouwgrondprijzen in Antwerpen licht. Ondanks de globaal minder sterke stijging van de bouwgrondprijzen in Antwerpen, blijven de verkoopprijzen van de bouwgrond een flink eind hoger dan in de andere gebieden.

- ▶ De bouwgrondprijs in Antwerpen ligt over heel de lijn een flink stuk hoger dan elders. De stijging van de prijzen is echter minder sterk.

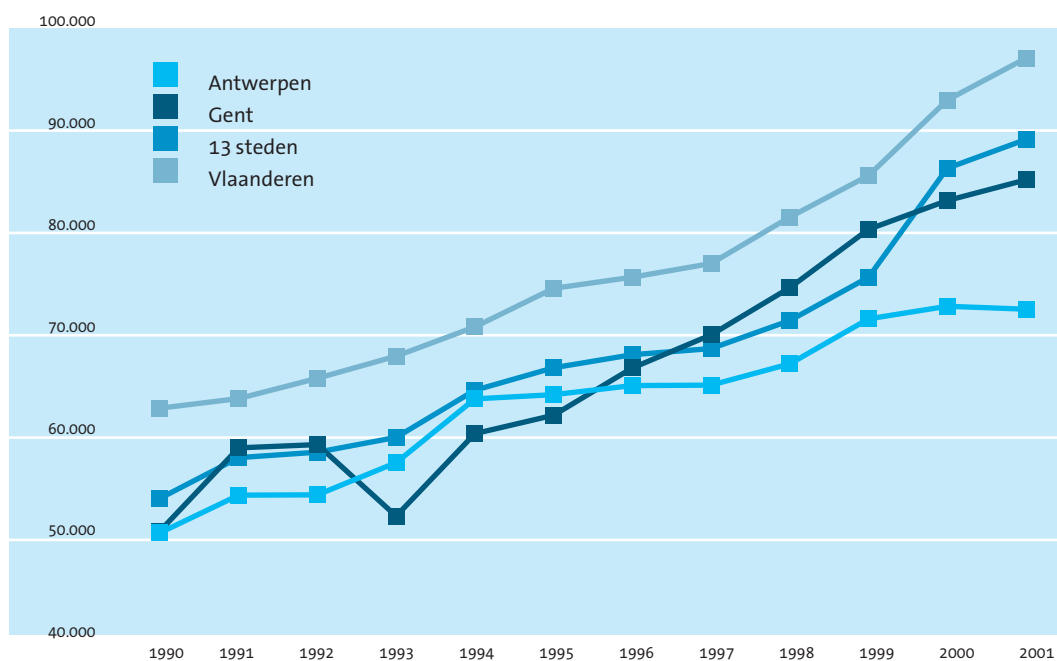
5 3 Evolutie van de gemiddelde verkoopprijzen van appartementen (in euro), 1990–2001

Bron: Stadim

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1990	50.694	50.873	54.064	62.877
1991	54.378	58.998	58.044	63.815
1992	54.406	59.316	58.576	65.796
1993	57.554	52.332	60.021	67.959
1994	63.785	60.388	64.627	70.817
1995	64.196	62.186	66.823	74.584
1996	65.082	66.805	68.101	75.674
1997	65.126	70.039	68.697	77.009
1998	67.207	74.647	71.437	81.547
1999	71.603	80.353	75.670	85.604
2000	72.833	83.160	86.320	92.982
2001	72.546	85.185	89.136	97.082

5 4 Evolutie van de gemiddelde verkoopprijzen van appartementen (in euro), 1990–2001

Bron: Stadim

Woningprijzen

Verkooprij van appartementen

De gemiddelde verkooprij van de appartementen neemt in Vlaanderen tussen 1990 en 2001 continu toe. Over de ganse periode merken we een stijging van 54,4%. Gemiddeld stijgen de verkooprijen jaarlijks met 4,0%. In de centrumsteden liggen de verkooprijen van de appartementen jaar na jaar lager dan in Vlaanderen. De appartementen in de centrumsteden zijn gemiddeld 10% goedkoper dan in Vlaanderen. De verkooprij van de appartementen stijgt wel sterker in de centrumsteden dan in Vlaanderen, nl. +64,9%.

In Antwerpen liggen de verkooprijen van de appartementen steevast lager dan in de centrumsteden of Vlaanderen. Gemiddeld stijgen ze jaarlijks met 3,4%. Dit zijn echter geen gelijkmatige toenames. De grafiek illustreert perfect dat de verkooprijen enkel in 1991, 1993, 1994 en 1999 fors stijgen. De andere jaren blijven ze vrij stabiel.

In vergelijking met de verkooprijen van de appartementen in de stad Gent, doen we echter enkele opvallende vaststellingen. Terwijl beide in 1990 op ongeveer hetzelfde niveau liggen, kennen de verkooprijen in Gent een hoge vlucht in 1991, terwijl die in Antwerpen langzamer en gelijkmatiger stijgen. Opmerkelijk is de sterke daling van de verkooprijen in Gent in 1993, waardoor de appartementen in beide steden weer nagenoeg even duur zijn. Vanaf 1996 zal de gemiddelde verkooprij van appartementen in Gent steeds boven het gemiddelde van de stad Antwerpen liggen. Dit laatste wordt bevestigd door de sterke stijging van de verkooprij van appartementen in Gent in vergelijking met Antwerpen, respectievelijk +67,4% en +43,1%.

- ▶ In Antwerpen zijn de appartementen goedkoper dan in Gent, de centrumsteden of Vlaanderen. Bovendien stijgen de rijen het minst sterk.

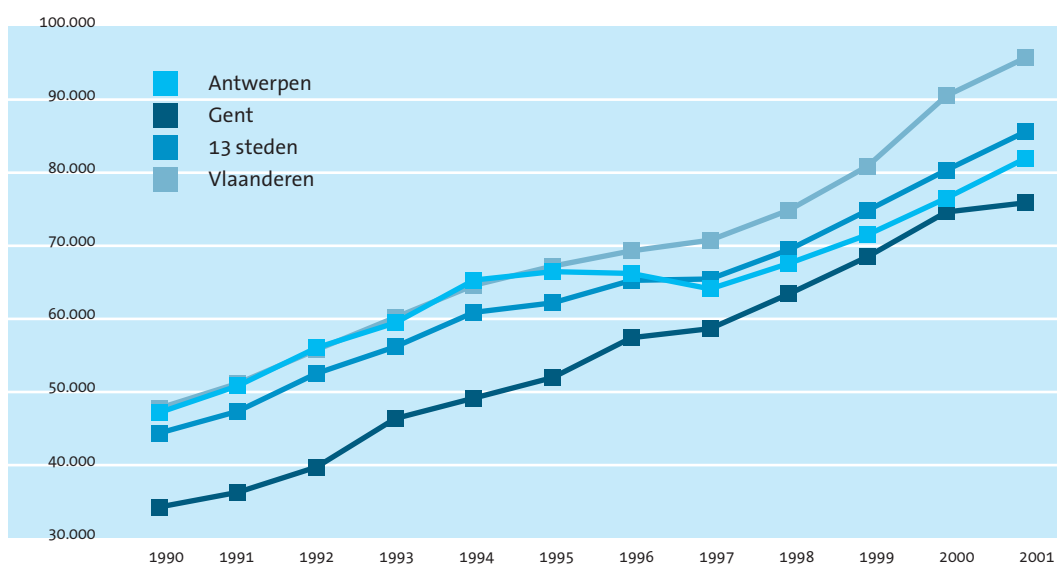
5 5 Evolutie van de gemiddelde verkoopprijzen van kleine en middelgrote woningen (in euro), 1990-2001

Bron: Stadim

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1990	47.176	34.261	44.371	47.777
1991	50.842	36.278	47.362	51.174
1992	56.050	39.730	52.539	55.769
1993	59.452	46.367	56.186	60.196
1994	65.313	49.167	60.897	64.607
1995	66.463	51.974	62.196	67.217
1996	66.218	57.427	65.274	69.307
1997	64.103	58.667	65.457	70.768
1998	67.589	63.418	69.465	74.879
1999	71.518	68.513	74.844	80.900
2000	76.522	74.624	80.355	90.516
2001	81.934	75.875	85.576	95.692

5 6 Evolutie van de gemiddelde verkoopprijzen van kleine en middelgrote woningen (in euro), 1990-2001

Bron: Stadim

Verkoopprijzen van kleine en middelgrote woningen

Zoals de grafiek op het linkse blad illustreert, is de gemiddelde verkoopprijs van de kleine en middelgrote woningen tussen 1990 en 2001 in Vlaanderen steeds hoger dan in de centrumsteden. Bovendien stijgt de gemiddelde verkoopprijs tijdens deze periode ook iets sterker in Vlaanderen. In Vlaanderen verdubbelt de prijs over de periode 1990–2001, terwijl dit voor de centrumsteden niet het geval is (+92,9%). Vooral tegen het einde van de jaren '90 stijgt de gemiddelde verkoopprijs in Vlaanderen veel sterker dan in de centrumsteden, zoals de grafiek illustreert.

In 1990 is de gemiddelde verkoopprijs van kleine en middelgrote woningen in Antwerpen bijna gelijk aan die voor Vlaanderen. Tot en met 1995 stijgen de verkoopprijzen in Antwerpen en Vlaanderen ongeveer even snel. Maar in 1996 en 1997 daalt het gemiddelde van de verkoopprijzen van kleine en middelgrote woningen in Antwerpen licht, terwijl in Vlaanderen de stijging zich blijft doorzetten. Door deze evoluties groeien beide gemiddelden sterk uit elkaar.

In Antwerpen is de stijging van de verkoopprijs van kleine en middelgrote woningen het minst sterk. De gemiddelde verkoopprijs stijgt er tussen 1990 en 2001 met 73,7%, terwijl de stijging in de stad Gent maar liefst 121,5% bedraagt. Toch is de verkoopprijs van kleine en middelgrote woningen in Antwerpen nog steeds hoger dan in Gent. Beide bedragen zijn wel naar elkaar toe gegroeid. Van 1990 tot 1992 lagen de gemiddelde verkoopprijzen in Antwerpen ongeveer 40% hoger dan in Gent, terwijl ze tussen 1999 en 2001 maar om en bij de 5% hoger liggen.

- ▶ In Antwerpen ligt de gemiddelde verkoopprijs van kleine en middelgrote woningen hoger dan in Gent. Toch groeien de gemiddelde verkoopprijzen voor beide steden tijdens de jaren '90 naar elkaar toe.

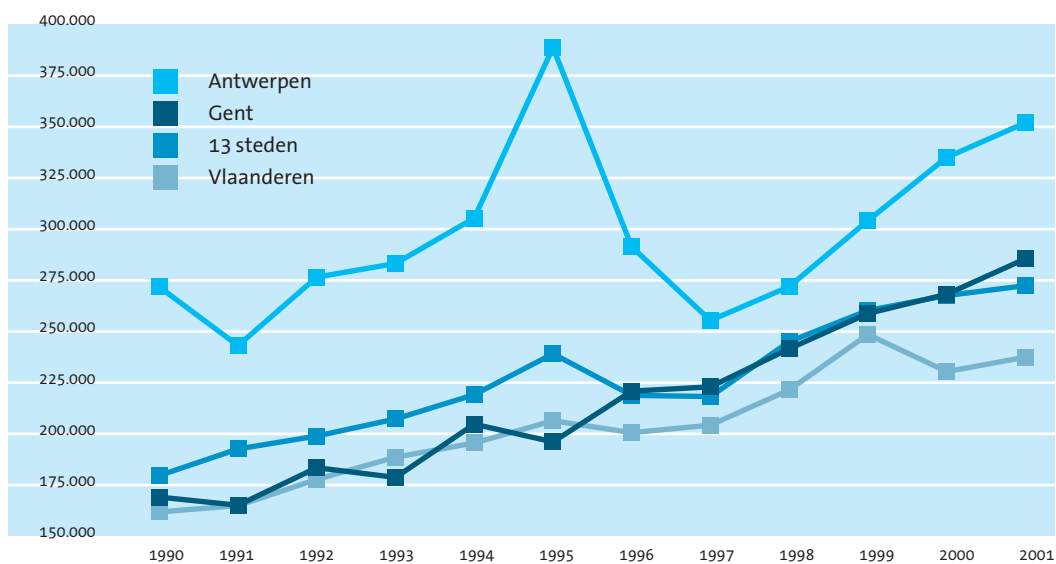
5 7 Evolutie van de gemiddelde verkoopprijzen van grote woningen (in euro), 1990–2001

Bron: Stadim

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1990	271.762	169.111	179.654	161.865
1991	243.120	165.124	192.625	164.952
1992	276.577	183.460	198.943	177.779
1993	283.237	178.727	207.278	188.609
1994	305.419	204.747	219.146	195.548
1995	388.746	196.052	239.123	206.397
1996	291.359	220.877	218.807	200.605
1997	255.412	222.971	218.239	204.258
1998	271.945	241.595	245.040	221.469
1999	304.213	258.815	260.312	248.566
2000	335.055	268.213	267.582	230.418
2001	351.974	285.532	272.399	237.462

5 8 Evolutie van de gemiddelde verkoopprijzen van grote woningen (in euro), 1990–2001

Bron: Stadim

Verkoopprijzen van grote woningen

Tussen 1990 en 2001 bedraagt de gemiddelde verkoopprijs van grote woningen in Vlaanderen 203.161 euro. Voor de centrumsteden ligt dit gemiddelde hoger, nl 226.596 euro. De grafiek links illustreert dat het verschil tussen de gemiddelde verkoopprijs van de grote woningen in Vlaanderen en de centrumsteden gedurende de jaren '90 ongeveer gelijk blijft. Gedurende de ganse periode stijgen de prijzen er ongeveer even snel, nl. +46,7% en + 51,6%. De stijging verloopt echter niet gelijkmatig. Voor Vlaanderen stellen we in 1996 een lichte daling vast en in 2000 een sterke daling van de gemiddelde verkoopprijs van grote woningen. In de centrumsteden stellen we enkel in 1996 een noemenswaardige prijsdaling vast.

In Antwerpen liggen de gemiddelde verkoopprijzen een flink eind hoger dan in de andere gebieden. Tijdens de jaren '90 bedraagt de gemiddelde verkoopprijs van de grote woningen er 298.235 euro tegenover een gemiddelde van 216.269 euro voor Gent. Tussen 1990 en 2001 is de prijsstijging in Antwerpen minder sterk dan in Gent, respectievelijk +29,5% en +68,8%. Toch ligt in 2001 de gemiddelde verkoopprijs van de grote woningen in Antwerpen meer dan 66.000 euro hoger dan in Gent.

De curve van de stad Antwerpen kent een bijzonder grillig verloop. Terwijl we voor de andere gebieden een gelijkmatiger verloop opmerken, is dit voor Antwerpen helemaal niet het geval. Een sterke afname van de gemiddelde verkoopprijzen van grote woningen in 1991, 1996 en 1997, wordt afgewisseld met een sterke toename in 1992, 1995, 1999 en 2000. Vooral 1995, met een toename van maar liefst 27,3% ten opzichte van het jaar voordien, is opmerkelijk.

- ▶ De gemiddelde verkoopprijs van grote woningen in Antwerpen ligt veel hoger dan in de andere gebieden.

5 9 Netheid in de steden, 2001

Bron: Test-Aankoop, januari 2001

		Antwerpen	Gent	Centrumsteden	
2001	Globaal	5	6	7	1 zeer slecht
	Openbare plaatsen	8	7	8	3 slecht
	Residentiële wijken	5	7	7	5 middelmatig
	Sociale wijken	5	5	6	7 goed 9 zeer goed

5 10 Evolutie van het mediaaninkomen (in euro), aanslagjaren 1991-1999

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	Vlaanderen
1991	15.159	15.459	15.954
1992	16.130	16.621	17.182
1993	16.460	17.055	17.638
1994	16.574	17.576	18.084
1995	16.423	17.479	17.977
1996	16.629	17.702	18.099
1997	16.864	16.537	18.314
1998	17.234	16.797	18.627
1999	16.604	17.196	18.860

Onderhoud en kwaliteit van de buitenruimten

1 *Test-Aankoop*, Enquête over de netheid van steden en gemeenten, januari 2001, 439: 6–10.

2 De tweede ruimte.

3 De derde ruimte.

De kwaliteit van de buitenruimten heeft ook invloed op de kwaliteit van het leven in de stad. Die buitenruimten worden in een studie van Test-Aankoop¹ opgesplitst in drie categorieën. Een eerste ruimte omvat het publieke parcours: het drukste gedeelte van de stad in de buurt van de openbare plaatsen. Van die openbare plaatsen maken het station, de parken, de belangrijke kerken, de winkelstraten en het gemeentehuis deel uit. Daarnaast komen zowel de socio-economisch benadeelde² als bevoordeelde³ buurten aan bod. Bij het opmaken van de staat van een ruimte wordt onderzocht of vuilnisbakken al dan niet uitpuilen en of er vuil aangetroffen wordt waar het niet hoort. Vervolgens wordt gecontroleerd of er veel hondenpoep op de openbare weg ligt en of er plaatsen in de steden of gemeenten zijn die verwaarloosd worden door de onderhoudsdiensten. Ten slotte wordt het vandalisme en de leegstand onderzocht.

Test-Aankoop rangschikt op basis van deze studie de Belgische steden in dalende volgorde van properheid. Antwerpen vinden we, op een totaal van 40 Belgische steden, terug op de 38ste plaats. Gent scoort iets beter met een 35ste plaats. Enkel Schaarbeek en Anderlecht scoren slechter dan Antwerpen.

Globaal scoort Antwerpen één punt minder dan Gent en twee minder dan de centrumsteden. Voor de eerste ruimte, het publieke parcours, scoort Antwerpen zeer goed. Vooral voor de socio-economisch benadeelde en de bevoordeelde buurten behaalt Antwerpen met een score van 5 een middelmatig resultaat, terwijl Gent voor de tweede ruimte nog goed scoort. Voor de sociale wijken, de derde ruimte, scoort Gent echter ook middelmatig.

- ▶ Antwerpen vinden we op een ranglijst van 40 Belgische steden van positief naar negatief terug op de 38ste plaats.
- ▶ Antwerpen scoort zeer goed wat betreft de netheid van de openbare plaatsen. De residentiële en sociale wijken scoren echter middelmatig.

Inkomen

Mediaaninkomen

In Vlaanderen merken we een stijging op van het mediaaninkomen met 18,2%. Het mediaaninkomen ligt in 1999 met andere woorden 2.905 euro hoger dan in het begin van de jaren '90. Met uitzondering van 1995 stijgt het mediaaninkomen in Vlaanderen continu. De forse stijging tussen 1991 en 1999 is vooral toe te schrijven aan de sterke toename van het mediaaninkomen in 1992.

Terwijl in 1991 het mediaaninkomen in Vlaanderen slechts 795 euro hoger ligt dan in Antwerpen, is de kloof tussen Antwerpen en Vlaanderen in 1999 uitgegroeid tot 2.256 euro. Het mediaaninkomen in Antwerpen stijgt dus veel minder snel dan in Vlaanderen. Tussen 1991 en 1999 stijgt het mediaaninkomen in Antwerpen met 9,5% of 1.445 euro. Zowel in 1995 als in 1999 daalt het mediaaninkomen ten opzichte van het jaar voordien. De afname is in de stad Antwerpen het grootst in 1999 (-3,7%).

In Gent stijgt het mediaaninkomen iets sterker dan in Antwerpen (+11,2% of +1.738 euro). In het begin van de jaren '90 is het mediaaninkomen in Gent iets hoger dan in Antwerpen. In 1997 neemt het sterk af, waardoor we in 1997 en 1998 in Gent een mediaaninkomen vaststellen dat lager ligt dan in Antwerpen. Maar vermits we in Antwerpen in 1999 een daling van het mediaaninkomen opmerken en het sinds 1998 in Gent weer toeneemt, is het mediaaninkomen in Gent in 1999 weer hoger dan in Antwerpen.

- ▶ In Antwerpen neemt het mediaaninkomen veel minder sterk toe dan in Vlaanderen. Bovendien ligt het mediaaninkomen steeds lager in Antwerpen dan in Vlaanderen.

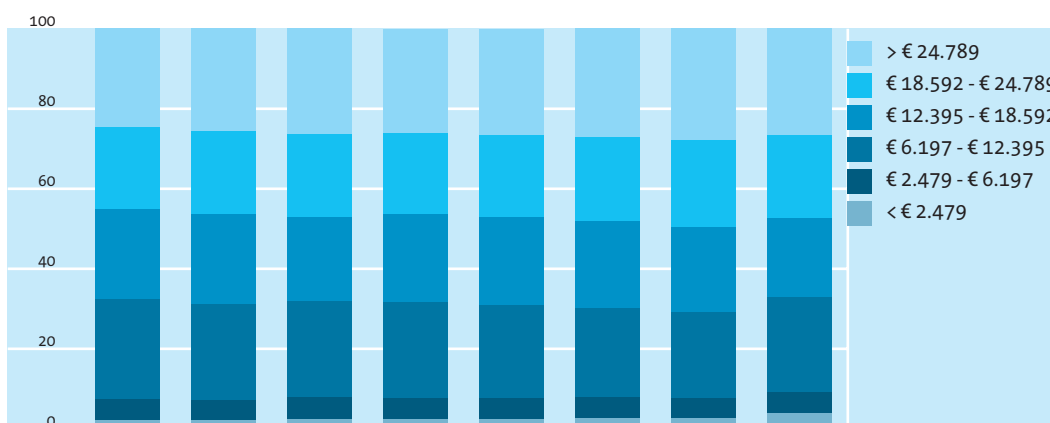
5 11 Evolutie van het totale aantal aangiften, 1991-1999

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	209.842	98.819	647.784	2.412.463
1992	207.223	98.672	644.844	2.402.741
1993	206.061	99.243	644.491	2.418.806
1994	202.708	97.021	639.734	2.416.327
1995	212.877	101.640	674.064	2.543.445
1996	212.466	102.550	680.557	2.597.836
1997	213.002	114.159	699.339	2.652.404
1998	214.374	117.108	711.331	2.705.386
1999	232.533	118.735	737.830	2.770.243

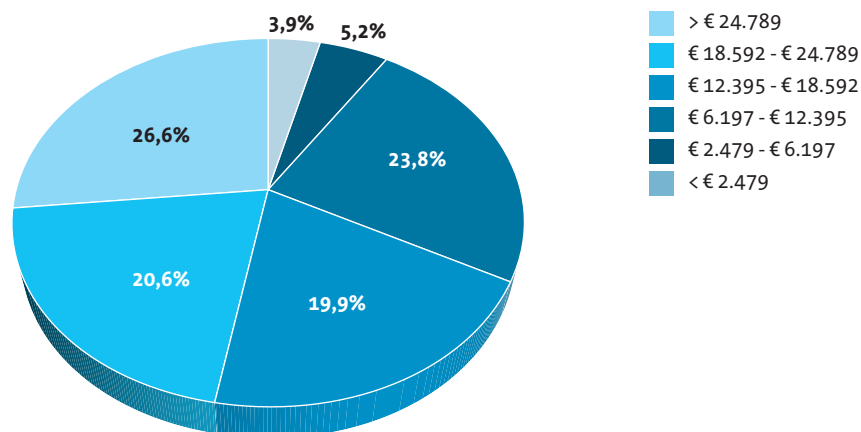
5 12 Aandeel van de verschillende inkomenscategorïën in Antwerpen (in %), 1991-1999

Bron: NIS

5 13 Verdeling van de inkomenscategorïën in Antwerpen (in %), gemiddelde over de periode 1991-1999

Bron: NIS

Inkomensverdeling

Totaal aantal aangiften

In 1999 waren er in Vlaanderen 357.780 aangiften meer dan in het begin van het decennium, dat is een stijging van 14,8%. In de centrumsteden was er een groei met 90.046 aangiften of 13,9%. De grootste stijging vond plaats tussen 1994 en 1995, een stijging met respectievelijk 5,3% en 5,4%. In de centrumsteden volgt deze plotse stijging op een periode (1991–1993) waarin het aantal aangiften was gedaald. In Vlaanderen was ook in 1992 en 1994 het aantal aangiften licht gedaald. Gemiddeld 26,5% van de aangiften in Vlaanderen is afkomstig uit de centrumsteden. Gemiddeld tellen we in Vlaanderen tussen 1991 en 1999 jaarlijks 2.564.628 aangiften. In de centrumsteden berekenen we een gemiddelde van 675.553 aangiften.

In Antwerpen is het aantal aangiften minder sterk gestegen dan in Vlaanderen en de centrumsteden (+10,8%). In Gent is de stijging van het aantal aangiften (+20,2%) bijna dubbel zo groot als in Antwerpen. Vooral in 1999 is de stijging in Antwerpen zeer groot, terwijl dat in Gent in 1997 het geval was. In Antwerpen zijn er tussen 1991 en 1999 jaarlijks gemiddeld 212.343 aangiften. Gent telt er gemiddeld 105.327.

- ▶ In Antwerpen stijgt het aantal aangiften minder sterk dan in de centrumsteden, Vlaanderen en Gent.

Aandeel van de verschillende inkomenscategorieën in het totale aantal aangiften

Nadere analyse van de verhoudingen tussen de verschillende inkomenscategorieën in Antwerpen leert ons dat in vergelijking met 1991, in 1999 de groep mensen met de hoogste en de laagste inkomens het sterkst is gestegen. Tussen 1991 en 1999 maakt de groep mensen die minder dan 2.479 euro verdienen gemiddeld 2,6% van alle aangiften uit. Tussen 1991 en 1999 verdubbelt het aantal aangiften van deze laagste-inkomensklasse. Deze verdubbeling is vooral toe te schrijven aan een spectaculaire stijging in 1999. Hierdoor stijgt het aandeel van de laagste-inkomenscategorie in het totale aantal aangiften naar 3,9%. Mogelijk is hiervoor een duidelijke verklaring te vinden, maar diepgaand onderzoek naar verklaringen van bepaalde fenomenen behoort niet tot de opzet van de stadsmonografieën.

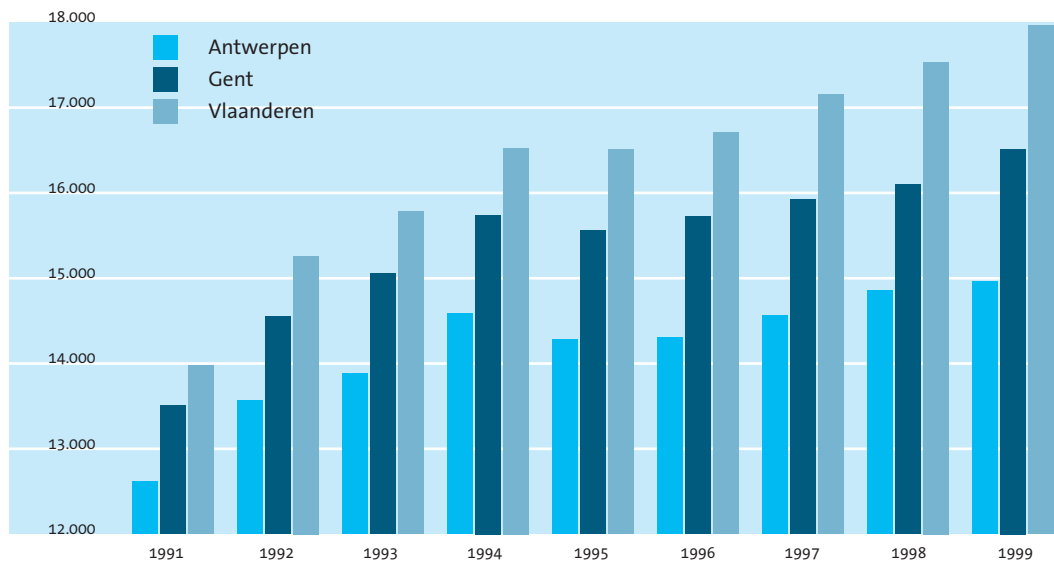
Daarnaast merken we dat in Antwerpen ook het aantal aangiften van de hoogste-inkomenscategorie stijgt met 21,8%. Deze stijging verloopt echter veel geleidelijker. Gemiddeld behoort ruim één op vier van de aangiften tot de hoogste-inkomenscategorie.

Het aantal aangiften in de categorie van 12.395 tot 18.592 euro daalt licht tussen 1991 en 1999. Het aantal aangiften uit alle andere-inkomenscategorieën neemt toe tussen 1991 en 1999. We moeten weliswaar voorzichtig zijn met het berekenen van relatieve toenames. Zo verdubbelt in Antwerpen het aantal van de laagste-inkomenscategorie tussen 1992 en 1999. Absoluut betekent dit een toename met 4.554 aangiften. In de hoogste-inkomenscategorie merken we een toename met 21,8%, terwijl het aantal wel stijgt met 11.090 aangiften.

- ▶ Het aandeel van de aangiften van de laagste-inkomenscategorie neemt tussen 1991 en 1999 relatief gezien zeer sterk toe in Antwerpen.
- ▶ In absolute aantallen stijgt het aantal aangiften uit de hoogste-inkomenscategorie veruit het snelst.

5 14 Evolutie van het interkwartiel verschil (in euro), 1991–1999

Bron: NIS

5 15 Evolutie van de interkwartiele coëfficiënt, 1991–1999

Bron: NIS

	Antwerpen	Gent	Vlaanderen
1991	83,2	87,4	87,6
1992	84,1	87,6	88,8
1993	84,4	88,3	89,5
1994	88,0	89,6	91,4
1995	87,0	89,0	91,8
1996	86,0	88,8	92,3
1997	86,4	96,3	93,7
1998	86,2	95,8	94,1
1999	90,1	96,0	95,3

Spreidingsmaten

Interkwartiel verschil

De inkomens in Vlaanderen vertonen met de jaren een grotere spreiding. In Vlaanderen neemt dit interkwartiel verschil jaarlijks toe, behalve van 1994 tot 1995, in die periode is er een zekere stabilisatie (-0,1%). Vermits het interkwartiel verschil groter werd, gingen de inkomens zich verder van het mediaaninkomen verspreiden. Het mediaaninkomen in Vlaanderen steeg met 18,2%, terwijl het interkwartiel verschil met 28,5% steeg. De sterkste toename van het interkwartiel verschil situeren we in 1992. In dat jaar is er ten opzichte van 1991 een toename met 9,2%. Het gemiddeld interkwartiel verschil bedraagt in Vlaanderen over deze periode 14.181 euro.

In Antwerpen stellen we in dit decennium een kleinere toename vast dan in Vlaanderen. De toename van het interkwartiel verschil in Antwerpen bedraagt 18,6%. Ook in Gent is de stijging van het interkwartiel verschil kleiner dan in Vlaanderen. In Gent bedraagt de stijging 22,3%. In Antwerpen bedraagt het interkwartiel verschil jaarlijks gemiddeld 14.181 euro, tegenover 15.409 euro in Gent. Het interkwartiel verschil in Antwerpen ligt steeds beduidend lager dan dat in Gent en Vlaanderen.

Over alle regio's merken we een stijging van het interkwartiel verschil en in alle regio's is er een lichte terugval in 1995. Uit deze resultaten kunnen we afleiden dat de ongelijkheid van de inkomens groter was in 1999 dan in 1991, hoewel we met zulke uitspraken voorzichtig moeten zijn. Om een juiste analyse te maken van de toename van de ongelijkheid der inkomens moeten we natuurlijk de component inflatie erbij betrekken. In dit geval is dit echter niet gebeurd.

Interkwartiele coëfficiënt

In Vlaanderen neemt de interkwartiele coëfficiënt in de jaren '90 continu toe. In 1999 ligt de coëfficiënt 7,7%-punt hoger dan in het begin van de jaren '90. In Antwerpen en Gent verloopt de toename van de interkwartiele coëfficiënt veel onregelmatiger. Bovendien ligt hij in Antwerpen beduidend lager dan in Gent en Vlaanderen. De toename van deze coëfficiënt in Antwerpen is ook kleiner dan in Gent en Vlaanderen. In Antwerpen neemt de interkwartiele coëfficiënt door de jaren heen met 6,9%-punt toe, tegenover met 8,6%-punt in Gent. In Gent is deze sterke toename vooral terug te brengen tot 1997, terwijl er in Antwerpen zowel in 1993 als in 1999 een sterke toename is.

- ▶ In de jaren '90 is de spreiding van de inkomens rond de mediaan in Antwerpen, Gent en Vlaanderen toegenomen. De toename in Antwerpen is echter het kleinst.
- ▶ In Antwerpen zijn het interkwartiel verschil en de interkwartiele coëfficiënt steeds beduidend kleiner dan in Gent en Vlaanderen.

5 16 Totaal aantal leefloontrekkers, 1991-2001

Bron: APS-databank

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	4.995	2.827	12.527	21.900
1992	4.329	2.819	12.065	21.643
1993	4.354	2.914	12.218	22.109
1994	4.953	3.060	13.652	24.592
1995	5.524	3.326	14.995	26.799
1996	5.900	3.288	15.667	28.060
1997	6.204	3.389	16.120	29.217
1998	6.416	3.568	16.464	29.487
1999	6.634	3.488	16.488	29.394
2000	6.169	3.473	15.598	27.659
2001 ⁴	5.060	2.598	12.737	23.538

⁴ Aantal op 28 augustus en niet op 1 januari

Leefloontrekkers (bestaansminimumtrekkers)

Bij de analyse van het aantal bestaansminimum- of leefloontrekkers maken we geen verdere onderverdeling naar de verschillende categorieën die er worden opgemaakt in deze groep.

Tussen 1991 en 2001 zijn er in Vlaanderen jaarlijks gemiddeld 25.854 leefloontrekkers. 14.412 hiervan vinden we terug in de centrumsteden. Meer dan de helft van de leefloontrekkers in Vlaanderen lokaliseren we bijgevolg in de centrumsteden.

Tijdens de geanalyseerde periode merken we een toename van het aantal leefloontrekkers in Vlaanderen met 7,5%. In de centrumsteden is de toename minder sterk, nl. slechts +1,7%. Dit beeld moeten we echter nuanceren. Indien we 1998 of 1999 als laatste jaar zouden weerhouden, zouden we veel hogere procentuele toenames berekenen. Er is met andere woorden een duidelijke piek in het aantal leefloontrekkers in Vlaanderen en de centrumsteden tegen het einde van de jaren '90. In 2000 en vooral in 2001 merken we een afname van het totale aantal leefloontrekkers.

In Antwerpen en Gent merken we een gelijkaardige trend op, namelijk een piek in het aantal leefloontrekkers naar het einde van de jaren '90 en een afname in 2000 en 2001 ten opzichte van het jaar voordien. De afname van het aantal leefloontrekkers in Gent is in 2001 zo sterk, dat we over de ganse periode (1991–2001) een afname van het aantal leefloontrekkers bemerken (-8,1%). In Antwerpen is er over de ganse periode een lichte toename (+1,3%). In vergelijking met 1991 zijn er in 2001 65 leefloontrekkers meer in Antwerpen.

Gemiddeld zijn er jaarlijks 5.503 leefloontrekkers in Antwerpen. Het jaarlijks gemiddelde in Gent ligt lager met 3.159 leefloontrekkers. In Antwerpen vinden we gemiddeld 38,2% van de leefloontrekkers uit de centrumsteden terug. In Gent stellen we een aandeel vast van 21,9%.

- ▶ In 2001 zijn er in Antwerpen 65 leefloontrekkers meer dan in 1991.
- ▶ In Antwerpen vinden we 38,2% van alle leefloontrekkers uit de centrumsteden terug.

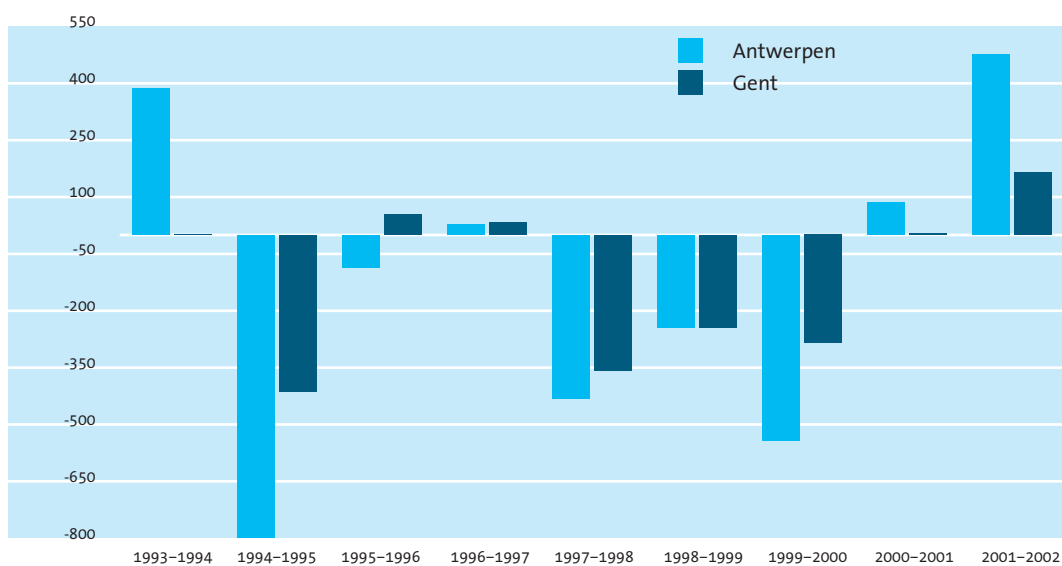
5 17 Aantal werkloze jongeren (-25 jaar), 1993–2002

Bron: APS-databank

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1993	4.233	2.697	13.272	39.579
1994	4.619	2.699	13.739	40.749
1995	3.820	2.286	11.331	34.021
1996	3.733	2.340	11.425	33.635
1997	3.760	2.373	11.190	32.072
1998	3.328	2.016	9.455	25.997
1999	3.085	1.771	8.752	23.824
2000	2.542	1.486	7.059	18.309
2001	2.628	1.491	7.227	17.929
2002	3.104	1.656	8.670	22.680
Evolutie (aantal)	-1.129	-1.041	-4.602	-16.899
Evolutie (in %)	-26,7%	-38,6%	-34,7%	-42,7%

5 18 Evolutie van het aantal werkloze jongeren (-25 jaar), 1993–2002

Bron: APS-databank

Werkloze jongeren

Over de periode 1993 tot 2002 telt Vlaanderen gemiddeld 28.880 jonge werklozen per jaar. Met jonge werklozen bedoelen we in dit geval de werklozen jonger dan 25 jaar. Het aantal jonge werklozen daalt over deze periode in Vlaanderen met 42,7%. Met andere woorden zijn er in 2002 bijna 17.000 werkloze jongeren minder dan in 1993.

In de centrumsteden vinden we tijdens deze periode jaarlijks gemiddeld 10.212 jonge werklozen terug. Gemiddeld vinden we dan ook 35,4% van alle jonge werklozen terug in de steden. Ook in de centrumsteden merken we een daling van het aantal jonge werklozen op. De daling is iets minder sterk dan in Vlaanderen, nl. -34,7%. In absolute aantallen daalt het aantal jonge werklozen tussen 1993 en 2002 met 4.602 personen. Zowel voor Vlaanderen als de centrumsteden merken we de sterkste dalingen op in 1995, 1998 en 2000. In Vlaanderen merken we echter een onafgebroken daling op tussen 1995 en 2001. In de centrumsteden zet de daling zich niet continu door.

Antwerpen kent over de periode 1993–2002 gemiddeld 3.485 jonge werklozen per jaar. In Gent is dit gemiddelde iets lager met 2.082. Antwerpen herbergt dan ook gemiddeld 34,2% van alle jonge werklozen uit de centrumsteden, terwijl het aandeel van Gent 20,4% is. Dit betekent dat we in Antwerpen gemiddeld 12,1% en in Gent 7,2% van alle Vlaamse jonge werklozen terugvinden.

Het aantal jonge werklozen in Antwerpen is minder sterk gedaald dan in Vlaanderen, de centrumsteden of Gent. Het daalt in Antwerpen met 26,7%, in Gent met 38,6%. In Antwerpen zijn er in 2002 1.129 jonge werklozen minder dan in 1993. In Gent betekent de daling met 38,6% dat er 1.041 werklozen minder zijn.

Zoals de grafiek illustreert, verloopt de daling in Antwerpen en Gent niet continu. De sterkste daling zet zich – net zoals in Vlaanderen en de centrumsteden – in deze beide steden door in 1995, 1998 en 2000. De sterkste daling van het aantal Antwerpse jonge werklozen merken we op in 1995. Er zijn dat jaar bijna 800 jonge werklozen minder dan het jaar voordien.

In 1996, 1997 en 2001 kunnen we spreken van een zekere status-quo. Voor Antwerpen merken we een sterke stijging van het aantal jonge werklozen op in 1994 en 2002. In Gent is dit niet het geval in 1994 en in 2002 is de stijging er minder groot dan in Antwerpen.

- ▶ In Antwerpen vinden we van 1993 tot 2002 gemiddeld 12,1% van alle Vlaamse jonge werklozen terug.
- ▶ In Antwerpen is over deze periode het aantal jonge werklozen gedaald, maar deze daling is minder sterk dan in de andere gebieden. In 2002 zijn er in Antwerpen toch 1.129 jonge werklozen minder dan in 1993.

5 19 Aantal ha groene en recreatieve ruimte, 1999–2000

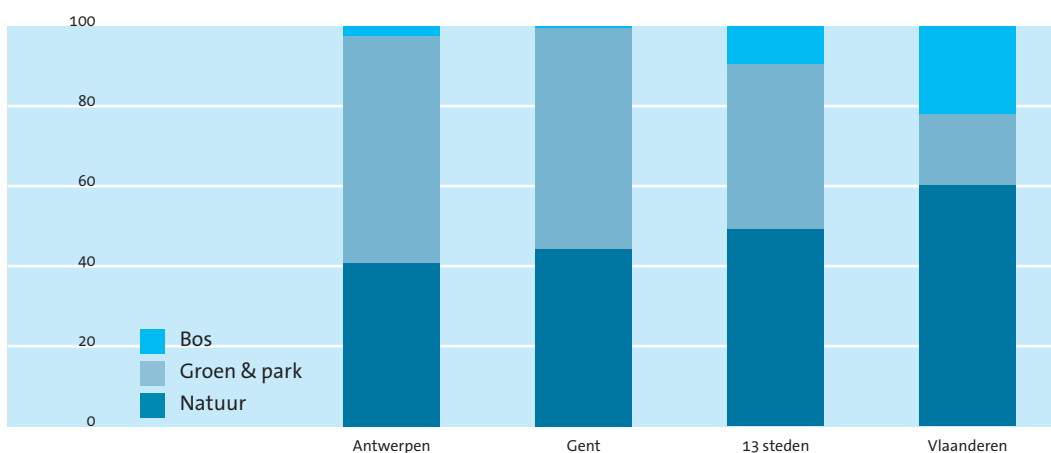
Bron: Arohm

Groene ruimte		Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
Natuur	1999	1.438	758	8.847	115.568
	2000	1.452	751	8.887	117.751
Groen & park	1999	2.006	938	7.541	35.111
	2000	2.016	937	7.469	34.571
Bos	1999	87	6	1.614	43.376
	2000	88	8	1.733	43.430
Totaal	1999	3.531	1.702	18.002	194.056
	2000	3.556	1.696	18.089	195.753

Recreatieve ruimte		Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
Recreatief groen	1999	541	194	2.636	17.944
	2000	538	194	2.549	15.087

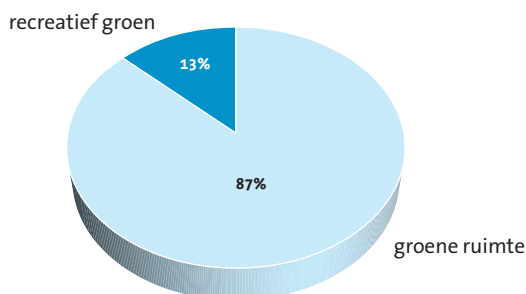
5 20 Verdeling van de groene ruimte in bos, natuur en park, 2000

Bron: Arohm

5 21 Aandeel recreatieve en groene ruimte in het totaal, Antwerpen, 2000

Bron: Arohm

Milieu

Groene ruimte en recreatief groen

Tot de groene ruimte behoren natuur, groen & park en bos. Elk van deze items wordt verder opgedeeld. Zo behoort natuurgebied (met of zonder wetenschappelijke waarde) en bijzonder natuurgebied tot het item natuur. Bos kan zo opgedeeld worden in bosgebied met of zonder ecologisch belang, en uitbreidingsgebied voor bos. Tot groen en park rekenen we niet enkel groengebieden en parkgebieden, maar ook koppelingsgebieden, bufferzones en speelbossen- en weiden.

Tot recreatief groen rekenen we alle dag- en verblijfsrecreatiegebieden, gebieden voor jeugdcamping en (toeristische) recreatieparken, golfterreinen en reservegebieden voor recreatie.

De cijfers voor 1999 en 2000 worden berekend door een doorsnede te maken van het gewestplan met de gemeentegrenzen. Op die manier worden alle verschillende items (die vermeld staan op het gewestplan) op het grondgebied van de gemeente herberekend. We moeten hier wel bij vermelden dat het hier niet over de eigenlijke groene en recreatieve ruimte gaat, maar wel over de gewenste ruimte. Dat is immers de reden waarom dit gewestplan werd opgemaakt. De cijfers kunnen bijgevolg sterk verschillen van de werkelijke oppervlakte groene en recreatieve ruimte.

Vlaanderen heeft in 2000 in totaal 195.753 ha groen, dit betekent een stijging met 1.700 ha ten opzichte van 1999. De grootste oppervlakte wordt ingenomen door natuur (60%). Bos neemt 22% in beslag en de overige 18% wordt ingenomen door groen- en parkgebieden. De oppervlakte die natuur en bos innemen is ten opzichte van 1999 gestegen, de oppervlakte van groen & park is gedaald. Deze vaststelling gaat ook op voor de groene ruimte in de centrumsteden. De verdeling verschilt echter danig van de verhoudingen in Vlaanderen, nl. 49% natuur, 41% groen & park en 10% bos. De centrumsteden hebben in totaal in 2000 18.089 ha groen, wat ongeveer 9% uitmaakt van de totale oppervlakte groen in Vlaanderen.

Antwerpen heeft in 2000 een oppervlakte groen van 3.556 ha op een totale oppervlakte van 22.076 ha. Ongeveer 16% van de totale oppervlakte wordt dus ingenomen door groene ruimte. Antwerpen heeft – net zoals Gent – in vergelijking met de centrumsteden slechts een klein aandeel bos, nl. 3%. Het aandeel groen & park is groter dan in de centrumsteden (57%). De resterende 40% is natuurgebied. De totale oppervlakte van het groengebied stijgt met 25 ha in 2000 in vergelijking met 1999. In geen enkele categorie kunnen we spreken van een drastische stijging tussen beide meetmomenten.

De oppervlakte recreatief groen is zeer licht gedaald in 2000 in vergelijking met 1999. Toch is deze afname verwaarloosbaar, het betreft namelijk een daling van de oppervlakte met 3 ha. In 2000 is het recreatief groen goed voor een oppervlakte van 538 ha. De verhouding recreatief groen / groene ruimte bedraagt 13% / 87%.

- ▶ Ongeveer 16% van de Antwerpse oppervlakte is groene ruimte.

5 22 Totale hoeveelheid ingezameld huishoudelijk afval (kg/inw.), 1991–2000

Bron:OVAM

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1991	527	364	477	406
1992	458	432	474	423
1993	601	434	528	452
1994	612	449	551	482
1995	587	475	550	493
1996	625	515	559	493
1997	689	522	597	529
1998	561	481	552	532
1999	615	518	573	546
2000	623	526	579	561

5 23 Totale hoeveelheid selectief ingezameld huishoudelijk afval (kg/inw.), 1991–2000

Bron:OVAM

	Antwerpen	Gent
1991	25	63
1992	29	106
1993	32	103
1994	43	115
1995	46	135
1996	59	199
1997	70	244
1998	220	262
1999	292	312
2000	338	316

Ophaling huishoudelijk afval

In de eerste tabel op de linkerbladzijde bekijken we het **totale gewicht van het opgehaalde afval**, zonder een opdeling te maken in geselecteerd en niet-geselecteerd afval. In Vlaanderen merken we tijdens dit laatste decennium van de 20ste eeuw een continue toename van de hoeveelheid huishoudelijk afval in kilogram per inwoner op. In 2000 werd er 38,4% meer huishoudelijk afval per inwoner ingezameld dan in 1991. Jaarlijks wordt er in Vlaanderen gemiddeld 492 kg huishoudelijk afval per inwoner opgehaald.

In de centrumsteden ligt dit gemiddelde 10,6% hoger (gemiddeld 544 kg/inw.). De toename in de centrumsteden is echter minder groot dan in Vlaanderen, nl. 21,6%. In de centrumsteden merken we bovendien geen continue toename van de hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner op. Doordat de hoeveelheid in de centrumsteden minder snel stijgt dan in Vlaanderen, ligt het aantal kg/inw. in de centrumsteden in 2000 nog slechts 18 kg boven de Vlaamse quotiënt. In 1991 bedroeg het verschil nog 71 kg/inw.

Voor Antwerpen en Gent merken we een totaal andere situatie op. Gemiddeld wordt er in Antwerpen jaarlijks 590 kg huishoudelijk afval per inwoner opgehaald. In Gent bedraagt dit gemiddelde slechts 472 kg/inw. Antwerpen kent echter een opvallende piek in de hoeveelheid afval per inwoner in 1997. Dat jaar wordt er zelfs 689 kg per inwoner opgehaald.

In 1991 berekenen we in Antwerpen een zeer grote hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner op, nl. 527 kg/inw. Dit overstijgt de hoeveelheid die we in Vlaanderen en de centrumsteden constateren. In Gent stellen we ongeveer het omgekeerde vast. De hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner ligt steeds een flink stuk lager dan in Vlaanderen, de centrumsteden en dus ook Antwerpen. Toch groeit deze quotiënt in Gent veel sterker aan dan in de andere gebieden. We merken in 2000 in verhouding tot 1991 in Antwerpen een stijging van de hoeveelheid afval met 18,3% of 96 kg/inw. In Gent bedraagt deze stijging maar liefst 44,5% of 162 kg/inw. Desalniettemin is de hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner in Antwerpen nog steeds aanzienlijk groter dan elders.

Bij de **totale hoeveelheid selectief opgehaald afval** merken we een onafgebroken stijging. In 2000 wordt er meer dan 12 keer meer huishoudelijk afval selectief opgehaald dan in 1991. Vooral vanaf 1998 stijgt de hoeveelheid exponentieel. De stijging van de hoeveelheid selectief opgehaald afval verloopt in Gent echter veel geleidelijker en zet zich ook al vanaf het begin van de jaren '90 door.

- ▶ In Antwerpen wordt er aanzienlijk meer huishoudelijk afval in kg/inw opgehaald dan in de andere gebieden.
- ▶ Vanaf 1998 stijgt de hoeveelheid huishoudelijk afval dat selectief wordt opgehaald zeer sterk, zodat in 2000 338 kg huishoudelijk afval per inwoner selectief wordt opgehaald.

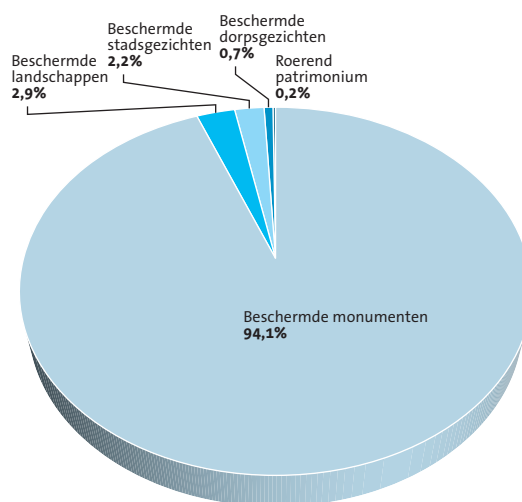
5 24 Overzicht van het cultureel erfgoed, opgesplitst in beschermde monumenten, landschappen, stads- en dorpsgezichten en roerend patrimonium, 2000

Bron: AROHM: afdeling Monumenten en Landschappen

	Antwerpen	Gent	Centrumsteden	Vlaanderen
totaal	1.045	581	3.009	8.687
Beschermde monumenten	983	497	2.688	6.790
Beschermde landschappen	30	10	108	268
Beschermde stadsgezichten	23	59	142	965
Beschermde dorpsgezichten	7	15	69	658
Beschermd roerend patrimonium	2	0	2	6

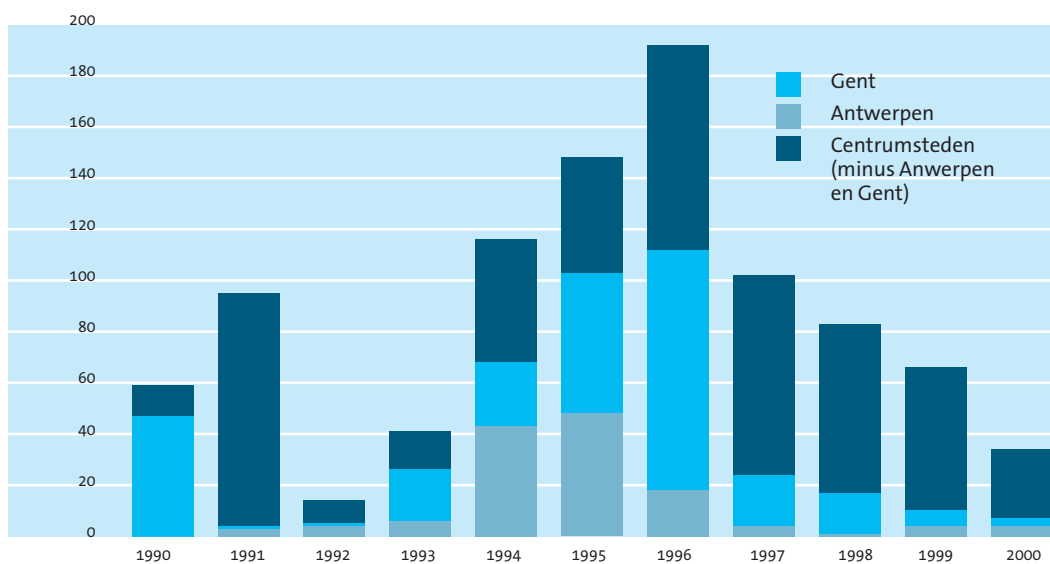
5 25 Aandeel van de verschillende categorieën cultureel erfgoed in Antwerpen, 2000

Bron: AROHM: afdeling Monumenten en Landschappen

5 26 Evolutie van het cultureel erfgoed, 1990–2000

Bron: AROHM: afdeling Monumenten en Landschappen

Cultureel erfgoed

Onder cultureel erfgoed verstaan we beschermde dorps- en stadsgezichten, beschermde landschappen, beschermde monumenten en beschermd roerend patrimonium. De gegevens die we bekijken, werden geïnventariseerd door het departement Leefmilieu en Infrastructuur, afdeling Monumenten en Landschappen op 31 december 2000. Voor een actuele stand van zaken verwijzen we naar de elektronisch raadpleegbare inventaris.⁴

⁴ <http://www.monument.vlaanderen.be>

Vlaanderen telt eind 2000 exact 8.687 eenheden beschermd cultureel erfgoed. 36,0% van dit cultureel erfgoed werd tijdens het laatste decennium als dusdanig erkend. De dertien centrumsteden tellen in 2000 3.009 monumenten. De centrumsteden herbergen 34,6% van het totale cultureel erfgoed in Vlaanderen.

Over gans Vlaanderen vertegenwoordigen de beschermde monumenten 78,2% van het cultureel erfgoed. Daarna volgen de beschermde stadsgezichten met 11,3% en de beschermde dorpsgezichten met 7,6%. De beschermde landschappen (3,1%) en het beschermd roerend patrimonium (0,1%) vertegenwoordigen een kleiner aandeel. Dezelfde rangorde vinden we terug in de centrumsteden, Antwerpen en Gent.

12,0% van het totale cultureel erfgoed in Vlaanderen vinden we terug in Antwerpen. Inzake beschermde landschappen is de oververtegenwoordiging van Antwerpen nog duidelijker. 14,5% van alle beschermde landschappen in Vlaanderen bevindt zich in Antwerpen. De Antwerpse beschermde landschappen vertegenwoordigen 11,2% van het Vlaamse totaal. Van het roerend patrimonium vinden we zelfs 33,3% terug in Antwerpen. Het gaat hier evenwel slechts om twee stukken beschermd roerend cultureel erfgoed op een totaal van zes.

In vergelijking met Gent telt Antwerpen wel beduidend minder beschermde stads- en dorpsgezichten.

Binnen de totale hoeveelheid beschermd cultureel erfgoed in Antwerpen is het aandeel van de beschermde monumenten groter dan in Vlaanderen (94,1%). De andere vormen van beschermd cultureel erfgoed vertegenwoordigen slechts een klein aandeel.

De jaarlijkse toename van het cultureel erfgoed bekijken we aan de hand van het staafdiagram. De grafiek illustreert treffend dat vooral midden jaren '90 het cultureel erfgoed in de centrumsteden sterk is toegenomen. Vooral Gent draagt hier toe bij. In 1996 is Gent goed voor bijna de helft van alle bijkomende eenheden cultureel erfgoed. Tot de toename van het cultureel erfgoed in de centrumsteden draagt Antwerpen vooral in 1994 en 1995 bij. De andere jaren is de bijdrage van Antwerpen eerder miniem. Tijdens de jaren '90 is het cultureel erfgoed in Antwerpen bijgevolg niet spectaculair toegenomen.

- In Antwerpen vinden we meer dan één tiende van alle beschermd erfgoed in Vlaanderen terug.

5 27 Kerncijfers van de rubriek verkeersproblemen (buurtproblemen), 1997, 1998 en 2000. In 1997 en 1998: % dat zegt dat het voorlegde item *vaak* voorkomt. In 2000: % dat zegt het item *helemaal wel* als een probleem te ervaren

Bron: Federale Veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent		
	vaak		helemaal wel	vaak		helemaal wel
	1997	1998	2000	1997	1998	2000
Aanrijdingen	15,5	13,9	7,3	18,2	11,2	7,3
Agressief verkeersgedrag	32,0	31,0	25,1	31,2	29,8	22,8
Geluidsoverlast door verkeer	29,8	29,6	14,1	26,3	27,8	15,3
Onaangepaste snelheid in het verkeer	39,7	44,3	23,1	44,6	41,5	26,3

	Centrumsteden			Vlaanderen		
	vaak		helemaal wel	vaak		helemaal wel
	1997	1998	2000	1997	1998	2000
Aanrijdingen	11,9	12,8	7,8	10,3	10,9	5,5
Agressief verkeersgedrag	34,3	30,1	21,9	25,4	23,1	16,7
Geluidsoverlast door verkeer	30,2	28,1	15,6	21,1	24,5	11,5
Onaangepaste snelheid in het verkeer	38,6	44,4	26,6	41,6	42,1	22,8

5 28 Kerncijfers van de rubriek vermogensdelicten (buurtproblemen), 1997, 1998 en 2000. In 1997 en 1998: % dat zegt dat het voorlegde item *vaak* voorkomt. In 2000: % dat zegt het item *helemaal wel* als een probleem te ervaren

Bron: Federale Veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent		
	vaak		helemaal wel	vaak		helemaal wel
	1997	1998	2000	1997	1998	2000
Diefstal uit auto's	26,4	21,2	24,1	8,4	11,4	15,3
Inbraak in woningen / andere gebouwen	26,7	26,7	25,1	13,2	10,1	14,6
Fietsendiefstal	24,6	24,0	17,9	27,0	23,0	14,5
Autodiefstal	/	/	14,5	/	/	8,1

	Centrumsteden			Vlaanderen		
	vaak		helemaal wel	vaak		helemaal wel
	1997	1998	2000	1997	1998	2000
Diefstal uit auto's	13,2	14,3	17,1	9,5	9,0	12,5
Inbraak in woningen / andere gebouwen	18,7	19,9	23,9	23,4	24,6	20,6
Fietsendiefstal	11,5	17,5	12,4	15,1	16,1	11,7
Autodiefstal	/	/	12,7	/	/	8,9

Leefbaarheid van de wijken en buurten

Om een inzicht te krijgen in de buurtproblemen maken we gebruik van de veiligheidsmonitor. De methode die werd toegepast in 2000 verschilt echter van de methode van 1997 en 1998. Daarom lijkt een vergelijking tussen de meetperioden ons niet opportuun. In 1997 en 1998 werd immers gevraagd naar de frequentie waarmee een bepaalde situatie zich in een buurt manifesteerde, terwijl in 2000 werd gevraagd in welke mate een situatie als een probleem werd ervaren. Tussen de registratiemomenten in 1997 / 1998 en 2000 lag ook een verschil in de antwoordcategorieën die voorzien werden. In 1997 en 1998 konden de respondenten antwoorden met vaak, soms, bijna nooit of nooit. In 2000 waren de antwoordcategorieën helemaal wel, eerder wel, eerder niet of helemaal niet. Daarom zullen we in onze besprekingen enkel de toestand in 2000 analyseren, voor de volledigheid worden de percentages van 1997 en 1998 wel vermeld. In het onderstaande worden de percentages besproken van de categorieën waarover de respondenten te kennen gaven dat helemaal wel als een probleem te ervaren. In de tekst spreken we over de respondenten die een item als een probleem ervaren.

Verkeersproblemen

Inzake verkeersproblemen melden de respondenten in de centrumsteden dat ze vooral de onaangepaste snelheid als een probleem ervaren in 2000. Meer dan één op vier respondenten ervaart dit als een probleem (26,6%). In Vlaanderen ervaren de respondenten dit iets minder als een probleem (22,8%). Toch is dit ook daar het item dat als het meest problematisch wordt ervaren. Op de tweede plaats komt zowel in de centrumsteden als in Vlaanderen het agressieve verkeersgedrag. In de centrumsteden ervaart echter een groter aandeel van de respondenten dit als een probleem dan in Vlaanderen, respectievelijk 21,9% tegenover 16,7%. Op de derde plaats komt de geluidsoverlast door verkeer en op de vierde en laatste plaats staan de aanrijdingen. Opvallende vaststelling is wel dat de percentages van de respondenten die het item als een probleem ervaren steeds hoger liggen voor de centrumsteden dan voor Vlaanderen.

In Antwerpen ervaren de respondenten het agressieve verkeersgedrag als het belangrijkste verkeersprobleem. 25,1% van de respondenten in Antwerpen ervaart dit als een probleem. In Gent ligt dit percentage iets lager met een aandeel van 22,8%. Bovendien komt dit verkeersprobleem in Gent slechts op de tweede plaats. Net zoals in Vlaanderen en de centrumsteden wordt in Gent de onaangepaste snelheid het meest als een probleem ervaren. In Antwerpen de onaangepaste snelheid op de tweede plaats met 23,1%. De geluidsoverlast in het verkeer komt in Antwerpen op de derde plaats en het item aanrijdingen op de vierde plaats, net zoals in Gent, Vlaanderen en de centrumsteden.

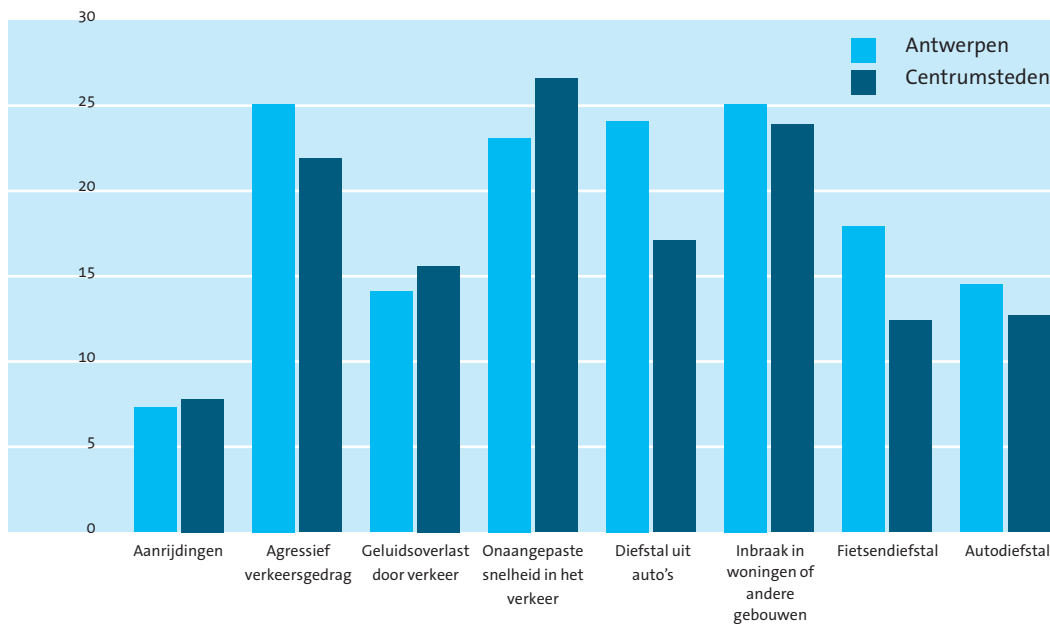
Vermogensdelicten

In Vlaanderen en de centrumsteden ervaren de respondenten in 2000 de inbraak in woningen of andere gebouwen het meest als een probleem. In de centrumsteden is het aandeel van de respondenten die dit item als een probleem ervaren iets groter dan in Vlaanderen. Op de tweede plaats komt voor beide gebieden de diefstal uit auto's. In de centrumsteden is het aantal respondenten dat diefstal uit auto's als een probleem ervaart evenwel groter dan in Vlaanderen. Fietsendiefstal komt in de centrumsteden op de vierde plaats en in Vlaanderen op de derde plaats. Voor autodiefstal maken we de omgekeerde vaststelling.

In Antwerpen is het aandeel van de respondenten die de verschillende items in verband met vermogensdelicten problematisch vinden steeds opmerkelijk hoger dan in Vlaanderen. We merken dezelfde rangorde op als in Vlaanderen, maar de percentages liggen steeds beduidend hoger. 25,1% van de Antwerpse respondenten ervaart inbraak in woningen of andere gebouwen als een probleem, tegenover 14,6% in Gent. Gent kent echter ook in vergelijking met Vlaanderen en de centrumsteden minder respondenten die de diverse items als een probleem ervaren. In Gent wordt diefstal uit auto's, in tegenstelling tot Vlaanderen, de centrumsteden en Antwerpen, als het belangrijkste vermogensdelict ervaren. 15,3% van de respondenten uit Gent ervaart dit laatste item als een probleem.

5 29 Aandeel van de mensen uit Antwerpen en de centrumsteden die de items i.v.m. verkeersproblemen en vermogensdelicten helemaal wel als een probleem beschouwen, 2000

Bron: Federale Veiligheidsmonitor

5 30 Kerncijfers van de rubriek bedreiging (buurtproblemen), 1997, 1998 en 2000. In 1997 en 1998: % dat zegt dat het voorlegde item vaak voorkomt. In 2000: % dat zegt het item helemaal wel als een probleem te ervaren

Bron: Federale Veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent		
	vaak		helemaal wel	vaak		helemaal wel
	1997	1998	2000	1997	1998	2000
Mensen worden op straat lastig gevallen	6,7	6,5	10,7	2,8	2,2	5,2
Geweld	7,5	5,8	9,5	4,0	4,0	8,0
Bedreiging	7,0	5,7	10,0	2,5	2,8	4,9
Overlast van groepen jongeren	15,9	13,6	9,7	9,4	9,8	8,9
Overlast gebonden aan drugsgebruik	/	/	7,0	/	/	6,0

	Centrumsteden			Vlaanderen		
	vaak		helemaal wel	vaak		helemaal wel
	1997	1998	2000	1997	1998	2000
Mensen worden op straat lastig gevallen	3,1	2,5	7,6	1,8	1,6	5,6
Geweld	4,8	5,2	9,1	2,3	2,7	6,4
ABedreiging	3,7	2,8	4,4	2,2	2,3	4,8
Overlast van groepen jongeren	10,6	9,4	8,0	5,3	6,2	4,2
Overlast gebonden aan drugsgebruik	/	/	7,0	/	/	5,6

In Antwerpen vinden we diefstal uit auto's op de tweede plaats terug. Bovendien merken we een opmerkelijk groter aantal respondenten op dat dit item als een probleem ervaart dan elders. Bijna één op vier respondenten ervaart diefstal uit wagens als een probleem. Het aandeel van de respondenten uit Antwerpen die fietsendiefstal als een probleem ervaren, komt in Antwerpen op de derde plaats met 17,9%. Maar ook autodiefstal wordt door 14,5% van de respondenten als een probleem ervaren.

Bedreiging

Voor de items die peilen naar de mate waarin respondenten uit de federale veiligheidsmonitor de verschillende vormen van bedreigingen als een probleem ervaren, merken we opvallend lage percentages op in vergelijking met de verkeersproblemen en de vermogensdelicten. Voor geen enkel gebied en bij geen enkele stelling beweert in 2000 meer dan 11% van de respondenten het betreffende item als een probleem te ervaren.

In Vlaanderen voelen de respondenten elk item minder als een probleem aan als in de centrumsteden. Geweld blijkt echter voor zowel Vlaanderen als de centrumsteden het belangrijkste probleem van bedreiging te zijn. In de centrumsteden ervaart 9,1% geweld als een probleem en in Vlaanderen 6,4% van de respondenten. In Vlaanderen merken we dat voor alle andere items ongeveer 5% van de respondenten ze als een probleem ervaren. Deze percentages, met uitzondering van het bedreigingsitem, liggen in de centrumsteden enkele procenten hoger.

Wat de bedreigingsproblemen betreft, merken we voor alle items in Antwerpen een opvallend groter aandeel van de respondenten dat het als een probleem ervaart dan in de andere gebieden. In Antwerpen ervaart ongeveer één tiende van de respondenten volgende items als een probleem: mensen worden op straat lastig gevallen, bedreiging, geweld en overlast van jongeren. De overlast gebonden aan drugsgebruik wordt door de respondenten minder als een probleem ervaren. In Gent liggen de percentages van de respondenten die een item als een probleem ervaren lager dan in Antwerpen. Opmerkelijke vaststelling is echter dat in Gent de overlast van groepen jongeren blijkbaar het belangrijkste bedreigingsprobleem is. 8,9% van de respondenten ervaart overlast van groepen jongeren in Gent als een probleem.

5 31 Kerncijfers van de rubriek buurtverloedering (buurtproblemen), 1997, 1998 en 2000. In 1997 en 1998: % dat zegt dat het voorlegde item *vaak* voorkomt. In 2000: % dat zegt het item *helemaal wel* als een probleem te ervaren

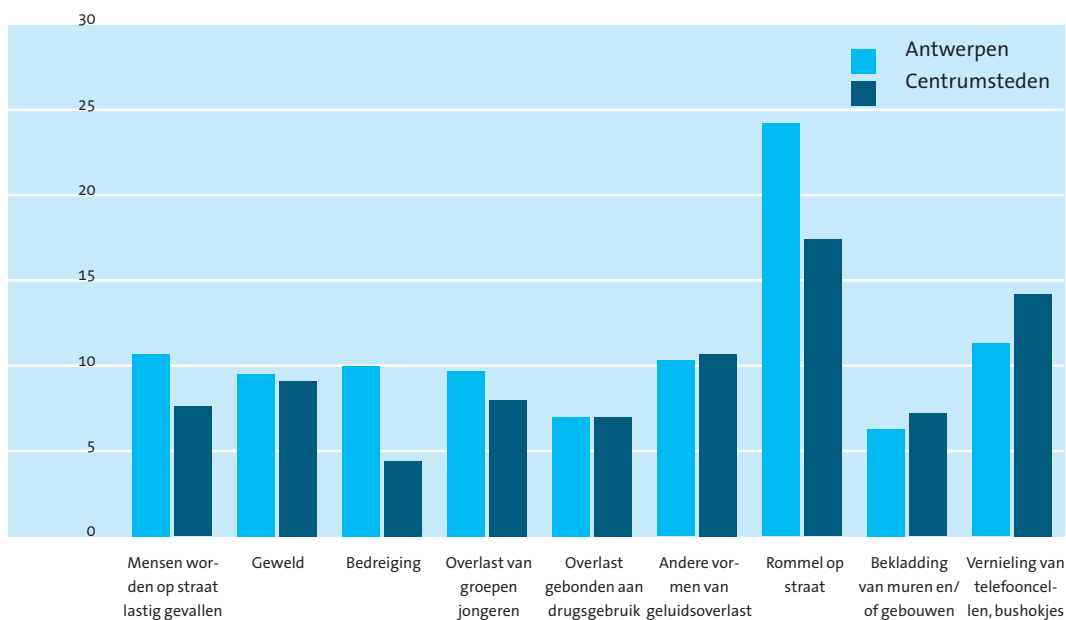
Bron: Federale Veiligheidsmonitor

	Antwerpen			Gent		
	vaak		helemaal wel	vaak		helemaal wel
	1997	1998	2000	1997	1998	2000
Andere vormen van geluidsoverlast	11,4	16,7	10,3	16,5	13,2	8,3
Rommel op straat	29,7	32,5	24,2	29,7	23,3	19,3
Bekladding van muren en / of gebouwen	9,7	6,5	6,3	12,6	11,2	9,0
Vernielingen van telefooncellen, bushokjes	8,9	10,4	11,3	9,8	7,1	7,7
Dronken mensen op straat	8,7	7,7	/	7,4	6,5	/
Hondenpoep op straat	60,6	56,7	/	44,7	41,1	/

	Centrumsteden			Vlaanderen		
	vaak		helemaal wel	vaak		helemaal wel
	1997	1998	2000	1997	1998	2000
Andere vormen van geluidsoverlast	16,4	13,4	10,7	11,5	11,8	8,0
Rommel op straat	23,3	23,8	17,4	15,3	16,6	12,3
Bekladding van muren en / of gebouwen	6,6	7,4	7,2	3,2	3,7	4,1
Vernielingen van telefooncellen, bushokjes	12,3	11,6	14,2	4,7	6,6	7,4
Dronken mensen op straat	8,1	5,4	/	6,6	4,8	/
Hondenpoep op straat	34,6	37,5	/	28,8	26,6	/

5 32 Aandeel van de mensen uit Antwerpen en de centrumsteden die de items i.v.m. bedreiging en buurtverloedering *helemaal wel* als een probleem beschouwen, 2000

Bron: Federale Veiligheidsmonitor

Verloedering in de buurt

In alle gebieden antwoorden de respondenten dat ze rommel op straat als het belangrijkste probleem ervaren met betrekking tot verloedering van de buurt.

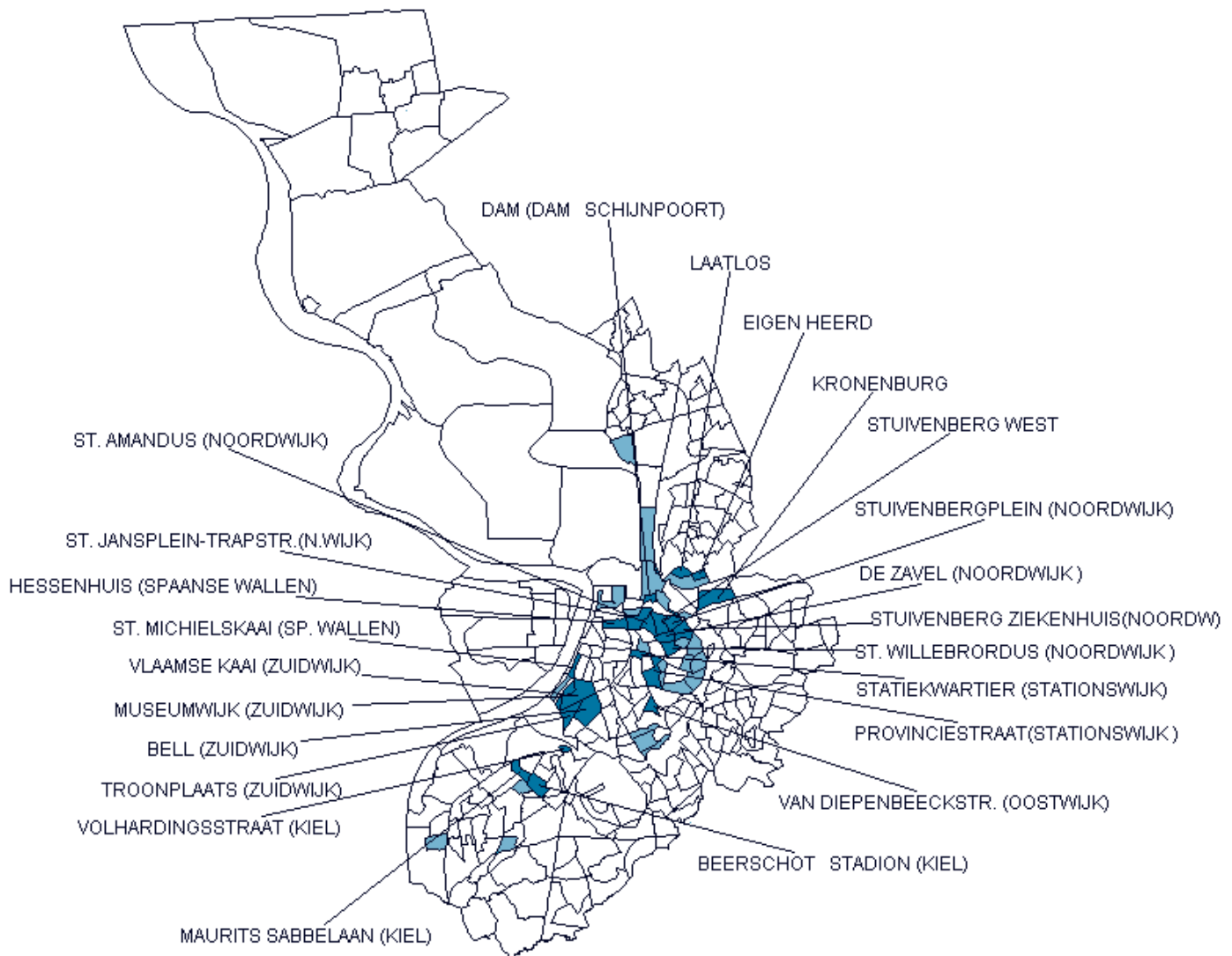
Ook hier merken we voor Vlaanderen lagere percentages respondenten die deze items *helemaal wel* als een probleem ervaren. 17,3% van de respondenten in de centrumsteden ervaart rommel op straat *helemaal wel* als een probleem tegenover 12,3% van de respondenten in Vlaanderen. In de centrumsteden zijn de vernielingen van telefooncellen en bushokjes het tweede belangrijkste probleem. 14,2% van de respondenten ervaart dit *helemaal wel* als een probleem. Dit item komt in Vlaanderen op de derde plaats, 7,4% van de respondenten ervaart dit als een probleem. In Vlaanderen vinden we op de tweede plaats andere vormen van geluidsoverlast. 8,0% van de Vlaamse respondenten ervaart dit als een probleem. In de centrumsteden komt dit item op de derde plaats. 10,7% van de respondenten ervaart dit als een belangrijk probleem.

In Antwerpen ervaart bijna één op vier respondenten rommel op straat als een probleem. In Gent berekenen we een aandeel van ongeveer één op vijf respondenten. Een opmerkelijke vaststelling is dat in Antwerpen en Gent de vernieling van telefooncellen en bushokjes minder als een probleem wordt ervaren dan in de centrumsteden. In Gent vinden we de bekladding van muren en /of gebouwen terug op de tweede plaats. 9,0% van de respondenten ervaart dit als een probleem. In de centrumsteden, Antwerpen en Vlaanderen ervaart een kleiner aandeel van de respondenten dit als een probleem.

- ▶ In Antwerpen wordt het agressieve verkeersgedrag meer als een probleem ervaren dan elders. Eén op vier respondenten ervaart het als problematisch.
- ▶ De verschillende vermogensdelicten worden door de respondenten uit Antwerpen beduidend meer als een probleem ervaren dan in de andere gebieden.
- ▶ In Antwerpen worden de vermogensdelicten diefstal uit auto's en inbraak in woningen of andere gebouwen door bijna één vierde van de respondenten als een probleem ervaren.
- ▶ In Antwerpen blijken de respondenten het buurtprobleem bedreiging meer als een probleem te ervaren dan in Vlaanderen, Gent en de centrumsteden
- ▶ Ongeveer één tiende van de Antwerpse respondenten ervaart volgende items als een probleem: mensen worden op straat lastig gevallen, bedreiging, geweld en overlast van jongeren.
- ▶ Bijna één op vier Antwerpse respondenten ervaart rommel op straat als een probleem.

5 33 Evolutie van de totale bevolking in Antwerpse statistische sectoren als kansarm gedefinieerd in 1996 (in %), 01/01/1999–01/01/2002

Bron: Atlas achtergestelde buurten in Vlaanderen en Brussel (MVG, 1996)

Legende		
stadsgroei = 0.2%		
	groei is gelijk of groter dan stadsgroei	(22)
	groei is kleiner dan stadsgroei	(23)
	geen kansarme buurt volgens Atlas Kesteloot (MVG, 1996)	(251)

ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
administratie Planning en Statistiek

5 Evolutie in de statistische sectoren die in 1996 als kansarm zijn gedefinieerd (MVG, Kesteloot, Atlas van de kansarme buurten in het Vlaamse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gebied)

Kansarme buurten⁵

Totale bevolking

Ten opzichte van 1999 was de Antwerpse bevolking op 1 januari 2002 licht gestegen, namelijk met 0,2%. Antwerpen telt op dat ogenblik 448.709 inwoners. Dit is nog altijd 4% minder dan in 1991, maar betekent toch een opwaartse herneming.

De statistische sectoren die in 1996 door de Vlaamse overheid op basis van de Atlas Kesteloot als kansarm werden aangeduid in het kader van het SIF-beleid, tonen gezamenlijk nog geen demografische groei. Toch zijn er al heel wat sectoren waar een positieve groei waarneembaar is. De grootste stijgers zijn: Op Ten Bergh, Fonteinstraat, Luchtbal-Zuid, Potgieterstraat, Slachthuiswijk, Donkse Beek (Ekeren), Beerschot-Stadion-Kiel en De Peperbus. De grootste bevolkingsachteruitgang is waarneembaar in de sectoren Van Diepenbeeckstraat (Oostwijk), Sint-Willebrordus (Noordwijk), De Zavel (Noordwijk) en Sint-Michielskaai (Sp. wallen).

Gemiddeld inkomen per aangifte in de personenbelasting

Een vergelijking van het gemiddeld fiscaal inkomen per aangifte wijst op een jaargroei voor Antwerpen van 1,5%. Slechts 9 van de 45 statistische sectoren die in 1996 als kansarm gedefinieerd werden, kennen een kleinere groei (n=5) of een procentuele daling (n=4).

De achterblijvers zijn Waalse Kaai-Zuidwijk (wellicht vraagt dit een afzonderlijke verklaring, gelet op het feit dat dit een buurt is die sterk vernieuwd is en veel horecabedrijven heeft), Sint-Jansplein en Eigen Heerd. De sterkste groeiers binnen deze selecte groep statistische sectoren zijn: Maurits Sabbelaan (Kiel), Sint-Anna, 't Eilandje, Sint-Michielskaai, Vlaamse Kaai, Duboisstraat, Hofveld, Dam en Hessenhuis.

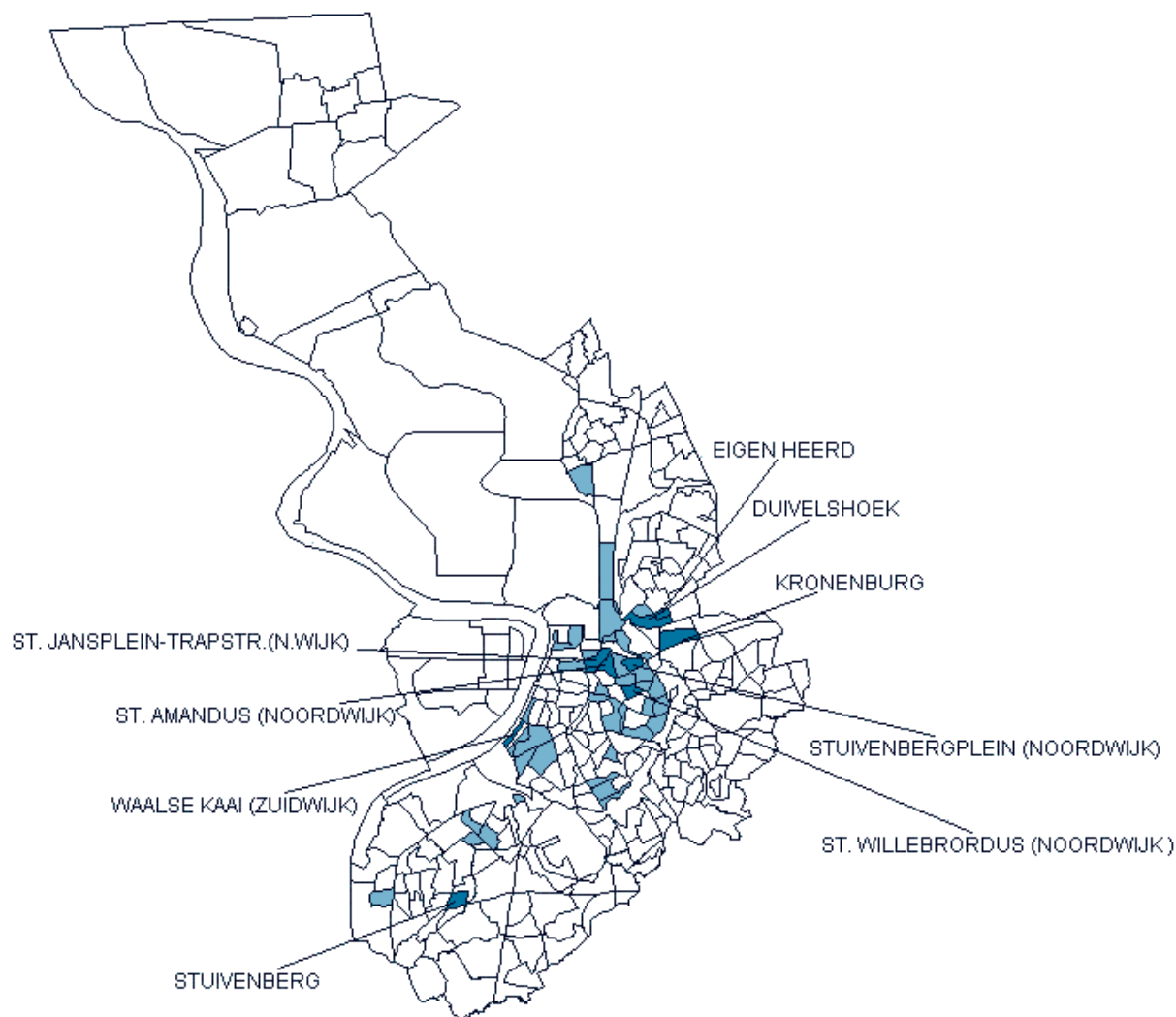
Bevolking en fiscaal inkomen gecombineerd

In zes van de 45 sectoren ligt de recente groei lager dan de stadsgroei, zowel inzake totale bevolking als inzake gemiddeld fiscaal inkomen per aangifte (personenbelasting). Deze zes sectoren zijn: Sint-Jansplein-Trapstraat, Sint-Willebrordus, Sint-Amandus (Noordwijk), Stuivenbergplein (Noordwijk), Kronenburg en Eigen Heerd.

Daar staat tegenover dat in 19 van de 45 sectoren de groei op beide factoren groter is dan de stadsgroei. Zie hiervoor de cijfers op bijgevoegde kaart.

5 34 Evolutie van het gemiddelde inkomen per aangifte in Antwerpse statistische sectoren als kansarm gedefinieerd in 1996, 1999–2000

Bron: Atlas achtergestelde buurten in Vlaanderen en Brussel (MVG, 1996)

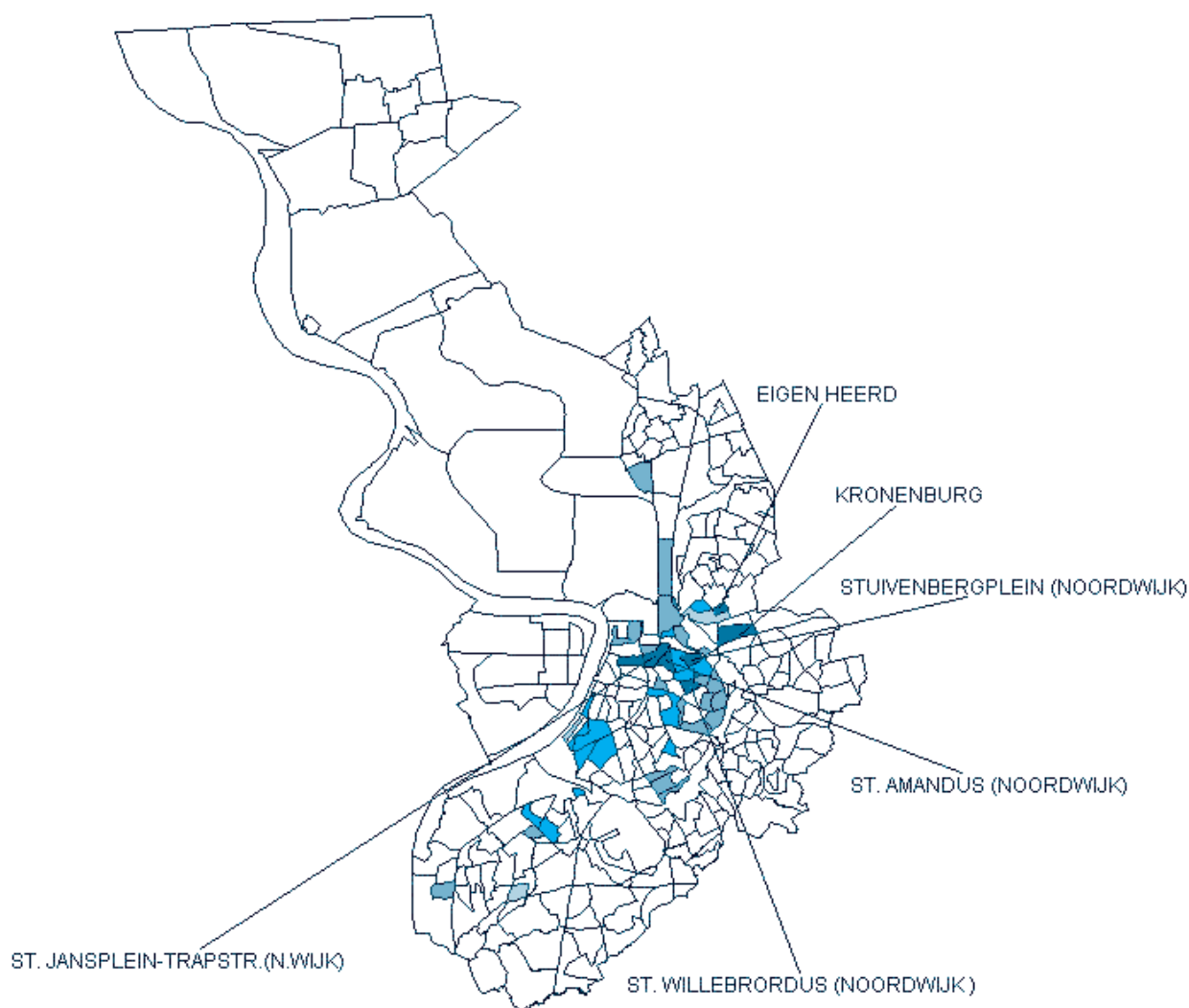

Legende		
stadsgroei = 1,5%		
■	groei is groter dan stadsgroei	(36)
■	groei is kleiner dan stadsgroei	(9)
□	geen kansarme buurt volgens Atlas Kesteloot (MVG, 1996)	(251)

ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
administratie Planning en Statistiek

5 35 Evolutie van de bevolking en het gemiddeld fiscaal inkomen in Antwerpse statistische sectoren als kansarm gedefinieerd in 1996, 1999–2002

Bron: Atlas achtergestelde buurten in Vlaanderen en Brussel (MVG, 1996)

Legende	
stadsgroei bevolking = 0,2% en stadsgroei inkomen = 1,5%	
	groei bevolking en gemiddeld fiscaal inkomen per aangifte groter dan stadsgroei (19)
	enkel groei bevolking groter dan stadsgroei (3)
	enkel gemiddeld fiscaal inkomen groter dan stadsgroei (17)
	groei bevolking en gemiddeld fiscaal inkomen per aangifte kleiner dan stadsgroei (6)
	geen kansarme buurt volgens Atlas Kesteloot (MVG, 1996) (251)

ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
administratie Planning en Statistiek

6 Een leidinggevende stad?

In dit hoofdstuk gaan we na in hoeverre Antwerpen een leidinggevende stad is. We evalueren haar centrumfunctie op twee vlakken: het onderwijs en de economie.

Met de school enrolment rate bekijken we de participatie van de jongeren aan het onderwijs. De stad Antwerpen kent een lagere school enrolment rate dan de centrumsteden en Gent. Opvallende vaststelling die we doen, is dat Antwerpen voor alle leeftijdscategorieën – behalve voor de 12-jarigen – een beduidend hogere school enrolment rate heeft dan Vlaanderen.

In het studiejaar 2000–2001 begonnen er in Antwerpen 5.251 mensen aan een hogere opleiding. Bijna één vierde van alle personen die verder studeren in de centrumsteden komt uit Antwerpen. Zowel de vrouwen als de mannen uit alle regio's die verder studeren, kiezen meer voor een opleiding aan de hogeschool dan aan de universiteit. Ook in Antwerpen is dit zo, alleen liggen de verhoudingen iets anders. 64,3% van de startende vrouwen kiest voor de hogeschool tegenover 59,3% van de mannen.

De bedrijfseconomische slagkracht van Antwerpen lijkt iets te dalen. We bekijken echter een zeer beperkte periode, nl. van 1996 tot 1998. In deze periode dalen de investeringen met 45,9%, de omzet met 8,0%. De bruto toegevoegde waarde neemt echter licht toe (+2,6%). Ook in de centrumsteden merken we dezelfde trend op.

Tussen 1990 en 2001 varen er minder schepen de Haven van Antwerpen binnen, maar deze schepen blijken evenwel de helft meer vracht te vervoeren. Het internationale goederenverkeer ter zee neemt toe. Het stukgoed vertegenwoordigt hierin het belangrijkste aandeel en kent ook de sterkste toename. Ook de hoeveelheid vloeibaar massagoed kent een toename. De hoeveelheid droog massagoed neemt af. Ook de binnenscheepvaart neemt toe en bovendien stijgt de tonnenmaat van deze binnenschepen zeer sterk.

Voor de luchthaven van Deurne merken we in 2001 dat het aantal passagiers ongeveer op hetzelfde niveau ligt als in 1996. Het aantal vluchten stijgt echter met 13,6%. De geregelde vluchten kennen de meeste passagiers en vluchten. Alhoewel de chartervluchten slechts een klein aandeel vertegenwoordigen van het totale aantal vluchten en passagiers, neemt het aantal vluchten en passagiers van dit type veruit het sterkst toe. Het gewicht van de vervoerde vracht kent een heel onregelmatig verloop, maar ligt in 2001 toch een flink stuk hoger dan in 1990.

6 1 Evolutie van de school enrolment rate, 12 tot 18-jarigen, 1997–2001

Bron: Departement Onderwijs

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1997–1998	114,9	154,4	158,1	93,3
1998–1999	113,5	154,9	157,5	93,3
1999–2000	111,6	154,6	156,4	93,6
2000–2001	110,3	163,9	157,7	90,2

6 2 Evolutie van de school enrolment rate: gewoon voltijds secundair onderwijs, 12 tot 18-jarigen, 1997–2001

Bron: Departement Onderwijs

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1997–1998	108,3	145,4	149,3	89,4
1998–1999	106,8	146,0	148,5	89,3
1999–2000	104,8	145,8	147,4	89,5
2000–2001	113,9	168,7	162,2	86,1

6 3 Evolutie van de school enrolment rate: deeltijds beroepssecundair onderwijs, 14 tot 18-jarigen, 1997–2001

Bron: Departement Onderwijs

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1997–1998	2,4	3,1	2,9	1,0
1998–1999	2,6	3,0	2,9	1,1
1999–2000	2,8	3,0	2,9	1,1
2000–2001	5,3	5,0	5,7	1,7

6 4 Evolutie van de school enrolment rate: buitengewoon secundair onderwijs, 12 tot 18-jarigen, 1997–2001

Bron: Departement Onderwijs

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1997–1998	4,2	5,9	6,0	2,9
1998–1999	4,1	5,9	6,1	2,9
1999–2000	4,0	5,8	6,2	3,0
2000–2001	4,6	6,8	6,9	3,0

6 5 School enrolment rate voor het schooljaar 2000–2001, opgesplitst volgens leeftijd

Bron: Departement Onderwijs

	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
12-jarigen	75,2	123,5	116,3	77,0
13-jarigen	107,9	157,8	150,5	93,6
14-jarigen	115,5	172,1	162,8	95,0
15-jarigen	118,1	171,7	167,1	93,9
16-jarigen	122,8	178,5	174,2	91,9
17-jarigen	122,3	180,2	175,2	90,1

Onderwijs

School enrolment rate (SER)

Met de school enrolment rate illustreren we de mate van participatie van jongeren aan het onderwijs. Concreet gaat het om de verhouding van de schoolgaande jongeren tot de totale bevolking van dezelfde leeftijd binnen een regio. De ratio zou op het eerste gezicht niet hoger mogen zijn dan 100. Maar in de meeste gevallen zal die echter groter zijn dan 100. Scores hoger dan 100 wijzen op het feit dat er jongeren uit de omliggende streken in de betreffende stad gaan studeren. De SER is bijgevolg een heel rudimentaire meting van de participatie van jongeren aan het onderwijs. Enkel voor grote regio's (zoals Vlaanderen) zou men uit de SER een indicator van de participatie van de jeugd aan het onderwijs moeten kunnen halen. Aangezien in België de leerplicht tot 18 jaar geldt, zou de SER 100 moeten zijn. Maar ook dan kent deze ratio zijn beperkingen, vermits de leerlingen uit het privé-onderwijs niet worden meegerekend. De Vlaamse jongeren die onderwijs volgen in Wallonië of Brussel en aantal 12-13 jarigen die nog in het lager onderwijs zitten, dragen er ten slotte ook toe bij dat de situatie enigszins vertekend wordt.

In Vlaanderen stellen we – onder meer door de voornoemde beperkingen – voor het **totale aantal leerlingen van 12 tot 18 jaar** een SER vast van 90,2% in het schooljaar 2000–2001. Dit is een lichte daling in vergelijking met de drie voorgaande schooljaren. Tussen 1997 en 2000 bleef deze ratio in Vlaanderen immers vrij stabiel. De centrumsteden oefenen blijkbaar een zekere aantrekkingskracht uit op de jongeren uit de omliggende gemeenten. De SER ligt in de centrumsteden tussen 1997 en 2001 immers gemiddeld op 157,4%. Voor Vlaanderen berekenen we een gemiddelde van 92,6%.

In Antwerpen is de SER voor het totaal van de 12 tot 18-jarigen beduidend lager dan in Gent en de centrumsteden. Bovendien neemt SER tijdens de laatste twee schooljaren in Gent sterk toe, terwijl er in Antwerpen een dalende trend valt waar te nemen. Gemiddeld berekenen we in Antwerpen een SER van 112,6%. In Gent bedraagt dat gemiddelde 156,9%.

In een tweede stap bekijken we de **SER per onderwijstype**. In alle regio's is de SER het hoogst in het *gewoon voltijds secundair onderwijs*. In Vlaanderen neemt de SER in het laatste schooljaar ten opzichte van het voorgaande licht af. In de andere regio's is er tussen het schooljaar 1999–2000 en 2000–2001 een stijging van de SER. De toename is het grootst in Gent. In Antwerpen is de toename in vergelijking met Gent en de centrumsteden iets minder sterk. Ook hier ligt de SER in Antwerpen beduidend lager dan in Gent en de centrumsteden. Het *deeltijds beroepssecundair* en *buitengewoon secundair onderwijs* vertegenwoordigen in alle regio's en in alle schooljaren slechts een kleine SER. De enige echt noemenswaardige bemerking die we kunnen maken, is dat tussen de laatste twee schooljaren de SER voor het deeltijds beroepssecundair onderwijs relatief sterk toeneemt in alle regio's behalve Vlaanderen.

Ten slotte bekijken we ook de SER in de verschillende **leeftijdscategorieën**. Deze opdeling volgens leeftijd leert ons dat naarmate de leerlingen ouder worden, de SER stijgt. Vanzelfsprekend ligt ook hier de SER in Antwerpen lager dan in Gent en de centrumsteden. Opvallender is het feit dat voor de 12-jarigen de SER van Antwerpen zelfs lager ligt dan die van Vlaanderen. Bij de 13-jarigen is dit niet meer het geval. Bovendien is het verschil tussen Antwerpen en Gent voor de 17-jarigen zeer groot. Antwerpen scoort daar een SER van 122,3%, terwijl deze in Gent 180,2% bedraagt. Bovendien merken we bij de 17-jarigen dat, net als in Vlaanderen, de SER iets lager uitvalt dan bij de 16-jarigen, terwijl dit in Gent en de centrumsteden niet het geval is.

- ▶ De school enrolment rate voor het totaal van de 12 tot 18-jarigen is in Antwerpen veel lager dan in Gent en de centrumsteden.
- ▶ Het gewoon voltijds secundair onderwijs kent van alle onderwijstypes de hoogste SER.
- ▶ Voor de 12-jarigen heeft Antwerpen tijdens het schooljaar 2000–2001 een lagere SER dan Vlaanderen, terwijl die voor de volgende leeftijdscategorieën steeds beduidend hoger is.

6 6 Aantal personen die hogere studies starten aan de hogeschool, opgesplitst volgens geslacht, 1999–2001

Bron: Departement Onderwijs

<i>mannen</i>	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1999–2000	2.158	1.393	9.642	45.747
2000–2001	2.304	1.417	9.698	45.775
<i>vrouwen</i>	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1999–2000	2.798	1.560	11.049	52.789
2000–2001	2.947	1.586	11.419	53.564
<i>totaal</i>	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1999–2000	4.956	2.953	20.691	98.536
2000–2001	5.251	3.003	21.117	99.339

6 7 Aantal personen die hogere studies starten aan de universiteit, opgesplitst volgens geslacht, 1999–2001

Bron: Departement Onderwijs

<i>mannen</i>	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1999–2000	1.610	1.213	6.687	26.508
2000–2001	1.581	1.144	6.506	25.656
<i>vrouwen</i>	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1999–2000	1.629	1.313	7.181	30.232
2000–2001	1.639	1.283	7.150	30.462
<i>totaal</i>	Antwerpen	Gent	13 steden	Vlaanderen
1999–2000	3.239	2.526	13.868	56.740
2000–2001	3.220	2.427	13.656	56.118

Hoger onderwijs

Tijdens het schooljaar 2000–2001 starten 155.457 Vlamingen met een hogere opleiding. 22,4% daarvan is afkomstig uit één van de dertien centrumsteden. 54,1% is vrouw. Ook in de centrumsteden zien we een lichte oververtegenwoordiging van de vrouwen (53,4%).

In 2000 vatten in totaal 8.471 Antwerpenaars hogere studies aan. Hiermee is Antwerpen verantwoordelijk voor 24,3% van de inwoners van de centrumsteden die verder studeren. Gent tekent met 5.430 starters 15,6% op. De verhouding man/vrouw is in Antwerpen vergelijkbaar met die van Vlaanderen, nl. 54,1% vrouwen. In Gent bedraagt dit aandeel 52,8%.

Hogeschool of universiteit?

Er zijn in verhouding veel meer mensen die hun studies verder zetten aan de hogeschool dan aan de universiteit. Dit is het geval in Vlaanderen (63,9%), de centrumsteden (60,7%), Antwerpen (62,0%) en Gent (55,3%).

Bij de keuze van de opleiding zijn er geen echt grote verschillen tussen de geslachten. Maar in Antwerpen lijken de mannen die in 2000 een hogere opleiding aanvangen, verhoudingsgewijs meer voor de universiteit te kiezen dan de vrouwen. 40,7% van de mannen begon een studie aan de universiteit tegenover 59,3% aan de hogeschool. Bij de vrouwen merken we een verhouding van 35,7% universiteit tegenover 64,3% hogeschool. Terwijl in Gent bijvoorbeeld in 2000 55,3% van de mannen koos voor de hogeschool en 55,3% van de vrouwen koos voor de universiteit. Met andere woorden zien we in absolute aantallen dat er weliswaar meer vrouwen aan de universiteit starten, maar dat de mannen in Antwerpen relatief iets meer naar een universiteit gaan dan de vrouwen. In de centrumsteden kiest 59,8% van de mannen en 61,5% van de vrouwen voor de hogeschool. In Vlaanderen berekenen we een verhouding van 64,1% mannen tegenover 63,7% vrouwen.

- ▶ In Antwerpen kiezen de vrouwen die in 2000 hogere studies begonnen verhoudingsgewijs meer voor de hogeschool dan de mannen. In 2000 koos 64,3% van de startende vrouwen voor de hogeschool tegenover 59,3% van de startende mannen.

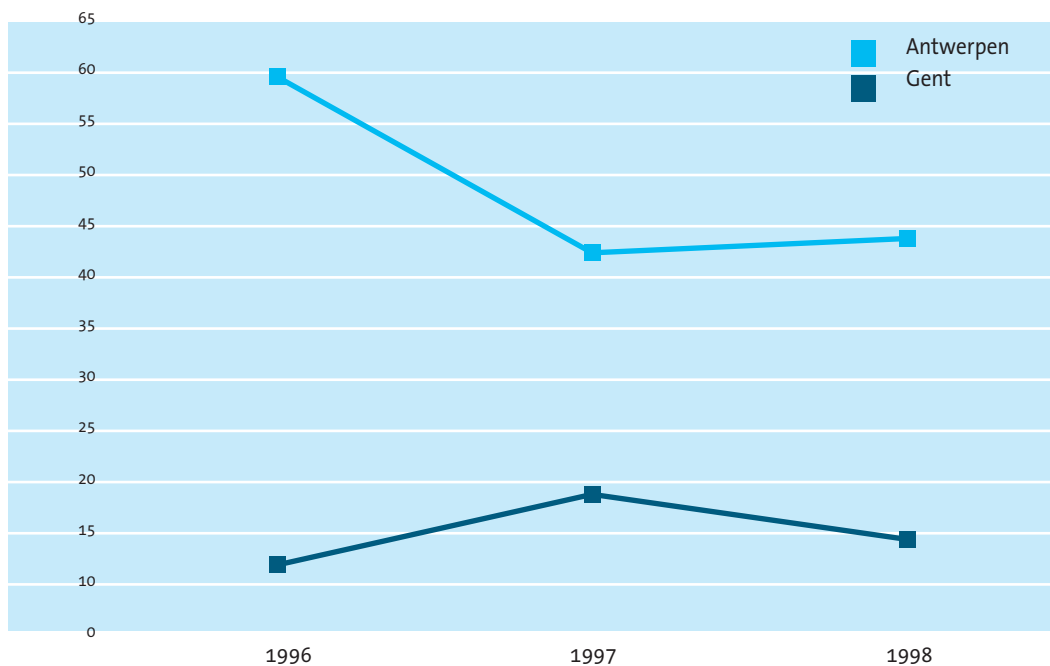
6 8 Evolutie van de bedrijfseconomische slagkracht, opgesplitst in investeringen, omzet en bruto toegevoegde waarde (in euro), 1996–1998

Bron: Goethals, M. Titel: Bedrijfseconomische slagkracht

		Antwerpen	Gent	13steden	Vlaanderen
Investeringen in 1.000 euro	1996	2.848.497	566.839	4.778.731	10.862.635
	1997	1.480.264	658.570	3.494.833	8.601.277
	1998	1.540.669	508.027	3.520.688	8.805.058
Omzet in 1.000 euro	1996	49.352.646	13.424.048	88.002.487	200.405.716
	1997	49.816.060	14.406.387	89.847.785	206.401.632
	1998	45.425.456	15.890.893	87.163.225	208.674.416
Bruto toegevoegde waarde in 1.000 euro	1996	8.896.804	2.628.752	16.876.849	39.376.431
	1997	9.019.724	2.628.563	17.136.930	40.130.597
	1998	9.126.339	2.866.404	17.644.938	41.268.714

6 9 Aandeel van Antwerpen en Gent in de totale omvang van de investeringen in de centrumsteden (in %), 1996–1998

Bron: Goethals, M., OASeS-bewerking

Economie

De onderstaande gegevens zijn afkomstig uit de jaarrekeningen die de Nationale Bank van België verzamelt. Deze cijferreeksen zijn echter niet volledig, aangezien niet alle bedrijven verplicht zijn hun jaarrekening bij de Nationale Bank neer te leggen. We bekijken de investeringen, de omzet en de bruto toegevoegde waarde voor de periode 1996–1998. Om uitspraken te doen over de economische conjunctuur in de geselecteerde regio's is deze periode uiteraard te kort.

Investeringen

Om de bestaande kapitaalvoorraad te behouden en / of uit te breiden, is kapitaalvorming en investeren van wezenlijk belang. In tijden van economische onzekerheid zullen de investeringen normaal gezien teruglopen. Wanneer men goede economische vooruitzichten heeft, zullen de investeringen stijgen.

De investeringen in Vlaanderen zijn in 1998 met 18,9% afgenomen in vergelijking met 1996. In 1998 bedroegen de investeringen in Vlaanderen 8.805 miljard euro. In de centrumsteden vinden we een grotere afname van de investeringen terug (-26,3%) over die drie jaar. Hierdoor daalt vanzelfsprekend ook het aandeel van de investeringen dat de centrumsteden vertegenwoordigen in Vlaanderen. De daling van de investeringen in Vlaanderen en de centrumsteden vond enkel plaats tussen 1996 en 1997, want tussen 1997 en 1998 merken we een lichte heropleving van het totaalbedrag van de investeringen.

Antwerpen volgt de trendlijn van de centrumsteden en Vlaanderen, nl. een sterke afname van de investeringen in 1997 en een zeer lichte heropleving in 1998 ten opzichte van 1997. Dit resulteert in een afname van de investeringen over de totale periode met 45,9%.

De afname in Gent is veel minder sterk. Bovendien vertoont het totale bedrag van de investeringen er een ander verloop dan in Antwerpen, Vlaanderen of de centrumsteden. Een relatief sterke toename van de investeringen in 1997 wordt gevolgd door een sterke afname in 1998. Hierdoor dalen de investeringen in Gent over de ganse periode met (slechts) 10,4%.

Antwerpen vertegenwoordigt, zoals de grafiek illustreert, echter een veel groter aandeel in het totaal van alle investeringen in de centrumsteden. Gemiddeld is ongeveer de helft van alle investeringen in de centrumsteden aan de stad Antwerpen toe te schrijven. In Gent berekenen we een aandeel van ongeveer één op zeven. Het aandeel dat Antwerpen vertegenwoordigt in het totaal van de centrumsteden daalde in 1997 sterk, maar kende in 1998 weer een lichte toename.

Omzet

1 Bij dit bedrag worden in de handel toegestane kortingen en de belasting op de toegevoegde waarde of enige andere rechtstreeks met de omzet verbonden belasting, niet ingerekend.

De omzet is het bedrag van de verkoop van goederen en de levering van diensten aan derden.¹ Ondanks de dalende investeringen zien we in Vlaanderen tussen 1996 en 1998 de omzet toenemen (+4,1%). In de centrumsteden daalt de omzet echter, net als de investeringen, maar slechts met 1,0%. In 1998 waren de centrumsteden verantwoordelijk voor 41,7% van de omzet in Vlaanderen.

In Antwerpen daalt de omzet met 8,0%, dit is te wijten aan een sterke daling in 1998. In Gent neemt de omzet toe met 18,4%. Toch kent Antwerpen in absolute cijfers een omzet die veel hoger ligt dan die van Gent.

Antwerpen vertegenwoordigt gemiddeld 54,6% van het totaalbedrag van de omzet in de centrumsteden. Gent heeft een aandeel van 16,5%. In Vlaanderen vertegenwoordigt Antwerpen gemiddeld bijna één vierde van de totale omzet.

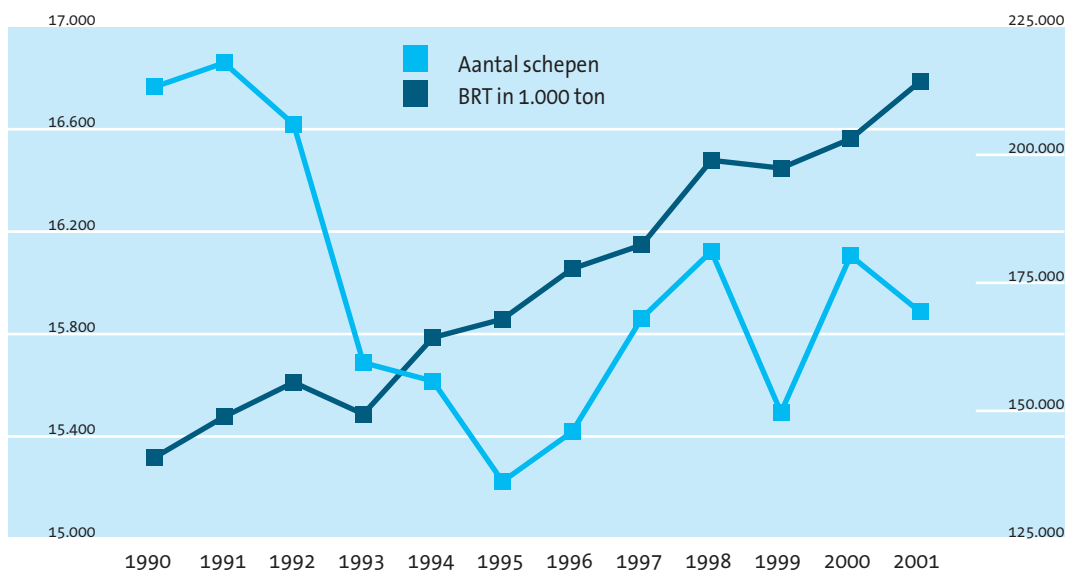
6 10 Aangekomen schepen in de Haven van Antwerpen, 1990–2001

Bron: Havenbedrijf Antwerpen, verwerkt in Statistisch Jaarboek Antwerpen 1998 en Cel Databeheer - Ruimtelijke Ontwikkeling

	Aantal	BRT in 1.000 ton
1990	16.764	140.831
1991	16.858	148.794
1992	16.618	155.506
1993	15.687	149.308
1994	15.615	164.261
1995	15.223	167.859
1996	15.417	177.692
1997	15.861	182.340
1998	16.122	198.874
1999	15.493	197.345
2000	16.105	203.064
2001	15.885	214.274
%	-5,2%	52,1%

6 11 Aangekomen schepen in de Haven van Antwerpen, 1990–2001

Bron: Havenbedrijf Antwerpen, verwerkt in Statistisch Jaarboek Antwerpen 1998 en Cel Databeheer - Ruimtelijke Ontwikkeling

Toegevoegde waarde

De toegevoegde waarde is het verschil tussen de verkoopprijs van de geproduceerde goederen en diensten, en de kostprijs om die goederen of diensten te produceren. Deze waarde geeft aan of een onderneming erin slaagt voldoende waarde toe te voegen aan de aangekochte goederen en diensten en of de klant bereid is daarvoor te betalen.

De bruto toegevoegde waarde steeg in Vlaanderen tussen 1996 en 1998 met 4,8% en in de centrumsteden met 4,6%. Voor beide gebieden verliep de stijging continu.

Ook in Antwerpen en Gent merken we een continue stijging op van de bruto toegevoegde waarde. Terwijl in Antwerpen de stijging minder sterk was dan in Vlaanderen en de centrumsteden, blijkt de stijging in Gent wel hoger dan die van deze beide gebieden. In Antwerpen stijgt de bruto toegevoegde waarde met slechts 2,6%, terwijl we in Gent een stijging opmerken van 9,0%. In absolute cijfers is het totale bedrag van de toegevoegde waarde in Antwerpen ongeveer drie keer zo groot als in Gent.

- ▶ In Antwerpen dalen tussen 1996 en 1998 de investeringen met 45,9% en de omzet met 8,0%, terwijl de bruto toegevoegde waarde toeneemt met 2,6%.
- ▶ Antwerpen heeft een zeer sterke vertegenwoordiging in het totaal van alle investeringen in de centrumsteden en Vlaanderen.

Haven van Antwerpen

Scheepvaart in de Haven van Antwerpen

Het aantal schepen dat de Haven van Antwerpen aandoet, is tussen 1990 en 2001 is met 5,2% gedaald. Tijdens deze periode komen jaarlijks gemiddeld 15.977 schepen aan. Tijdens dit decennium toont de curve van de aangekomen scheepvaart eerder een schommelend verloop. De sterkste daling merken we op tussen 1992 en 1993 (-5,6%).

De brutoregisterton (BRT) in 1.000 ton geeft echter een ander beeld. Daar zien we in de periode 1990–2001 een bijna continue stijging van de BRT. Enkel in 1993 (-4,0%) en in 1999 (-0,8%) stellen we een lichte daling vast. Toch neemt de BRT over de ganse periode met 52,1% toe. Dit geeft een jaarlijks gemiddelde BRT in 1.000 ton van 175.012.

De vaststelling die we hier doen, is dat het aantal schepen licht daalt over deze periode terwijl de BRT fors stijgt. Dit geeft aan dat een kleiner aantal schepen een opmerkelijk grotere lading naar Antwerpen vervoert.

- ▶ In de Haven van Antwerpen komen er in 2001 minder schepen aan dan in 1990, terwijl deze schepen wel meer vervoeren.

6 12 Internationaal goederenverkeer ter zee in de Haven van Antwerpen (in 1.000 ton), 1990–2001

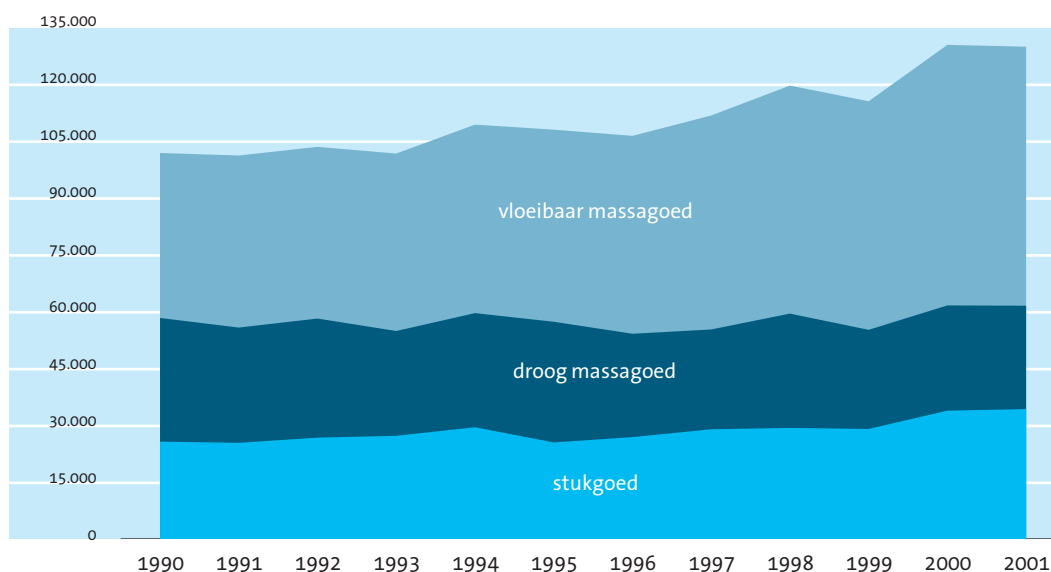
Bron: Havenbedrijf Antwerpen, verwerkt in het Statistisch jaarboek 1990–2001 en Ontwikkelingsbedrijf, dienst Databeheer

	vloeibaar massagoed			droog massagoed		
	Aanvoer	Afvoer	Totaal	Aanvoer	Afvoer	Totaal
1990	17.851	8.016	25.867	26.323	6.297	32.620
1991	17.822	7.726	25.548	24.254	6.147	30.401
1992	18.005	8.911	26.916	24.712	6.704	31.416
1993	18.324	9.082	27.406	21.528	6.114	27.642
1994	20.769	8.886	29.655	22.833	7.275	30.108
1995	18.440	7.121	25.651	24.930	6.908	31.838
1996	17.949	9.111	27.060	20.326	6.934	27.260
1997	20.249	8.873	29.122	19.304	7.025	26.330
1998	20.966	8.518	29.484	23.248	6.906	30.154
1999	19.855	9.357	29.213	19.290	6.851	26.141
2000	23.466	10.572	34.039	21.092	6.662	27.754
2001	24.570	9.872	34.443	20.871	6.400	27.272

	stukgoed			Totaal		
	Aanvoer	Afvoer	Totaal	Aanvoer	Afvoer	Totaal
1990	18.159	25.364	43.523	62.333	39.677	102.010
1991	18.577	26.819	45.396	60.653	40.692	101.345
1992	19.350	25.945	45.295	62.067	41.560	103.627
1993	17.786	29.020	46.806	57.638	44.216	101.854
1994	19.324	30.407	49.731	62.926	46.568	109.494
1995	21.742	28.933	50.675	65.112	42.962	108.074
1996	21.619	30.587	52.206	59.894	46.632	106.526
1997	23.512	32.931	56.443	63.065	48.829	111.894
1998	27.577	32.573	60.151	71.791	47.997	119.788
1999	27.003	33.295	60.299	66.148	49.503	115.651
2000	30.650	38.086	68.737	75.208	55.320	130.528
2001	28.784	39.550	68.335	74.225	55.822	130.047

6 13 Internationaal goederenverkeer ter zee in de Haven van Antwerpen (in 1.000 ton), 1990–2001

Bron: Havenbedrijf Antwerpen, verwerkt in het Statistisch jaarboek 1990–2001 en Ontwikkelingsbedrijf, dienst Databeheer

Internationaal goederenverkeer ter zee in de Haven van Antwerpen in 1.000 ton per jaar

Het **totale internationaal goederenverkeer** ter zee in de Haven van Antwerpen neemt over de periode 1990 tot 2001 toe met 27,5%. Gemiddeld bedraagt het jaarlijks internationaal goederenverkeer 111.737.000 ton. De curve van het goederenverkeer ter zee kent –zoals de grafiek links illustreert– een vrij onregelmatig verloop. Toch spreken we eerder over een stijgende curve. De grootste toename stellen we vast tussen 1999 en 2000 met een toename van 12,9%.

De aanvoer van goederen is jaarlijks goed voor gemiddeld 65.088.000 ton. Sinds 1990 merken we een stijging met 19,1%. Vooral forse stijgingen in 1998 en 2000 zijn hiervan de oorzaak, respectievelijk +13,8% en +13,7%. De afvoer stijgt nog sterker, nl. +40,7%. Het jaarlijkse gemiddelde van de afvoer ligt echter aanzienlijk lager dan dat van de aanvoer. Ondanks een sterke daling in 1995 (-7,7%) en een kleine daling in 1998 (-1,7%) stijgt de afgevoerde hoeveelheid goederen bijna continu vrij sterk.

Het totale internationale goederenverkeer ter zee kan opgedeeld worden in drie **categorieën**: vloeibaar massagoed, droog massagoed en stukgoed. We nemen elke categorie kort onder de loep. Het stukgoed is goed voor ongeveer de helft van alle internationaal goederenverkeer, vloeibaar en droog massagoed elk voor ongeveer een kwart.

Het totale gewicht van het *stukgoed* stijgt tijdens de periode 1990–2001 met 57,0%. Dit is toe te schrijven aan zowel een stijging van de aanvoer als van de afvoer, respectievelijk +58,5% en +55,9%. De gemiddelde jaarlijkse aanvoer bedraagt 22.840.000 ton, terwijl de afvoer goed is voor 31.126.000 ton. Dit is goed voor een gemiddelde van 53.966.000 ton stukgoed. Afgezien van een verwaarloosbare terugval in 1992 (-0,2%) en 2001 (-0,6%) stijgt de totale hoeveelheid stukgoed constant. De stijgingspercentages van de aan- en afvoer compenseren elkaar om het totaal van het stukgoed op peil te houden.

Het totale gewicht van het *vloeibaar massagoed* is in 2001 in vergelijking met 1990 met 33,2% gestegen. Daartegenover stellen we in 1995 een sterke daling vast van het gewicht van het zogenaamd vloeibaar massagoed (-13,5%). In 2000 is er daarentegen een forse stijging waar te nemen (+16,5%). Gemiddeld is het vloeibaar massagoed goed voor 28.700.000 ton. De aanvoer van het vloeibaar massagoed steeg met 37,6% en de afvoer met 23,2%. Beide curves tonen echter een heel onregelmatig verloop. Het totaalgewicht van de aanvoer daalt in 1995 en 1999 fors met -11,2% en -5,3%. Sterke stijgingen merken we voor de jaren 1994, (+13,3%), 1997 (+12,8%) en 2000 (zelfs +18,2%). Gemiddeld is de aanvoer van vloeibaar massagoed jaarlijks goed voor 19.856.000 ton. De afvoer daalt in 1995 en 2001 sterk, respectievelijk met 19,9% en 6,6%. Toch is er in 1996 een bijzondere sterke stijging van het totaalgewicht van het vloeibaar massagoed, met maar liefst 27,9%. Het jaarlijkse gemiddelde gewicht van de afvoer van het vloeibaar massagoed bedraagt 8.837.000 ton.

Het totale gewicht van het *droog massagoed* ten slotte, daalt sterk over de periode 1990–2001, nl. met 16,4%. Vooral in 1993 (-12,9%), 1996 (-18,5%) en 1999 (-17,0%) zijn er sterke dalingen. In 1998 is er echter een sterke toename waar te nemen van 20,4%. Het internationaal droog massagoedverkeer in de Haven van Antwerpen bedraagt jaarlijks gemiddeld 29.078.000 ton. De sterke daling van het totale gewicht van droog massagoed is vooral te wijten aan een sterke daling van de aanvoer van 20,7%, terwijl de afvoer nagenoeg op hetzelfde niveau blijft (+1,6%). Het gewicht van de afvoer is echter sinds 1998 onafgebroken licht aan het dalen. De curve van de aanvoer van droog massagoed verloopt heel onregelmatig. Een sterke stijging wordt afgewisseld met een sterke daling. Gemiddeld is de aanvoer jaarlijks goed voor 22.393.000 ton, de afvoer voor 6.685.000 ton.

- ▶ Het internationaal goederenverkeer ter zee in de Haven van Antwerpen stijgt tussen 1990 en 2001 met 27,5%.
- ▶ Het stukgoed vertegenwoordigt het belangrijkste aandeel in het internationaal goederenverkeer ter zee en kent ook de sterkste toename, terwijl de hoeveelheid droog massagoed afneemt.

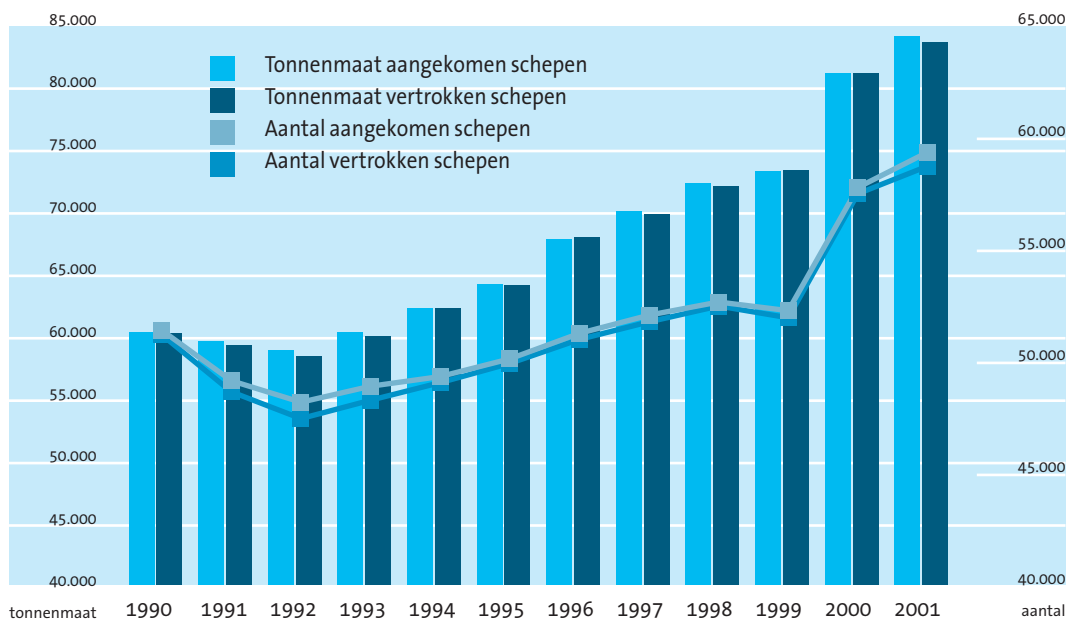
6 15 Binnenscheepvaart in de Haven van Antwerpen: aantal aangekomen en vertrokken schepen en tonnenmaat per 1.000m³, 1990–2001

Bron: Havenbedrijf Antwerpen, verwerkt in het Statistisch jaarboek 1990–2001 en Ontwikkelingsbedrijf, dienst Databeheer

	Aangekomen binnenschepen		Vertrokken binnenschepen	
	Aantal	Tonnenmaat (1.000 m ³)	Aantal	Tonnenmaat (1.000m ³)
1990	51.426	60.358	51.228	60.301
1991	49.178	59.615	48.684	59.290
1992	48.221	58.948	47.491	58.455
1993	48.933	60.392	48.310	60.010
1994	49.364	62.290	49.093	62.290
1995	50.152	64.257	49.951	64.138
1996	51.289	67.833	51.019	67.969
1997	52.100	70.104	51.801	69.826
1998	52.685	72.307	52.506	72.105
1999	52.300	73.340	51.982	73.407
2000	57.788	81.198	57.510	81.145
2001	59.357	84.130	58.737	83.702
Evolutie in %	+15,4%	+39,4%	+14,7%	+38,8%

6 14 Binnenscheepvaart in de Haven van Antwerpen: aantal aangekomen en vertrokken schepen en tonnenmaat per 1.000 m³, 1990–2001

Bron: Havenbedrijf Antwerpen, verwerkt in het Statistisch jaarboek 1990–2001 en Ontwikkelingsbedrijf, dienst Databeheer

Binnenscheepvaart in de Haven van Antwerpen

De binnenscheepvaart in de Haven van Antwerpen neemt over de periode 1990 tot 2001 toe over gans de lijn. Gemiddeld komen er jaarlijks 51.899 schepen aan en vertrekken er 57.526 schepen. Het aantal aangekomen schepen is over deze periode met 15,4% gestegen. Het aantal vertrokken schepen is iets minder sterk gestegen, nl. met 14,7%. Zoals de curve van de grafiek aangeeft, verloopt de stijging echter niet continu. In 1991 en 1992 stellen we zowel voor de aangekomen als voor de vertrokken binnenschepen een kleine procentuele daling vast. Ook in 1999 is er een kleine terugval van het aantal aangekomen en vertrokken binnenschepen (respectievelijk -0,7% en -1,0%). Voor beide wordt deze korte terugval echter gevolgd door een sterke stijging, respectievelijk +9,5% en +9,6%.

De tonnenmaat in 1.000 m³ geeft een gelijklopend beeld, treffend geïllustreerd door de curve die we in de grafiek opmerken. De lijnen van het aantal schepen lopen gelijk met de staven van de tonnenmaat. De daling van de percentages is echter minder scherp. Terwijl in 1999 het aantal aangekomen en vertrokken binnenschepen even terugloopt, is dit voor de tonnenmaat niet het geval, integendeel, we merken nog een kleine toename.

Jaarlijks zijn de aangekomen binnenschepen goed voor een gemiddelde tonnenmaat van 67.898 m³. De vertrokken schepen vertegenwoordigen jaarlijks gemiddeld 67.720 m³. De tonnenmaat van aangekomen en vertrokken binnenschepen stijgt veel sterker dan het aantal binnenschepen. De tonnage van de aangekomen binnenschepen stijgt met 39,4%, het aantal schepen stijgt slechts met 15,4%. Voor de tonnenmaat van de vertrokken binnenschepen merken we een stijgingspercentage op van 38,8, het aantal schepen stijgt met 14,7%.

- ▶ Het aantal binnenschepen dat in Antwerpen aankomt en vertrekt is tussen 1990 en 2001 gestegen. De tonnenmaat van deze binnenschepen stijgt echter nog veel sterker.

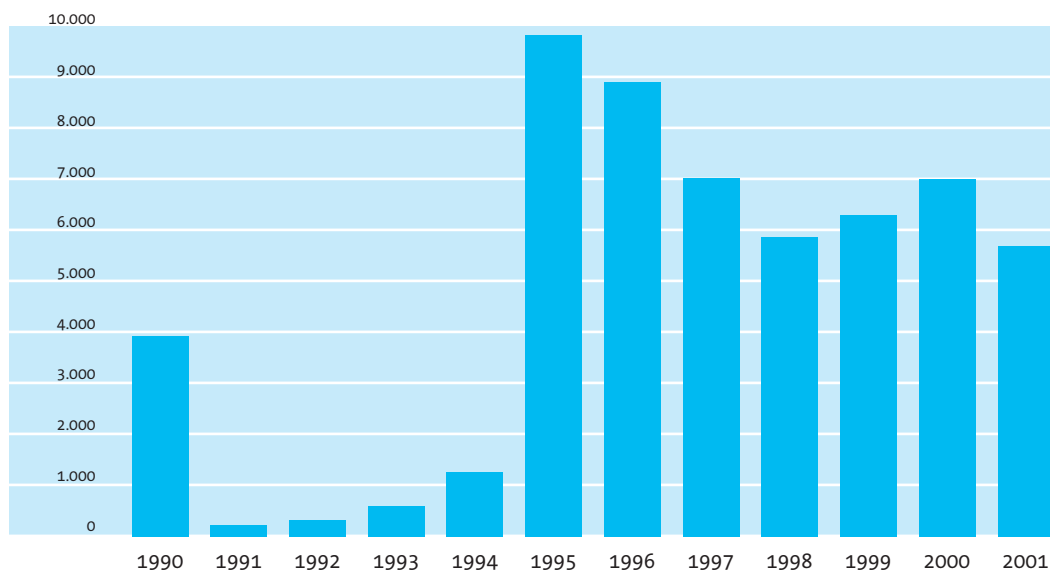
6 16 Totaal aantal passagiers en vluchten per categorie voor de luchthaven van Deurne, 1996–2001

Bron: Statistisch Jaarboek Antwerpen 1998 en [http://www.antwerpairport.be/index\(nl\).htm](http://www.antwerpairport.be/index(nl).htm)

Geregelde vluchten	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Evolutie in %
Aantal passagiers	204.972	189.455	155.060	157.120	179.578	181.884	-11,3%
Aantal vluchten	8.940	8.501	6.371	6.520	7.318	6.876	-23,1%
Zakenvluchten	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Evolutie in %
Aantal passagiers	9.746	7.712	8.971	8.985	9.288	8.052	-17,4%
Aantal vluchten	3.036	2.874	3.526	3.564	3.856	3.404	12,1%
Chartervluchten	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Evolutie in %
Aantal passagiers	2.863	5.000	3.740	3.499	4.606	7.032	145,6%
Aantal vluchten	128	164	190	162	188	213	66,4%
Andere vluchten	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Evolutie in %
Aantal passagiers	55.408	55.720	53.752	61.509	68.104	76.240	37,6%
Aantal vluchten	49.078	54.570	52.375	70.124	55.547	59.022	20,3%
Totaal	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Evolutie in %
Aantal passagiers	272.989	257.887	221.523	231.113	261.576	273.208	0,1%
Aantal vluchten	61.182	66.109	62.462	80.370	66.909	69.515	13,6%

6 17 Evolutie van de hoeveelheid vervoerde vracht per ton voor de luchthaven van Deurne, 1990–2001

Bron: Statistisch Jaarboek Antwerpen 1998 en [http://www.antwerpairport.be/index\(nl\).htm](http://www.antwerpairport.be/index(nl).htm)

Luchthaven van Deurne

Passagiers en vluchten in de luchthaven van Deurne

Voor de luchthaven van Deurne bevindt het aantal passagiers zich in 2001 ten opzichte van 1996 nagenoeg op hetzelfde niveau. Van 1996 tot 1998 merken we een sterke daling op. Vanaf 1999 begint het aantal passagiers te stijgen. Er zijn jaarlijks gemiddeld 253.049 passagiers voor gemiddeld 67.758 vluchten. Het aantal vluchten is tijdens deze periode wel gestegen, nl. +13,6%. In 1999 is er een topjaar met 80.370 vluchten. Na 1999 zal het aantal vluchten weer dalen.

Het aantal passagiers en vluchten ingedeeld volgens het soort vlucht geeft een genuanceerder beeld. De *geregelde vluchten* zijn goed voor het grootste deel van de passagiers. Toch zien we dit aandeel over deze 6 jaar dalen van 75,1% naar 66,6%. Het aantal geregelde vluchten is desalniettemin in 1996 slechts goed voor 14,6% van alle vluchten en in 2000 nog maar voor 9,9%. Het aantal geregelde vluchten daalt tijdens deze periode bovendien met 23,1%.

De *zakenvluchten* zien we in passagiersaantallen nog sterker dalen (-17,4%), toch stijgt het aantal dergelijke vluchten tijdens deze periode (+12,1%). Gemiddeld zijn de zakenvluchten gedurende deze zes jaar goed voor 3,6% van alle passagiers en 5,0% van de vluchten.

Het aantal passagiers van de *chartervluchten* zien we tussen 1996 en 2001 ruim in aantal verdubbelen, het aantal chartervluchten neemt met 66,4% toe. Toch vertegenwoordigen de chartervluchten gemiddeld slechts 1,8% van de passagiers en 0,3% van het aantal vluchten.

In de categorie *andere vluchten* groeperen we de lokale, de trainings-, de algemene en de touringvluchten. Het aantal passagiers van de andere vluchten stijgt met 37,6%, het aantal vluchten met 20,3%. Dit is vooral toe te schrijven aan de sterke stijging van het aantal trainingsvluchten en de stijging van het aantal passagiers dat tijdens deze trainingsvluchten wordt vervoerd.

- ▶ Voor de luchthaven van Deurne zien we dat in 2001 het aantal passagiers op het hetzelfde niveau ligt als in 1996. Het aantal vluchten is met 13,6% gestegen.

Vrachtvervoer in de luchthaven van Deurne

Als we het vrachtvervoer van de luchthaven van Deurne bekijken, merken we dat tussen 1990 en 2001 de totale hoeveelheid vervoerde vracht in ton gestegen is met 26,6%. Deze stijging is echter allesbehalve rechtlijnig verlopen. In 1990 werd er 4.905 ton vervoerd. Het jaar nadien is er een zeer sterke daling van de hoeveelheid vrachtvervoer tot 1.198 ton. De drie jaar nadien is er een langzame stijging van het gewicht in ton. Van 1994 naar 1995 merken we echter een explosieve stijging op. Het vrachtgewicht verviervoudigt nagenoeg, ook ten opzichte van 1990 is dit toch meer dan een verdubbeling. Tot 1998 merken we dan weer een gestage daling op, hoewel we een toch een aanzienlijk hoger vrachtgewicht behouden dan in de jaren '91 tot '94. Na 1998 begint het totale vrachtgewicht licht te stijgen om na 2000 weer terug te komen tot op het niveau van 1998.

- ▶ Het totale vrachtgewicht kent een heel onregelmatig verloop. Tussen 1991 en 1994 bevindt het totaalgewicht zich op een bijzonder laag niveau. In 1995 kunnen we spreken van een topjaar, waarna het vrachtgewicht zich na een daling enigszins begint te stabiliseren.

7 Een participatieve stad?

In dit laatste hoofdstuk gaan we kort de participatie na van de Antwerpenaars aan de politieke besluitvorming. Enerzijds richten we onze aandacht op de participatie bij de verkiezingen. Anderzijds schetsen we de participatie van vrouwen aan de besluitvorming.

De CVP en de SP verliezen tussen 1988 en 2000 de meeste zetels in de gemeenteraad, respectievelijk zes en vijf zetels. Toch blijft de SP de tweede grootste partij in Antwerpen. Het Vlaams Blok is anno 2000 uitgegroeid tot de grootste partij in Antwerpen. Eén op drie stemgerechtigde Antwerpenaren stemt voor het Vlaams Blok.

De Antwerpenaren lijken iets meer ongeldig te stemmen dan de anderen, maar brengen wel minder blanco stemmen uit. Zowel voor de gemeenteraad, de Kamer als de Senaat stemmen de Antwerpenaren minder geldig.

Tussen 1997 en 2002 is het aantal vrouwen dat voor de stad Antwerpen werkt licht gestegen. Het Antwerpse stadspersoneel bestaat ongeveer voor één derde uit vrouwen. Het aantal werknemers dat werkt met een vervangingscontract stijgt tijdens diezelfde periode sterk.

Deze verhouding van één op drie vinden we ook terug in de gemeentelijke instellingen. Eén derde van de schepenen, de gemeenteraadsleden en de OCMW-raadsleden zijn vrouwen.

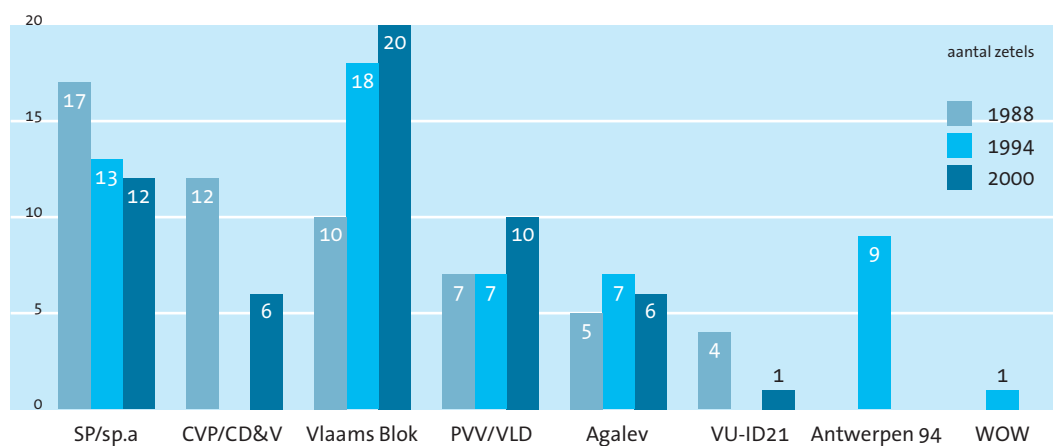
7 1 Behaalde stemmen voor de gemeenteraad in Antwerpen, per partij of verkiezingsalliantie, in %, 1988, 1994, 2000

Bron: <http://www.vub.ac.be/belgianelections/>

	1988	1994	2000
SP / sp.a	28,8	20,5	19,5
CVP / CD&V	20,0	/	11,1
Vlaams Blok	17,7	28,0	33,0
PVV / VLD	12,3	12,0	17,0
Agalev	9,2	13,0	11,1
VU / VU-ID21	8,4	/	3,1
Antwerpen '94	/	15,1	/
WOW	/	3,8	0,7
Andere	3,6	7,6	4,5

7 2 Zetelverdeling voor de gemeenteraadsverkiezingen in Antwerpen, per partij of verkiezingsalliantie, in behaalde zetels, 1988, 1994, 2000

Bron: <http://www.vub.ac.be/belgianelections/>

Samenstelling gemeenteraad

In de tabel zijn de uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen in Antwerpen voor 1988, 1994 en 2000 weergegeven. Enkel de partijen die gedurende deze periode minstens één zetel behalen, worden vermeld. De resterende kleinere partijen worden gegroepeerd onder de categorie *andere*. Deze kleinere partijen behaalden vooral in 1994 een aanzienlijk aandeel van de stemmen, nl. 7,6%. In 2000 kennen ze echter een opmerkelijke terugval naar 4,5%. De terugval van deze restcategorie is echter nog groter vermits we eigenlijk de partij WOW hierbij zouden moeten onderbrengen, maar in 1994 behaalde deze partij één zetel in de gemeenteraad. Als we WOW optellen bij de *andere*, merken we een terugval van deze kleinere partijen van 11,4% naar 5,2%.

De SP (huidige sp.a) is in 1988 de grootste partij met bijna één derde van alle stemmen. Het stemmenaandeel van de socialistische partij daalt tijdens de periode 1988–2000 echter constant. Dit laat zich ook voelen in het aantal behaalde zetels dat van 1988 naar 2000 daalt van 17 naar 12.

De tweede grootste partij in 1988 is de CVP (huidige CD&V). Ook deze partij ziet het stemmenaandeel aanzienlijk dalen tussen 1988 en 2000, van 20,0% naar 11,1%. In 1994 vormt de CVP een alliantie met de Volksunie, samen behalen ze 15,1% van de stemmen, terwijl ze in 1988 samen nog 28,4% van de stemmen hadden behaald. Over de drie verkiezingen valt de CVP terug van 12 naar zes zetels. In 1994 behaalde de alliantie Antwerpen '94 slechts negen zetels, waarvan er zeven naar de CVP gingen en twee naar VU. De Volksunie en de latere politieke alliantie VU-ID21 haalt in 1988 8,4% van de stemmen tegenover 3,1% in 2000. Dit impliceert een terugval van vier zetels naar één zetel in de gemeenteraad.

De liberale partij kent tussen 1988 en 1994 een lichte daling van het aantal behaalde stemmen, van 12,3% naar 12,0%. Deze daling resulteert echter niet in een daling van het aantal zetels in de gemeenteraad (7). De verkiezingen in 2000 betekenen een stijging van 5%-punt voor de VLD. Dit vertaalt zich in een winst van drie zetels.

In stemmenaandeel vertoont het kiesgedrag voor Agalev een andere verloop: een winst in het stemmenaandeel in 1994 (van 9,2% naar 13,0%) zet zich niet door in 2000. In 2000 zien we dit percentage licht dalen naar 11,1%. Dit levert hen in vergelijking met 1988 in 2000 toch nog één zetel winst op.

De enige partij die over de geanalyseerde periode zijn stemmenaandeel continu ziet stijgen, is het Vlaams Blok. Het Vlaams Blok groeit van 17,7% naar 33,0% en is daar mee de grootste partij in Antwerpen. Vooral tussen 1988 en 1994 nemen we een enorme stijging in het behaalde stemmenaandeel waar, nl. een stijging van ruim 10 procentpunt. Dit vertaalt zich in een zetelwinst van acht. In 2000 doet het Vlaams Blok hier nog twee zetels bij. Hierdoor heeft de partij anno 2000 in de gemeenteraad 20 van de 55 zetels.

- ▶ In 2000 is het Vlaams Blok de grootste partij in Antwerpen. Eén op drie stemgerechtigde Antwerpenaren stemt op het Vlaams Blok.
- ▶ De CVP en de SP verliezen tussen 1988 en 2000 het meest zetels in de gemeenteraad, respectievelijk zes en vijf.

7 3 Evolutie van het aantal geldige stemmen voor de gemeenteraad (1994 en 2000) en Kamer en Senaat (1991, 1995 en 1999), in %

Bron: H. Buelens

		Antwerpen	Gent	Centrumsteden	Vlaanderen
Gemeenteraad	1994	83,2	86,6	86,3	89,1
	2000	85,4	87,2	87,2	89,7
Kamer	1991	87,9	88,2	87,9	87,9
	1995	84,4	86,4	85,8	86,0
	1999	84,2	87,0	86,3	86,9
Senaat	1991	87,6	87,5	87,3	87,4
	1995	84,2	86,3	85,4	85,1
	1999	84,3	86,9	86,2	86,8

7 4 Evolutie van het aantal blanco stemmen voor de gemeenteraad (1994 en 2000) en Kamer en Senaat (1991, 1995 en 1999), in %

Bron: H. Buelens

		Antwerpen	Gent	Centrumsteden	Vlaanderen
Gemeenteraad	1994	4,8	4,9	4,7	4,3
	2000	2,7	3,7	3,5	3,9
Kamer	1991	3,8	4,5	5,3	5,5
	1995	3,4	4,6	5,4	6,5
	1999	3,3	3,8	4,5	5,2
Senaat	1991	4,0	5,2	5,8	6,8
	1995	3,7	4,8	5,7	7,4
	1999	3,3	4,0	4,6	5,3

Verkiezingen

Aandeel geldige en blanco stemmen

Een stembiljet waarop géén stem wordt uitgebracht, is een blanco stem. Deze stem wordt geklasseerd onder de ongeldige stemmen. Deze rubriek is evenwel nog ruimer. De ongeldige stemmen kunnen ook het resultaat zijn van stemmen die verkeerd werden uitgebracht of biljetten waarop onregelmatigheden¹ stonden.

¹ Onregelmatigheden zoals tekeningen of stembiljetten waarvan de vorm of afmetingen worden gewijzigd.

Over een afname of een toename in de tijd kunnen we eigenlijk geen uitspraken formuleren, gezien er slechts met twee of drie tijdsperioden rekening wordt gehouden. Wel kunnen we het aandeel van de blanco stemmen in de verschillende regio's vergelijken.

In Antwerpen ligt het aandeel van de geldige stemmen voor de **gemeenteraad** in 1994 en 2000 lager dan in Gent, de centrumsteden en Vlaanderen. In 2000 is het aandeel iets groter dan in 1994 in Antwerpen. Deze verhoging van het aandeel van de geldige stemmen merken we ook op in de andere gebieden. Het aandeel van de geldige stemmen ligt in Vlaanderen iets hoger dan in Antwerpen, Gent en de centrumsteden.

Het aandeel van de blanco stemmen voor de gemeenteraad ligt in Antwerpen, Gent en de centrumsteden ongeveer op hetzelfde niveau. In Vlaanderen is dit aandeel iets kleiner. Enigszins logisch omdat in Vlaanderen het aandeel van de geldige stemmen ook groter is. Voor alle gebieden merken we op dat in 2000 het aandeel van de blanco stemmen kleiner is dan in 1994. Het aandeel is echter het sterkst afgenomen in Antwerpen.

Voor het blanco stemgedrag voor **Kamer** en **Senaat** beschikken we wel over drie registratiemomenten. Toch kan je hieruit nog geen duidelijke conclusies trekken. Het aandeel van de geldige en blanco stemmen voor Kamer en Senaat is grotendeels gelijklopend. Voor alle gebieden is nagenoeg steeds het aandeel van de geldige stemmen voor de Kamer iets groter dan voor de Senaat. Logischerwijs is voor alle gebieden het aandeel van de blanco stemmen bijna steeds iets lager voor de Kamer dan voor de Senaat.

In Antwerpen is het aandeel van de geldige stemmen voor Kamer en Senaat kleiner dan in de andere gebieden, met uitzondering van het aandeel van de geldige stemmen in 1991. Opmerkelijk is dat, ondanks het kleinere aandeel van de geldige stemmen, het aandeel van de blanco stemmen in Kamer en Senaat niet groter is dan elders. Integendeel, het aandeel van de blanco stemmen is beduidend kleiner dan in de centrumsteden en Vlaanderen en in iets mindere mate dan in Gent.

- ▶ De Antwerpenaren brengen iets minder geldige stemmen voor de gemeenteraad, Kamer en Senaat uit dan in Gent, de centrumsteden en Vlaanderen het geval is. Toch worden er ook iets minder blanco stemmen uitgebracht.

7 5 Aandeel vrouwen in het stadspersoneel, opgesplitst per categorie, 1997-2002

Bron: Dienst Databeheer Stad Antwerpen

<i>Aard van dienstverband</i>	1997				1998			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Aandeel vrouwen	Mannen	Vrouwen	Totaal	Aandeel vrouwen
In statutair verband (incl. stat. Tijdelijk)	4.992	1.428	6.420	22,2%	4.923	1.503	6.426	23,4%
Contract van onbepaalde duur (incl. Gesco)	450	313	763	41,0%	412	301	713	42,2%
Vervangingscontract	272	474	746	63,5%	613	565	1.178	48,0%
Totaal	5.714	2.215	7.929	27,9%	5.948	2.369	8.317	28,5%

<i>Aard van dienstverband</i>	2000				2002			
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Aandeel vrouwen	Mannen	Vrouwen	Totaal	Aandeel vrouwen
In statutair verband (incl. stat. Tijdelijk)	4.964	1.437	6.401	22,4%	4.937	1.634	6.571	24,9%
Contract van onbepaalde duur (incl. Gesco)	383	303	686	44,2%	381	324	705	46,0%
Vervangingscontract	548	584	1.132	51,6%	650	789	1.439	54,8%
Totaal	5.895	2.324	8.219	28,3%	5.968	2.747	8.715	31,5%

Vrouwen in de stedelijke diensten

In 2002 vinden we in Antwerpen 8.715 werknemers terug die in dienst zijn bij de stad. 6.571 werknemers werken in statutair verband voor de stad Antwerpen (75,4%), 705 werknemers hebben een contract van onbepaalde duur (8,1%) en 1.439 personen werken met een vervangingscontract (16,5%).

Het aandeel van de vrouwen in het totale aantal werknemers van de stad Antwerpen zien we in 2002 in vergelijking met 1997 licht toenemen. Het stadspersoneel neemt tussen 1997 en 2002 toe met 9,9%. Dit is een toename van met 786 werknemers. Het aantal vrouwelijke werknemers stijgt met 24,0%, in werkelijkheid werken er 532 vrouwen meer. Het aantal mannelijke werknemers stijgt slechts met 4,4% of 254 werknemers. Toch is in 2002 slechts één op drie personeelsleden een vrouw.

De aard van het dienstverband bevestigt de stijging van het aandeel van de vrouwelijke werknemers. Het aantal **werknemers in statutair dienstverband** neemt toe met 2,4%. Dit is vooral toe te schrijven aan het feit dat het aantal vrouwelijke werknemers met dit type contract toeneemt, nl. +14,4%, vermits het aantal mannen zeer licht daalt, nl. -1,1%. Hierdoor stijgt het aandeel van de vrouwen met dit type contract van 22,2% naar 24,9%.

Binnen de groep werknemers met een **contract van onbepaalde duur** is het vrouwelijk aandeel het sterkst gestegen (5%-punt). Dit is echter niet omwille van een opgedreven indienstname van vrouwen. Het aantal personen met een contract van onbepaalde duur daalt immers met 7,6%. Het zijn vooral de mannen die minder volgens dit type contract bij de stad werk vinden (-15,3%), terwijl we bij de vrouwen een lichte toename van het aantal werknemers met dit type contract zien. Er zijn in 2002 11 werknemers meer met dit type contract (+3,5%).

In 1997 is het aandeel van de vrouwen (63,5%) die werken met een **vervangingscontract** groter dan dat van de mannen. Dit aandeel is in 2002 sterk teruggevallen (54,8%). Het aantal werknemers met dit type contract neemt echter sterk toe. Er is bijna sprake van een verdubbeling. Vermits het aandeel van de vrouwen daalt tijdens de periode 1997–2002, zijn het vooral de mannen die meer werken met een vervangingscontract. Het aantal mannen stijgt met 139,0%, terwijl het aantal vrouwen slechts stijgt met 66,5%.

- ▶ Tussen 1997–2002 is het aandeel van de vrouwen in de werknemerspopulatie van de stad Antwerpen licht gestegen. Het stadspersoneel van Antwerpen bestaat ongeveer voor één derde uit vrouwen.
- ▶ Het aantal werknemers dat werkt met een vervangingscontract is sterk gestegen.

7 6 Evolutie van het aantal vrouwelijke leden van het schepencollege, de gemeenteraad en de OCMW-raad, 1988, 1994, 2000

Bron: Dienst Databeheer Stad Antwerpen

		Totaal	Vrouwen	Aandeel
Schepencollege	1988	11	1	9,1%
	1994	11	3	27,3%
	2000	11	4	36,4%
Totaal				
Gemeenteraad	1988	55	14	25,5%
	1994	55	17	30,9%
	2000	55	18	32,7%
Totaal				
OCMW-raad	1988	15	3	20,0%
	1994	15	4	26,7%
	2000	15	5	33,3%

Verkozen vrouwen

Op het eerste gezicht scoort Antwerpen relatief goed wat betreft de vrouwelijke vertegenwoordiging in het schepencollege, de gemeenteraad en de OCMW-raad. Voor alle drie de instellingen zien we tussen 1988 en 2000 de vrouwelijke vertegenwoordiging toenemen. In 2000 vinden we voor elk van deze drie gemeentelijke instellingen onder de vertegenwoordigers minstens 30% vrouwen terug.

In het **schepencollege** vinden we in 1988 slechts één vrouw terug. Het aandeel van de vrouwen in het schepencollege zal echter sterk stijgen in 2000 tot 36,4%. Dit betekent dat er op 11 schepenen 4 vrouwen zijn, waaronder de burgemeester.

In de **gemeenteraad** merken we in 1988 14 vrouwen op 55 leden. In 2000 zal dit aantal aangegroeid zijn tot 18 vrouwen op 55 leden. Dit is een aandeel van 32,7%.

Ook in de **OCMW-raad** merken we een toename van het aandeel van de vrouwelijke raadsleden. Terwijl er op 15 raadsleden in 1988 drie vrouwen zetelden in de OCMW-raad, zijn dit er in 2000 twee meer. In 2000 is de vrouwelijke vertegenwoordiging in de OCMW-raad goed voor 33,3%.

- ▶ In 2000 is in Antwerpen ongeveer één op drie schepenen, gemeenteraadsleden en OCMW-raadsleden vrouw.

Bewonersparticipatie

In 2002 zijn er in Antwerpen op het eerste wijkoverleg 3.657 bewoners die actief meewerken aan dit wijkoverleg. Dit cijfer lijkt misschien eerder aan de lage kant, maar er moet met enkele elementen rekening gehouden worden. Voor de eerste wijkvergadering werd gericht uitgenodigd op basis van bestaande mailings. Bovendien vullen koppels vaak slechts één naam in. Ten slotte moeten ook de meest recente cijfers nog worden toegevoegd. Aan het totaal van de activiteiten van het wijkoverleg (ongeveer 81 activiteiten) participeren 8.945 inwoners.

In april en mei is er een respons van 261 bewoners via e-mail en invulformulieren op de digitale wijkwebsites. De webstekken van de wijken trokken alleen in november 2002 al 5.889 bezoekers.

Informatie

Een metropool zoals de stad Antwerpen vraagt om uitzonderlijke initiatieven om de inwoners te informeren. Antwerpen ontwikkelde ruim 30 jaar geleden als een van de eerste Vlaamse steden een stedelijk informatieblad: **De Antwerpenaar**. Dit blad verzorgt de communicatie naar de burger. 'De Antwerpenaar' kent een oplage van 259.000 exemplaren en verschijnt elke twee weken in 12 verschillende edities. Elk district heeft bijgevolg eigen *regionale pagina's*.

In 2000 werd er door Tendens een onderzoek uitgevoerd naar 'De Antwerpenaar'. De bedoeling van dit onderzoek was na te gaan op welke wijze 'De Antwerpenaar' door de lezer wordt gepercipieerd. Er werd onderzocht in welke mate het blad daadwerkelijk wordt gelezen, op welke manier het wordt beoordeeld naar vorm en inhoud, en ten slotte werd gepeild op welke vlakken het blad nog verbeterd kon worden. Uit dit onderzoek bleek dat 'De Antwerpenaar' een grote naambekendheid geniet, bovendien beweert 82% van de ondervraagden dat ze het magazine ook daadwerkelijk doorbladeren. In vergelijking met de andere gratis huis-aan-huis bedeelde magazines wordt 'De Antwerpenaar' veruit het meest gelezen. Negen op tien lezers beoordelen het magazine als goed tot zeer goed. Mogelijkheden tot verbeteringen werden vooral gesignaleerd omtrent het doelgroepenbereik.

'De Antwerpenaar' krijgt ook een plaats op de regionale televisie. Er loopt een wekelijks programma rond stedelijk beleid dat ongeveer acht minuten duurt en dat naar schatting een 200.000-tal kijkers telt.

Voor de interne communicatie zorgt o.a. een personeelsblad: 'Antenne'. Dit personeelsblad heeft een oplage van 13.000 exemplaren. 'Antenne' is ook als elektronische nieuwsbrief beschikbaar en heeft 4.500 abonnees.

Verklarende woordenlijst

Een bruisende stad?

Geboortesaldo

Het aantal geboortes per 1000 inwoners over een periode van één kalenderjaar.

Sterftesaldo

Het aantal overlijdens per 1000 inwoners over een periode van één kalenderjaar.

Natuurlijke aangroei

Het geboortesaldo, verminderd met het sterftesaldo.

Migratiesaldo

Het aantal inwijkingen verminderd met het aantal uitwijkingen per 1000 inwoners over een periode van één kalenderjaar.

Groene druk

De verhouding tussen het aantal 0 tot 19-jarigen en het aantal 20 tot 59-jarigen. Het is een indicatie voor de verhouding tussen de actuele en de toekomstige beroepsbevolking.

Grijze druk

De verhouding tussen het aantal 60-plussers en het aantal 20 tot 59-jarigen.

Afhankelijkheidsratio

Geeft de verhouding weer tussen het aantal 0 tot 19-jarigen plus het aantal 60-plussers, en de actieve bevolking (20 tot 59-jarigen).

Doorstromingscoëfficiënt

Geeft de verhouding weer tussen het aantal jongeren (10 tot 24 jaar) en het aantal ouderen (50 tot 64 jaar).

Conveniencegoederen

Goederen die zeer frequent aangekocht worden, zoals algemene voeding.

Shoppinggoederen

Goederen zoals kleding, huishoudartikelen, parfumerie, geschenkartikelen, artikelen voor doe-het-zelf, sport en vrije tijd.

Specialtygoederen

Goederen zoals meubelen, elektro en juwelen.

Een veilige en gezonde stad?

Verkeersdode

Elke persoon die binnen de 30 dagen na een verkeersongeval waarin hij betrokken geraakte, overlijdt.

Zwaargewonde

Elke persoon die in een verkeersongeval gewond geraakt en waarbij een opname van meer dan 24 uur in een ziekenhuis noodzakelijk is.

Lichtgewonde

Elke persoon die in een verkeersongeval gewond geraakt zonder dood of opname van meer dan 24 uur in een ziekenhuis tot gevolg.

Ernstigheidsgraad

Deze graad meet het aantal doden en zwaargewonden per 100 verkeersslachtoffers.

Zachte weggebruikers

De fietsers, de voetgangers, de bestuurders van bromfietsen van het A- en B-type en de bestuurders van motorfietsen van zowel minder als meer dan 400 cc.

Criminaliteitsgraad

Deze graad beschrijft het gemiddelde aantal criminale feiten per 1000 inwoners per maand.

Diefstal en afpersing

De categorie diefstal en afpersing omvat zowel diefstallen zonder als met geweld en bedreiging. Diefstallen zonder geweld worden opgedeeld in gewone diefstal, zakkenrollerij, huisdiefstal en gebruiksdiefstal. Huisdiefstal is de gewone diefstal maar met een bijkomend element. De dader pleegt namelijk de diefstal in dienstverband (als bediende, dienstbode of werkman) in de woning waar hij werkt of waar hij zijn werkgever vergezelt. Bij een gebruiksdiefstal wordt de diefstal gepleegd om het gestolen goed te gebruiken. Beullens, M., Devroe, E., Ponsaers, P., *Een vergelijkend jaaroverzicht van de criminaliteit in 1996–1997*, op basis van geïntegreerde interpolitiële criminaliteitsstatistiek (GICS), handboek Politiediensten, dossier, uitgeverij Kluwer, 1998.

Misdrijven tegen de lichamelijke integriteit

Hieronder vallen opzettelijke en onopzettelijke slagen en verwondingen, aanrandingen van de eerbaarheid, verkrachtingen, moord en doodslag.

Bedrogsmisdrijven tegen de eigendom

Onder deze misdrijven vallen verduistering en bedrieglijke verberging, oplichting en bedriegerij, misbruik van vertrouwen en aanverwante misdrijven, heling, postcheque zonder dekking, bankbreuk en misbruik van voorkennis.

Milieuovertredingen

Onder deze rubriek vallen de overtredingen op het vlak van afvalstoffen, geluidshinder, water, lucht-ruim en algemene preventie.

Verdovende middelen

Het gaat hier om bezit, gebruik en handel in verdovende middelen. Bij bezit gaat het zowel om onrechtmatig bezit als om aanschaffing door vervalsing van geneeskundige voorschriften. Het gebruik slaat niet enkel op de eigen persoon. Gebruik in groep, maar ook het gebruik voor anderen vergemakkelijken, aanzetten tot gebruik en onrechtmatig gebruik. Onder in- en uitvoer, fabricatie en handel vallen zowel in- en uitvoer zonder machtiging, onwettige bewerking en vervaardiging als verkopen zonder machtiging en vereniging of overeenkomst voor de zwendel.

Mijdingsgedrag

Mensen die we omschrijven als mensen met mijdingsgedrag zijn degenen die in een bepaalde situatie altijd of vaak mijdingsgedrag vertonen. Degenen die we omschrijven als mensen zonder mijdingsgedrag zijn degenen die zelden of nooit een situatie proberen te vermijden.

Veiligheidsmonitor

Het belangrijkste onderzoek dat peilt naar de gevoelens van onveiligheid. Dit bevolkingsonderzoek werd op initiatief van de Minister van Binnenlandse Zaken uitgevoerd door de Algemene Politieondersteuning, afdeling Politiebeleidsondersteuning, in samenwerking met de provinciegouverneurs. De resultaten die hier gebruikt worden, vloeien voort uit de telefonische enquêtes van 1997, 1998 en 2000. De federale enquêtes omvatten telkens een steekproef van 6.000 mensen. Deze steekproef is representatief voor de Belgische bevolking van 15 jaar en ouder.

Mortaliteitsratio

Een waarde van 100 geeft aan dat er tijdens de aangegeven periode in de aangegeven stad evenveel waargenomen sterfgevallen waren door een bepaalde ziekte als men verwacht op basis van de gegevens van het Vlaamse Gewest. Er werd gestandaardiseerd voor leeftijdsstructuur.

Een leefbare stad?

Mediaaninkomen

Het inkomen van de middelste waarneming na rangschikking volgens toenemend inkomen.

Interkwartiel verschil

Het verschil tussen het hoogste en het laagste inkomen van de aangiften die 50 % rond de mediaan beslaan. Deze maat geeft een idee van de spreiding van de inkomens rond de mediaan.

Interkwartiele coëfficiënt

De verhouding tussen het interkwartiel verschil en de mediaan.

Bestaansminimum (of leefloon)

Een sociale uitkering die een minimuminkomen waarborgt aan personen met weinig of geen bestaansmiddelen. Het bedrag is afhankelijk van de categorie waartoe de leefloontrekker behoort (samenwonend persoon, alleenstaand persoon, alleenstaand persoon met kinderen of samenwonende echtgenoten).

Een leidinggevende stad?

School Enrolment Rate

Deze ratio meet de verhouding van de schoolgaande jeugd in de scholen van de stad tegenover het aantal schoolplichtige jongeren in een stad. Wanneer deze ratio groter is dan 100 betekent dit dat veel jongeren van buiten de stad in de centrumstad onderwijs komen volgen.

Omzet

Het resultaat van de verkoop van goederen en/of diensten aan derden in het kader van de normale activiteiten van het bedrijf.

Toegevoegde waarde

Theoretisch gezien is de toegevoegde waarde het verschil tussen de waarde van de productie (omzet) en die van de intermediaire verbruiken, ofwel de waarde van de geproduceerde goederen en diensten verminderd met de waarde van de in het productieproces gebruikte goederen en diensten. De toegevoegde waarde laat toe de bijdrage van ondernemingen aan de nationale welvaart te meten.

Bibliografie

Inleiding

Devos, G. en Van Damme, I.,
In de ban van Mercurius.
Twee eeuwen Kamer van Koophandel en Nijverheid
van Antwerpen-Waasland,
Tielt, 2002.

Steyaert, R. e.a.,
Architectuurgids Antwerpen,
Turnhout, 1993.

Van Damme, I.,
Het vertrek van Mercurius. Historiografische en hypothetische
verkenningen van het economisch wedervaren van
Antwerpen in de tweede helft van de 17de eeuw,
in: Neha-Jaarboek, 2003.

Van Der Stock, J. ed.,
Antwerpen, verhaal van een metropool. 16de-17de eeuw,
Antwerpen, 1993.

Van Isacker, K., Van Uytven, R. (red.) (1986),
Antwerpen, Twaalf eeuwen geschiedenis en cultuur,
Mercatorfonds: Antwerpen.

Een bereikbare stad

De Lijn Antwerpen

LIN, Afdeling Verkeerskunde

Jaarverslagen Ombudsman 1999–2001

Test-Aankoop, oktober 2000

Website Stad Antwerpen oktober 2002

<http://www.antwerpen.be/MIDA/>
(13 december 2002)

<http://www.antwerpen.be/MIDA/>
(30 januari 2003)

http://www.antwerpen.be/ombudsman_fp/
(30 januari 2003)

<http://www.antwerpen.be/feitenencijfers/>
(31 januari 2003)

<http://www.somavzw.be/soma.html>
(31 januari 2003)

Een bruisende stad

NIS

Graydon

GOM Antwerpen

RSZ

Toerisme Vlaanderen

Dienst Databeheer Stad Antwerpen

J.Colpaert, e.a

Een veilige en gezonde stad

NIS

Dienst Databeheer Antwerpen

APS-D

Federale veiligheidsmonitor

WVC

Een leefbare stad

Stadim

Test-Aankoop, januari 2001

NIS

APS-databank

OVAM

AROHM: afdeling Monumenten en Landschappen

Federale Veiligheidsmonitor

Een leidinggevende stad

Departement Onderwijs

Goethals, M.

Titel: Bedrijfseconomische slagkracht

Havenbedrijf Antwerpen, verwerkt in Statistisch Jaarboek
Antwerpen 1998 en Cel Databeheer - Ruimtelijke
Ontwikkeling

Havenbedrijf Antwerpen, verwerkt in het Statistisch
Jaarboek 1990–2001 en Ontwikkelingsbedrijf, dienst
Databeheer

Statistisch Jaarboek Antwerpen 1998 en
[http://www.antwerpairport.be/index\(nl\).htm](http://www.antwerpairport.be/index(nl).htm).

Een participatieve stad

<http://www.vub.ac.be/belgianelections/>

H. Buelens

Dienst Databeheer Stad Antwerpen

Dienst Communicatie Stad Antwerpen

Stedelijk wijkoverleg

Janssens, J. (2000)

*Tendens Marktonderzoek – ‘De Antwerpenaar’ –
een perceptuele beleving*, 26p.

Project Stedenbeleid

Administratie Binnenlandse Aangelegenheden
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Administratie Planning en Statistiek
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

